

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ - ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ (Δ.Π.Μ.Σ.)

"ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ"

2η Κατεύθυνση Σπουδών

«ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΡΓΩΝ ΣΤΟΝ ΔΗΜΟ
ΙΩΑΝΝΙΤΩΝ

Ελευθέριος Τσουκανέλης
Αρχιτέκτων μηχανικός Ε.Μ.Π.

Επιβλέπουσα: Έφη Δημοπούλου
Καθηγήτρια Σχολής Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών Ε.Μ.Π.

ΑΘΗΝΑ Ιούλιος 2019

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	2
Abstract	2
Μέρος Ι.....	3
Η Συμμετοχική Διαδικασία.....	3
Εισαγωγικά	3
Ιστορικά στοιχεία. Παγκόσμια και ευρωπαϊκή πολιτική.....	4
Ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες	7
Ελληνική Πολιτική στη Συμμετοχή των Πολιτών.....	10
Σχέδιο Καποδίστριας.....	10
Σχέδιο Καλλικράτης.....	10
Πρόγραμμα Κλεισθένης Ι.....	12
Μέρος ΙΙ.....	14
Ο συμμετοχικός σχεδιασμός.....	14
Το Κοινωνικό-Πολιτιστικό Πλαίσιο και Συμμετοχή.....	14
Ορισμός	14
Η συμμετοχική διαδικασία ως διαδικασία ανταλλαγής πληροφορίας.....	17
Τα πλεονεκτήματα του συμμετοχικού σχεδιασμού.....	18
Οι δυσκολίες εφαρμογής του συμμετοχικού σχεδιασμού.....	19
Επίπεδα συμμετοχικού σχεδιασμού.....	21
Κατηγορίες μεθόδων συμμετοχής.....	24
Τα στάδια της διαδικασίας σχεδιασμού και συμμετοχή των εμπλεκομένων.....	25
Μέρος ΙΙΙ.....	28
Συμμετοχικός Σχεδιασμός και Προϋπολογισμός.....	28
Εισαγωγικά.....	28
Η διεθνής εμπειρία εφαρμογής.....	30
Η απαρχή της συμμετοχικής διαδικασίας.....	30
Η συμμετοχική πρακτική στην Ευρώπη.....	34
Γαλλία.....	34
Ισπανία.....	35
Η ελληνική πρακτική της συμμετοχικής διαδικασίας.....	36
Δήμος Κορυδαλλού.....	37
Δήμος Κηφισιάς.....	38
Μέρος ΙV.....	40
Ο Δήμος Ιωαννιτών.....	40
Γενικά στοιχεία.....	40
Πληθυσμιακά στοιχεία.....	41
Οικονομικά στοιχεία.....	44
Το Οργανόγραμμα του Δήμου Ιωαννιτών.....	46
Τα Τεχνικά προγράμματα του Δήμου Ιωαννιτών.....	48
Ανάλυση Τεχνικών Προγραμμάτων (2012-2019).....	51
Έτος 2012.....	53
Έτος 2013.....	54
Έτος 2014.....	55

Έτος 2015	56
Έτος 2016	57
Έτος 2017	58
Έτος 2018	59
Έτος 2019	60
Συμπεράσματα Τεχνικών Προγραμμάτων.....	61
Ο Συμμετοχικός προϋπολογισμός του Δήμου Ιωαννιτών	65
Η Ηλεκτρονική Πλατφόρμα διαβούλευσης.....	67
Η εφαρμογή του συμμετοχικού προϋπολογισμού του Δήμου Ιωαννιτών	69
1 ^η Πρόσκληση.....	69
2 ^η Πρόσκληση.....	73
S.W.O.T. Ανάλυση των συμμετοχικών διαδικασιών του Δήμου Ιωαννιτών.	76
Μέρος V	84
Η πολυκριτήρια λήψη αποφάσεων	84
Η μέθοδος της Αναλυτικής Ιεραρχικής Διαδικασίας (Analytical Hierarchy Process - AHP)..	85
Εισαγωγικά	85
Βήματα της μεθόδου.....	86
Βήμα 1: Ιεραρχική ανάλυση του προβλήματος.....	86
Βήμα 2: Σύγκριση των στοιχείων απόφασης από τον αποφασίζοντα και συλλογή προτιμήσεων.....	88
Βήμα 3: Υπολογισμός προτεραιοτήτων και σχετικών βαρών	90
Βήμα 4: Σύνθεση βαρών και εξαγωγή προτεραιοτήτων	91
Πεδία εφαρμογής της AHP	91
Η κριτική και η έρευνα γύρω από την AHP	92
Η πολυκριτήρια λήψη αποφάσεων στον Δήμο Ιωαννιτών	93
Πρόταση λειτουργίας Συμμετοχικής Πλατφόρμας.....	94
Βήμα 1	94
Βήμα 2	95
Βήμα 3	96
Βήμα 4	99
Βήμα 5	102
Συμπεράσματα-Επίλογος.....	103
Βιβλιογραφία	105

Περίληψη

Τα τελευταία χρόνια υπάρχει σε όλο τον κόσμο, έντονη κινητικότητα γύρω από την ιδέα της δημόσιας συμμετοχής στις διαδικασίες προγραμματισμού, σχεδιασμού και λήψης αποφάσεων, ιδιαίτερα στο χώρο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Η στόχευση, ανεξάρτητα από το ιδεολογική αφητηρία και τις εφαρμοζόμενες πολιτικές είναι πολλαπλή, και αφορά τόσο στην ενδυνάμωση των τοπικών πληθυσμών μέσω της συμμετοχής στην λήψη απόφασης, όσο και στην μεγιστοποίηση της αποδοχής του αποτελέσματος που επιφέρει, μέσα από την αμοιβαία εμπιστοσύνη πολιτών και κυβερνώντων. Στην Ελλάδα οι συμμετοχικές διαδικασίες βρίσκονται ακόμη σε πρώιμο στάδιο, βασιζόμενες κατά κύριο λόγο στη διεθνή πρακτική των τελευταίων 30 ετών, με ελάχιστα εφαρμοσμένα παραδείγματα σε λίγους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Μεταξύ των ελληνικών Δήμων που πρωτοστατούν βρίσκεται ο Δήμος Ιωαννιτών με την ηλεκτρονική πλατφόρμα www.dianouleusi.eu. Τα εργαστήρια Συμμετοχικού Προϋπολογισμού, διανύουν ήδη το δεύτερο χρόνο λειτουργίας τους. Η παρούσα εργασία κάνοντας μια μικρή παρουσίαση της συμμετοχικής διαδικασίας και μια διαδρομή μέσα από την διεθνή πρακτική, παρουσιάζει το ισχύον νομικό πλαίσιο και το οργανωτικό σχήμα του Δήμου καθώς και το Τεχνικό του Πρόγραμμα, σε ένα δεκαετές διάστημα με σκοπό να εξετάσει τον τρόπο οργάνωσης, μεθοδολογίας και εφαρμογής του Συμμετοχικού Σχεδιασμού και να διερευνήσει τις δυνατότητες και τα προβλήματα που παρουσιάζονται κατά την εφαρμογή του αναζητώντας τις αιτίες που βρίσκονται πίσω από αυτά. Τέλος παρουσιάζει την πολυκριτήρια μέθοδο AHP και τις δυνατότητές της με την εφαρμογή και ενσωμάτωσή της ως εργαλείο υποβοήθησης στην λήψη απόφασης και βελτίωση των συμμετοχικών διαδικασιών που οργανώνει ο Δήμος Ιωαννιτών.

Λέξεις Κλειδιά: Συμμετοχικός Σχεδιασμός, Συμμετοχικός Προϋπολογισμός, Αναλυτική Ιεραρχική Διαδικασία (AHP), Πολυκριτήρια Μέθοδος.

Abstract

Over the last few years, there has been strong mobility around the idea of public participation in programming, planning and decision-making processes, particularly in Local Government. Targeting, irrespective of the ideological starting point and policies involved, is manifold and involves both the empowerment of local populations through participation in decision-making and the maximization of the acceptance of the result it brings through the mutual trust of citizens and governors. In Greece participatory processes are still at an early stage, mainly based on the international practice of the past 30 years, with few examples being applied to a few Local Authorities. Among the Greek Municipalities that are pioneering, stands the Municipality of Ioannina with the electronic platform www.dianouleusi.eu. The Participatory Budgeting workshops already run their second year of operation. The present work, with a brief presentation of the participatory process and a route through international practice, presents the current legal framework and organizational scheme of the Municipality as well as its Technical Program, over a period of ten years, to examine the organization and implementation of Participatory Planning and to explore the possibilities and the problems presented in its implementation by looking for the causes behind them. Finally, it presents the multi-criteria AHP method and its capabilities by implementing and integrating it as a tool for decision-making and improvement of participatory processes organized by the Municipality of Ioannina.

Keywords: Participatory Design, Participatory Budgeting, Analytical Hierarchy Process (AHP), Multi-Criteria Method.

Μέρος Ι

Η Συμμετοχική Διαδικασία

Εισαγωγικά

Η συμμετοχή του κοινού στην διαδικασία λήψης αποφάσεων με μακρά διαδρομή και χρήση από ένα ευρύ επιστημονικό φάσμα, οικονομικό, κοινωνικό πολιτικό κλπ. εμφανίζει τις τελευταίες δύο δεκαετίες μια ιδιαίτερη δυναμική, με στόχο την συμπερίληψη των διαφορετικών οπτικών και προτεραιοτήτων των πολιτών και των ομάδων συμφερόντων (stakeholders) στη χάραξη πολιτικής και την ανάπτυξη και εφαρμογή σχεδίων, προγραμμάτων κλπ. (Στρατηγέα, 2015). Οι παράγοντες που προσανατολίζουν τα κέντρα λήψης αποφάσεων (ΚΛΑ) προς την ενίσχυση της συμμετοχής του κοινού στη χάραξη πολιτικής είναι :

- Ο διεθνής προβληματισμός γύρω από την έννοια της συμμετοχής συμπυκνούμενος στη ρήση «think global, act local»
- Η αλλαγή στο μοντέλο λήψης αποφάσεων και χάραξης στρατηγικής, με τη σταδιακή μετάβαση από το μοντέλο «από πάνω προς τα κάτω» στο «μοντέλο «από κάτω προς τα πάνω». Η αλλαγή συνίσταται στη μεταφορά αρμοδιοτήτων σε τοπικό επίπεδο και ο κύριος φορέας λήψης αποφάσεων είναι η τοπική κοινωνία (διοίκηση και κοινωνικές δομές).
- Οι κατακλυσμιαίες τεχνολογικές εξελίξεις των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) με σημαντική επιρροή τόσο στο επίπεδο πρόσβασης των πολιτών στη πληροφορία όσο και στην «ωρίμανση» των τοπικών κοινωνιών μέσα από την πλατιά ενημέρωσή τους.
- Η εν τέλει κατανόηση ότι στο τοπικό επίπεδο οι πολίτες έχουν βαθύτερη γνώση των προβλημάτων και των προτεραιοτήτων τους από τους τεχνοκράτες, γιατί αυτό απορρέει από τη εμπειρία και την ένταση που βιώνουν την καθημερινότητα.

Ταυτόχρονα ο τρόπος που σχεδιάζονται οι δράσεις της διοίκησης αλλάζει σημαντικά εξαιτίας:

- Της αυξανόμενης πολυπλοκότητας των προβλημάτων και την ανάγκη συλλογής πληροφορίας και γνώσης από ευρύτερες κοινωνικές ομάδες και όχι μόνο από τεχνοκράτες.
- Της έντασης των περιβαλλοντικών προβλημάτων και της συνειδητοποίησης από τα κέντρα λήψης αποφάσεων ότι για την επιτυχή αντιμετώπισή τους, σημαντικός παράγοντας είναι η αλλαγή της ατομικής συμπεριφοράς και η ανάπτυξη της ατομικής ευθύνης απέναντι σε αυτά, αναγνωρίζοντας έτσι τη συμμετοχή ως εργαλείο για την αύξηση της ευαισθητοποίησης και την ενημέρωση των πολιτών, με σκοπό την αντιμετώπιση των σύγχρονων περιβαλλοντικών και άλλων προκλήσεων.
- Της ανάγκης να αντιμετωπιστούν οι συγκρούσεις ανάμεσα σε κοινωνικές ομάδες στο πλαίσιο της διαχείρισης διαφόρων προβλημάτων. Οι συμμετοχικές προσεγγίσεις λειτουργούν ως πλατφόρμες αλληλεπίδρασης και αλληλοκατανόησης των διαφορετικών απόψεων, συνιστώντας στο πλαίσιο αυτό «μηχανισμούς διασφάλισης της κοινωνικής ειρήνης» (Steyaert και Lisoir 2005).

Η νέα εποχή της παγκοσμιοποίησης επιφέρει σημαντικές αλλαγές σε θέματα που αφορούν τη διαχείριση του χώρου. Οι τάσεις που καταγράφονται αφορούν (Ευαγγελίδου 2007):

- Τη διείδυση ιδιωτικών κεφαλαίων σε δραστηριότητες του δημόσιου τομέα μέσα από την ανάπτυξη συνεργασιών.

- Την ένταση του ανταγωνισμού σε παγκόσμια κλίμακα, στοιχείο που προβάλλει την απαίτηση της χωρικής διακυβέρνησης, μέσα από την οποία ο χωρικός σχεδιασμός καλείται να στηρίξει τη χάραξη πολιτικής, αλλά και να δώσει την κατεύθυνση για την ανάπτυξη επενδυτικών στρατηγικών για τον ιδιωτικό τομέα (Βασενχόβεν 2010).
- Την εμπλοκή των τοπικών κοινωνιών στην αναπτυξιακή διαδικασία και τη δημιουργία, μέσα από τις κατάλληλες χωρικές πολιτικές που σχεδιάζονται με συμμετοχικές προσεγγίσεις, νέων ευκαιριών ανάπτυξης της τοπικής επιχειρηματικότητας.
- Την ένταση των περιβαλλοντικών προβλημάτων και των επιπτώσεών τους σε όλα τα επίπεδα, που αποτελεί μια πραγματικότητα που ήδη βιώνουν οι πολίτες και συμβάλλει στη δημιουργία ομάδων πίεσης προς τα κέντρα λήψης αποφάσεων και τους σχεδιαστές για την ουσιαστική ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Η αυξανόμενη σημασία που αποδίδεται σήμερα στο ρόλο της συμμετοχής του κοινού και των ομάδων συμφερόντων (stakeholders) για την για την επιδίωξη του στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης και τη διαχείριση των κρίσιμων περιβαλλοντικών προβλημάτων αντανακλά την πεποίθηση ότι οι συμμετέχοντες μπορούν, κάτω από τις κατάλληλες προϋποθέσεις, να αποτελέσουν *φορείς αλλαγής* προς την κατεύθυνση της επίλυσης των σύγχρονων προβλημάτων της κοινωνίας. (Στρατηγέα, 2015). Η ήδη υπάρχουσα διεθνής ερευνητική εμπειρία καταδεικνύει την αξία της εμπλοκής του κοινού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων σε ποικίλα προβλήματα διαχείρισης πόρων και σε διάφορες χωρικές κλίμακες (τοπική, περιφερειακή κ.λπ.).

Ιστορικά στοιχεία: παγκόσμια και ευρωπαϊκή πολιτική

Από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα σε διάφορα μέρη του κόσμου γίνεται αισθητή η ανάγκη να συλλεχθούν και να αξιοποιηθούν πληροφορίες σχετικά με τις απόψεις των πολιτών και των ομάδων συμφερόντων (stakeholders) με σκοπό τη καλύτερη διαχείριση διαφόρων προβλημάτων. Η προσπάθεια διαχείρισης των αναπόφευκτων συγκρούσεων μεταξύ των διαφόρων ομάδων κατά τη λήψη αποφάσεων ωρίμασε τη σκέψη όλων των πλευρών προς μια συμμετοχική διαδικασία εύρεσης λύσης.

Η επιστημονική κοινότητα με πρώτες τις κοινωνικές επιστήμες που πρωτοστάτησαν, από την δεκαετία του '30 αντίληφθηκε την σημασία της συλλογής πληροφοριών στη διαμόρφωση μεθόδων αντίληψης, ιεράρχησης και αξιολόγησης των προβλημάτων και των λύσεών τους. Έτσι δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στην αναζήτηση μεθόδων και τεχνικών συγκέντρωσης και επεξεργασίας των απόψεων των πολιτών με σκοπό την εξαγωγή τεκμηριωμένων συμπερασμάτων και εξεύρεση αποτελεσματικών λύσεων στα προβλήματα που εξετάζονταν.

Κατά την δεκαετία του '60 η κοινωνιολογία με τη χρήση του μάρκετινγκ για την προώθηση προϊόντων αξιοποιώντας τις απόψεις των πολιτών-καταναλωτών ανέπτυξε διάφορα εργαλεία και μεθόδους όπως για παράδειγμα η μέθοδος των Ομάδων Εστίασης (Focus Groups) με σημαντική εφαρμογή μέχρι και σήμερα στο συμμετοχικό σχεδιασμό. Επίσης, οι πολιτικές επιστήμες προσπάθησαν να γεφυρώσουν την επιστημονική γνώση με τις ανάγκες και τα οράματα του κοινού φέρνοντας στο προσκήνιο τη συμμετοχή του κοινού στην διαμόρφωση πολιτικών για την αντιμετώπιση μιας σειράς προβλημάτων με έμφαση στα περιβαλλοντικά προβλήματα (Jaeger και άλλοι 2000).

Το έναυσμα για την αναζήτηση της επιστημονικής κοινότητας των εργαλείων αυτών, ήταν κατά βάση η σταδιακή μετάβαση από τη «αντιπροσωπευτική δημοκρατία» στη «συμμετοχική

δημοκρατία», μια μετάβαση που αποσκοπούσε στην υπερκέραση των αδυναμιών που παρουσιάζει η πρώτη ως δημοκρατία καθοδηγούμενη από την εκάστοτε πλειοψηφία, σχετική, ενισχυμένη που δεν εκφράζει το σύνολο των οπτικών. Το αποτέλεσμα της μετάβασης αυτής ήταν η ενίσχυση των πρωτοβουλιών που δίνουν έμφαση στις συμμετοχικές διαδικασίες, οι οποίες, από τη δεκαετία του '80 και μετά, σταδιακά αποτυπώνουν με πιο συστηματικό τρόπο τη στροφή από το μοντέλο λήψης αποφάσεων «από πάνω προς τα κάτω» (top-down decision-making model) σε ένα μοντέλο «από κάτω προς τα πάνω» (bottom-up) (Fishkin 1995, Bishop 1998, Morris 1999).

Η Διάσκεψη της Στοκχόλμης του 1972 που οργανώθηκε από τον ΟΗΕ, αποτέλεσε σταθμό για την εξέλιξη των συμμετοχικών προσεγγίσεων, μια τάση που συνδέθηκε στενά με τα ήδη διαφαινόμενα περιβαλλοντικά προβλήματα που δημιουργήθηκαν παράλληλα με την οικονομική ανάπτυξη της ίδιας περιόδου. Κατά τη διάσκεψη προωθήθηκε ένα νέο περιβαλλοντικά και κοινωνικά φιλικό μοντέλο ανάπτυξης, της επονομαζόμενης διαφορετικής ανάπτυξης (another development) που αποτέλεσε πρόδρομο του μοντέλου βιώσιμης ανάπτυξης. (sustainable development).

Καίριο συμπέρασμα της Διάσκεψης της Στοκχόλμης ήταν ότι για την αναστροφή της πορείας της περιβαλλοντικής υποβάθμισης, απαιτείται η ενημέρωση των πολιτών, μέσα από την οργανωμένη παροχή πληροφορίας. Η πληροφορία είναι απαραίτητη για την ευαισθητοποίησή τους και την αλλαγή της συμπεριφοράς τους σε μια σειρά από ζητήματα που συνδέονται στενά με τη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος. Η κατανόηση του ρόλου της διάχυσης πληροφορίας θεωρείται, στο πλαίσιο αυτό, το πρώτο βήμα για την υιοθέτηση από τους πολίτες περιβαλλοντικά υπεύθυνων συμπεριφορών και τη συμμετοχή τους στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, άποψη που ενισχύεται σημαντικά στις επόμενες δεκαετίες. (Στρατηγέα, 2015)

Η ανάγκη για την προστασία του περιβάλλοντος ενισχύεται τη δεκαετία του '80 και η ανάγκη συμμετοχής των πολιτών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων τονίζεται με κάθε ευκαιρία όπως αυτό έγινε μέσα από την Έκθεση της UNESCO το 1980 "Many voices – One world" στην οποία τονίστηκαν:

- Η ανάγκη για ίση πρόσβαση του κοινού στην πληροφορία που επηρεάζει τη ζωή του.
- Η ανάγκη δημιουργίας πληροφορημένων πολιτών.
- Ο ρόλος των πληροφορημένων πολιτών ως φορέων αλλαγής μέσα από τη συμμετοχή τους στη λήψη αποφάσεων.
- Η ανάγκη αύξησης της αλληλεπίδρασης μεταξύ των επιμέρους ομάδων της κοινωνίας με αποτέλεσμα την αλλαγή των συσχετισμών δύναμης που επηρεάζει τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, διασφαλίζοντας το δικαίωμα των λιγότερο ισχυρών να μετέχουν στη λήψη αποφάσεων.

Το 1992 στη Διάσκεψη του Ρίο ντε Τζανέιρο, προωθήθηκε περαιτέρω η αξία της συμμετοχής του κοινού στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων με την ανάπτυξη των εννοιών της ανάληψης ευθύνης και της συνεργασίας, όχι πλέον μόνο των περιβαλλοντικών ζητημάτων αλλά οικονομικών και κοινωνικών στόχων σε διάφορους τομείς και σε διαφορετικά επίπεδα λήψης αποφάσεων. Οι τρεις βασικές επισημάνσεις της διάσκεψης ήταν:

- Η αντιμετώπιση των ανισοτήτων μεταξύ ομάδων και κρατών μέσα από τη συλλογική προσπάθεια και τη συμμετοχή όλων.

- Η δημιουργία ομάδων (partnerships) διεθνούς επιπέδου για την προστασία των οικοσυστημάτων του πλανήτη.
- Η αναβάθμιση της ποιότητας του περιβάλλοντος ως υποχρέωση και ευθύνη όλων.

Ακόμη επισημαίνεται η ανάγκη διεύρυνσης της συμμετοχής με τη συμπερίληψη των γηγενών ομάδων πληθυσμού, για την αξιοποίηση της εμπειρικής τους γνώσης (Rio Declaration 1992).

Στο πλαίσιο της *Διάσκεψης του Ρίο (1992)* διατυπώνεται η Ατζέντα 21 καθώς και η Τοπική Ατζέντα 21 (United Nations 1992). Η πρώτη Ατζέντα 21:

- Θέτει τα πιεστικά τα προβλήματα και τις προκλήσεις του 21ου αιώνα.
- Εξασφαλίζει τη συναίνεση και τη δέσμευση σε μια κοινή προσπάθεια επίλυσης των προβλημάτων αυτών από πολλές χώρες του πλανήτη.
- Δίνει έμφαση στις αρχές και τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης

Η Τοπική Ατζέντα 21 εστιάζει στο τοπικό επίπεδο για την επίτευξη του στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης με τη διατύπωση της αρχής “think global act local” μέσα από ένα σχέδιο δράσης επίτευξης περιβαλλοντικών, οικονομικών και κοινωνικών στόχων. Μέσα από αυτή δίδονται συγκεκριμένες κατευθύνσεις σε τοπικό επίπεδο (United Nations 1992, κεφ. 28, άρθρο 3):

- Κάθε τοπική αρχή πρέπει να δρομολογήσει έναν *διάλογο* με τους πολίτες, τις επιχειρήσεις, τους τοπικούς φορείς κλπ.
- Μέσα από διαδικασίες *διαβούλευσης*, οι τοπικές αρχές πρέπει να αξιοποιήσουν την πληροφορία και τη γνώση που συλλέγεται από την τοπική κοινωνία, με σκοπό τον αποτελεσματικότερο σχεδιασμό και τη χάραξη πολιτικής για την επιδίωξη του στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς και τη διασφάλιση της *συναίνεσης* μεταξύ των πολιτών.
- Η διαδικασία διαβούλευσης μπορεί να αποτελέσει μια *πλατφόρμα διαλόγου* με την τοπική κοινωνία, αυξάνοντας τον βαθμό *ευαισθητοποίησης* των πολιτών στα θέματα της βιώσιμης ανάπτυξης.

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι η Τοπική Ατζέντα 21 αποτελεί την ουσιαστική βάση που συγκεντρώνει όλη τη μέχρι τότε επιστημονική και εμπειρική γνώση και θέτει τους όρους και τις κατευθύνσεις της συμμετοχικής διαδικασίας σε τοπικό επίπεδο, που αποτελεί το βέλτιστο επίπεδο για τη συμμετοχή του κοινού και των ομάδων συμφερόντων στη διαμόρφωση ενός στρατηγικού σχεδίου δράσης το οποίο καθοδηγείται αφενός από μια οραματική για το μέλλον και αφετέρου από το σχεδιασμό των πολιτικών που εξυπηρετούν αυτή την οραματική ματιά.

Στη *Σύνοδο Κορυφής των Ηνωμένων Εθνών στο Γιοχάνεσμπουργκ για τη Βιώσιμη ανάπτυξη (2002)* η διεθνής κοινότητα αναγνώρισε τις δυσκολίες εφαρμογής της Ατζέντας 21 σε πολλές κυρίως αναπτυσσόμενες χώρες, εξαιτίας της δυσκολίας μετουσίωσης της θεωρίας σε πράξη λόγω των εμφανών τεχνολογικών, πολιτικών και άλλων περιορισμών που υπεισέρχονται (Matthews και Hammill, 2009). Για τον λόγο αυτό υιοθετήθηκε ένα Σχέδιο Δράσης (World Summit on Sustainable Development 2002) με τη παρότρυνση των κρατών για επιδίωξη αποτελεσμάτων μέσα σε συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα. Το σχέδιο αυτό αποτέλεσε επέκταση της Ατζέντας 21 της Διάσκεψης του Ρίο, με αναφορά σε νέα ζητήματα όπως την παγκοσμιοποίηση, την καταπολέμηση της φτώχειας, τη σύνδεση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με το φυσικό περιβάλλον και τη διασύνδεση των τριών πυλώνων της βιώσιμης ανάπτυξης (Σαρτζετάκης και Παπανδρέου 2002).

Η ανάγκη προώθησης της συμμετοχής του πολίτη στη διαδικασία λήψης αποφάσεων που αφορούν τη διαχείριση των φυσικών πόρων και την επιδίωξη του στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης τονίζεται ιδιαίτερα στο νέο σχέδιο δράσης. Στα σχετικά κείμενα της Συνόδου Κορυφής (World Summit on Sustainable Development 2002) τονίζεται η σημασία του τοπικού επιπέδου, ενώ επίσης επισημαίνεται ότι η επίτευξη του σχεδιαστικού στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης απαιτεί μακροπρόθεσμη προοπτική και ευρείας βάσεως συμμετοχή για:

- τη διαμόρφωση πολιτικής,
- τη λήψη αποφάσεων και
- την εφαρμογή τους σε όλα τα επίπεδα.

Στο Ρίο το 2012, είκοσι χρόνια μετά τη πρώτη διάσκεψη του Ρίο πραγματοποιείται μια νέα διάσκεψη (Rio+20, 2012) στην οποία γίνεται μια αποτίμηση της εικοσαετούς πορείας (1992-2012). Η αποτίμηση αυτή κατέδειξε την μη επίτευξη πολλών από τους αρχικούς στόχους, όπως για παράδειγμα:

- Την συνεχιζόμενη κοινωνική ανισότητα με το 1/5 του παγκόσμιου πληθυσμού να ζει σε συνθήκες εξαθλίωσης και το 1/6 να υποφέρει από υποσιτισμό.
- Την απουσία βελτιωμένων χώρων υγιεινής στον μισό αναπτυσσόμενο κόσμο.
- Τις σημαντικές αναπτυξιακές ανισότητες που εξακολουθούν να υφίστανται.
- Της αύξησης του πληθυσμού που βρίσκεται κάτω από τα όρια της φτώχειας ακόμη και σε ανεπτυγμένες χώρες, εξαιτίας της πρόσφατης οικονομικής κρίσης.
- Την επιδείνωση πολλών περιβαλλοντικών προβλημάτων κατά τη τελευταία εικοσαετία.
- Τη συνεχή μείωση της βιοποικιλότητας ως απόρροια της εντατικής χρήσης φυσικών πόρων.
- Την αύξηση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και τη συσχέτισή της με τη κλιματική αλλαγή σε παγκόσμια κλίμακα.
- Την ρύπανση και εξάντληση των υδάτινων πόρων και του θαλάσσιου περιβάλλοντος.
- Την σπανιότητα των υδάτινων πόρων με σοβαρές επιπτώσεις έως το 2025 για το 1/3 του παγκόσμιου πληθυσμού.
- Την ερημοποίηση και την υποβάθμιση των εδαφών που έχουν άμεσο αντίκτυπο κυρίως στον αγροτικό τομέα των αναπτυσσόμενων χωρών.
- Τη συνεχή έκθεση σε επικίνδυνες ουσίες που συνεχίζεται στις αναπτυσσόμενες χώρες.
- Τον κίνδυνο από τη εντατική χρήση των φυσικών πόρων για την κάλυψη των αναγκών του ραγδαία αυξανόμενου παγκόσμιου πληθυσμού.
- Τις επιπτώσεις στο περιβάλλον ως αποτέλεσμα των πιέσεων από την αύξηση του παγκόσμιου πληθυσμού, την αστική ανάπτυξη και τις κοινωνικές εξελίξεις.

Ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες

Η Ευρώπη παρακολουθεί τις παγκόσμιες εξελίξεις στην προώθηση της συμμετοχής του κοινού και των ομάδων συμφερόντων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και έτσι η Ε.Ε. προβαίνει στην υπογραφή της *Σύμβασης του Aarhus* το 1998. Οι κύριοι στόχοι είναι η προστασία του δικαιώματος όλων των πολιτών, σήμερα αλλά και στο μέλλον, να ζει σε ένα περιβάλλον ευημερίας και υγείας, καθώς και η θεσμοθέτηση του δικαιώματος του πολίτη στην πληροφόρηση και στη διατύπωση άποψης επί των σχεδιαζόμενων και προγραμματιζόμενων δράσεων με αντίκτυπο στο περιβάλλον. (Aarhus Convention 1998)

Η Σύμβαση του Aarhus αποτελείται από τρεις πυλώνες με σκοπό:

- τη διασφάλιση της διαφάνειας στη διαδικασία λήψης αποφάσεων,
- την υποστήριξη των αποφάσεων αυτών από ευρύτερες κοινωνικές ομάδες,
- την προώθηση της υπευθυνότητας από όλα τα μέρη που εμπλέκονται στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Οι τρεις αυτοί πυλώνες συμβάλλουν στη βελτίωση της ποιότητας και της εφαρμογής των αποφάσεων που λαμβάνονται, στην ευαισθητοποίηση του κοινού για τα περιβαλλοντικά ζητήματα και στη δυνατότητα έκφρασης των απόψεών του σε σχέση με αυτά, αλλά και στην ενσωμάτωση του προβληματισμού του κοινού στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων. Οι πυλώνες αυτοί αφορούν το δικαίωμα των πολιτών για:

- (1ος Πυλώνας) Πρόσβαση σε περιβαλλοντική πληροφορία (άρθρο 4),
- (2ος Πυλώνας) Συμμετοχή στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων για θέματα που άπτονται του περιβάλλοντος (άρθρο 6),
- (3ος Πυλώνας) Πρόσβαση πολιτών στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα (άρθρο 9). (Στρατηγέα, 2015).

Στη συνέχεια, μερικά χρόνια αργότερα, εκδίδονται από την ΕΕ οι Οδηγίες 2003/4/EK και 2003/35/EK, οι οποίες υλοποιούν τη Σύμβαση του Aarhus, θωρακίζοντας έτσι νομικά τη συμμετοχή των πολιτών, κυρίως στην επίλυση περιβαλλοντικών προβλημάτων. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Σύμβαση του Aarhus ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο με τον ν. 3422/2005 (ΦΕΚ 303, 13.12.2005), κατοχυρώνοντας νομικά τις διαδικασίες συμμετοχής του κοινού και στη χώρα μας.

Σημαντική είναι επίσης η πρωτοβουλία της ΕΕ για την προώθηση της συμμετοχής του κοινού στη διαχείριση ενός πόρου σε σπανιότητα, του νερού, την οποία οριοθετεί στο πλαίσιο της Οδηγίας 2000/60/EK για τη διαχείριση των υδάτινων πόρων.

Επίσης, πολύ σημαντική κίνηση σε επίπεδο ΕΕ αποτελεί και η Πρωτοβουλία των Ευρωπαίων Πολιτών (ΠΕΠ), η οποία θεσπίστηκε από τη Συνθήκη της Λισαβόνας το 2007 και δίνει τη δυνατότητα άμεσης παρέμβασης των ευρωπαίων πολιτών στο νομοθετικό έργο της ΕΕ (European Commission 2009).

Η Οδηγία 2003/4/EK υλοποιεί τη Σύμβαση του Aarhus ως προς το σκέλος που αφορά τη δέσμευση των κρατών μελών της ΕΕ για την παροχή πληροφοριών σχετικά με το περιβάλλον στους πολίτες τους (1ος Πυλώνας σύμβασης Aarhus) (Directive 2003/4/EK). Πιο συγκεκριμένα, ο στόχος της οδηγίας περιλαμβάνει δύο σκέλη (άρθρο 1):

- Το πρώτο σκέλος αφορά την κατοχύρωση του δικαιώματος του κοινού για πρόσβαση σε περιβαλλοντικές πληροφορίες που κατέχουν οι δημόσιες αρχές, καθώς και τον καθορισμό των βασικών όρων και προϋποθέσεων, αλλά και των πρακτικών ρυθμίσεων για την άσκηση του δικαιώματος αυτού.
- Το δεύτερο σκέλος αφορά τη διασφάλιση της σταδιακής διάθεσης περιβαλλοντικών πληροφοριών από τις δημόσιες αρχές και της διάδοσής τους στο ευρύ κοινό.

Η Οδηγία 2003/35/EK υλοποιεί τη Σύμβαση του Aarhus ως προς τα σκέλη που αφορούν: (α) τη συμμετοχή των πολιτών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων για θέματα περιβάλλοντος (2ος Πυλώνας) και (β) την πρόσβαση πολιτών στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα (3ος Πυλώνας).

πυλώνας) (Directive 2003/35/EC). Πιο συγκεκριμένα, στόχος της οδηγίας αυτής είναι η εφαρμογή των υποχρεώσεων που προκύπτουν από τη σύμβαση του Aarhus σχετικά με τη συμμετοχή του κοινού, προβλέποντας:

- τη συμμετοχή του κοινού στην κατάρτιση ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων που αφορούν το περιβάλλον και
- την ενίσχυση της συμμετοχής του κοινού και την πρόβλεψη διατάξεων σχετικά με την πρόσβαση στη δικαιοσύνη στο πλαίσιο των Οδηγιών 85/337/ΕΟΚ και 96/61/ΕΚ του Συμβουλίου.

Η ιδιαίτερη σημασία που έχει η διαχείριση των υδάτινων πόρων καθώς και η προστασία των προστασία των εσωτερικών επιφανειακών, των μεταβατικών, των παράκτιων και των υπόγειων υδάτων για όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, παίρνει σάρκα και οστά με την *Οδηγία 2000/60/ΕΚ*

Οι κύριοι στόχοι της συμμετοχής στη διαχείριση των υδάτινων πόρων είναι (Στρατηγέα και Παπαδοπούλου 2012):

- η αξιοποίηση της γνώσης και της εμπειρίας των διαφόρων ομάδων συμμετεχόντων,
- η ενημέρωση - ευαισθητοποίηση των εμπλεκομένων σε θέματα ποιότητας, προστασίας, εξοικονόμησης κ.λπ. των υδάτινων πόρων,
- ο αποτελεσματικός συντονισμός φορέων με αρμοδιότητες στη διαχείριση των υδάτων και η διαχείριση των συγκρούσεων για τον πολύτιμο αυτό φυσικό πόρο, που μπορεί να εμφανίζονται τόσο μεταξύ τομέων (τουρισμός, γεωργία κ.ά.) όσο και μεταξύ ομάδων διαφορετικών ενδιαφερόντων.

Η Ευρώπη πάντως δεν έμεινε στάσιμη. Με την Πρωτοβουλία των Ευρωπαίων Πολιτών (ΠΕΠ) θεσπίστηκε από τη Συνθήκη της Λισαβόνας το 2007 (Ε.Κ. 2009) ένα νέο εργαλείο για τη συμμετοχή των πολιτών στη χάραξη πολιτικής στο υψηλότερο επίπεδο λήψης αποφάσεων της Ε.Ε. Ο τρόπος συμμετοχής των ευρωπαίων πολιτών στο νομοθετικό έργο της ΕΕ οριοθετείται από τον Κανονισμό 211/2011/ΕΕ. Πιο συγκεκριμένα, σε αυτόν ορίζεται ότι τουλάχιστον ένα εκατομμύριο πολίτες, από τουλάχιστον το ένα τέταρτο των κρατών μελών της ΕΕ, μπορούν να καλέσουν την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να υποβάλει νομοθετικές προτάσεις σε τομείς της αρμοδιότητάς της. Την πρωτοβουλία της παρέμβασης μπορεί να έχει επιτροπή πολιτών, αποτελούμενη από τουλάχιστον επτά πολίτες, κατοίκους επτά τουλάχιστον διαφορετικών κρατών μελών. Η εν λόγω επιτροπή μπορεί σε διάστημα ενός έτους να συγκεντρώσει υπογραφές για ένα ζήτημα που ενδιαφέρει τους πολίτες και να υποβάλει το αίτημά της στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με σκοπό τη νομοθετική παρέμβαση στο ζήτημα αυτό (European Commission 2009).

Ελληνική Πολιτική στη Συμμετοχή των Πολιτών

Σε μια προσπάθεια να αναζητήσει κανείς στο παρελθόν της ελληνικής πραγματικότητας την εμφάνιση της έννοιας της συμμετοχής των πολιτών στη διαδικασία σχεδιασμού, προπαρασκευής και λήψης αποφάσεων, θα βρει αναφορές και καταγραφές που ακολουθούν συνήθως την παγκόσμια θεωρία και πρακτική με μια σχετική καθυστέρηση.

Ακολουθεί μια παράθεση του βασικού νομικού πλαισίου που διέπει την πολιτεία στο επίπεδο της τοπικής αυτοδιοίκησης και μια αναζήτηση σε αυτό τυχόν αναφορών και ρυθμίσεων που αφορά στις συμμετοχικές διαδικασίες σε τοπικό επίπεδο, ακολουθούμενη από τη εξαγωγή των πρώτων βασικών συμπερασμάτων.

Σχέδιο Καποδίστριας

Τα τελευταία είκοσι χρόνια ξεκίνησε μια προσπάθεια επαναπροσδιορισμού και αναδιοργάνωσης της τοπικής αυτοδιοίκησης με σκοπό την αποκέντρωση και την αποσυμφόρηση τον κεντρικού κράτους, με ψήφιση του Νόμου 2539/97, επονομαζόμενου και Σχέδιο Καποδίστριας με τον οποίο ορίστηκαν και οργανώθηκαν, οι χωρικές και διοικητικές διαιρέσεις των περιφερειών των νομών και των δήμων σε όλη την επικράτεια ενώ θεσπίστηκε νέο μοντέλο οργάνωσης της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Το σχέδιο Καποδίστριας, του οποίου η εφαρμογή ξεκίνησε το 1999, δεν προέβλεπε σε κανένα σημείο του την συμμετοχική διαδικασία στην λήψη αποφάσεων στο μοντέλο διακυβέρνησης που εφάρμοζε. Ήταν προσανατολισμένο στην εφαρμογή του αντιπροσωπευτικού μοντέλου διακυβέρνησης, με την χρηματοδοτική οργάνωση των ΟΤΑ μέσω των Ειδικών Προγραμμάτων Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΕΠΤΑ) και με την εξουσία δομημένη και μοιρασμένη μεταξύ των τοπικών αρχόντων, των τοπικών/κοινοτικών και των δημοτικών/νομαρχιακών συμβουλίων.

Σχέδιο Καλλικράτης

Στη συνέχεια και πιο συγκεκριμένα το 2010, το *Πρόγραμμα Καλλικράτης* ή ακριβέστερα *Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης*, δηλαδή ο Νόμος 3852/2010, σαν μια συνέχεια του σχεδίου Καποδίστριας, προχώρησε ένα ακόμη βήμα στην διοικητική μεταρρύθμιση της χώρας. Με την εφαρμογή του προγράμματος από το 2011, επανακαθορίστηκαν τα όρια των διοικητικών μονάδων (ΟΤΑ), τα όργανα, ο τρόπος εκλογής τους και οι αρμοδιότητές τους.

Το νέο αυτό μοντέλο τοπικής αυτοδιοίκησης, περισσότερο προσαρμοσμένο στην ευρωπαϊκή πραγματικότητα, δημιούργησε ένα πολυεπίπεδο μοντέλο διακυβέρνησης.

Με το σχέδιο νόμου («Πρόγραμμα Καλλικράτης») επιχειρήθηκε ο συνολικός επανασχεδιασμός των επιπέδων διακυβέρνησης, σε μια Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης, η οποία:

- Κινείται εντός του πλαισίου που ορίζει το Σύνταγμα: επιτελικό κράτος με αποκεντρωμένα όργανα εξοπλισμένα με αποφασιστικές αρμοδιότητες και δύο λειτουργικούς βαθμούς αυτοδιοίκησης, για τις ανάγκες σχεδιασμού και υλοποίησης της τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης, συνδυάζοντας τη δημοκρατική συμμετοχή με την αποτελεσματική διεύθυνση των τοπικών υποθέσεων και την εξυπηρέτηση του πολίτη.
- Παραβλέπει τον παραδοσιακό συγκεντρωτισμό, αποκεντρώνει τη διοίκηση και της προσδίδει χαρακτηριστικά όπως ευελιξία, αποτελεσματικότητα, αξιοποίηση τοπικών και περιφερειακών πλεονεκτημάτων. Εκτός από αναπτυξιακό εφελκυστικό, η Νέα Αρχιτεκτονική

επιχειρεί να επηρεάσει θετικά τα δημοσιονομικά μεγέθη, μέσω της αύξησης της αποτελεσματικότητας των ΟΤΑ, συμβάλλοντας στην εύρυθμη λειτουργία της αγοράς και τον περιορισμό φαινομένων αδιαφάνειας και αθέμιτου ανταγωνισμού.

- Οργανώνει την άσκηση της εξουσίας με όρους διεύρυνσης της συμμετοχής του πολίτη και εμπάθυνας της δημοκρατίας, αλλά και ανάδειξης του ρόλου της κοινωνίας των πολιτών, των κοινωνικών οργανώσεων και του εθελοντισμού.
- Αξιοποιεί νέα εργαλεία και τις νέες μεθόδους της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και της αυτόματης εξυπηρέτησης, με διαδραστικές υπηρεσίες.
- Γίνεται το θεσμικό «κλειδί» για την αλλαγή του αναπτυξιακού μοντέλου της χώρας, προσανατολίζοντας τις κρατικές δομές και λειτουργίες στις ανάγκες της πράσινης ανάπτυξης.
- Ενσωματώνει τις αρχές της διαφάνειας, της ανοιχτής διακυβέρνησης, της αξιολόγησης και της λογοδοσίας στη διοικητική λειτουργία αλλά και της αξιοκρατίας στην πρόσληψη του προσωπικού, που απαλλάσσει πλέον την τοπική αυτοδιοίκηση από μια διαρκή κριτική.

Η Νέα Αρχιτεκτονική θεμελιώνει μια νέα, εξορθολογισμένη δομή του κράτους:

- Κεντρικό χαρακτηριστικό της είναι ο ολοκληρωμένος και συστηματικός σχεδιασμός που απαντά στα προβλήματα της αποσπασματικής και κατακερματισμένης έως τώρα προσέγγισης.
- Πυρήνας της Νέας Αρχιτεκτονικής είναι μία σαφής οριοθέτηση αρμοδιοτήτων και η ολοκληρωμένη άσκηση δημοσίων πολιτικών σε κάθε επίπεδο, ώστε να είναι ξεκάθαρο σε κάθε πολίτη, για κάθε ανάγκη του, ποιος είναι αρμόδιος, τι πρέπει να κάνει και να εξυπηρετείται σε ένα επίπεδο είτε στο Δήμο, είτε στην Περιφέρεια, είτε στην Αποκεντρωμένη Διοίκηση.
- Θεμελιώδη επιλογή συνιστά η αναβάθμιση της δημοκρατικής λειτουργίας της αυτοδιοίκησης, τόσο με τον εμπλουτισμό συμμετοχικών διαδικασιών, όπως η διαβούλευση, όσο και με τη βελτίωση της αντιπροσώπευσης.
- Βασικό κριτήριο είναι η δημιουργία ισχυρών διοικητικών ενοτήτων, ώστε να είναι σε θέση να ασκήσουν με αποτελεσματικό, ποιοτικό, διαφανή και βιώσιμο τρόπο το σύνολο των αρμοδιοτήτων που τους ανατίθενται.
- Γνώμονας των οργανωτικών επιλογών είναι ο πολίτης και η εξυπηρέτηση των αναγκών του. Γι' αυτό η συγκρότηση ισχυρότερων και μεγαλύτερων ενοτήτων συνοδεύεται από την παροχή των διοικητικών υπηρεσιών όσο το δυνατό πιο κοντά στον πολίτη, με την ενίσχυση της υπόστασης του χωριού και της γειτονιάς, ως ζωντανών κυττάρων της τοπικής κοινωνίας.

Το Σχέδιο Καλλικράτης επιχειρεί να εξασφαλίσει μια δραστικά ξεκάθαρη, στέρεα και λειτουργική δομή που επιτρέπει:

- Μια νέα ποιότητα στη λειτουργία της με την αξιοποίηση του αυτοδιοικητικού δυναμικού για την εξυπηρέτηση του πολίτη και την αναβάθμιση των συνθηκών της ζωής του.
- Ουσιαστικό περιορισμό των λειτουργικών δαπανών και οικονομικών κλίμακας σε οικονομικούς και ανθρώπινους πόρους.
- Την αναδιάρθρωση του προσωπικού, την οποία συνεπάγεται η μεταφορά αρμοδιοτήτων και την εξορθολογισμένη κατανομή και αξιοποίησή του.

- Την αντιμετώπιση των προβλημάτων επικαλύψεων αρμοδιοτήτων, τις αντιφατικές και αντικρουόμενες αποφάσεις, με την ολοκληρωμένη διαχείριση πολιτικών σε κάθε επίπεδο.

Οι νέες, λιγότερες και ενισχυμένες δομές, μπορούν να εντάξουν καλύτερα στον τρόπο λειτουργίας τους τις βασικές αρχές της Συνθήκης της Λισαβόνας, δηλ. τις εγγύτητας, της διαφάνειας σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης (διαδικασία λήψης αποφάσεων, διοικητική και οικονομική διαφάνεια, εκλογικές διαδικασίες, συμμετοχή κοινωνίας των πολιτών, δημόσια ηθική αιρετών και προσωπικού της αυτοδιοίκησης), της εξωστρέφειας, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της συμμετοχικής δημοκρατίας αλλά και της εμβάθυνσης.

Η διεύρυνση των αρμοδιοτήτων των δήμων καθώς και των ορίων τους, επιβάλλει τον επανασχεδιασμό του συστήματος τοπικής διακυβέρνησης. Η ενσωμάτωση των νέων αρχών δημοκρατικής διακυβέρνησης οδηγεί στην αναβαθμισμένη συμμετοχή του πολίτη, στη διαβούλευση πριν τη λήψη των αποφάσεων, στη διαφανή άσκηση της εξουσίας και στην υποχρεωτική λογοδοσία όποιου ασκεί δημόσια εξουσία, επιβάλλει την επαναξιολόγηση των δημοτικών θεσμών διακυβέρνησης, την αναβάθμιση και τον εμπλουτισμό τους αλλά και την αποκεντρωμένη διάρθρωσή τους, ώστε να επιτρέπουν την αμεσότερη και αποτελεσματικότερη συμμετοχή και εξυπηρέτηση του δημότη. (Αιτιολογική Έκθεση του σχεδίου νόμου «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης, 2010»).

Από τα παραπάνω είναι σαφές ότι με το σχέδιο Καλλικράτης, για πρώτη φορά στην Ελλάδα εμφανίζεται, έστω και δειλά, η έννοια της συμμετοχής της κοινωνίας των πολιτών στο εφαρμοσμένο μοντέλο διακυβέρνησης μέσω της ενίσχυσης των συμμετοχικών διαδικασιών, την εμφάνιση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, της διαφάνειας και της λογοδοσίας με απώτερο στόχο την αναβάθμιση της δημοκρατίας, του τρόπου λειτουργίας, των παροχών στους πολίτες και την βελτίωση του κοινωνικού, οικονομικού και περιβαλλοντικού επιπέδου ζωής της κοινωνίας.

Καθιερώνεται, ως νέος θεσμός διαβούλευσης, η Επιτροπή Διαβούλευσης, τόσο σε δήμους με πληθυσμό άνω των 10.000 κατοίκων όσο και στις περιφέρειες. Η Επιτροπή Διαβούλευσης προσφέρει τη δυνατότητα συγκροτημένης, θεσμοποιημένης και ανοικτής συμμετοχής και ανταλλαγής επιχειρημάτων με εκπροσώπους της τοπικής κοινωνίας, οι οποίοι μέχρι σήμερα αναζητούσαν μεμονωμένα την πρόσβαση και επιρροή στην ηγεσία του ΟΤΑ. Μεταξύ άλλων η Επιτροπή Διαβούλευσης γνωμοδοτεί στο δημοτικό και περιφερειακό συμβούλιο σχετικά με κρίσιμα ζητήματα, ενώ διαβούλευσης δεν αποκλείει την παράλληλη ηλεκτρονική διαβούλευση με τους πολίτες, μέσω διαδικτύου.

Η *Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση* προβλέπεται ρητά ως διακριτή αρμοδιότητα του οικείου αντιδημάρχου και μέσω αυτής όλες οι αποφάσεις των συλλογικών οργάνων των Δήμων και των Περιφερειών καθώς και όλων των Νομικών τους Προσώπων υποχρεωτικά δημοσιεύονται στο διαδίκτυο, σε διαφορετική περίπτωση δεν ισχύουν, διασφαλίζοντας έτσι την απόλυτη διαφάνεια, και την λογοδοσία των αυτοδιοικήτων αρχών.

Πρόγραμμα Κλεισθένης Ι

Επαναξιολογώντας τον ν.3852/2010 (σχέδιο Καλλικράτης) το ελληνικό κράτος επανέρχεται με τον Ν.4555/2018 (Πρόγραμμα Κλεισθένης Ι), ο οποίος αποτελεί συνέχεια της προσπάθειας που έγινε πριν μια περίπου δεκαετία. Ο νέος νόμος σκοπεύει στην μετάβαση από την οργανωτική

ανασυγκρότηση, στην εμπάθυνση της δημοκρατίας, την ενίσχυση της αντιπροσωπευτικότητας και τη διεύρυνση της συμμετοχής. Επιχειρεί να καλύψει ένα σοβαρό έλλειμμα που χαρακτήρισε την εκτεταμένη διοικητική και οργανωτική ανασυγκρότηση της προηγούμενης μεταρρύθμισης, διαμορφώνοντας όρους δημοκρατικότερης συγκρότησης και λειτουργίας των αυτοδιοικητικών θεσμών, αναλογικότερης εκπροσώπησης, τόσο του εκλογικού σώματος και των αυτοδιοικητικών δυνάμεων όσο και των τοπικών κοινωνιών που συνθέτουν τους οργανισμούς και των δύο βαθμών αυτοδιοίκησης, αλλά και διευρύνοντας τη συμμετοχή και τον κοινωνικό έλεγχο σε όλα τα επίπεδα της οργάνωσης και της λειτουργίας τους. Με τον Κλεισθένη Ι θεσμοθετείται και ρυθμίζεται πλήρως το δημοψήφισμα, τόσο σε δημοτικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, με αποτέλεσμα να είναι δυνατή η άνευ άλλου, άμεση εφαρμογή των συναφών διατάξεων. Σύμφωνα, λοιπόν, με το γενικό πνεύμα και τη φιλοσοφία του προγράμματος «Κλεισθένης Ι», ενισχύεται έτσι η λαϊκή πρωτοβουλία και κυριαρχία με στόχο την ενεργή και ουσιώδη συμμετοχή των πολιτών στις τοπικές υποθέσεις και την καλλιέργεια της κοινωνικής και πολιτικής τους συνείδησης.

Το Πρόγραμμα Κλεισθένης Ι, στα επιμέρους κεφάλαιά του που αφορούν την οργάνωση και λειτουργία των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης (δηλαδή στα κεφάλαια, ιδίως, του πρώτου μέρους του), επεκτείνει την ισχύ του Ευρωπαϊκού Χάρτη Τοπικής Αυτονομίας και στους ΟΤΑ β' βαθμού, ενώ επιφέρει σημαντικές τομές στην κατηγοριοποίηση των δήμων, στο εκλογικό σύστημα ανάδειξης των δημοτικών και των περιφερειακών αυτοδιοικητικών αρχών, στο σύστημα διοίκησης των ΟΤΑ, στην εποπτεία των ΟΤΑ, στην εισαγωγή θεσμών άμεσης συμμετοχής και δημοκρατικής έκφρασης των πολιτών μέσα από δημοτικά και περιφερειακά δημοψηφίσματα, αλλά και θεσμών δημοτικής και περιφερειακής διαμεσολάβησης, στην αναπτυξιακή δράση και την οικονομική λειτουργία των ΟΤΑ, αλλά και στην οργάνωση και το σχεδιασμό της κατανομής αρμοδιοτήτων και διαδικασιών, ανάμεσα στην κρατική διοίκηση (κεντρική και αποκεντρωμένη) και την αυτοδιοίκηση. Τέλος γίνεται προσπάθεια προώθησης μιας δημοκρατικής και συμμετοχικής διαδικασίας που καθιστά για πρώτη φορά τις τοπικές κοινωνίες, μέσω των ΟΤΑ, συμμετοχες στον σχεδιασμό όπως για παράδειγμα στον ενεργειακό σχεδιασμό και ενεργούς παράγοντες της ενίσχυσης της διεύθυνσης των ΑΠΕ στο ενεργειακό μείγμα, στο πλαίσιο της διαδικασίας μετάβασης στην καθαρή ενέργεια και της ενεργειακής εξοικονόμησης. (Αιτιολογική Έκθεση του σχεδίου νόμου «Μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης – Εμπάθυνση της Δημοκρατίας – Ενίσχυση της Συμμετοχής – Βελτίωση της οικονομικής και αναπτυξιακής λειτουργίας των ΟΤΑ [Πρόγραμμα «ΚΛΕΙΣΘΕΝΗΣ Ι»], 2018).

Στην Ελλάδα η έννοια της συμμετοχικής διαδικασίας στην λήψη αποφάσεων ακολούθησε την Ευρωπαϊκή πορεία, με σχετική καθυστέρηση. Με βάση την ισχύουσα νομολογία, παρατηρείται μια προσέγγιση της συμμετοχής που όμως δε φτάνει στο σημείο της ουσιαστικής θεσμοθέτησής της. Επί της ουσίας η εφαρμογή της συμμετοχικής διαδικασίας στη λήψη αποφάσεων αποτελούν μια δυναμική πρακτική που εναπόκειται στις προθέσεις και στη βούληση της εκάστοτε αιρετής εκτελεστικής εξουσίας των ΟΤΑ. Επίσης η διάχυση της πληροφορίας, παρά τη θέσπιση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και της διαφάνειας είναι αποσπασματική και καθόλου πρακτική για τον μέσο πολίτη. Έτσι η πληροφορία για τις πρακτικές της εξουσίας δεν ακολουθούν αυστηρά θεσμοθετημένες οδούς αλλά, διαχέονται προς τους πολίτες με τρόπο πολλές φορές χαώδη. Η έλλειψη νομικής βάσης και θωράκισης των συμμετοχικών διαδικασιών δεν μπορούν να διασφαλίσουν την απροβλημάτιστη εφαρμογή τους από τους ΟΤΑ κάθε βαθμού.

Μέρος II

Ο συμμετοχικός σχεδιασμός

Το Κοινωνικό-Πολιτιστικό Πλαίσιο και Συμμετοχή

Είναι γεγονός πως η αντίληψη και η στάση των διαφορετικών ομάδων της κοινωνίας απέναντι στα προβλήματα του σχεδιασμού διαφέρει. Οι κοινωνικοί - πολιτιστικοί παράγοντες επηρεάζουν σημαντικά τη διαμόρφωση των ομάδων του πληθυσμού με διαφορετικές θεωρήσεις, οράματα, θέσεις, στάση, αντίληψη για την συμμετοχής καθώς και απέναντι στα διάφορα προβλήματα του σχεδιασμού.

Σύμφωνα με τη Στρατηγέα ο εμπλεκόμενος πληθυσμός επιμερίζεται σε τέσσερις διακριτές κατηγορίες ανάλογα με την αντίληψη των μελών κάθε μιας:

- *Ομάδα 1 – Οπαδοί αγοράς ως ρυθμιστικού παράγοντα:*
Η ομάδα αυτή αποτελείται από άτομα ή επιχειρηματίες που θεωρούν τη συμμετοχή ως ένα στοιχείο περιορισμού στην ελευθερία τους. Είναι οι ίδιοι που πιστεύουν ότι ο κύριος ρυθμιστικός παράγων αποφάσεων είναι η αγορά.
- *Ομάδα 2 – Οπαδοί ιεραρχικής διαδικασίας λήψης αποφάσεων:*
Στην ομάδα αυτή αναγνωρίζεται η αναγκαιότητα ύπαρξης κάποιας ιεραρχίας στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Πιστεύεται ότι οι αποφάσεις πρέπει να λαμβάνονται από ειδικούς ενώ τα μέλη της ομάδας έχουν αρνητική θέση στη συμμετοχή μη ειδικών στον σχεδιασμό.
- *Ομάδα 3 – Μοιρολάτρες:*
Στην Τρίτη ομάδα υπάρχει η πεποίθηση ότι η δυνατότητα παρέμβασης των ομάδων είναι περιορισμένη. Πιστεύεται ότι οι ισχυρότερες ομάδες, που έχουν πρόσβαση στις διαδικασίες και τα κέντρα λήψης αποφάσεων, θα πάρουν αποφάσεις για αυτούς.
- *Ομάδα 4 – Οπαδοί ισότητας ευκαιριών των ομάδων:*
Σε αυτή την ομάδα η συμμετοχή αποτελεί εργαλείο και τάσσονται υπέρ της αξιοποίησής της ως μια ευκαιρία για την ανακατανομή δύναμης/επιρροής των διαφόρων ομάδων.

Ορισμός

Αν επιχειρούσαμε να προσεγγίσουμε τον ορισμό του Συμμετοχικού Σχεδιασμού (ΣΠ) θα τον περιγράφαμε σαν μια διαδικασία αλληλεπίδρασης μεταξύ των Κέντρων Λήψης Αποφάσεων (ΚΛΑ) και των εμπλεκόμενων ομάδων δηλαδή με τη συμμετοχή κοινού με τη χρήση ενός μέσου επικοινωνίας για την ανταλλαγή απόψεων, γνώσης και πληροφορίας με στόχο την λήψη απόφασης ή τη χάραξη πολιτικής από τους ανθρώπους, με τους ανθρώπους, για τους ανθρώπους (Healey, 1993 ; Renn, 1993).

Κάθε σύνολο εμπλεκόμενων έχει συγκεκριμένο ρόλο στη συμμετοχική διαδικασία. Με βάση το ρόλο που επιτελεί η κάθε ομάδα εμπλεκόμενων διακρίνεται σε τρεις ευρείες κατηγορίες:

- *Κέντρα λήψης αποφάσεων:* Ασκούν πολιτική και μπορεί να είναι εκλεγμένα ή διορισμένα. Τα κέντρα λήψης αποφάσεων παραλαμβάνουν τα αποτελέσματα της συμμετοχικής

διαδικασίας και, στη βάση αυτών, παίρνουν αποφάσεις. Ως κέντρα λήψης αποφάσεων μπορούν να νοούνται τα όργανα της κεντρικής διοίκησης και αυτοδιοίκησης, της δημόσιας διοίκησης, αλλά και κάθε οργανισμός που αποτελεί θεσμοθετημένη οντότητα. Ο ρόλος όλων των παραπάνω είναι καθορισμένος και οι αρμοδιότητές τους συγκεκριμένες, όπως αυτές απορρέουν στη βάση του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου.

- *Επιστήμονες, ειδικοί σε κάποιο ζήτημα:* Αποτελούν ομάδα με εξειδικευμένη γνώση στο αντικείμενο που μελετάται, οι οποίοι εμπλέκονται στη συμμετοχική διαδικασία με σκοπό να ενημερώσουν τα κέντρα λήψης αποφάσεων και το κοινό σχετικά με τις τεχνικές διαστάσεις ενός προβλήματος. Στη συγκεκριμένη κατηγορία εντάσσονται μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας, δημόσιοι και ιδιωτικοί οργανισμοί, περιβαλλοντικές οργανώσεις, επαγγελματικές εθελοντικές ομάδες, επιχειρήσεις, βιομηχανία κ.ά.
- *Κοινό:* Ο όρος αναφέρεται σε ένα σύνολο διαφορετικών ομάδων (Creighton 1998b), οι οποίες μπορούν να διακριθούν περαιτέρω σε: (α) ομάδες εστιασμένες στην περιοχή που μελετάται, π.χ. τοπική κοινωνία (μεμονωμένα άτομα), τοπικά συμβούλια, τοπικοί φορείς, ομάδες πολιτών, και (β) ομάδες εστιασμένες σε ένα θεματικό/τομεακό αντικείμενο της συγκεκριμένης περιοχής, π.χ. αγρότες, αλιείς, ιδιοκτήτες ξενοδοχειακών επιχειρήσεων, έμποροι, ιδιοκτήτες γης.

Στο πλαίσιο της Συνθήκης του Aarhus, ως κοινό νοείται ένα ή περισσότερα φυσικά ή νομικά πρόσωπα, καθώς και οι ενώσεις, οργανώσεις κ.λπ. αυτών, όπως ορίζονται από την εκάστοτε εθνική νομοθεσία (Aarhus Convention 1998). Σε αντιστοιχία με αυτόν τον ορισμό, ο Elliott και άλλοι (2005) αναφέρονται στους συμμετέχοντες ως:

- *Μεμονωμένα άτομα*, πολίτες δηλαδή που δεν εκπροσωπούν κάποια κοινωνική ομάδα, παρά μόνο τον εαυτό τους.
- *Φορείς*, οι οποίοι αντιπροσωπεύουν ομάδες ατόμων, όπως μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ), περιβαλλοντικές οργανώσεις, εκπρόσωποι συλλόγων και σωματείων, επιστημονικοί φορείς κ.λπ.

Ακόμη, σημαντική είναι η διάκριση που γίνεται ανάμεσα στο κοινό και τους φορείς, από τη μια πλευρά, και τους μετόχους ή ομάδες συμφερόντων (stakeholders) από την άλλη. Στο πλαίσιο αυτό νοούνται:

- *ως κοινό (public) / φορείς* ένα ή περισσότερα φυσικά ή νομικά πρόσωπα, οι ενώσεις, τα σωματεία, οι οργανισμοί κ.λπ.,
- *ως μέτοχοι ή ομάδες συμφερόντων (stakeholders)* κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που έχει άμεσο ή έμμεσο, υλικό ή άυλο συμφέρον σε μια περιοχή ή για ένα αγαθό και επηρεάζεται από το αποτέλεσμα του σχεδιασμού.

Υπό το πρίσμα μιας τοπικής κοινωνίας πολιτών-δημοτών ενός δήμου σαν αυτήν των Ιωαννιτών, οι τρεις κατηγορίες που αναλύθηκαν παραπάνω προβάλλονται ως εξής:

Το Κοινό ή ομάδες συμφερόντων (stakeholders) ταυτίζεται με :

- *τους δημότες ως άτομα*
- *τις οργανωμένες ομάδες δημοτών (κοινότητες, γειτονιές κλπ.)*

- τους επαγγελματίες σε ατομικό επίπεδο, (π.χ. Ιατρός, φαρμακοποιός, έμπορος κλπ.)
- τις επαγγελματικές ομάδες (κοινών εργασιακών συμφερόντων, όπως π.χ. επαγγελματικοί σύλλογοι, αυτοκινητιστές, έμποροι κλπ)

Ο Σχεδιαστής που από τεχνοκράτης λειτουργεί ως διαμεσολαβητής είναι οι δημοτικές υπηρεσίες και πιο συγκεκριμένα:

- το τμήμα του προγραμματισμού (Δ/ση Προγραμματισμού) και
- το τεχνικό τμήμα (Δ/ση Τεχνικών Υπηρεσιών) του κάθε Δήμου.

Το υπηρεσιακό τμήμα αποτελεί τον υποδοχέα όλων των πληροφοριών και δεδομένων που έρχονται από το κοινό ή τις ομάδες συμφερόντων καθώς και τα *Κέντρα Λήψης Απόφασης*

Τέλος τα *Κέντρα Λήψης Απόφασης* δεν είναι τίποτε άλλο από την Αιρετή Διοίκηση του κάθε δήμου δηλαδή :

- Ο Δήμαρχος,
- το Δημοτικό Συμβούλιο
- οι Δημαρχιακές επιτροπές όπως η Οικονομική Επιτροπή, ο Επιτροπή Ποιότητας Ζωής κλπ.)

όπως αυτή εκφράζεται μέσα από τα συλλογικά του όργανα και την πολιτική που απορρέει από αυτή. Τα ΚΛΑ αποτελούν μια ακόμα συνιστώσα, το πολιτικό όραμα και την κατεύθυνση των ενεργειών με σκοπό την επίτευξη πολιτικών – κοινωνικών στόχων προς όφελος των δημοτών και του δήμου συνολικά.

Από τα μέσα της δεκαετίας του '90 και έως σήμερα διαμορφώνεται ένα νέο μοντέλο διακυβέρνησης όπου τα ζητήματα της συμμετοχής του κοινού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και η συνεργασία μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων μερών για τη χάραξη πολιτικής αποκτούν εξέχουσα σημασία. Η εφαρμογή της προσέγγισης του συμμετοχικού σχεδιασμού επηρεάζεται σε σημαντικό βαθμό και από τις εξελίξεις στα θέματα της χάραξης πολιτικής και τις ακολουθούμενες από τους φορείς διοίκησης πρακτικές (Zwirner και Berger 2008, Pereira και Quintana 2002),

Οι Zwirner και Berger (2008), σκιαγραφώντας το πλαίσιο του νέου μοντέλου διακυβέρνησης και τη θέση που έχει η συμμετοχή του κοινού σε αυτό, επισημαίνουν μια σειρά από σημαντικά χαρακτηριστικά/πυλώνες :

Ο πρώτος πυλώνας είναι η εισαγωγή νέων εργαλείων χάραξης πολιτικής (soft policy instruments), τα οποία λειτουργούν συμπληρωματικά στους μηχανισμούς εντολής και ελέγχου (command and control) και επιχειρούν να εμπλέξουν το κοινό στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Μέσα από αυτά μπορεί να διασφαλίζεται:

- Η διάχυση πληροφορίας προς το κοινό, με στόχο την πληροφόρησή του για κρίσιμα κοινωνικά, περιβαλλοντικά κ.ά. προβλήματα. Ως τέτοια εργαλεία πληροφόρησης μπορούν να θεωρηθούν οι κάθε είδους καμπάνιες, οι συστάσεις πολιτικής, η εκπαίδευση κ.λπ.
- Η προώθηση της συνεργασίας και της αλληλεπίδρασης μεταξύ διαφορετικών ομάδων μέσα από εργαλεία που προωθούν τη συνεργασία, π.χ. δικτύωσεις, συνεργασίες ιδιωτικού και δημόσιου τομέα κ.ά.
- Η θέσπιση νομικών εργαλείων, όπως νόμοι, διατάγματα κ.ά., που καθιστούν υποχρεωτική τη συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων για ένα θέμα.

- Η προώθηση υβριδικών εργαλείων για τη διευκόλυνση της αλληλεπίδρασης κέντρων λήψης αποφάσεων και ομάδων ενδιαφερόντων, όπως π.χ. πλατφόρμες συνεργασίας.

Σημαντική, στο πλαίσιο αυτό, είναι και η συμβολή της τεχνολογίας και ειδικότερα των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) και των εφαρμογών τους (Klein 1999, Stratigea 2012, Papadopoulou και Stratigea 2014), οι οποίες προσφέρουν σήμερα σημαντικά εργαλεία για τη διαχείριση πληροφορίας (συλλογή, επεξεργασία, αποθήκευση, ανάκτηση, οπτικοποίηση, διάδοση κ.λπ.), αλλά και τη διευκόλυνση της αλληλεπίδρασης μεταξύ των διαφόρων ομάδων, μέσα από τη δημιουργία διαδραστικών χώρων επικοινωνίας όλων των εμπλεκόμενων μερών (ατόμων, ομάδων ενδιαφερόντων, σχεδιαστών, κέντρων λήψης αποφάσεων κ.λπ.), με στόχο την αλληλεπίδραση στην επιδίωξη κοινών στόχων και οραμάτων.

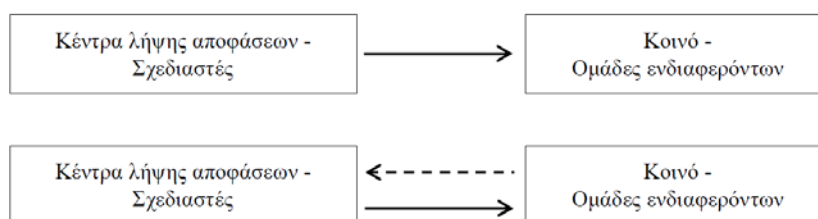
Ο δεύτερος Πυλώνας του νέου μοντέλου διακυβέρνησης είναι η οριζόντια ολοκλήρωση στη χάραξη πολιτικής και η εμπλοκή ομάδων ενδιαφερόντων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων στο πλαίσιο αυτό. Η ανάπτυξη, εφαρμογή και παρακολούθηση/αναθεώρηση πολιτικών, σχεδίων προγραμμάτων κ.λπ. στηρίζεται σε μια δια τομεακή, διεπιστημονική προσέγγιση, με τη συμμετοχή και του κοινού, η οποία χαρακτηρίζεται σήμερα με τον όρο διακυβέρνηση (De Roo και Porter 2007) και αξιοποιεί τις σύγχρονες τεχνολογίες επικοινωνίας για την αλληλεπίδραση μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών και την επιδίωξη των στόχων.

Ο τρίτος Πυλώνας είναι η κάθετη ολοκλήρωση και η συνεργασία μεταξύ των διαφορετικών επιπέδων λήψης απόφασης. Είναι σήμερα πλέον σαφές ότι η επιτυχής υλοποίηση των πολιτικών απαιτεί τον συντονισμό όλων των διαφορετικών επιπέδων χάραξης πολιτικής.

Η συμμετοχική διαδικασία ως διαδικασία ανταλλαγής πληροφορίας

Η συμμετοχική διαδικασία σχετίζεται άμεσα με μια αμφίδρομη μαθησιακή διαδικασία, προϊόν της ροής της πληροφορίας προς δύο κατευθύνσεις:

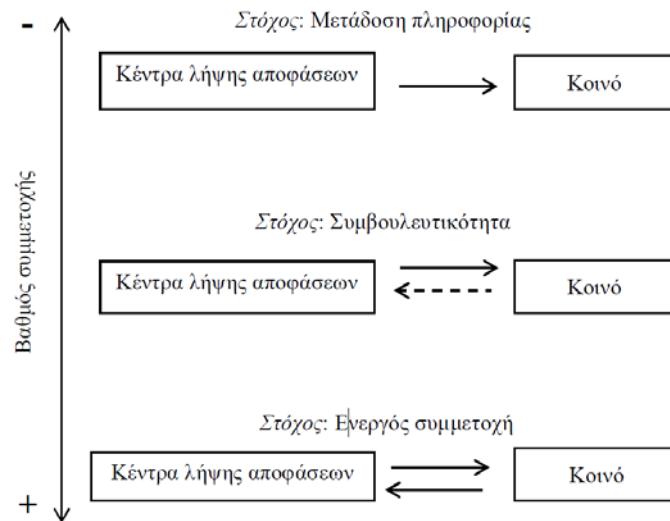
- από τα κέντρα λήψης αποφάσεων και τον σχεδιαστή προς το εμπλεκόμενο κοινό, με στόχο την ενημέρωση και ευαισθητοποίησή του στα προβλήματα του σχεδιασμού και
- από το κοινό προς τα κέντρα λήψης αποφάσεων και τον σχεδιαστή, με σκοπό τον εμπλουτισμό του περιεχομένου του σχεδιασμού με τις απόψεις, τις αξίες, τα οράματα, τους φόβους κ.λπ. των αποδεκτών του σχεδιασμού, που συνεπάγεται τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του σχεδιασμού, την προσαρμογή του τελικού προϊόντος του (σχέδια, έργα, πολιτικές κ.λπ.) στα οράματα και τις επιδιώξεις της εκάστοτε κοινωνίας για την οποία αυτός υλοποιείται και την εξ αυτής απορρέουσα δέσμευση των συμμετεχόντων στην επιτυχή εφαρμογή του. (Στρατηγέα 2015)

Διάγραμμα 1 Ο συμμετοχικός σχεδιασμός ως ροή (ανταλλαγή) πληροφορίας μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών. Πηγή: Στρατηγέα (2015)

Εξειδικεύοντας την αλληλεπίδραση ανάλογα με τη στόχευση και το βαθμό συμμετοχής του κοινού στη συμμετοχική διαδικασία και παρέμβασής του στις αποφάσεις (Στρατηγέα, 2009):

- Ροή πληροφορίας προς μια κατεύθυνση, η οποία αποσκοπεί στη παροχή πληροφορίας με

Διάγραμμα 2 Στόχος και βαθμός εμπλοκής των συμμετεχόντων στον συμμετοχικό σχεδιασμό.
Πηγή: Στρατηγέα (2009).

σκοπό την ενημέρωση, εκπαίδευση, ευαισθητοποίηση, ενθάρρυνση υπεύθυνων συμπεριφορών, κ.λπ.

- Ροή πληροφορίας και προς τις δύο κατευθύνσεις με στόχο τη συμβολή του κοινού στη χάραξη προτεραιοτήτων – το κοινό ως σύμβουλος (συμβουλευτικότητα).
- Ροή πληροφορίας και προς τις δύο κατευθύνσεις με στόχο την ενεργό συμμετοχή του κοινού – το κοινό ως (συμ)μέτοχος στη διαδικασία.

Τα πλεονεκτήματα του συμμετοχικού σχεδιασμού

Η εφαρμογή του συμμετοχικού σχεδιασμού παρουσιάζει αρκετά πλεονεκτήματα έναντι των υπολοίπων θεωρητικών προσεγγίσεων του σχεδιασμού (Ο' Riordan και άλλοι 1999), αλλά και δυσκολίες που στερούν από αυτή μέρος της αποτελεσματικότητάς της. Συνοψίζοντας βιβλιογραφικά μπορούμε να παραθέσουμε τα παρακάτω σημεία στα οποία ο συμμετοχικός σχεδιασμός πλεονεκτεί (Elliot και άλλοι, 2005), (Creighton, 2005):

- Ενισχύει την ικανότητα / δεξιότητες των πολιτών για εμπλοκή στα κοινά – δημιουργώντας μια κουλτούρα συμμετοχής
- Τα παραγόμενα αποτελέσματα (σχέδια, πολιτικές, έργα κ.ά.) τυγχάνουν ευρύτερης αποδοχής ενσωματώνοντας σε αυτά απόψεις ευρέως φάσματος
- Οικοδομεί την εμπιστοσύνη του κοινού στις αποφάσεις που λαμβάνονται με την εφαρμογή μιας υψηλής ποιότητας δημοκρατική διακυβέρνηση.
- Δημιουργεί μια πλατφόρμα επικοινωνίας και μάθησης με την οποία διαχέονται πληροφορίες, δεδομένα και εμπειρίες των συμμετεχόντων. Έτσι, στη διαδικασία λήψης μιας απόφασης λαμβάνονται υπόψη οι αξίες και οι ανησυχίες του κοινού, ενώ η τελική απόφαση είναι το προϊόν της σύγκλισης διαφορετικών απόψεων, σε πνεύμα συναίνεσης και συνεργασίας. Επί της ουσίας, ο συμμετοχικός σχεδιασμός ως πλατφόρμα επικοινωνίας

δημιουργεί μεγαλύτερη κατανόηση για τα δημόσια θέματα, τις ανησυχίες, τις προτεραιότητες και τις λύσεις.

- Βελτιώνει την ποιότητα των αποφάσεων καθώς οι διαδικασίες διαβούλευσης με τους εμπλεκόμενους στη συμμετοχική διαδικασία συμβάλλουν στη ρεαλιστικότερη εμβάθυνση στην τρέχουσα κατάσταση των προβλημάτων, στην καλύτερη αποσαφήνιση των στόχων του σχεδιασμού, στην αναβάθμιση των εναλλακτικών λύσεων που σχεδιάζονται, στη διατύπωση αποτελεσματικότερων πολιτικών για την υλοποίησή τους κ.λπ.
- Ελαχιστοποιεί το κόστος και τις καθυστερήσεις καθώς μπορεί οι συμμετοχικές διαδικασίες να απαιτούν περισσότερο χρόνο για να οδηγήσουν στην τελική απόφαση, ο χρόνος αυτός όμως εξοικονομείται με το παραπάνω από την ελαχιστοποίηση του χρόνου εφαρμογής της απόφασης, λόγω της προετοιμασίας που έχει γίνει στην τοπική κοινωνία στο πλαίσιο των διαβουλεύσεων για τη λήψη της απόφασης.
- Δημιουργεί συναινέσεις ανάμεσα σε ομάδες διαφορετικών ενδιαφερόντων, στοιχείο το οποίο οικοδομεί σχέσεις αλληλοκατανόησης, μειώνει τις αμφισβητήσεις και προσδίδει νομιμοποίηση στις αποφάσεις που έχουν ληφθεί.
- Συμβάλει στην καταλυτική λειτουργία απέναντι στην υιοθέτηση ακραίων θέσεων και την απάλυνση των αντιθέσεων οι οποίες μπορούν να δυναμιτίσουν την επιτυχή έκβαση των παρεμβάσεων του σχεδιασμού.
- Διασφαλίζει την αξιοπιστία και τη νομιμοποίηση των ΚΛΑ, ιδιαίτερα όταν ο σχεδιασμός πραγματεύεται ζητήματα για τα οποία υπάρχουν αμφιλεγόμενες απόψεις μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών ομάδων.
- Ωριμάζει και ενδυναμώνει τις κοινωνικές ομάδες απέναντι στην έννοια της συμμετοχής μιας και οι συμμετοχικές διαδικασίες λειτουργούν και ως διαδικασίες εκπαίδευσης ώριμων και υπεύθυνων πολιτών.

Οι δυσκολίες εφαρμογής του συμμετοχικού σχεδιασμού

Σε μια συμμετοχική διαδικασία, η τήρηση των βασικών κανόνων που διέπουν την εμπλοκή του κοινού αποτελεί ένα από τα κρίσιμότερα στοιχεία για την επιτυχία του εγχειρήματος. Στην πραγματικότητα εμφανίζονται μια σειρά από δυσκολίες που δυσχεραίνουν την εφαρμογή του συμμετοχικού σχεδιασμού που εμφανίζονται στο Διάγραμμα 3 και παρατίθενται στη συνέχεια.

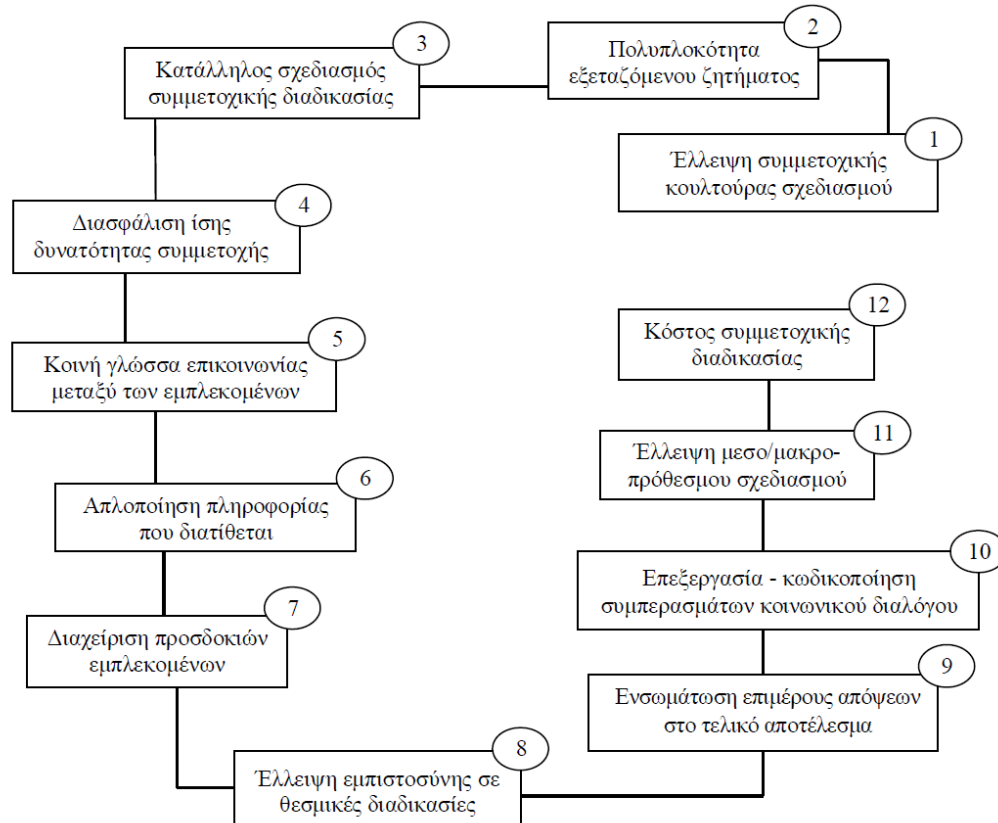
1. Έλλειψη συμμετοχικής κουλτούρας σχεδιασμού

Το πρόβλημα εμφανίζεται κατά την προσπάθεια εφαρμογής της συμμετοχικής διαδικασίας σε κοινωνίες από τις οποίες απουσιάζει η κουλτούρα συμμετοχής εξαιτίας των πολιτισμικών, ιστορικών και πολιτικών περιορισμών. Η δυσκολία που προκύπτει σε αυτές τις κοινωνίες εντοπίζεται στην έλλειψη:

- εμπειρίας – δεξιοτήτων των οργανωτών/συντονιστών για την αποτελεσματικότερη διαχείριση/αξιοποίηση των διαδικασιών διαβούλευσης και την επίτευξη του στόχου τους
- εμπειρίας του κοινού που εμπλέκεται στη διαδικασία του συμμετοχικού σχεδιασμού σε ανάλογα εγχειρήματα

2. Πολυπλοκότητα εξεταζόμενου προβλήματος

Σημαντικό πρόβλημα αποτελεί η πολυπλοκότητα του εξεταζόμενου ζητήματος. Είναι γεγονός πως δεν είναι σε θέση όλες οι ομάδες κοινού να παράσχουν ασφαλείς κρίσεις όταν το υπό εξέταση ζήτημα είναι πολυσύνθετο, πολυδιάστατο και απαιτεί ευρεία και εξειδικευμένη γνώση. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η υπό εξέλιξη συμμετοχική διαδικασία που υλοποιείται στη χώρα μας για τη διαχείριση των υδάτινων πόρων στο πλαίσιο της Οδηγίας/2000/60 της ΕΕ. (Στρατηγέα και Παπαδοπούλου 2012, Ευαγγελίδου 2007 και άλλοι 1998,2004,2005).

Διάγραμμα 3. Δυσκολίες στην εφαρμογή του συμμετοχικού σχεδιασμού. Πηγή Στρατηγέα (2015)

3. Ο κατάλληλος σχεδιασμός συμμετοχικής διαδικασίας

Ο κατάλληλος σχεδιασμός της συμμετοχικής διαδικασίας αποτελεί έναν ακόμη κρίσιμο παράγοντα για την μεγαλύτερη συμμετοχή κοινού την αντιπροσωπευτική συμμετοχή και την προετοιμασία του κοινού για αποτελεσματικότερη εμπλοκή στη διαδικασία.

4. Η διασφάλιση ίσης δυνατότητας συμμετοχής

Το στοιχείο αυτό συνιστά μια από τις βασικές αρχές της συμμετοχής και αποτελεί προϋπόθεση για την επιτυχή εφαρμογή της διαδικασίας. Η δυσκολία αυτή μπορεί να ξεπεραστεί με τη δημιουργία κατάλληλου κλίματος συζήτησης, που επιτρέπει την ίση δυνατότητα συμμετοχής των εμπλεκόμενων στη συμμετοχική διαδικασία και την ενθάρρυνση λιγότερο «ισχυρών» ομάδων για συμμετοχή και διατύπωση άποψης

5. «Κοινή γλώσσα» επικοινωνίας μεταξύ εμπλεκόμενων

Η χρήση «Κοινής γλώσσας» επικοινωνίας μεταξύ εμπλεκόμενων είναι κρίσιμο στοιχείο συμμετοχικής διαδικασίας. Η απουσία του μπορεί να υπονομεύσει την αμοιβαία κατανόηση και

τη δυνατότητα αλληλεπίδρασης των εμπλεκομένων στη διαδικασία [κοινού, ομάδων συμφερόντων (stakeholders), επιστημόνων, ειδικών, κ.λπ.]

6. Απλοποίηση πληροφορίας που επικοινωνείται

Η πληροφορία που επικοινωνείται πρέπει να είναι εύληπτη και εύκολα κατανοητή από μη εξειδικευμένο κοινό. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την αποτελεσματικότητα επικοινωνίας / αλληλεπίδρασης συμ-μετεχόντων.

7. Διαχείριση προσδοκιών Συμμετεχόντων

Ένα ιδιαίτερα λεπτό σημείο προς αντιμετώπιση από τους οργανωτές της συμμετοχικής διαδικασίας είναι η αποφυγή δημιουργίας υψηλών προσδοκιών που δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν. Η έλλειψη διαχείρισης μπορεί να οδηγήσει σε δυσπιστία των συμμετεχόντων και να αποδυναμώσει την συμμετοχική διαδικασία.

8. Έλλειψη εμπιστοσύνης σε θεσμικές διαδικασίες

Εξαιτίας του γεγονότος ότι τέτοιου είδους διαδικασίες χρησιμοποιούνται πολλές φορές από τις ισχυρότερες ομάδες συμφερόντων με σκοπό τη δημιουργία ενός μανδύα νομιμοποίησης προελημμένων αποφάσεων, υπάρχει έλλειμμα εμπιστοσύνης του κοινού στους θεσμούς.

9. Ενσωμάτωση επιμέρους απόψεων στο τελικό «προϊόν»

Η ενσωμάτωση, στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό, επιμέρους απόψεων στο τελικό «προϊόν» αποτελεί έναν ακόμη δύσκολο εγχείρημα. Αυτό επιτυγχάνεται με την «Αποτύπωση» της συμβολής των εμπλεκομένων στο τελικό προϊόν του σχεδιασμού (ownership). Η αποτύπωση οδηγεί στη «δέσμευση» των εμπλεκομένων και στην επιτυχή υλοποίηση των σχεδίων.

10. Επεξεργασία – κωδικοποίηση συμπερασμάτων κοινωνικού διαλόγου

Μια κύρια δυσκολία αφορά στην επεξεργασία και την κωδικοποίηση των αποτελεσμάτων που παράγονται κάθε φορά από τη συμμετοχική διαδικασία. Με την κατάλληλη επεξεργασία και κωδικοποίηση συμπερασμάτων κοινωνικού διαλόγου και την αξιοποίησή τους από τον σχεδιαστή και τα Κέντρα Λήψης Αποφάσεων μπορεί να ξεπεραστεί αυτό το πρόβλημα.

11. Έλλειψη μέσο/μακροπρόθεσμου σχεδιασμού

Η αποσπασματικότητα των σχεδιαστικών παρεμβάσεων, ο επείγον χαρακτήρας για άμεση αντιμετώπιση οξυμμένων προβλημάτων αποτελούν ένα από τα προβλήματα που δυσκολεύουν τη συμμετοχική διαδικασία.

12. Κόστος συμμετοχικής διαδικασίας

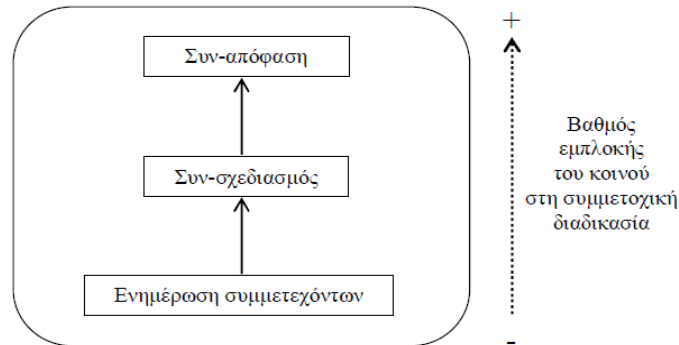
Το κόστος των συμμετοχικών διαδικασιών αποτελεί έναν ακόμη περιορισμό που δυσκολεύει το κάθε εγχείρημα, παρεμποδίζοντας την ευρεία υιοθέτηση του συμμετοχικού σχεδιασμού. Παρόλα αυτά όμως οι διαδικασίες αυτές, μακροπρόθεσμα εξοικονομούν χρόνο (και άρα χρήμα) από το στάδιο υλοποίησης των αποφάσεων, το οποίο κινείται με ταχύτερους ρυθμούς.

Επίπεδα συμμετοχικού σχεδιασμού

Ο βαθμός της εμπλοκής όσων συμμετέχουν στον σχεδιασμό καθώς και το επίπεδο δραστηριότητάς τους μεταβάλλεται όσο οι εμπλεκόμενοι βρίσκονται πιο κοντά στον πυρήνα λήψης μιας απόφασης.

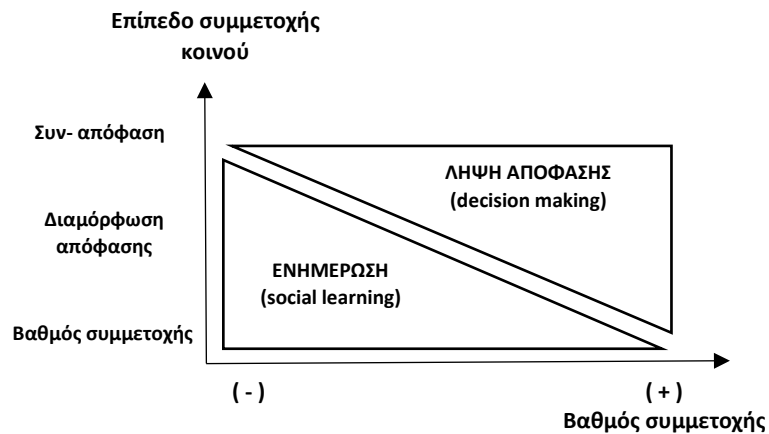
Τα βασικά επίπεδα του συμμετοχικού σχεδιασμού είναι κατά Van Jaasveld (2001) και εμφανίζονται στο παρακάτω Διάγραμμα 4:

- το επίπεδο της ενημέρωσης συμμετεχόντων, (Information-Consultation-Discussion) στο οποίο η πληροφόρηση οδηγεί στην ενημέρωση του κοινού (increase awareness), η διαβούλευση έχει ως αποτέλεσμα στο σχολιασμό των αποφάσεων και η συζήτηση στοχεύει στην συναίνεση που αποτελεί κύρια επιδίωξη της διαδικασίας.
- το επίπεδο του συν-σχεδιασμού (Co-designing) με στόχο τη συμμετοχή στο σχεδιασμό σεναρίων δηλαδή στην συν-διαμόρφωση σεναρίων με το κοινό
- το επίπεδο της συν-απόφασης (Deciding/Co-deciding) με στόχο την συμμετοχή στη διαδικασία λήψης απόφασης. Η λήψη απόφασης αποτελεί έτσι πλήρη αρμοδιότητα των συμμετεχόντων στις αποφάσεις.

Διάγραμμα 4 Επίπεδα συμμετοχικού σχεδιασμού Πηγή: Van Jaasveld (2001)

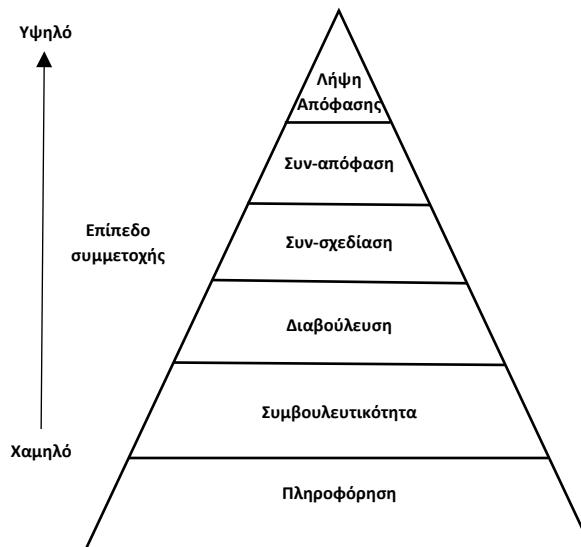
Στο Διάγραμμα 5 παρατηρείται ότι ανάλογα με το επίπεδο συμμετοχής του κοινού διαμορφώνεται και η ανάγκη για ενημέρωση (social learning), ενώ αντιστρόφως ανάλογα διαμορφώνεται η συμμετοχή στη λήψη απόφασης.

Διάγραμμα 5 Επίπεδο συμμετοχής κοινού σε σχέση με το βαθμό συμμετοχής Πηγή: Στρατηγέα (2015)

Για παράδειγμα η απλή ενημέρωση (1^ο επίπεδο) δεν έχει κανένα ποσοστό συμμετοχής στην λήψη απόφασης. Ομοίως στο 3^ο επίπεδο συμμετοχής (συν-απόφαση), απαιτείται από τους εμπλεκόμενους και το μεγαλύτερο ποσοστό ενημέρωσης για τη λήψη απόφασης.

Εξειδικεύοντας τα τρία αυτά βασικά επίπεδα ο Mostert (2003) αναφέρει τις ακόλουθες κατηγορίες συμμετοχικού σχεδιασμού (Διάγραμμα 6):

Διάγραμμα 6 Κατηγορίες συμμετοχικού σχεδιασμού κατά Mostert (2003)

- πληροφόρηση,
- σύσκεψη - διαβούλευση,
- συζήτηση,
- συν-σχεδιασμός,
- συν-απόφαση,
- λήψη αποφάσεων.

Η πληροφόρηση αποτελεί το χαμηλότερο επίπεδο συμμετοχής και δεν αφορά την ουσιαστική εμπλοκή του κοινού. Οι στόχοι της πληροφόρησης είναι η :

- Βελτίωση αποθέματος γνώσης κοινού - ενημέρωση
- Αξιολόγηση επιπέδου γνώσης κοινού γύρω από ένα πρόβλημα
- Ευαισθητοποίηση - αλλαγή προτύπων συμπεριφοράς

Η σύσκεψη-διαβούλευση αφορά στον σχολιασμό των αποφάσεων που έχουν ληφθεί από τους αποφασίζοντες και τους ειδικούς, με συμμετέχοντες το κοινό και τις ομάδες ενδιαφερόντων. Η αποτύπωση της γνώμης γίνεται με διάφορους τρόπους (διεξαγωγή συνεντεύξεων, συναντήσεις εργασίας, διαδικτυακές συζητήσεις, ερωτηματολόγια κ.ά.) Οι στόχοι είναι:

- Συλλογή πληροφορίας σχετικά με το πως οι εμπλεκόμενοι αντιλαμβάνονται, αξιολογούν κ.λπ. τις ειλημμένες αποφάσεις
- Εντοπισμός σημείων τριβής – βελτίωση

Η συζήτηση κατά της οποίας κοινός και ομάδες συμφερόντων συζητούν γύρω από ένα πρόβλημα προς επίλυση με στόχο τη σύγκλιση απόψεων και τη δημιουργία συναίνεσης γύρω από το θέμα ή πρόβλημα μεταξύ ομάδων ενδιαφερόντων που εμπλέκονται στη συμμετοχική διαδικασία

Ο συν-σχεδιασμός που αποτελεί έναν ουσιαστικό ρόλο του κοινού στην ανάπτυξη σχεδίων για την επίλυση του εξεταζόμενου προβλήματος. Με τον συν-σχεδιασμό επιτυγχάνεται η ενεργός συμμετοχή στην εκπόνηση εναλλακτικών σχεδίων για την επίλυση του προβλήματος, τα οποία προωθούνται προς τα ΚΛΑ με στόχο τη συν-διαμόρφωση εναλλακτικών λύσεων.

Η συν-απόφαση. Το κοινό μπορεί να επηρεάσει ουσιαστικά την επιλογή μιας απόφασης μέσα από δημοκρατικές διαδικασίες όπως για παράδειγμα με τη ψηφοφορία. Με την συν-απόφαση επιτυγχάνεται η ενεργός συμμετοχή στην αξιολόγηση εναλλακτικών σχεδίων και τη διαδικασία επιλογής λύσης σε συνεργασία με τα ΚΛΑ με στόχο τη συν-διαμόρφωση τελικής επιλογής - απόφασης

Η λήψη αποφάσεων που αποτελεί το υψηλότερο επίπεδο συμμετοχής του κοινού το οποίο συμμετέχει πλήρως στις αποφάσεις που λαμβάνονται, αναλαμβάνοντας ταυτόχρονα την ευθύνη που του αναλογεί με βασικό στόχο τη λήψη της τελικής απόφασης.

Κατηγορίες μεθόδων συμμετοχής

Η υιοθέτηση της συμμετοχικής προσέγγισης για τη διαχείριση των προβλημάτων της κοινωνίας αποτελεί το προϊόν ενός νέου μοντέλου διακυβέρνησης (Στρατηγέα, 2015). Η λήψη αποφάσεων και η πολιτική κατεύθυνση αποτελούν προϊόντα της δημιουργικής τριβής μεταξύ κυβερνητικών και μη κυβερνητικών φορέων. Η κάθε πλευρά στην προσπάθεια να εξυπηρετήσει με τον καλύτερο τρόπο τα συμφέροντά του, επιχειρεί να επηρεάσει τις δεσμευτικές αποφάσεις της εξουσίας. Με βάση τα προηγούμενα όπως επισημαίνεται από τον Callon (1999), η συμμετοχική προσέγγιση αποτελεί μια διαδικασία «συλλογικής παραγωγής» αλλά και «σύνθεσης κατανεμημένης γνώσης» που ενυπάρχει στις διαφορετικές ομάδες της κοινωνίας, με σκοπό την αποτελεσματικότερη λήψη αποφάσεων σε ένα αβέβαιο και περίπλοκο περιβάλλον (Στρατηγέα, 2015).

Σύμφωνα με σχετική βιβλιογραφία η συμμετοχική προσέγγιση αποσκοπεί :

- στην καλύτερη οριοθέτηση του προς εξέταση προβλήματος και στον καθορισμό των ομάδων εκείνων ενδιαφερόντων η γνώση των οποίων είναι απαραίτητη για την καλύτερη κατανόησή του,
- στην κατανόηση του πλαισίου εντός του οποίου επιδιώκεται η επίλυση του προβλήματος, η οποία συμβάλλει τόσο στον καλύτερο καθορισμό του προβλήματος όσο και των δυνατών επιλογών επίλυσής του εντός του συγκεκριμένου πλαισίου, μέσω μιας διαδικασίας συλλογικής μάθησης, ανάλυσης και σύνθεσης των επιμέρους διαφορετικών οπτικών.

Τα παραπάνω εκτός από σημαντικές διαστάσεις, αποτελούν και στόχους μιας συμμετοχικής διαδικασίας, ενώ μπορούν να αποτελούν και στοιχεία που διαφοροποιούν ή κατηγοριοποιούν τις μεθόδους συμμετοχής.

Εκτός των παραπάνω η κατηγοριοποίηση των μεθόδων συμμετοχής μπορεί να πραγματοποιείται και με βάση τον βαθμό εμπλοκής των ομάδων συμμετεχόντων.

Τα στάδια της διαδικασίας σχεδιασμού και συμμετοχή των εμπλεκομένων.

Κατά Γιαουτζή και Στρατηγέα (2011) τα στάδια της διαδικασίας σχεδιασμού που αποτυπώνονται στο (Διάγραμμα 7), είναι :

- Η διερεύνηση του προβλήματος.
- Ο καθορισμός επιστημονικής μεθόδου.
- Η διατύπωση του προς επίλυση στόχου και καθορισμός των υποστόχων.
- Η μελέτη της υπάρχουσας κατάστασης και της δυναμικής της.
- Η δόμηση εναλλακτικών λύσεων/σεναρίων.
- Η αξιολόγηση εναλλακτικών λύσεων/σεναρίων.
- Η επιλογή εναλλακτικής λύσης και λήψη απόφασης.
- Η σύνταξη πακέτων πολιτικής.
- Η εφαρμογή επιλεγείσας εναλλακτικής λύσης.

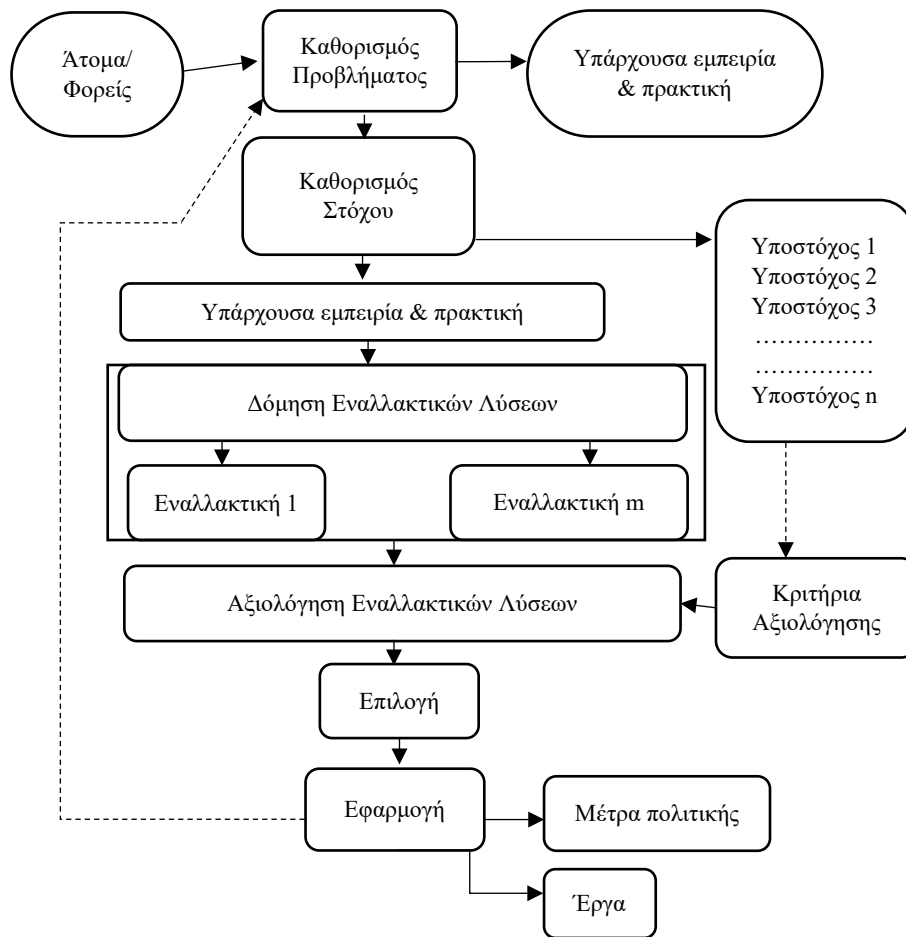
Η εμπλοκή του κοινού, του σχεδιαστή και του ΚΛΑ κατά τα διάφορα στάδια της διαδικασίας σχεδιασμού εξαρτάται από μια σειρά παραγόντων όπως ο στόχος της συμμετοχικής διαδικασίας, προσέγγιση που υιοθετείται, βαθμός ωριμότητας, κ.λπ. μπορεί να πάρει τις παρακάτω μορφές ανάλογα το στάδιο της διαδικασίας : (Στρατηγέα, 2015):

Ο ρόλος του σχεδιαστή είναι κεντρικός και καθοριστικός και σε συνεργασία με τα ΚΛΑ είναι υπεύθυνοι για το σχεδιασμό, οργάνωση, διεκπεραίωση και συντονισμό όλων των σταδίων της διαδικασίας σχεδιασμού.

Κατά τη διερεύνηση του προβλήματος. Ο σχεδιαστής επιχειρεί να συγκεντρώσει όλη την πληροφορία που απαιτείται, έτσι ώστε να εμβαθύνει στο προς μελέτη πρόβλημα. Η εμπλοκή του κοινού σε αυτό το στάδιο είναι σημαντική καθώς μέσα από την οπτική του απέναντι στο πρόβλημα, την αντίληψή του ως προς τις διαφορετικές του διαστάσεις, αλλά και την ένταση με την οποία το βιώνει, μπορεί να φωτίσει όλες τις διαφορετικές πτυχές του, εμπλουτίζοντας τη γνώση του σχεδιαστή. Στο πλαίσιο της διερεύνησης και του καθορισμού του προβλήματος, τα κέντρα λήψης αποφάσεων και ο σχεδιαστής έχουν τη δυνατότητα να εμπλέξουν το κοινό ως σύμβουλο στη διαδικασία καθορισμού του προβλήματος - στόχου (συμβουλευτικότητα) με σκοπό τη διασφάλιση της συναίνεσης στον προσδιορισμό και ιεράρχηση των προβλημάτων και την αποτύπωση της διαφορετικότητας στην αντίληψη του κοινού σε σχέση με τα προβλήματα.

Για τον καθορισμό της επιστημονικής μεθόδου που θα χρησιμοποιηθεί είναι σημαντική η συνεισφορά ειδικών, μιας διεπιστημονικής ομάδας δηλαδή, η οποία μπορεί να θέσει υπόψη του σχεδιαστή με τεκμηριωμένο τρόπο τις διαφορετικές διαστάσεις του προβλήματος, τις σχετικές με αυτό μελέτες, την υπάρχουσα εμπειρία, την αλληλεπίδρασή του προβλήματος με άλλα ζητήματα που πρέπει να ληφθούν υπόψη στη διαδικασία του σχεδιασμού κ.λπ.

Η διατύπωση των στόχων του σχεδιασμού πραγματοποιείται μέσα από τη συμμετοχή του κοινού σε συνεργασία με τον σχεδιαστή ο οποίος πληροφορείται σχετικά με την αντίληψη του κοινού απέναντι στα προβλήματα, τις διαστάσεις του προβλήματος και την ένταση με την οποία το κοινό προσλαμβάνει τις διαστάσεις αυτές. Η διατύπωση κάθε στόχου εξειδικεύονται σε υποστόχους.

Διάγραμμα 7 : Στάδια της διαδικασίας σχεδιασμού
 Πηγή: Γιαουτζή και Στρατηγέα (2011)

Στο στάδιο της μελέτης της υπάρχουσας κατάστασης ο σχεδιαστής «διαβάζει» το πρόβλημα που εξετάζεται. Η επαφή του και η αλληλεπίδραση με το κοινό τον βοηθούν να αντλήσει σημαντικές πληροφορίες που τον βοηθούν να κατανοήσει την υπάρχουσα πραγματικότητα.

Το στάδιο της δόμησης εναλλακτικών λύσεων/σεναρίων αναφέρεται κυρίως στην εξεύρεση εναλλακτικών κατευθύνσεων, οι οποίες συνίστανται από ένα σύνολο λύσεων, προς επίλυση προβλήματος (Γιαουτζή και Στρατηγέα 2011). Η πληροφορία που έχει συγκεντρωθεί στα δύο προηγούμενα στάδια της διαδικασίας σχεδιασμού δημιουργεί τη βάση για τη μελέτη του προβλήματος στο σύνολό του και χρησιμοποιείται για τη δόμηση των εναλλακτικών λύσεων / σεναρίων, προσανατολίζοντας όλες τις δραστηριότητες που μελετώνται προς την κατεύθυνση της επίτευξης των στόχων και των υποστόχων που έχουν τεθεί. Σε αυτό το στάδιο το κοινό μπορεί να είναι:

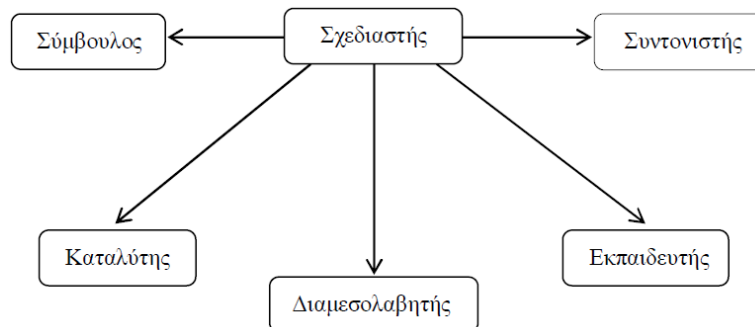
- απλός αποδέκτης της πληροφορίας που δεν έχει ρόλο στη διαδικασία δόμησης των εναλλακτικών λύσεων, οι οποίες δομούνται από τον σχεδιαστή, ενώ δυνητικά ζητείται η γνώμη του κοινού μέσω ερωτηματολογίων. Η απόφαση είναι ειλημμένη (οι λύσεις που έχουν δομηθεί) και το κοινό δεν μπορεί να τις επηρεάσει. Στην περίπτωση αυτή στόχος είναι η ενημέρωση του κοινού για τις εναλλακτικές λύσεις.
- Σύμβουλος αφού πρώτα ο σχεδιαστής εμπλέξει το κοινό, αναθέτοντάς του ρόλο «συμβούλου», με στόχο τον σχολιασμό των εναλλακτικών λύσεων που έχουν δομηθεί από

αυτόν και την πιθανή βελτίωσή τους, έως και την πλήρη αναθεώρησή τους αν αυτές δεν είναι αποδεκτές ή οδηγούν σε συγκρούσεις ανάμεσα στις διάφορες κοινωνικές ομάδες.

- Συν-σχεδιαστής αφού πρώτα ο σχεδιαστής εμπλέξει το κοινό στον σχεδιασμό λύσεων για το πρόβλημα που εξετάζεται, παρέχοντάς του όλη την απαιτούμενη πληροφορία. Το κοινό και οι ομάδες συμφερόντων, με βάση την παρεχόμενη πληροφορία και το πλαίσιο της συμμετοχικής διαδικασίας, διαπραγματεύονται, αλληλεπιδρούν και καταλήγουν στη δόμηση εναλλακτικών λύσεων. Ο σχεδιαστής έχει επιτελικό και συντονιστικό ρόλο, οργανώνοντας την όλη συζήτηση και εμπλουτίζοντάς τη με την τεχνική του γνώση.

Στο στάδιο της αξιολόγησης εναλλακτικές λύσεις/σενάρια που έχουν δομηθεί αξιολογούνται στη βάση ομάδας κριτηρίων αξιολόγησης. Από τη διαδικασία αυτή προκύπτει η εναλλακτική λύση που υπερσχύει των υπολοίπων, στη βάση των συγκεκριμένων κριτηρίων αξιολόγησης, η οποία και προωθείται προς υλοποίηση. Ομοίως ο ρόλος του κοινού στο στάδιο της επιλογής το κοινό μπορεί, όπως και παρουσιάστηκε λίγο παραπάνω να έχει τους παρακάτω ρόλους :

- του απλού αποδέκτη πληροφορίας
- του συμβούλου
- Το ρόλο του συν-αποφασίζοντα

Διάγραμμα 8 Ο ρόλος του σχεδιαστή στο συμμετοχικό σχεδιασμό.
Πηγή Στρατηγέα (2010)

Ο σχεδιαστής, στο πλαίσιο της άσκησης των καθηκόντων του που αφορούν παρεμβάσεις στον φυσικό και δομημένο χώρο, έχει τη δυνατότητα να αλληλοεπιδρά με σημαντικό τμήμα της τοπικής κοινωνίας (φορείς, ομάδες πολιτών, τοπική αυτοδιοίκηση, επαγγελματικές ομάδες, περιβαλλοντικές οργανώσεις κ.ά.), στοιχείο που είναι καθοριστικό για την αντιμετώπιση των παραπάνω προκλήσεων. Στη βάση αυτής της αλληλεπίδρασης, ο σχεδιαστής καλείται να πρωταγωνιστήσει σε μια σειρά από διαφορετικούς ρόλους, που παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 8. (Στρατηγέα 2010).

Μέρος III

Συμετοχικός Σχεδιασμός και Προϋπολογισμός

Εισαγωγικά

Με το τέλος του 2ου Παγκοσμίου Πολέμου ξεκίνησε η εδραίωση της δημοκρατίας στις δυτικές κοινωνίες ως ένα κραταιό πολιτικό καθεστώς συνοδευόμενο όλο και περισσότερο από διαφορετικές δημοκρατικές πρακτικές. Πολλές από αυτές τις πρακτικές στόχευσαν στην αντιστροφή των διαδικασιών που σταδιακά δημιούργησαν ένα διαχωρισμό μεταξύ των πολιτικών και των πολιτών, παρέχοντας περιθώρια για άμεση δημοκρατία ή επενδύοντας σε έναν συνδυασμό αυτού και του έργου των αντιπροσωπευτικών θεσμών που με αμοιβαία στήριξη μπορούν να ενισχύσουν τη λήψη αποφάσεων στη δημόσια ζωή.

Οι μηχανισμοί που δημιουργήθηκαν επιχείρησαν να ανταπεξέλθουν στις κρίσεις διακυβέρνησης που είχαν ως συνέπεια τις κρίσεις εμπιστοσύνης στις στρατηγικές και τη νομιμότητα του κράτους. Μέσα σε αυτό το πολιτικοκοινωνικό πλαίσιο, έχουν αναπτυχθεί πολλές μορφές δημοκρατικού πειραματισμού ή «τεχνολογιών συμμετοχής». Ο δημοκρατικός αυτός πειραματισμός οδήγησε σε νέες μορφές συμμετοχής των πολιτών που συνδέονταν με προγράμματα παραδοσιακά κατευθυνόμενα από το κράτος, υποστηριζόμενα από την κινητοποίηση της πρακτικής τεχνογνωσίας και την οικοδόμηση μιας μορφής γνώσης καθοδηγούμενης από τη σύνεση και την προσοχή στις συνέπειες των ενεργειών.

Η ανάπτυξη και η διαφοροποίηση των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας (ΤΠΕ) οδήγησε στην επέκταση της θέτοντας ένα νέο σύνολο ζητημάτων και προκλήσεων για την πολιτική.

Όταν οι σχέσεις μεταξύ του κράτους και της κοινωνίας των πολιτών τείνουν να χαρακτηρίζονται από την αρχή της «διπλής εξουσιοδότησης», η οποία μεταφράζεται σε διαχωρισμό μεταξύ ειδικών και λαϊκού λαού και μεταξύ εκπροσώπησης και συμμετοχής - αποτελούν σαφές παράδειγμα για το πώς η ισχυρή κοινωνική κινητοποίηση και η σύγκλιση των πολιτικών σχεδίων που συνδέονται με το κράτος και την κοινωνία των πολιτών επιτρέπουν την εκπόνηση δημοκρατικών διαδικασιών που συνδέουν την εκπροσώπηση και τη συμμετοχή και ταυτόχρονα, δημιουργούν χώρους για την ενδυνάμωση και συμμετοχή του πολίτη.

«Φανταστείτε μια πόλη, όπου οι πολίτες της αποφασίζουν συλλογικά για το πότε θα χτιστεί ένα καινούριο σχολείο, πού θα χωροθετηθεί ένα πάρκο και ποια προγράμματα θα υλοποιούνται στην κεντρική βιβλιοθήκη της. Φανταστείτε μια πόλη, όπου χιλιάδες κάτοικοι διαφορετικών ηλικιών, φύλου, και εθνικότητας συναντώνται τακτικά για να χτίσουν ένα καλύτερο κοινό μέλλον... όλα αυτά στο όνομα του συμμετοχικού προϋπολογισμού» (Lerner 2004, σ. 4).

Ο Συμετοχικός Προϋπολογισμός είναι ένας διαφορετικός τρόπος για τη διαχείριση του δημόσιου χρήματος και για την εμπλοκή των κυβερνήσεων, ενδυναμώνοντας και προτρέποντας τους πολίτες να αποφασίσουν από κοινού πως θα διαχειριστούν το δημόσιο χρήμα. Αποτελεί μια συμμετοχική διαδικασία που εμβαθύνει την δημοκρατία, δημιουργεί ισχυρές κοινότητες πολιτών και κάνει αποδοτικότερους και ποιο ισορροπημένους τους δημόσιους προϋπολογισμούς. (<https://www.participatorybudgeting.org>).

Η έννοια του Συμετοχικού Σχεδιασμού και Προϋπολογισμού αποκτά ουσία όταν βρίσκεται κοντά στην τοπική αυτοδιοίκηση, τοποθετώντας την πολιτική στη δημόσια σφαίρα. Είναι μια διαδικασία που φέρνει του πολίτες κοντά στην τοπική αυτοδιοίκηση και δημιουργεί συζητήσεις επί της ουσίας

για την πολιτική με την ευρεία έννοια. Αποτελεί τη συζήτηση για τον εκδημοκρατισμό της πόλης και για μία ξεκάθαρη κοινωνικοποίηση των εργαλείων λήψης αποφάσεων. Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός θέτει όμως ταυτόχρονα ερωτήματα για το ποιοι είναι οι αποτελεσματικότεροι τρόποι συμμετοχής των πολιτών αλλά και σχετικά με τις δυνατότητες της τοπικής σφαίρας να μετασχηματίσει τις υπάρχουσες κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές σχέσεις. Η κατάρτιση του δημοτικού προϋπολογισμού συντελείται όμως σε ένα περιβάλλον με περιορισμένους πόρους όπου κυριαρχούν συγκρούσεις συμφερόντων. Ενέχει, με άλλα λόγια, δυσκολίες στην εφαρμογή του, προκαλεί πολλές αντιστάσεις και ανασφάλειες, αντιμετωπίζει περιορισμούς και εμπόδια. Ενώ είναι λοιπόν χρήσιμο να μάθουμε από τις επιτυχίες του εγχειρήματος, πρέπει πολύ περισσότερο, να αναλογιστούμε τις δυσκολίες εφαρμογής μιας πρωτοβουλίας.

Πολιτικά, ο συμμετοχικός προϋπολογισμός απαιτεί τη συνένωση των μηχανισμών της αντιπροσωπευτικής και της άμεσης δημοκρατίας. Μεταφέρει λοιπόν κομμάτι της εξουσίας από την κεντρική δημοτική αρχή προς τους πολίτες, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι αυτή αποποιείται την πολιτική ευθύνη για την εκπλήρωση του προεκλογικού προγράμματος βάσει του οποίου εξελέγη. Από τεχνικής άποψης, ο προγραμματισμός του δήμου καθορίζεται πλέον από τις αποφάσεις και τις προτεραιότητες που θέτουν οι πολίτες. Η απώλεια του κεντρικού δημοτικού σχεδιασμό του απαιτεί την αναζήτηση διαφορετικών μεθόδων δράσης από την δημοτική αρχή.

Διοικητικά, η εφαρμογή των συμμετοχικών προϋπολογισμών αποτελεί μία πρόκληση για την ανάπτυξη νέων διοικητικών πρακτικών. Πιο συγκεκριμένα, γίνεται απαραίτητος ένας εντατικός συντονισμός μεταξύ των τομέων της διοίκησης και πρέπει να δοθεί πολύ μεγαλύτερη έμφαση στη σχέση τους με τους πολίτες και τις τοπικές οργανώσεις.

Κοινωνικά, είναι απαραίτητη η θέσπιση μίας όσο το δυνατόν ισοκατανεμημένης αντιπροσώπευσης. Είναι δηλαδή κρίσιμο να αντιμετωπιστούν οι πελατειακές πρακτικές που πιθανόν χαρακτηρίζουν την τοπική κοινωνία και η δημοτική αρχή να εγγυηθεί ότι οι αποφάσεις συζητούνται και λαμβάνονται μέσα από μία συλλογική διαδικασία διαλόγου. Προς αυτή την κατεύθυνση λοιπόν, η συμμετοχή των συνοικιακών συνδέσμων και των υπόλοιπων συλλογικών οργανώσεων είναι αναμφίβολα στρατηγικά αναγκαία για την επιτυχία αυτής της πρωτοβουλίας.

Μοιάζει λοιπόν παράδοξο: ενώ η εφαρμογή του συμμετοχικού προϋπολογισμού σηματοδοτεί μία παραχώρηση πολιτικής εξουσίας από την δημοτική αρχή, προϋποθέτει ταυτόχρονα και μία ισχυρή κεντρική πολιτική βούληση για την υλοποίηση του.

Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός (ΣΠ) είναι ένα καινοτόμο εργαλείο που έχει βοηθήσει πόλεις να γίνουν βιώσιμες, αλληλέγγυες και ανοιχτές. Στόχος του είναι να προωθηθούν νέες πρακτικές μέσω των οποίων οι πολίτες θα βιώσουν άμεσα την δημοκρατία. Οι πόλεις και οι περιφέρειες δεν θα μπορούσαν να βελτιωθούν όσο δεν προσφέρουν στους πολίτες, άνδρες και γυναίκες, άμεσους μηχανισμούς παρέμβασης στις αποφάσεις που επηρεάζουν τη ζωή τους. Είναι αναγκαίο οι αστικές-τοπικές πολιτικές (κοινωνικές, οικονομικές, πολεοδομικές, περιβαλλοντικές, πολιτιστικές, κλπ.) να αποφασίζονται και να εφαρμόζονται με τη μέγιστη δυνατή συμμετοχή του πληθυσμού. Χωρίς αμφιβολία, αυτός είναι ο μακρύτερος και δυσκολότερος δρόμος, αλλά τελικά οι χειρότερες πολιτικές είναι αυτές που η κατάρτισή τους αποκλείει τον πληθυσμό που αυτές αφορούν.

Η διεθνής εμπειρία εφαρμογής

Η απαρχή της συμμετοχικής διαδικασίας

Το Πόρτο Αλέγκρε της Βραζιλίας, μια πόλη με 1,5 εκατομμύριο κατοίκους στα τέλη της δεκαετίας του '80, όταν εξελέγη για πρώτη φορά στον δήμο της πόλης το κόμμα των εργατών ήταν το πρώτο παράδειγμα εφαρμογής του μοντέλου Συμμετοχικού Προϋπολογισμού (Σ.Π.). Από τότε το μοντέλο του Σ.Π. έχει διαδοθεί σε περισσότερες από 1.000 πόλεις σε όλο τον κόσμο.

Ο τρόπος ερμηνείας και εφαρμογής του συμμετοχικού προϋπολογισμού έχει άμεση σχέση με το αποτέλεσμα που επιφέρει κάθε φορά, ενώ η υιοθέτηση του από διάφορες χώρες έχει πραγματοποιηθεί τα τελευταία είκοσι χρόνια.

Η περίπτωση του Πόρτο Αλέγκρε στη Βραζιλία αποτελεί το παράδειγμα εφαρμογής του ΣΠ που έχει δεχθεί ποικίλες ερμηνείες. Αποτελεί μάλιστα την πρώτη προσπάθεια να εφαρμοστεί ο συμμετοχικός προϋπολογισμός ενώ στη συνέχεια η εφαρμογή έλαβε χώρα και σε άλλες πόλεις του κόσμου. Αυτό έγινε ανεξάρτητα από την αστικότητα της κάθε χώρας, προσαρμοζόμενο στα δεδομένα και στις επικρατούσες κοινωνικές συνθήκες, παρουσιάζοντας έτσι μεγάλη ποικιλομορφία.

Χρονικά, η ανάπτυξη του ΣΠ, κατανέμεται σε τρία ιστορικά διαστήματα:

- Το πρώτο περιλαμβάνει το χρονικό διάστημα 1989-1997 και βέβαια αφορά στην πρώτη εμφάνισή του και εφαρμογή στο Πόρτο Αλέγκρε με εξάπλωση σε άλλες περιοχές της Λατινικής Αμερικής όπως για παράδειγμα στο Σάντο Αντρέ της Βραζιλίας και το Μοντεβιδέο της Ουρουγουάης.
- Το δεύτερο διάστημα, που είναι σχετικά σύντομο, απλώνεται σε μια τριετία από το 1997 και φτάνει μέχρι το 2000 και αφορά στην εφαρμογή του ΣΠ από 130 περίπου δήμους της Βραζιλίας οι οποίοι προσάρμοσαν την εφαρμογή στις τοπικές συνθήκες και ιδιαιτερότητες.
- Το τρίτο διάστημα αφορά στην σημερινή χρονική περίοδο και μετά από το 2000, με τη ραγδαία εξάπλωση του συμμετοχικού προϋπολογισμού σε όλες τις Ηπείρους με εκπροσώπους την Ιταλία και Μεγάλη Βρετανία, τη Γερμανία και τη Γαλλία όπως ακόμη και την Τυνησία το Καμερούν τη Σρι Λάνκα την Ινδία και τον Λίβανο. Κατά την τελευταία περίοδο υπήρξε ευρύτερη εξάπλωση των συμμετοχικών διαδικασιών καθώς με την δημιουργία νέων θεσμών οι πολίτες προσέγγισαν ακόμη περισσότερο τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και την κατάρτιση πολιτικών.

Η περίπτωση του ΣΠ στη Βραζιλία αποτέλεσε ένα παράδειγμα πρακτικής εφαρμογής που προώθησε τη διαφάνεια, την κοινωνική δικαιοσύνη και τη νομιμότητα. Έτσι με τη σειρά τους κορυφαίοι διεθνείς οργανισμοί, όπως η παγκόσμια τράπεζα και ο Ο.Η.Ε. διέδωσαν προγράμματα «καλών πρακτικών» που ταυτίζονταν με τις προσπάθειες «καλών κυβερνητικών πολιτικών» αναδιάρθρωσης. Έτσι, ο ΣΠ εξαπλώθηκε ευρέως, ενώ το κυβερνών κόμμα τον υιοθέτησε με μεγάλη επιτυχία.

Ο συμμετοχικός προϋπολογισμός εξαπλώθηκε και εξελίχθηκε σε μια δεκαετία (1995-2005) ένα σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα, όπου μετασχηματίστηκε από αμφίβολη πρακτική, την οποία υπερασπίζονταν ορισμένα μικρής εμβέλειας κόμματα σε μια πολύ καλή πρακτική, η οποία θα αντιμετώπιζε επιτυχώς τη φτώχεια και θα βελτιώνει τη διοίκηση.

Έτσι, αναλόγως με την υποστήριξη που έδειξαν στον ΣΠ οι διάφορες κυβερνήσεις, αυτός κατάφερε να εξαπλωθεί ραγδαία σε 2.500 πόλεις στην περιοχή της Νότιας Αμερικής. Η σχετική βιβλιογραφία (The World Bank 2005, Baiocchi 2002 κ.α.) αποδίδει στο Εργατικό Κόμμα, που συστάθηκε το 1989 στο Πόρτο Αλέγκρε, την έμπνευση της συγκεκριμένης ιδέας. Η πραγματικότητα όμως είναι αρκετά πιο περίπλοκη και διφορούμενη. Στα τέλη της δεκαετίας του '70 και του '80 οι τοπικές αυτοδιοικήσεις που ελεγχόταν από το Κόμμα του Βραζιλιάνικου Δημοκρατικού Κινήματος, διέθεσαν τους προϋπολογισμούς τους σε δημόσια συζήτηση. Το Κόμμα των Εργατικών που στη συνέχεια πειραματίστηκε με τα συμβούλια των πολιτών για τον προϋπολογισμό στο Πόρτο Αλέγκρε και σε 36 επιπλέον δήμους, κέρδισε τις εκλογές το 1988.

Ο συμμετοχικός προϋπολογισμός στο Πόρτο Αλέγκρε υλοποιήθηκε από τη συνεργασία των κοινοτικών συνδικάτων και την δημοτική αρχή του Εργατικού Κόμματος (Baierle 1998; Baiocchi 2002) οι οποίες ήταν ενήμερες για τους προηγούμενους πειραματισμούς του Δημοκρατικού Κόμματος. Πριν την εφαρμογή του ΣΠ η Ένωση Γειτονικών Συνδικάτων του Πόρτο Αλέγκρε εξέδωσε μία αναφορά που απαιτούσε συμμετοχή στην κατάρτιση του προϋπολογισμού, η οποία περιέγραφε 8 Δήμους που επιχειρήθηκε ο ΣΠ στο παρελθόν (Goldfrank 2005).

Το γεγονός ότι η προσπάθεια εφαρμογής του ΣΠ έγινε πρώτα στη Βραζιλία εξηγείται αφενός μεν από τον διοικητικό προσανατολισμό της χώρας, αφετέρου από τη μοναδικότητα που εμφάνιζε στη Λατινική Αμερική με την επίδειξη ανοχής και αποδοχής στη διαφορετική πολιτική, η οποία εκφράστηκε με την ύπαρξη αντιφρονούντων κομμάτων σε πόστα εξουσίας όπως ήταν οι Δήμοι στους οποίους το κεντρικό κράτος εκχωρούσε σημαντικές διοικητικές αρμοδιότητες. Με βάση τα παραπάνω οι Δήμοι της Βραζιλίας αποτέλεσαν πεδίο δόξης λαμπρό για την εφαρμογή ενός τόσο ριζοσπαστικού συστήματος συμμετοχής, ενώ έδειξαν σε όλη την υπόλοιπη Λατινική Αμερική τον δρόμο για της αποκέντρωση και τον εκδημοκρατισμό. Το εγχείρημα αυτό ευοδώθηκε ιδιαίτερα σε περιοχές, όπου κοινωνικά κινήματα που ζητούσαν εκδημοκρατισμό και βελτίωση στις αστικές υπηρεσίες συνεργάστηκαν με τα πολιτικά κόμματα. Σε μερικές περιπτώσεις όμως η υλοποίηση του ΣΠ εφαρμόστηκε από κεντροδεξιά κόμματα. Τέτοια παραδείγματα είναι ο νόμος του 1994 στη Βολιβία σχετικά με τη Λαϊκή Συμμετοχή, η δημοτική αναμόρφωση στη Νικαράγουα προς το τέλος του 1990 και η αναμόρφωση της αποκέντρωσης το 1996 στη Γουατεμάλα. Και στις τρεις περιπτώσεις τα ελάχιστα προαπαιτούμενα της συμμετοχής των πολιτών, ώστε να λάβουν επίδομα απαλλαγής χρεών ήταν η βεβαίωση ότι οι δήμοι θα εφαρμόζαν τους εθνικούς νόμους.

Ο νόμος που εφαρμόστηκε στο Περού το 2003 σχετικά με τον συμμετοχικό προϋπολογισμό ξεχωρίζει από τους παραπάνω και αυτό για δύο λόγους. Πρώτον, γιατί ο συμμετοχικός προϋπολογισμός χρησιμοποιήθηκε ως ταμπέλα και δεύτερον επειδή ο κεντροδεξιός Πρόεδρος του τον προώθησε αποφασιστικά. Πάντως στη Βραζιλία, η εφαρμογή των περισσότερων προγραμμάτων του ΣΠ γίνεται από αριστερές διοικήσεις και κυρίως από το Εργατικό Κόμμα. Αυτό όμως δεν εμποδίζει και άλλες διοικήσεις όλων των πολιτικών αποχρώσεων να υιοθετήσουν προγράμματα συμμετοχικού προϋπολογισμού με χαρακτηριστικό παράδειγμα το κόμμα «Απελευθερωτικό Μέτωπο», που έχει καταβολές στο κόμμα της στρατιωτικής δικτατορίας. Μπορούμε λοιπόν να πούμε ότι ο ΣΠ δεν εφαρμόζεται αποκλειστικά από αριστερές δυνάμεις. Η ριζοσπαστικά δημοκρατική εφαρμογή του ΣΠ αποτελεί μόνο μία από τις τέσσερις γενικές προσεγγίσεις. Οι υπόλοιπες τρεις είναι η ορθόδοξη αριστερή, η φιλελεύθερη και η συντηρητική.

Ο ΣΠ προωθήθηκε από πολλούς αναπτυξιακούς φορείς με την έκδοση βιβλίων και άρθρων, τη χρηματοδότηση μελετών κ.α. Μέσω αυτής της προώθησης έγινε προσπάθεια για το δυνατόν πιστότερη εφαρμογή της ριζοσπαστικά δημοκρατικής γλώσσας και στους σκοπούς της (μείωση της

φτώχειας και επέκταση των υπηρεσιακών προοπτικών, προώθηση της διαφάνειας και της αξιοπιστίας, βελτίωση της διοικητικής-κυβερνητικής αποτελεσματικότητας και νομιμότητας, τέλος στην διαφθορά και τις πελατειακές σχέσεις). Ωστόσο η φιλελεύθερη προσέγγιση των οργανισμών διαφέρει από τη δημοκρατική σε πολλά σημεία. Ενώ τα αριστερά κόμματα πίσω από τον ΣΠ οραματίζονται μία διαδικασία επαναπροσδιορισμού του σοσιαλισμού, οι αναπτυξιακοί οργανισμοί τον βλέπουν σαν ένα από τα εργαλεία επαναπροσδιορισμού της έννοιας της ανάπτυξης.

Δύο παράγοντες φαίνεται να συμβάλουν στην εισαγωγή του ΣΠ στις αναπτυξιακές διαδικασίες. Ο πρώτος ήταν η αυξανόμενη επιρροή της έννοιας της συμμετοχής στην ανάπτυξη και ο δεύτερος, η έννοια των «καλών θεσμών» ή «καλής διακυβέρνησης» σαν προϋπόθεση της οικονομικής ανάπτυξης

Πολλοί υποστηρικτές της φιλελεύθερης προσέγγισης, ο ΣΠ δυνητικά θα τόνωνε τον ρόλο των θεσμών κατά τη διάρκεια του του δεύτερου γύρου της προσανατολισμένης στην αγορά, οικονομικής και διοικητικής αναδιάρθρωσης στην Νότια Αμερική, η οποία έλαβε χώρα μετά από την αποτυχία που είχε το εγχείρημα του πρώτου γύρου, αναφορικά με τη μείωση της φτώχειας και την αύξηση των αναπτυξιακών ρυθμών δεδομένης της πληθυσμιακής μείωσης.

Ο Campbell (2003, p. 8), σημειώνει ότι : «το επόμενο στάδιο αναδιαρθρώσεων στην περιφέρεια μετατοπίστηκε σε τοπικό επίπεδο, όπου νέα μοντέλα διακυβέρνησης εισήχθησαν. Αυτά τα μοντέλα σηματοδεύτηκαν από πρωτοποριακή διακυβέρνηση, από εξάπλωση της συμμετοχής και από νέες φόρμες αξιοπιστίας και εξόδων».

Σε αυτό το πλαίσιο , ο ΣΠ συνυπάρχει, αλλά και υποστηρίζει τις άλλες αναδιαμορφώσεις του δημόσιου τομέα, όπως η ιδιωτικοποίηση και η αναδιοργάνωση της δημόσιας απασχόλησης.

Και ενώ από τη μια πλευρά, η δημοκρατική προοπτική οραματίζεται τον ΣΠ ως θεσμό που θα νομιμοποιεί τον κρατικό παρεμβατισμό στο να τον προστατέψει από τις ιδιωτικοποιήσεις, καθώς και τους πολίτες να εμπλέκονται στις αποφάσεις για τον ΣΠ, η φιλελεύθερη προοπτική τον οραματίζεται ως προϋπόθεση, όπου μαζί με άλλες τακτικές να μειώνει τον κρατικό παρεμβατισμό και ως μία πιο πλατιά διαδικασία που περιλαμβάνει διαβουλεύσεις μεταξύ διοίκησης και πολιτών, πρόβλεψη για πληροφόρηση των πολιτών και χρήση εργαστηρίων, υλικών και χρημάτων, διατιθέμενα από τους πολίτες, για να εφαρμοστούν προγράμματα και να πληρωθούν φόροι.

Κατά κάποιο τρόπο τόσο οι φιλελεύθερες όσο και οι «ορθόδοξες» αριστερές προσεγγίσεις έχουν σημεία σύγκλισης, λαμβάνοντας υπόψιν ότι και οι δύο βλέπουν τον ΣΠ να υποστηρίζει την καπιταλιστική ανάπτυξη παροτρύνοντας τους πολίτες να εμπιστευτούν τη διοίκηση, κάτι που θα οδηγήσει σε σταθεροποίηση της δημοκρατίας. Παρόλα αυτά οι δημοκρατικοί βλέπουν τον ΣΠ ως ένα σοσιαλιστικό σχέδιο και αυτός είναι ο κίνδυνος που τονίζουν οι συντηρητικοί.

Οι απόπειρες εφαρμογής του ΣΠ στο Πόρτο Αλέγκρε, Μοντεβιδέο και Καρακάς, κατακρίθηκαν από πολιτικά κόμματα ως επικίνδυνα για τη σταθερότητα ενώ υποστήριζαν ότι προωθούνταν «εμμονικά» η αντιπροσωπευτική δημοκρατία, (Sguelo, 2016), επιχείρημα πάντως που δημιουργεί μια προφανή αντίφαση μιας και η δημοκρατία που πρεσβεύουν τα περισσότερα από αυτά τα κόμματα είναι κατά βάση αντιπροσωπευτική.

Η αντίφαση συνεχίζεται μέσα από την συντηρητική προσέγγιση, που αντιμετωπίζει τον ΣΠ μια αντιδημοκρατική και ασταθή πρακτική. Η πρώτη άποψη ισχυρίζεται ότι οι μη εκλεγμένοι εθελοντές συμμετέχοντες παίρνουν σταδιακά περισσότερη δύναμη από αυτούς που έχουν εκλεγεί (Sguelo,

2016). Με αυτό τον τρόπο ο ΣΠ υποτιμά την νομιμότητα της δημοτικής αρχής, οδηγώντας σε, υπηρεσιακή απαξίωση και χαμηλού επιπέδου αστικό σχεδιασμό. Η δεύτερη επικρατούσα άποψη είναι ότι οι συμμετέχοντες χειραγωγούνται από τα τοπικά κόμματα εξουσίας που τους εξαπατούν δίνοντάς τους την ψευδαίσθηση της συμμετοχής στην λήψη απόφασης. Και με τις δύο αυτές απόψεις αναδεικνύεται η σύνδεση που κάνει η συντηρητική προσέγγιση μεταξύ του ΣΠ και του απολυταρχισμού. Με αυτό το σκεπτικό ο ΣΠ αποτελεί άλλον έναν τρόπο αντικατάστασης της αντιπροσωπευτικής πολυκομματικής δημοκρατίας και του καπιταλισμού με μια μονοκομματική σοσιαλιστική κυριαρχία, επηρεαζόμενη από την άμεση σχέση μεταξύ των διοικητικών κλάδων και των μαζών. (Röcke, n.d.).

Ο ΣΠ δεν αποτελεί ένα αμερόληπτο τεχνικό εργαλείο, το οποίο είναι ανεξάρτητο από τη διοικητική και αναπτυξιακή συμμετοχή. Ένα μεγάλο μέρος της σύγχρονης ακαδημαϊκής βιβλιογραφίας για τον συμμετοχικό προϋπολογισμό, είτε έχει επηρεαστεί από ορισμένες εξουσιαστικές προσεγγίσεις, είτε δεν μπορεί να δει τις ιδεολογικές και πολιτικές διαμάχες ή ακόμα δεν μπορεί να λάβει υπόψη της αυτήν την πολιτική διαμάχη στην ανάλυση που κάνει. Πλήθος ακαδημαϊκών επικεντρώθηκαν στην ανάδειξη ορισμένων στοιχείων του ΣΠ, όπως τη συμμετοχικότητα των πολιτών, την σταδιακή πραγμάτωση, την ανάπτυξη η οποία είναι στοχευμένη και την ενισχυμένη συμμετοχική διακυβέρνηση. Οι αναλύσεις των συγκεκριμένων ακαδημαϊκών, ενώ μεν είναι πολύ εμπεριστατωμένες παρουσιάζουν αποκλειστικά το παράδειγμα της Βραζιλίας. Μέσα από τις αναλύσεις τους κατάφεραν να δείξουν ότι ο ΣΠ επιτυγχάνει τους περισσότερους στόχους του, έχοντας επηρεαστεί τόσο από τη δημοκρατική, όσο και από την φιλελεύθερη προσέγγιση (Shah, 2007). Οι στόχοι αυτοί σχετίζονται κυρίως με την αναδιανομή του δημόσιου πλούτου σε γειτονίες, όπου επικρατεί μεγάλη φτώχεια, με τη διεύρυνση της υπηρεσιακής πρόβλεψης ή τον εκδημοκρατισμό της υπάρχουσας, αλλά και με την υποστήριξη της δημιουργίας καινούργιων συνδικάτων, με τη βελτίωση της διαφάνειας και τέλος με την αντιμετώπιση των πελατειακών σχέσεων. Επιπλέον, οι μελέτες αυτές έδωσαν και διάφορες εξηγήσεις για τυχόν αποτυχίες που παρατηρήθηκαν κατά την εφαρμογή του ΣΠ, προτείνοντας μία λίστα ορισμένων δυνητικά σημαντικών σχεδιαστικών στοιχείων και ικανών συνθηκών που οδηγούν σε επιτυχία του ΣΠ. Ο Navarro (2004) δίνει μια ολοκληρωμένη λίστα, η οποία είναι διαχωρισμένη σε διάφορες ενότητες που αφορούν την πολιτική, τη διοίκηση, την οικονομία, τη γεωγραφία και τέλος το νομικό πλαίσιο, αλλά και μια ενότητα η οποία χαρακτηρίζεται ως «αντιφατική».

Η πλειοψηφία των ακαδημαϊκών θεωρεί ως απαραίτητα στοιχεία για έναν επιτυχή ΣΠ τα εξής (Röcke, n.d.): πρώτον, την πολιτική βούληση, δεύτερον, τους επαρκείς πόρους, τρίτον την πολιτική αποκέντρωση και τελευταίο την προϋπάρχουσα κοινωνική οργάνωση (Κοινωνικό κεφάλαιο).

Αναφορικά με το στοιχείο της «πολιτικής βούλησης» αυτό επεξηγείται αναλυτικά: Το παρόν κόμμα και κυρίως ο Δήμαρχος οφείλουν να δεσμευτούν να ανοίξουν διαύλους για συμμετοχή των πολιτών έτσι, ώστε να υπάρξει διαμοιρασμός της δυναμικής της λήψης αποφάσεων.

Σχετικά με τους «Επαρκείς πόρους», πρέπει να γίνεται αποτελεσματικός έλεγχος των εσόδων από την δημοτική διοίκηση έτσι, ώστε να καθίσταται δυνατές οι επενδύσεις σε δημόσια έργα και κοινωνικά προγράμματα (Sgueo, 2016).

Όσον αφορά στην «Πολιτική αποκέντρωση», αυτό σημαίνει ότι η εκλογή της δημοτικής διοικήσεως πρέπει να γίνεται με δημοκρατικό τρόπο.

Σχετικά με το «Κοινωνικό κεφάλαιο», η τοπική κοινωνία πρέπει να είναι έτοιμη και ικανή, ώστε να δημιουργήσει κοινωνικά συνδικάτα, των οποίων η κατανομή να καταλαμβάνει το σύνολο του

εύρους της τοπικής διοίκησης και τα οποία θα έχουν τη μορφή ενός οργανωμένου και αυτόνομου δικτύου.

Πέρα από τα βασικά και απαραίτητα στοιχεία για έναν επιτυχή ΣΠ αναφέρεται ευρέως και «Τεχνοκρατική επάρκεια» που σημαίνει ότι η στελέχωση της δημοτικής αρχής θα πρέπει να αποτελείται από καταρτισμένους εργαζόμενους.

Επίσης γίνεται αναφορά στο «Μικρό μέγεθος» δηλαδή στο ότι οι χωρικές Μονάδες Λήψεως Αποφάσεων (ΜΛΑ) του ΣΠ, δεν θα πρέπει να είναι τόσο μεγάλες, ώστε να εμποδίζουν την επιλεκτική δράση.

Τέλος η ύπαρξη «Νομικής δομής» σημαίνει ότι το υπάρχον νομικό πλαίσιο πρέπει να συμβάλλει στην προώθηση της συμμετοχής σε αποφάσεις που σχετίζονται με τον προϋπολογισμό.

Ο ΣΠ αποτελεί έναν πολιτικό θεσμό, στον οποίο ανήκει και ο ανταγωνισμός μεταξύ των κομμάτων. Πλήθος πολιτικών ηγετών επιχειρεί την εισαγωγή στρατηγικών σχεδιασμού του ΣΠ, για την εξυπηρέτηση πολλαπλών στόχων, συμπεριλαμβανομένων της απόκτησης εκλογικής υποστήριξης, της αποδυνάμωσης των αντιπάλων, του σχηματισμού συμμαχιών και της εκπλήρωσης ιδεολογικών δεσμεύσεων (Mieg and Töpfer, 2013). Βέβαια τα αποτελέσματα κάθε εγχειρήματος δεν συμβαδίζουν με τις προθέσεις δεδομένου ότι άλλοι παράγοντες παρεμβάλλονται και επηρεάζουν την έκβαση των γεγονότων συμπεριλαμβάνοντας σε αυτούς τους παράγοντες και τους πολιτικούς αντιπάλους. Το στοιχείο αυτό κρίνεται πολύ σημαντικό σε εθνικό επίπεδο, όπου παρατηρείται πολλές φορές μια σύγκρουση μεταξύ των πολιτικών φιλοδοξιών και των πολιτικών σχεδίων που έχουν όσοι βρίσκονται στην εξουσία (Cabannes, 2004).

Η συμμετοχική πρακτική στην Ευρώπη

Γαλλία

Με τον νόμο “Vaillant” το 2002, έγινε υποχρεωτική η δημιουργία Συμβουλίων Περιφερειών σε όλες τις πόλεις που έχουν περισσότερους από 80.000 κατοίκους. Ο ρόλος των Συμβουλίων Περιφερειών είναι κυρίως συμβουλευτικός. Τα Συμβούλια ασχολούνται με πληροφορίες τοπικού επιπέδου σχετικά με τη διαχείριση των μεταφορών, τη στέγαση, τον πολεοδομικό σχεδιασμό, την ασφάλεια, τη χρήση δημόσιων χώρων κλπ. Σε ορισμένα σημεία, τα «περιφερειακά χαρτοφυλάκια» εισήγαγαν πιο «στερεές» μορφές, κοινής διαχείρισης σε στενή τοπική κλίμακα. Οι πολίτες, συγκεντρώνονται σε ανοικτές συνελεύσεις ή σε συναντήσεις των εκπροσώπων και μπορούν να αποφασίσουν για την κατανομή των χρημάτων (που υπόκεινται στην εποπτεία των Επαρχιακών Συμβουλίων) σε επενδύσεις υποδομής ή σε συγκεκριμένα τοπικά σχέδια. Στο πλαίσιο αυτό, ο ΣΠ παρουσιάστηκε ως ένα ισχυρό πολιτικό-ιδεολογικό πρόγραμμα που προωθήθηκε από ορισμένα κόμματα της κοινοβουλευτικής Αριστεράς ως μέρος μιας προσπάθειας ενάντια στον παραδοσιακό «κεντραλισμό». Το σημείο αναφοράς αποτελεί το Πόρτο Αλέγκρε που, σε περιόδους στροφής σε πιο συντηρητικές πρακτικές, γίνεται το σύμβολο ενός πιθανού εναλλακτικού τρόπου διακυβέρνησης ενός τόπου.

Γενικά, οι γαλλική πρακτική τείνει να έχει τρεις γενικούς στόχους:

- Την ενίσχυση της δημόσιας διοίκησης και της «τοπικής διακυβέρνησης», μέσα από την ενσωμάτωση της καθημερινής εμπειρίας που αποκτάται από την εφαρμογή της τοπικής πολιτικής και της ενίσχυση της σχέσης μεταξύ κοινωνικών φορέων.

- Τον μετασχηματισμό των κοινωνικών σχέσεων. Οι ΣΠ βρίσκουν συχνά ιδιαίτερα εύφορο έδαφος, σε πόλεις που εμφανίζουν περιοχές κατοικούμενες από πιο μειονεκτούντα κοινωνικά στρώματα (μητροπολιτική περιοχή του Παρισιού). Ο στόχος του κοινωνικού διαλόγου είναι η συναίνεση και η ταυτόχρονη ενίσχυση, ευελιξία και αλληλεγγύη έτσι ώστε να εξουδετερωθούν οι κοινωνικές εντάσεις και συγκρούσεις.
- Η «συμμετοχική δημοκρατία με σαφή διάκριση από την παραδοσιακή δημοκρατική έννοια της «πολιτικής εγγύτητας» μιας και από την τελευταία, απουσιάζει η αναγνώριση του ρόλου των συμμετεχόντων κατοίκων, ως παραγόντων λήψης αποφάσεων.

Βασικό χαρακτηριστικό της γαλλικής εμπειρίας οι ανοικτές συναθροίσεις. Σε στενά τοπικό επίπεδο, οι πολίτες μπορούν να πάρουν κάποιες αποφάσεις σχετικά με τα περιφερειακά ταμεία, αλλά στο υψηλότερο επίπεδο, οι συζητήσεις δημοτικών προϋπολογισμών με τους πολίτες είναι μόνο συμβουλευτικές. Η επίσημη αποδοχή των συστάσεων των πολιτών εξαρτάται κυρίως από την πολιτική βούληση (Cabannes, 2004).

Χαρακτηριστικά παραδείγματα της γαλλικής εμπειρίας είναι:

Το Saint Denis (85.000 κάτοικοι) το 2001, όπου μετά από θεματικές συναντήσεις σχετικά με τα κεντρικά σημεία της στρατηγικής ανάπτυξης και «εργαστήρια προϋπολογισμού», όπου οι εξουσιοδοτημένοι πολίτες διατύπωσαν τις προτάσεις 14 συνοικιών και τις εξέτασαν σε βάθος. Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα αποτελέσματα του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στο Δημοτικό Συμβούλιο κατά την ψήφιση του προϋπολογισμού,

Στο Bobigny (45.000 κάτοικοι) το 2002, όπου επιχειρήθηκε η ενσωμάτωση του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού σε διευρυμένο σύστημα συμμετοχής, που επικεντρώνεται στον κύκλο δημόσιων συναντήσεων που ονομάζεται «Ας μιλήσουμε ειλικρινά». Οι έξι Επιτροπές Πρωτοβουλίας των Πολιτών συγκεντρώνουν τις δημοτικές περιφέρειες μαζί και έχουν πλέον το δικαίωμα αρνησικυρίας στο Δημοτικό Συμβούλιο ενώ επίσης μπορούν να παρουσιάσουν τα δικά τους έργα. Οι αξιολογήσεις της σκοπιμότητας της πραγματοποίησης των προτάσεων των κατοίκων, διέρχονται από διαφορετικές οδούς συμμετοχής. Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που έχουν μέχρι σήμερα διαπιστωθεί είναι η περιορισμένη συμμετοχή, ιδίως στις περαστικές ζώνες σε σχέση με τις αστικές περιοχές με αποτέλεσμα το μικρό όφελος που προκύπτει από τη συμμετοχή στις συζητήσεις για το σύνολο του προϋπολογισμού του Συμβουλίου. Επιπλέον, οι διαδικασίες για την ιεράρχηση προτεραιοτήτων των προτάσεων συχνά συγχέονται και αυτό μπορεί να αποδυναμώσει την αξιοπιστία της διαδικασίας (Sintomer, Herzeberg and Röcke, 2008).

Ισπανία

Με βάση την πολιτική της χώρας που εκφράζεται μέσα από ένα γενικό κανονισμό που διευκρινίζει κάποιες κατευθυντήριες γραμμές, οι πόλεις μπορούν να υιοθετήσουν τους δικούς τους κανόνες συμμετοχής. Μία από τις πρώτες πόλεις που εφάρμοσε τους δικούς της κανόνες ήταν η Βαρκελώνη το 1986.

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90, δημιουργήθηκαν τομεακά συμβούλια σε πολλές άλλες πόλεις. Τα συμβούλια πάντως αυτά δεν είχαν αυτόνομο χαρακτήρα από τη στιγμή που είχαν ως πρόεδρο ένα μέλος του Δημοτικού Συμβουλίου.

Το 2003, ο νόμος 57 για τον εκσυγχρονισμό του κράτους επικαιροποίησε τους βασικούς κανονισμούς συμμετοχής, αναγκάζοντας τις μεγάλες πόλεις να εντοπίσουν τις τοπικές περιοχές και να χρησιμοποιήσουν νέους αντιπροσωπευτικούς φορείς για να προωθήσουν τη συμμετοχή των

πολιτών στη διαχείριση της πόλης. Μέσα σε αυτό το δυναμικό πλαίσιο, οι πρώτες εμπειρίες των Συμμετοχικών Προϋπολογισμών έχουν αναπτυχθεί από το 2000, με τη μεγαλύτερη εξάπλωση στην Καταλονία και την Ανδαλουσία. Υπάρχει επίσης μεγάλο ενδιαφέρον για τον εκσυγχρονισμό της διοικητικής μηχανής που, μεταξύ άλλων, υποστηρίζεται από το Ίδρυμα Bofill, το Ανεξάρτητο Πανεπιστήμιο της Βαρκελώνης και τη Βαρκελώνη.

Τα ισπανικά μοντέλα του ΣΠ αναφέρονται κυρίως στη έννοια της «συνεταιριστικής δημοκρατίας» και αυτό τους προσδίδει μια ιδιαιτερότητα. Στις πόλεις που εφαρμόζεται η συμμετοχική διαδικασία, οι μόνοι νόμιμοι συμμετέχοντες στις διαδικασίες είναι οι ενώσεις, και ιδίως οι γειτονικές ενώσεις ενώ οι οργανωτικοί κανόνες είναι συνήθως σαφώς προκαθορισμένοι. Αρκετά μοντέλα υποστηρίζονται από τους δικούς τους κανονισμούς, γενικά δημιουργούνται από κοινού από το συμβούλιο και τους πολίτες, που καθορίζουν τις λειτουργίες κάθε μέρους, τις μεθόδους για τη διοργάνωση και τη διοίκηση των συνελεύσεων και ακόμη τύπους για την εδαφική κατανομή των πόρων που προορίζονται για επενδύσεις. Οι κανονισμοί αυτοί συχνά εγκρίνονται από το Δημοτικό Συμβούλιο.

Στην Ισπανία υπάρχει σχετικά μεγάλη εμπειρία συμμετοχικών προϋπολογισμών. Μεταξύ των πρώτων ΣΠ ήταν αυτός του Rubí και του St. Feliu de Llobregat (στη μητροπολιτική περιοχή της Βαρκελώνης), όπου ο ΣΠ συνοδεύτηκε και από διαδικασίες σχεδιασμού αστικού χαρακτήρα με τη χρήση νέων μεθόδων. Οι δημοφιλείς επιτροπές απαρτίζονται από κληρωτούς πολίτες επιλέχθηκαν και έχουν ως επίκεντρο ορισμένα θέματα που επηρέαζαν σημαντικά στον προϋπολογισμό. Οι περισσότερες πάντως από τις προαναφερόμενες οι εμπειρίες είχαν μικρή διάρκεια λόγω πολιτικών αλλαγών.

Η Σεβίλλη μια πόλη 700.000 κατοίκων, αποτελεί πεδίο σταδιακού πειραματισμού σε διάφορες μορφές ΣΠ.

Το Sabadell με πληθυσμό 185.000 κατοίκων, το 2000 ξεκίνησε μια συμμετοχική διαδικασία που δημιουργήθηκε με τη βοήθεια του Πανεπιστημίου της Βαρκελώνης και χωρίστηκε σε τρία στάδια.

- Το πρώτο στάδιο, που αποτελεί μια διαγνωστική διαδικασία συμμετοχής για την ταυτοποίηση των σημαντικότερων θεμάτων και την ευαισθητοποίηση των κατοίκων στη συμμετοχή.
- Το δεύτερο στάδιο κατά το οποίο δημιουργείται ένα "εργαστήριο πολιτών" στο οποίο, χρησιμοποιώντας τη μεθοδολογία EASW (Ευρωπαϊκό Εργαστήριο Σεναρίου Ευαισθητοποίησης), "οράματα του μέλλοντος" επεξεργάζονται τα διάφορα ζητήματα. Οι δράσεις που απαιτούνται για την επίτευξη των στόχων προσδιορίζονται στη συνέχεια και καταγράφονται οι επενδυτικές προτάσεις που εγκρίθηκαν.
- Στην τρίτη φάση, η στρατηγική εφαρμόζεται στην κλίμακα των επτά περιοχών προκειμένου να αξιολογηθεί ο αντίκτυπος των επενδύσεων σε κάθε περιοχή και να καθοριστούν συγκεκριμένες επενδύσεις για τις γειτονίες τους. Η στρατηγική παρακολουθείται από μια "επιτροπή συνοδείας" αποτελούμενη από εκπροσώπους της δημοτικής διοίκησης και των πολιτών.

Η ελληνική πρακτική της συμμετοχικής διαδικασίας

Στην Ελλάδα δεν υπάρχει μεγάλη εμπειρία στην εφαρμογή των συμμετοχικών διαδικασιών. Είναι ελάχιστοι οι δήμοι της χώρας που έχουν αξιοποιήσει τη διεθνή πρακτική. Κύριος παράγοντας είναι

το θεσμικό κενό που υπάρχει. Οι ισχύοντες νόμοι, το Σχέδιο Καλλικράτης και Κλεισθένης Ι και ο Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων (ν.3463/2006), παρά την αναφορά στην απαίτηση να διαβουλεύονται τα όργανα λήψης αποφάσεων με συλλογικούς φορείς και ενδιαφερόμενες ομάδες του πληθυσμού, ενώ παράλληλα να διαμορφώνεται περιβάλλον κοινωνικού ελέγχου της τοπικής εξουσίας με το δικαίωμα των δημοτών και των κατοίκων να υποβάλλουν αναφορές και ερωτήσεις προς τα όργανα του Δήμου και της Κοινότητας. Επίσης παρά την καθιέρωση της Χάρτας Δικαιωμάτων του Δημότη, την κατάρτιση Οδηγού του Δημότη και την υποχρέωση της δημοτικής και κοινοτικής αρχής να προβαίνει σε ετήσιο Απολογισμό Πεπραγμένων σε δημόσια συνεδρίαση (Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Κύρωση του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων», 2004) με σκοπό την εμπάθυνση της δημοκρατίας τη διαφάνεια και την καλή πρακτική, μένουν στα λόγια χωρίς να καταφέρνουν να δημιουργήσουν το πλαίσιο για την ουσιαστική συμμετοχή των πολιτών στην διαμόρφωση των αποφάσεων που λαμβάνουν τα δημοτικά και κοινοτικά συμβούλια.

Η συμμετοχική διαδικασία στην Ελλάδα βρίσκει πρόσφορο έδαφος αρχικά σε δήμους όπως ο Κορυδαλλός, η Ηλιούπολη, η Καισαριανή και η Αγία Παρασκευή. Ο κύριοι λόγοι που πρωτοεμφανίστηκαν σε αυτούς τους δήμους ήταν πολιτικοί. Εκφράστηκε κυρίως η ανάγκη για τη δημιουργία προϋπολογισμών των πολιτών ως ένα πείραμα άμεσης δημοκρατίας.

Δήμος Κορυδαλλού

Στο δήμο Κορυδαλλού το 2007, η Δημοτική Αρχή επιχειρώντας να αναπτύξει καινοτόμες συμμετοχικές πρακτικές που θα διασφάλιζαν στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στη λήψη των αποφάσεων, προώθησε σε πρώτη φάση τη συγκεκριμένη συμμετοχική διαδικασία για την κατάρτιση του ετήσιου τεχνικού προγράμματος, μέσω του οποίου σε μεγάλο βαθμό καθορίζεται και η διαμόρφωση του προϋπολογισμού (έργα περιβάλλοντος κ πρασίνου, όμβρια, αντιπλημμυρικά, οδοποιία, αναπλάσεις, ηλεκτροφωτισμός, διαχείριση απορριμμάτων, κλπ.).

Ο σχεδιασμός στόχευσε στη μεγιστοποίηση της συμμετοχής των κατοίκων και στη διαμόρφωση των προϋποθέσεων για την περαιτέρω εξέλιξη της διαδικασίας σε μια πιο ολοκληρωμένη μορφή.

Τα εγχείρημα στο σύνολο του αποτέλεσε σύνθετη διαδικασία, η οποία περιελάμβανε μια σειρά ενεργειών όπως :

- τον αρχικό σχεδιασμό, αναφορικά με τα σημεία επιλογής των συναντήσεων. Βασικά κριτήρια επιλογής αποτέλεσαν η πυκνότητα του πληθυσμού αλλά και οι ιδιαιτερότητες που αντιμετώπιζαν κάποιες ενότητες
- την ενημέρωση του πληθυσμού σχετικά με τις συναντήσεις και τις δράσεις δημοσιότητας
- τη διοργάνωση των συναντήσεων ως προς την προετοιμασία των επιλεγμένων χώρων
- τη διαμόρφωση ενός μηχανισμού για την καταγραφή των αιτημάτων των δημοτών
- την επεξεργασία των στοιχείων προκειμένου να ληφθούν υπόψη στη διαμόρφωση του τεχνικού προγράμματος.

Η διοργάνωση των συναντήσεων ξεκίνησε στα μέσα του Οκτωβρίου 2007 και διήρκεσε έως την πρώτη εβδομάδα του Νοεμβρίου. Έκτοτε, την αντίστοιχη περίοδο κάθε έτους αποτελεί μια τακτικά θεσμοθετημένη δράση προκειμένου να προηγηθεί της κατάρτισης του τεχνικού προγράμματος και του προϋπολογισμού.

Δήμος Κηφισιάς

Μια πρόσφατη εφαρμογή της συμμετοχικής διαδικασίας είναι ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός του δήμου Κηφισιάς με πρώτη εφαρμογή το 2015 (οικονομικό έτος 2016). Η διαδικασία εφαρμογής του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού οργανώθηκε και σχεδιάστηκε από την Δημοτική Αρχή, ώστε να συντελεστεί σε τέσσερα στάδια:

1ο Στάδιο. (Συνοικιακές Συνελεύσεις και σύσταση Επιτροπών Ενεργών Πολιτών)

Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός λαμβάνει χώρα σε επίπεδο συνοικιών. Οι πολίτες /δημότες καλούνται να λάβουν μέρος στην συμμετοχική διαδικασία με την φυσική παρουσία τους στις Συνοικιακές Συνελεύσεις και με την ενεργή συμμετοχή στην διαδικασία υποβολής προτάσεων και λήψης αποφάσεων για την προώθηση της τοπικής ανάπτυξης σε επίπεδο συνοικίας. Επισημαίνεται ότι η παρουσία της Διοίκησης κατά το στάδιο γέννησης και διαμόρφωσης των προτάσεων, είναι απολύτως διακριτική και όχι παρεμβατική, ώστε να διαφανούν οι πραγματικές ανάγκες των πολιτών /δημοτών. Η Δημοτική Αρχή, προτείνει να συσταθούν Επιτροπές Ενεργών Πολιτών, μέσω εσωτερικών διαβουλεύσεων και ζυμώσεων των ιδίων των πολιτών, ενώ η Διοίκηση προτείνει τη δεν συμμετέχει στις εσωτερικές διαδικασίες σύστασης αυτών για λόγους ηθικής και αμεροληψίας.

2ο Στάδιο. (Επαναληπτικές Συνοικιακές Συνελεύσεις – Ιεράρχηση αναγκών & προτάσεων - Ψηφοφορία των αντιπροσώπων επί των προτάσεων – Κατάθεση τελικών προτάσεων.)

Στον δεύτερο κύκλο των επαναληπτικών Συνοικιακών Συνελεύσεων οι συγκεντρωθείσες προτάσεις παρουσιάζονται και τίθενται σε ψηφοφορία από τους ίδιους τους αντιπροσώπους της συνοικίας. Οι προτάσεις που υπερψηφίζονται, κατατίθενται επίσημα στην Διοίκηση.

3ο Στάδιο. (Εξέταση των προτάσεων & Καθορισμός προτεραιοτήτων – Έγκριση διαδικασίας.)

Οι επίσημα κατατεθειμένες προτάσεις των συνοικιών μελετώνται και εκτιμώνται από την Δημοτική Αρχή με την τεχνική υποστήριξη των δημοτικών υπηρεσιών. Λόγω της έλλειψης θεσμοθετημένου νομοθετικού πλαισίου υποστήριξης του θεσμού, πρέπει να εξασφαλίζεται η νομιμότητα της δαπάνης από το Ελεγκτικό Συνέδριο. Οι ρεαλιστικές και εφικτές προτάσεις, όπως προκύπτουν, από την επεξεργασία τους από τις υπηρεσίες του Δήμου, συζητούνται στην Εκτελεστική Επιτροπή, η οποία και επιλέγει ποιες εκ των οποίων θα ενταχθούν στο Τεχνικό Πρόγραμμα και στον Προϋπολογισμό του Δήμου. Η απόφαση της Εκτελεστικής Επιτροπής ενσωματώνεται στο Τεχνικό Πρόγραμμα και στον Προϋπολογισμό του Δήμου αποτελώντας αναπόσπαστο μέρος τους και ψηφίζονται από το Δημοτικό Συμβούλιο.

4ο Στάδιο. (Υλοποίηση προτάσεων – Απολογισμός.)

Οι προτάσεις του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού, που έχουν ψηφιστεί από το Δημοτικό Συμβούλιο ως μέρος του Τεχνικού Προγράμματος και του Προϋπολογισμού, θα αποτελέσουν δράσεις πρώτης προτεραιότητας. Η υλοποίησή τους θα είναι δεσμευτική τόσο για την Δημοτική Αρχή, όσο και για τις εμπλεκόμενες αρμόδιες υπηρεσίες και τις υπηρεσίες υλοποίησης. Στόχος είναι να υλοποιηθούν εντός του οικονομικού έτους αναφοράς. Στο τέλος του έτους προβλέπεται δημόσιος απολογισμός των πεπραγμένων.

Το πρώτο και δεύτερο στάδιο αναφέρεται στην κατάρτιση του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού, ενώ το τρίτο στην διαδικασία έγκρισής του. Το τέταρτο στάδιο αναφέρεται στην διαδικασία υλοποίησης των προτάσεων, η οποία οφείλει να ολοκληρώνεται με τον

έλεγχο και τον ετήσιο απολογισμό των πεπραγμένων, με στόχο την αξιολόγηση, την ανατροφοδότηση και την βελτίωση της διαδικασίας του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού.

Το αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας που σχεδιάστηκε και εφαρμόστηκε στο δήμο Κηφισιάς ήταν η κατά το 1^ο Στάδιο πραγματοποίηση δεκατεσσάρων (14) Συνοικιακές Συνελεύσεις με συμμετοχή που κυμάνθηκε από 25 έως και 70 άτομα., ενώ συστάθηκαν οι απαιτούμενες Επιτροπές Ενεργών Πολιτών. Κατά το 2^ο Στάδιο πραγματοποιήθηκαν άλλες δεκατέσσερις (14) Συνοικιακές Συνελεύσεις και έτσι αφού προκρίθηκαν συγκεκριμένες προτάσεις, αυτές κατατέθηκαν επισήμως στη Δημοτική Αρχή.

Μέρος IV

Ο Δήμος Ιωαννιτών

Γενικά στοιχεία

Ο Δήμος Ιωαννιτών συστάθηκε το 2011 με το πρόγραμμα Καλλικράτης (Ν.3852/10) με τη συνένωση των προ υπαρχόντων Δήμων Ανατολής, Ιωαννιτών, Μπιζανίου, Παμβώτιδας, Περάματος και της κοινότητας Νήσου Ιωαννίνων. Ο Δήμος είναι ο πλέον αστικοποιημένος και πολυπληθής της Ηπείρου, αφού σε αυτόν ζει περίπου το 1/3 του συνολικού πληθυσμού της. Αποτελεί σημαντικό διοικητικό κέντρο στην Βορειοδυτική Ελλάδα. Είναι πρωτεύουσα του Νομού Ιωαννίνων και έδρα της περιφέρειας Ηπείρου και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Ηπείρου-Δυτικής Μακεδονίας. Η πόλη των Ιωαννίνων είναι ένα από τα λίγα περιφερειακά μεσαίου μεγέθους (≥ 100.000 κάτ..) πολεοδομικά συγκροτήματα της ελληνικής χερσονήσου με καίρια θέση στον περιφερειακό και διαπεριφερειακό χώρο.

Τα Ιωάννινα βρίσκονται στο βορειοδυτικό τμήμα της ηπειρωτικής Ελλάδας, στο κέντρο του ομώνυμου λεκανοπεδίου και σε υψόμετρο 480μ. περίπου. Η απόσταση από την Αθήνα, διαμέσου Ρίου, είναι 435 χλμ.. Από την Πάτρα απέχουν 261 χλμ. ενώ με την ολοκλήρωση της Εγνατίας Οδού το λιμάνι της Ηγουμενίτσας απέχει μόλις 45 λεπτά και η Θεσσαλονίκη πλέον μόνο 2 ώρες και 15' (περίπου 260 χλμ.). Τέλος, η απόσταση από τα ελληνοαλβανικά σύνορα είναι 65 χλμ..

Σύμφωνα με το εγκεκριμένο Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού, τα Ιωάννινα ως πρωτεύουσα Περιφέρειας χαρακτηρίζονται οικισμός 1ου επιπέδου. Με δεδομένη τη γεωγραφία και τη χωροταξία της Ηπείρου και του Ν. Ιωαννίνων, τα Ιωάννινα παίζουν ρόλο κέντρου τόσο περιφερειακού όσο και τοπικού επιπέδου καλύπτοντας εξυπηρετήσεις και των δύο επιπέδων.

Επίσης τα Ιωάννινα είναι η έδρα Ανώτατου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος, τμημάτων Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος, Πανεπιστημιακού Νοσοκομείου, Γενικού Νοσοκομείου και βεβαίως όλων των υπηρεσιών που λειτουργούν σε επίπεδο έδρας Περιφέρειας και Αποκεντρωμένης Διοίκησης. Όλες αυτές οι λειτουργίες είναι υπερτοπικής σημασίας και επηρεάζουν χωρικά το σύνολο του οικιστικού συγκροτήματος.

Η οικονομία της πόλης έχει αμιγώς αστικά χαρακτηριστικά που προσδιορίζονται από το γεγονός ότι η πόλη αποτελεί το εμπορικό και διοικητικό κέντρο της περιφέρειας, καθώς και από την ύπαρξη του πανεπιστημίου.

Παρατηρείται η σημαντική υπεροχή της πόλης σε απασχολούμενους στον τριτογενή τομέα, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τον πρωτογενή τομέα είναι ελάχιστο.

Από το δευτερογενή τομέα εξέχουσα θέση κατέχει η μεταποιητική δραστηριότητα που συγκεντρώνεται τόσο στη βιομηχανική περιοχή της πόλης όσο και σε διάσπαρτη μορφή και κυρίως η παραγωγή γαλακτοκομικών προϊόντων, ενώ ανεπτυγμένη είναι και η εξόρυξη μαρμάρου. Ένας ακόμη κλάδος είναι η ασημουργία που αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της τοπικής παράδοσης και που λαμβάνει μέχρι σήμερα μερίδιο στην τοπική οικονομία. Τα τελευταία χρόνια η οικονομία της πόλης όπως αντίστοιχα και της Ελλάδας έχει γνωρίσει ύφεση με αποτέλεσμα την σημαντική αύξηση της ανεργίας.

Τα Ιωάννινα αποτελούν τόπο συγκέντρωσης πλήθους ιστορικών μνημείων και μουσείων, ενώ το φυσικό τοπίο της ευρύτερης περιοχής είναι ιδιαίτερα αξιόλογο. Η λίμνη Παμβώτιδα αποτελεί υδρόβιο οικοσύστημα και έχει χαρακτηριστεί ως περιοχή οικοανάπτυξης. Το νησί της λίμνης που κατοικείται αποτελεί τουριστικό πόλο έλξης, όπως και το σπήλαιο Περάματος. Από το φυσικό περιβάλλον της περιοχής ξεχωρίζει και το περιαστικό δάσος της πόλης που αποτελεί ένα από τα 19 αισθητικά δάση της χώρα. Οι χώροι πρασίνου στην πόλη, πέρα από το περιαστικό δάσος, είναι περιορισμένοι και εστιάζονται στα μικρά πάρκα Λιθαριτσίων και Κουραμπά στο κέντρο της πόλης, στο πάρκο Κατσαρή στην παραλίμνια περιοχή, καθώς και στο πάρκο Πυρσινέλλα που καταλαμβάνει μεγάλη έκταση και βρίσκεται στην είσοδο της πόλης.

Με βάση τα χαρακτηριστικά που διαθέτουν τα Ιωάννινα συγκαταλέγονται τόσο στις πόλεις με στρατηγική, γεωγραφική θέση όσο και στις πόλεις με αναγνωρισμένα συγκριτικά πλεονεκτήματα και ταυτότητα. Επιπλέον, τα Ιωάννινα έχουν έντονα τα χαρακτηριστικά των πόλεων μεσαίου μεγέθους της Ελλάδας, δηλαδή χαμηλή συμμετοχή του πρωτογενή τομέα στην αστική απασχόληση, σημαντική υποχώρηση του ποσοστού απασχόλησης αλλά και του αριθμού των εργαζομένων στον δευτερογενή τομέα και κυριαρχία του τριτογενή τομέα λόγω της επέκτασης της απασχόλησης στον Δημόσιο τομέα στην περίοδο 1981-1991. Τέλος, αν και ο δευτερογενής τομέας δεν είναι εξειδικευμένος με τη λογική που συναντάται στις ευρωπαϊκές πόλεις μεσαίου μεγέθους, ο δευτερογενής τομέας της πόλης εστιάζεται σε περιορισμένο αριθμό κλάδων παραγωγής.

Πληθυσμιακά στοιχεία

Η πόλη των Ιωαννίνων αποτελεί έδρα του δήμου Ιωαννιτών και πρωτεύουσα της Περιφερειακής Ενότητας Ιωαννίνων. Επίσης αποτελούν την έδρα και την μεγαλύτερη πόλη της Περιφέρειας Ηπείρου καθώς και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Ηπείρου - Δυτικής Μακεδονίας. Ο μόνιμος πληθυσμός του δήμου Ιωαννιτών ανέρχεται στους 112.486 κατοίκους, σύμφωνα με την απογραφή του 2011. (ΕΛΣΤΑΤ 2011)

Πίνακας 1 Απογραφή 2011 Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Απογραφή Πληθυσμού - Κατοικιών 2011. ΜΟΝΙΜΟΣ Πληθυσμός		
Γεωγραφικός κωδικός Καλλικράτη	Περιγραφή	Μόνιμος Πληθυσμός
1801	ΔΗΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΤΩΝ (Έδρα: Ιωάννινα, τα)	112.486
180102	ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΝΑΤΟΛΗΣ	11.555
180101	ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΙΩΑΝΝΙΤΩΝ	80.371
180103	ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΜΠΙΖΑΝΙΟΥ	5.124
180104	ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΝΗΣΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	219
180105	ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΑΜΒΩΤΙΔΟΣ	10.468
180106	ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ	4.749

Η πόλη των Ιωαννίνων συγκεντρώνει πραγματικό πληθυσμό 64.458 κατοίκους, δηλαδή περίπου το 58% του πληθυσμού του δήμου. Από τους περιαστικούς οικισμούς, μεγαλύτερο πληθυσμό έχει η Ανατολή με 9.583 κατοίκους, ο Κατσικάς με 3.851 κατοίκους και ακολουθούν η Πεδινή με 3.400, τα Καρδαμίτσια με 3.132, το Πέραμα με 1.842 κατοίκους. Σημειώνεται ότι με βάση την απογραφή του 2001 παρατηρείται αύξηση του πληθυσμού του Δήμου τη δεκαετία 2001-2011 γεγονός που συμβαδίζει με τη γενικότερη ανάπτυξη του σε επίπεδο υποδομών, απασχόλησης και κυρίως στον τριτογενή τομέα των υπηρεσιών και των επιχειρήσεων. Το γεγονός ότι την ίδια περίοδο στο σύνολο της χώρας παρατηρείται μείωση του πληθυσμού κατά ποσοστό 1,34% ενώ στο Νομό Ιωαννίνων καταγράφεται αύξηση του πληθυσμού στο ποσοστό του 3,96%, τεκμηριώνει τον ρόλο που αρχίζει να διαδραματίζει στην Ήπειρο και στην ευρύτερη περιοχή της Βορειοδυτικής Ελλάδας η πόλη των Ιωαννίνων. Σε ό,τι αφορά το εκπαιδευτικό επίπεδο των κατοίκων του Δήμου, βάσει πάντα της απογραφής του 2011 (ΕΛΣΤΑΤ), το 25% έχουν ολοκληρώσει την μετα-δευτεροβάθμια ή τριτοβάθμια εκπαίδευση, το 36% είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (γυμνάσιο, λύκειο) και το 20% είναι απόφοιτοι δημοτικού. Επίσης ποσοστό 10% του πληθυσμού εγκατέλειψε το δημοτικό ή δεν γνωρίζει γραφή/ ανάγνωση.

Σε ό,τι αφορά το φύλο σημειώνονται τα εξής:

Το 48% του μόνιμου πληθυσμού είναι άνδρες και το 52% γυναίκες.

Σε σχέση με το σύνολο των πτυχιούχων του Δήμου (απόφοιτοι ανώτερων και ανώτατων σχολών) το 53% είναι γυναίκες και το 47% άνδρες.

Από το σύνολο των αποφοίτων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (γυμνάσιο, λύκειο) η αναλογία είναι περίπου ίδια μεταξύ ανδρών και γυναικών (50,3% άνδρες και 49,7% γυναίκες).

Σε ό,τι αφορά τον πληθυσμό που εγκατέλειψε το δημοτικό ή δεν γνωρίζει ανάγνωση/ γραφή οι γυναίκες αντιστοιχούν στο 58,7% του πληθυσμού, έναντι 41,3% των ανδρών.

Σε ό,τι αφορά λοιπά κοινωνικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού του Δήμου Ιωαννιτών, με βάση την απογραφή της ΕΛ.ΣΤΑΤ το 2011, σημειώνονται τα εξής:

Οι πυρηνικές οικογένειες ανέρχονται σε 29.850. Από αυτές:

Σε ό,τι αφορά τον αριθμό παιδιών: σε 9.043 οικογένειες δεν καταγράφονται παιδιά, 10.035 οικογένειες έχουν ένα παιδί, 8.771 οικογένειες έχουν δύο παιδιά και 2.001 οικογένειες έχουν από τρία παιδιά και άνω.

Σε ό,τι αφορά τα απασχολούμενα μέλη: 8.631 οικογένειες είναι χωρίς απασχολούμενο μέλος, 10.608 οικογένειες έχουν ένα απασχολούμενο μέλος, 10.611 οικογένειες έχουν δύο και άνω απασχολούμενα μέλη.

Σε ό,τι αφορά τις κατοικούμενες κανονικές κατοικίες, στο Δήμο Ιωαννιτών καταγράφηκαν 43.430 κατοικίες εκ των οποίων οι 28.656 είναι Ιδιοκατοικούμενες και οι 14.774 Ενοικιαζόμενες / Συνεταιριστικής ιδιοκτησίας / Άλλου τύπου κυριότητας.

Σε ό,τι αφορά τα νοικοκυριά και τον αριθμό αυτοκινήτων που διαθέτουν σημειώνονται τα εξής.

Συνολικά καταγράφονται 43.488 νοικοκυριά.

Από αυτά δεν διαθέτουν αυτοκίνητο 12.944 νοικοκυριά.

17.927 νοικοκυριά διαθέτουν ένα αυτοκίνητο.

12.617 νοικοκυριά διαθέτουν 2 ή και περισσότερα αυτοκίνητα.

(Σ.Σ.Β.Α.Α. δήμου Ιωαννιτών 2014-2020)

Όσον αφορά την ηλικιακή διάρθρωση των κατοίκων του δήμου παρατηρείται πως η πλειονότητα των κατοίκων αποτελείται από την ηλικιακή ομάδα μέχρι 39 ετών η οποία αποτελεί ποσοστό 52 % του πληθυσμού. Σημαντικό είναι και το ποσοστό των κατοίκων από 40 έως 59 ετών βάσει των δημοσιευμένων στοιχείων της απογραφής του 2011.

Πίνακας 2 Κατανομή μόνιμου πληθυσμού δήμου Ιωαννιτών ανά δημοτική ενότητα και ρυθμοί μεταβολής

Δημοτική Ενότητα	Μόνιμος Πληθυσμός		Ρυθμός Μεταβολής	Έκταση	Πυκνότητα πληθ. 2011
	2001	2011	%	Km2	Άτομα/ km2
Δ.Ε.ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	75.550	80.371	+ 6,38	50,59	1588,67
Δ.Ε. ΜΠΙΖΑΝΙΟΥ	3.948	5.124	+ 29,79	77,25	66,33
Δ.Ε. ΝΗΣΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	354	219	- 38,14	4,57	47,92
Δ.Ε. ΠΑΜΒΩΤΙΔΑΣ	9.904	10.468	+ 5,69	138,84	75,40
Δ.Ε. ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ	5.611	4.749	- 15,36	102,65	46,26
Δ.Ε. ΑΝΑΤΟΛΗΣ	7.734	11.555	+ 49,41	18,24	633,50
ΣΥΝΟΛΟ	103.101	112.486	9,1%	392,14	286,85

Πηγή ΕΛΣΤΑΤ 2001&2011

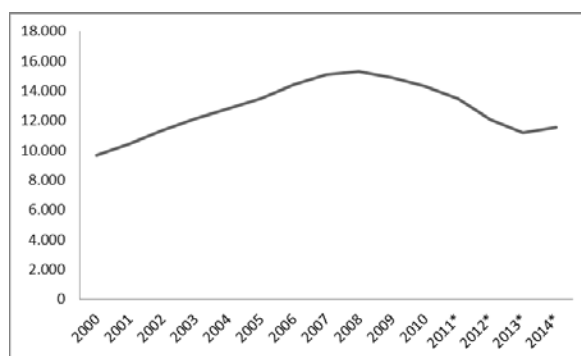
Οικονομικά στοιχεία

Από τα στοιχεία που παρουσιάζονται στον παρακάτω Πίνακα 2, το ΑΕΠ του Ν. Ιωαννίνων είναι αρκετά χαμηλότερο από αυτό της χώρας και το δεύτερο χαμηλότερο μεταξύ των νομών της Ηπείρου.

Πίνακας 3. ΑΕΠ Νομών Περιφέρειας Ηπείρου 2000-2014 (σε ευρώ. Τρέχουσες τιμές)

ΕΤΗ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*	2012*	2013*	2014*
Ελλάδα	13.071	14.011	14.994	16.371	17.683	18.134	19.769	21.061	21.845	21.386	20.324	18.643	17.311	16.475	16.336
Περίοδος	10.027	10.668	11.591	12.578	12.919	13.171	13.948	14.613	14.960	14.540	14.240	13.328	12.162	11.662	11.606
Αρτα	8.152	8.572	9.775	10.703	10.657	11.355	12.184	12.512	12.601	12.812	13.037	12.095	11.377	11.331	10.760
Πρέβεζα	10.179	10.445	10.955	12.238	12.169	12.069	13.111	13.969	14.325	14.213	14.001	13.303	12.140	12.783	12.106
Θεσπρωτία	14.454	15.510	16.606	18.102	18.232	16.567	16.112	17.072	18.324	16.414	16.314	14.744	13.872	12.551	12.531
Ιωάννινα	9.673	10.443	11.347	12.120	12.813	13.466	14.431	15.091	15.299	14.884	14.277	13.468	12.038	11.175	11.523

Η πορεία του ΑΕΠ του Ν. Ιωαννίνων τα έτη από 2000-2014 παρουσιάζεται στο παρακάτω Διάγραμμα 9.

Διάγραμμα 9 Εξέλιξη του ΑΕΠ στον Ν.Ιωαννίνων.
Πηγή: ΣΣΒΑΑ Δήμου Ιωαννιτών (2017)

Στο Δήμο Ιωαννιτών δραστηριοποιούνται συνολικά 3.534 επιχειρήσεις, οι οποίες ανήκουν στον δευτερογενή και τριτογενή τομέα, σύμφωνα με το μητρώο του Εμπορικού Επιμελητηρίου Ιωαννίνων.

Η μεγαλύτερη συγκέντρωση επιχειρήσεων παρατηρείται εντός των ορίων του εμπορικού κέντρου ενώ οι υπόλοιπες είναι σχεδόν εξίσου διασκορπισμένες στην υπόλοιπη περιοχή παρέμβασης. Πριν από μερικά χρόνια, το ευρύτερο κέντρο των Ιωαννίνων συγκέντρωνε και την πλειοψηφία των καταστημάτων της πόλης. Ωστόσο, την τελευταία δεκαετία η μεγαλύτερη συγκέντρωση καταστημάτων ψυχαγωγίας παρατηρείται πλέον στο ιστορικό κέντρο. Σύμφωνα με τα στοιχεία του επιμελητηρίου και των δημοσιευμένων ισολογισμών των επιχειρήσεων του Δήμου Ιωαννιτών σε συνολικό δείγμα 881 επιχειρήσεων το μεγαλύτερο ποσοστό (72%) αποτελούν οι Α.Ε. (42,2%) και Ο.Ε. (29,85%). Στο παρακάτω γράφημα εμφανίζονται τα ποσοστά των επιχειρήσεων ανά νομική μορφή.

Αναφορικά με την κατάσταση απασχόλησης του μόνιμου πληθυσμού του Δήμου Ιωαννιτών και με βάση την απογραφή της ΕΛ.ΣΤΑΤ το 2011. παρουσιάζονται τα εξής στοιχεία::

- Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός ανέρχεται σε 47.545 άτομα και ο οικονομικά μη ενεργός πληθυσμός σε 64.941 άτομα (42% και 53% του συνόλου του μόνιμου πληθυσμού, αντίστοιχα).
- Σε ό,τι αφορά τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό:
 - Αναφορικά με την κατάσταση απασχόλησης: οι απασχολούμενοι ανέρχονται σε 39.287 άτομα (82,6% επί του συνόλου) και οι άνεργοι σε 8.258 άτομα (14,4% επί του συνόλου).
 - Αναφορικά με την υπηκοότητα: το 93% είναι Έλληνες υπήκοοι και το 7% έχει ξένη ή αδιευκρίνιστη υπηκοότητα.
 - Αναφορικά με τον επίπεδο εκπαίδευσης: το 38% είναι κάτοχοι διδακτορικού/ μεταπτυχιακού τίτλου ή πτυχίου Πανεπιστημίου/ ΤΕΙ, το 36% είναι απόφοιτοι Λυκείου ή μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, το 13% απόφοιτοι γυμνασίου ή επαγγελματικών σχολών και ίδιο περίπου ποσοστό αφορά άλλες περιπτώσεις (απόφοιτοι Δημοτικού, εγκατέλειψαν το δημοτικό, δεν γνωρίζουν ανάγνωση / γραφή κλπ.).
- Σε ό,τι αφορά τον οικονομικά μη ενεργό πληθυσμό:
 - Το 95% είναι Έλληνες υπήκοοι και το 5% έχει ξένη ή αδιευκρίνιστη υπηκοότητα.
 - Το 36% αφορά μαθητές – σπουδαστές, το 34% συνταξιούχους και το 30% άλλες κατηγορίες.
- Σε ό,τι αφορά τον απασχολούμενο πληθυσμό:
 - Αναφορικά με τους κλάδους της οικονομικής δραστηριότητας, ο ενεργός πληθυσμός της αστικής περιοχής απασχολείται στον τριτογενή τομέα, όπως φαίνεται και στον πίνακα 18.
 - Αναφορικά με το είδος του επαγγέλματος, το μεγαλύτερο μέρος του οικονομικά ενεργού πληθυσμού αφορά επαγγελματίες (25% του συνόλου) και ακολουθούν οι απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών-πωλητές (23% επί του συνόλου). Στον πίνακα 19 παρουσιάζονται οι απασχολούμενοι κατά επάγγελμα σύμφωνα με την απογραφή του 2011.
 - Σε ό,τι αφορά το εκπαιδευτικό επίπεδο του απασχολούμενου πληθυσμού του Δήμου, το μεγαλύτερο μέρος αυτού αφορά πτυχιούχους Πανεπιστημίων και ΤΕΙ (40% επί του συνόλου) και ακολουθούν οι απόφοιτοι Λυκείου και μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (35% επί του συνόλου). Στον πίνακα 20 παρουσιάζονται οι απασχολούμενοι κατά επίπεδο εκπαίδευσης σύμφωνα με την απογραφή του 2011.

Σε ό,τι αφορά τον τόπο εργασίας του απασχολούμενου πληθυσμού, το μεγαλύτερο μέρος αυτών απασχολείται στον Δήμο Ιωαννιτών (85%) και ένα ποσοστό της τάξης του 15% απασχολείται εκτός Δήμου.

Το Οργανόγραμμα του Δήμου Ιωαννιτών

Σύμφωνα με την με αριθμ. 36710/10334 απόφαση Έγκρισης του «Οργανισμού Εσωτερικής Υπηρεσίας (ΟΕΥ) του Δήμου Ιωαννιτών Νομού Ιωαννίνων» (ΦΕΚ 2138 Β/23.9.2011) οι κεντρικές υπηρεσίες του Δήμου διαρθρώνονται ως ακολούθως :

Διάρθρωση Κεντρικών Υπηρεσιών

Οι Κεντρικές Υπηρεσίες είναι εγκατεστημένες στην έδρα του Δήμου και περιλαμβάνουν τις παρακάτω οργανικές μονάδες:

ΕΝΟΤΗΤΑ Α: ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΥΠΑΓΟΜΕΝΕΣ ΑΠ' ΕΥΘΕΙΑΣ ΣΤΟΝ ΔΗΜΑΡΧΟ

1. Γενικός Γραμματέας
2. Γραφείο Δήμαρχου
3. Αυτοτελές Γραφείο Επικοινωνίας και Δημοσίων Σχέσεων
4. Νομική Υπηρεσία
5. Αυτοτελές Τμήμα Διοικητικής Υποστήριξης Πολιτικών Οργάνων (Δημοτικού Συμβουλίου, Επιτροπών).
6. Αυτοτελές Γραφείο Διοικητικής Βοήθειας
7. Διεύθυνση Δημοτικής Αστυνομίας που περιλαμβάνει ειδικότερα τις παρακάτω διοικητικές ενότητες:
 - α. Τμήμα Επιχειρησιακού Σχεδιασμού
 - β. Τμήμα Αστυνόμευσης

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

Η Γενική Διεύθυνση περιλαμβάνει τις παρακάτω οργανικές μονάδες:

ΕΝΟΤΗΤΑ Β: ΕΠΙΤΕΛΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

1. Διεύθυνση Προγραμματισμού, Οργάνωσης και Πληροφορικής που περιλαμβάνει τις παρακάτω διοικητικές ενότητες:
 - α. Τμήμα Προγραμματισμού και Ανάπτυξης
 - β. Τμήμα Αποτελεσματικότητας, Ποιότητας και Οργάνωσης και Διαφάνειας
 - γ. Τμήμα Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (Τ.Π.Ε.)
2. Διεύθυνση Τοπικής Οικονομικής Ανάπτυξης που περιλαμβάνει τις παρακάτω διοικητικές ενότητες:
 - α. Τμήμα Αγροτικής Παραγωγής και Αλιείας
 - β. Τμήμα Αδειοδοτήσεων και Ρύθμισης Εμπορικών Δραστηριοτήτων
 - γ. Τμήμα Τουρισμού

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ: ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΗΣ

1. Διεύθυνση Περιβάλλοντος και Πολεοδομίας που περιλαμβάνει τις παρακάτω διοικητικές ενότητες:
 - α. Τμήμα Περιβάλλοντος, Πολιτικής Προστασίας και Ενεργειακών Θεμάτων.
 - β. Τμήμα Έκδοσης Οικοδομικών Αδειών
 - γ. Τμήμα Πολεοδομικών Εφαρμογών
 - δ. Τμήμα Ελέγχου Κατασκευών
 - Γραφείο Ιστορικού Κέντρου
2. Διεύθυνση Καθαριότητας, Ανακύκλωσης, Συντήρησης Έργων και Πρασίνου που περιλαμβάνει τις παρακάτω διοικητικές ενότητες:

- α. Τμήμα Καθαριότητας και Ανακύκλωσης
 - Γραφείο Συλλογής Απορριμμάτων.
 - Γραφείο Καθαρισμού Κοινόχρηστων χώρων και ειδικών συνεργείων.
 - Γραφείο Ανακύκλωσης.
- β. Τμήμα Συντηρήσεων Έργων
 - Γραφείο Κτιριακών Έργων και Υπαίθριων Χώρων.
 - Γραφείο Οδοποιίας.
 - Γραφείο Κυκλοφοριακών Θεμάτων.
- γ. Τμήμα Διαχείρισης και Συντήρησης Οχημάτων.
 - Γραφείο Κίνησης
 - Γραφείο Συντήρησης Οχημάτων
- δ. Τμήμα Πρασίνου και Κοιμητηρίων.
 - Γραφείο Πρασίνου.
 - Γραφείο Κοιμητηρίων

ΕΝΟΤΗΤΑ Δ: ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ, ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

1. Διεύθυνση Κοινωνικής Προστασίας, Παιδείας και Πολιτισμού που περιλαμβάνει τις παρακάτω διοικητικές ενότητες:

- α. Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής και Απασχόλησης
 - β. Τμήμα Προστασίας και Προαγωγής της Δημόσιας Υγείας
2. Διεύθυνση Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Πολιτισμού
- α. Τμήμα Παιδείας,
 - β. Τμήμα Δια Βίου Μάθησης
 - γ. Τμήμα Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νέας Γενιάς και Πολιτικών Ισότητας των Φύλων

ΕΝΟΤΗΤΑ Ε: ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ

1. Διεύθυνση Διοικητικών Υπηρεσιών που περιλαμβάνει τις παρακάτω διοικητικές ενότητες:
- α. Τμήμα Δημοτικής Κατάστασης
 - β. Τμήμα Ληξιαρχείου
 - γ. Τμήμα Αλλοδαπών και Μετανάστευσης
 - δ. Τμήμα Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού, Μητρώων και Προσωπικού
 - ε. Τμήμα Διοικητικής Μέριμνας
2. Διεύθυνση Οικονομικών Υπηρεσιών που περιλαμβάνει τις παρακάτω διοικητικές ενότητες:
- α. Τμήμα Προϋπολογισμού και Οικονομικής Πληροφόρησης
 - β. Τμήμα Λογιστηρίου
 - Γραφείο Μισθοδοσίας και Ασφάλισης προσωπικού:
 - γ. Τμήμα Εσόδων και Περιουσίας
 - Γραφείο Κληροδοτημάτων
 - δ. Τμήμα Ταμείου
 - ε. Τμήμα Προμηθειών και Διαχείρισης Υλικού (εκτός του πεδίου του Ν. 3316/2005)
3. Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών που περιλαμβάνει τις παρακάτω διοικητικές ενότητες:
- α. Τμήμα Μελετών και Εκτέλεσης Έργων
 - β. Τμήμα Συγκοινωνιών, Κυκλοφορίας Εγκαταστάσεων και Αδειών Μεταφορών

4. Διεύθυνση Κέντρου Εξυπηρέτησης Πολιτών που περιλαμβάνει τις παρακάτω διοικητικές ενότητες:

- α. Τμήμα Εξυπηρέτησης Πολιτών
- β. Τμήμα Εσωτερικής Ανταπόκρισης

Διάρθρωση Αποκεντρωμένων Υπηρεσιών

Οι Αποκεντρωμένες υπηρεσίες του Δήμου είναι εγκατεστημένες στην έδρα δημοτικών ενοτήτων, εξυπηρετούν τις δημοτικές / τοπικές κοινότητες της ενότητας και περιλαμβάνουν υπηρεσίες οι οποίες υπάγονται διοικητικά σε αντίστοιχες μονάδες των Κεντρικών Υπηρεσιών του Δήμου.

ΕΝΟΤΗΤΑ Α: ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΜΕ ΕΛΡΑ ΑΝΑΤΟΛΗ

1. Τμήμα ΚΕΠ
2. Τμήμα Καθαριότητας και Ανακύκλωσης, Συντήρησης Έργων και Πρασίνου
3. Γραφείο Διοικητικών Θεμάτων και Εξυπηρέτησης Πολίτη
4. Γραφείο Οικονομικών Θεμάτων

ΕΝΟΤΗΤΑ Β: ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΜΕ ΕΛΡΑ ΠΕΡΑΜΑ

1. Τμήμα ΚΕΠ
2. Τμήμα Καθαριότητας και Ανακύκλωσης, Συντήρησης Έργων και Πρασίνου
3. Γραφείο Διοικητικών Θεμάτων και Εξυπηρέτησης Πολίτη
4. Γραφείο Οικονομικών Θεμάτων

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ: ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΜΕ ΕΛΡΑ ΚΑΤΣΙΚΑ

1. Τμήμα ΚΕΠ
2. Τμήμα Καθαριότητας και Ανακύκλωσης, Συντήρησης Έργων και Πρασίνου
3. Γραφείο Διοικητικών Θεμάτων και Εξυπηρέτησης Πολίτη
4. Γραφείο Οικονομικών Θεμάτων

ΕΝΟΤΗΤΑ Δ: ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΜΕ ΕΛΡΑ ΜΠΙΖΑΝΙ

1. Τμήμα ΚΕΠ
2. Τμήμα Καθαριότητας και Ανακύκλωσης, Συντήρησης Έργων και Πρασίνου
3. Γραφείο Διοικητικών Θεμάτων και Εξυπηρέτησης Πολίτη
4. Γραφείο Οικονομικών Θεμάτων

ΕΝΟΤΗΤΑ Ε: ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΜΕ ΕΛΡΑ ΝΗΣΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

1. Γραφείο Διοικητικών Θεμάτων και Εξυπηρέτησης Πολίτη

Τα Τεχνικά προγράμματα του Δήμου Ιωαννιτών

Με τα άρθρα 203-207 του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων (Ν. 3463/2006) θεσπίστηκε για πρώτη φορά η υποχρέωση κατάρτισης Επιχειρησιακών Προγραμμάτων από τους πρωτοβάθμιους Ο.Τ.Α. Στο άρθρο 203 του Ν.3463/2006 ορίζονται τα εξής: «Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους και για την εκπλήρωση της αποστολής τους, οι Δήμοι, οι Κοινότητες και οι Σύνδεσμοι εκπονούν επιχειρησιακά προγράμματα.

Το επιχειρησιακό πρόγραμμα περιέχει ένα συνεκτικό σύνολο αξόνων προτεραιότητας για δράσεις τοπικής ανάπτυξης και αποσκοπεί στην υλοποίηση του αναπτυξιακού σχεδιασμού των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης» Στην παρ. 1 του άρθρου 266 του Ν. 3852/2010 (Καλλικράτης), όπως

αντικαταστάθηκε από την παρ. 1 του άρθρου 79 του Ν. 4172/13 (ΦΕΚ 167/23.07.2013 τεύχος Α'), ορίζεται ότι, για το μεσοπρόθεσμο προγραμματισμό των δήμων εκπονείται Πενταετές Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, το οποίο εξειδικεύεται κατ' έτος σε Ετήσιο Πρόγραμμα Δράσης. Με το Προεδρικό Διάταγμα 185/2007 «Όργανα και διαδικασία κατάρτισης, παρακολούθησης και αξιολόγησης των επιχειρησιακών προγραμμάτων των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) α' βαθμού», το οποίο τροποποιήθηκε με το ΠΔ 89/2011, καθορίστηκε η διαδικασία κατάρτισης των επιχειρησιακών προγραμμάτων. Το Υπουργείο Εσωτερικών με σχετικές υπουργικές αποφάσεις και εγκυκλίους παρέχει κατευθύνσεις στους ΟΤΑ για την κατάρτιση των επιχειρησιακών προγραμμάτων τους. Η πιο πρόσφατη από αυτές είναι η υπ' αρ. 41179/23-10-2014 Απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών (ΦΕΚ 2970/Β/4-11-2014) η οποία καθορίζει το περιεχόμενο, τη δομή και τον τρόπο υποβολής των Πενταετών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) α' βαθμού τα οποία εξειδικεύονται σε Ετήσια Προγράμματα Δράσης και εκπονούνται από τις δημοτικές αρχές που εκλέχθηκαν για την περίοδο 2014-2019.

Το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο αποσκοπεί στην εισαγωγή μόνιμων εσωτερικών διαδικασιών και συστημάτων προγραμματισμού στους ΟΤΑ. Στόχος είναι η διαδικασία του προγραμματισμού, της παρακολούθησης και της μέτρησης των αποτελεσμάτων των δράσεων των Ο.Τ.Α., να αποτελέσει μια σταθερή εσωτερική λειτουργία, στην οποία θα συμμετέχει σε όλες τις φάσεις, με συγκεκριμένο ρόλο, το ανθρώπινο δυναμικό τους. [Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Ιωαννιτών 2016-2019, Α Φάση (2016)]

Ο Δήμος Ιωαννιτών κατά την τελευταία δεκαετία και με βάση το θεσμικό πλαίσιο που περιγράφεται παραπάνω προχώρησε στην εκπόνηση του Επιχειρησιακού Προγράμματος του Δήμου για την χρονική περίοδο 2016-2019 ενώ κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο είχε εκπονήσει το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα του Δήμου για την χρονική περίοδο 2011-2014. Ειδικά για τη δημοτική περίοδο 2011-2014(Ν.3852/2010) το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα είχε τριετή διάρκεια. Η προθεσμία κατάρτισης του Επιχειρησιακού Προγράμματος δεν μπορούσε να υπερβαίνει την 30^η Σεπτεμβρίου 2011. (άρθρο 267 παρ.6 Ρ.3852/2010). Για το έτος 2011, Ετήσιο Πρόγραμμα Δράσης αποτελούσε ο οικονομικός προϋπολογισμός και το Τεχνικό Πρόγραμμα. Το Ετήσιο Πρόγραμμα Δράσης για το 2012 συντάχθηκε μαζί με το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα και τέλος κατά τη μεταβατική περίοδο δεν συντάχθηκε ενδιάμεση έκθεση αξιολόγησης.

Τα Επιχειρησιακά Προγράμματα του Δήμου Ιωαννιτών καθόρισαν τους στρατηγικούς στόχους της προτεραιότητας της τοπικής ανάπτυξης, καθώς και την οργάνωση των Υπηρεσιών του Δήμου και των Επιχειρήσεών του, με παράλληλη εξειδίκευση των δράσεων της εκάστοτε δημορχιακής περιόδου για την επίτευξη των στόχων αυτών. Η πρόβλεψη χρηματοδότησης των δράσεων που περιλαμβάνονταν στα Επιχειρησιακά Προγράμματα αναφερόταν σε συγκεκριμένες πηγές χρηματοδότησης.

Τα Επιχειρησιακά Προγράμματα μετά τον έλεγχο νομιμότητας για την τήρηση της διαδικασίας κατάρτισής του από την Αποκεντρωμένη Περιφέρεια, εξειδικεύτηκε σε Ετήσια Προγράμματα Δράσης

Μέρος του Ετήσιου Προγράμματος Δράσης ήταν το κάθε ετήσιο τεχνικό πρόγραμμα του άρθρου 208 του Ν.3463/2016 (Κύρωση του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων) ενώ οι δράσεις υλοποιούνταν

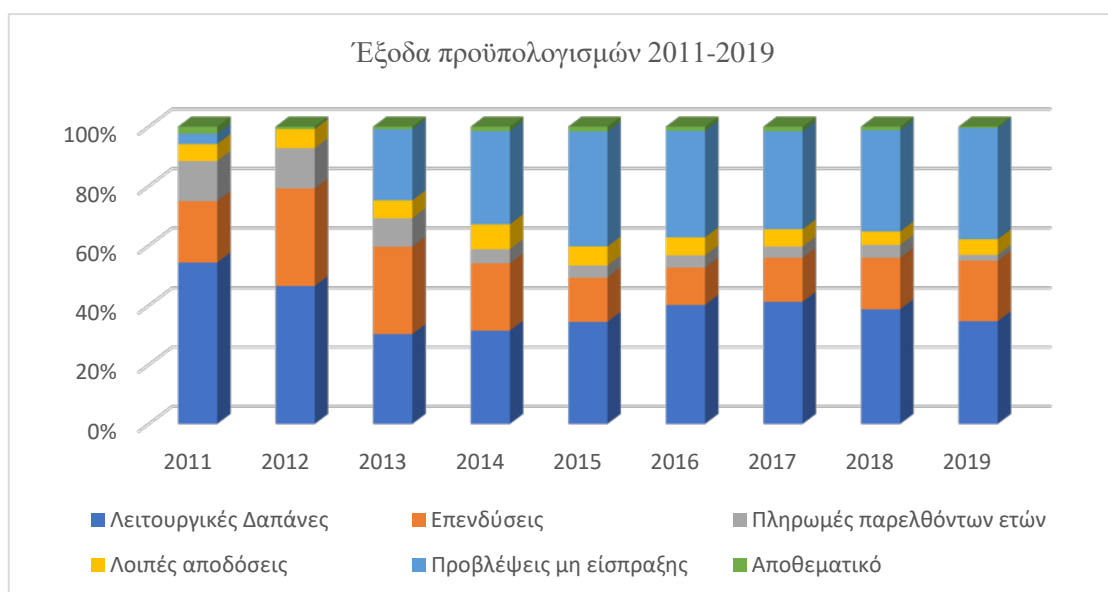
μόνον εφόσον περιλαμβάνονταν στο Ετήσιο Πρόγραμμα Δράσης και καλύπτονταν από τον προϋπολογισμό.

Το κάθε Τεχνικό Πρόγραμμα του Δήμου αποτελεί υποσύνολο του εκάστοτε ετήσιου Προϋπολογισμού. Για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας έγινε μια εξέταση όλων των δεδομένων στοιχείων από τους Προϋπολογισμούς του Δήμου Ιωαννιτών κατά την τελευταία δεκαετία και πιο συγκεκριμένα από το 2011 έως και σήμερα (Πίνακας 4). Τα στοιχεία που εξετάστηκαν αφορούν τις δαπάνες κάθε έτους και πως αυτές εξειδικεύονται και κατηγοριοποιούνται, με σκοπό την περεταίρω ανάλυσή τους (Γράφημα 1) :

Πίνακας 4 Δαπάνες προϋπολογισμών του Δήμου Ιωαννιτών 2011-2019

	Λειτουργικές Δαπάνες	Επενδύσεις	Πληρωμές παρελθόντων ετών	Λοιπές αποδόσεις	Προβλέψεις μη είσπραξης	Αποθεματικό	ΣΥΝΟΛΟ
2011	67.709.017,59 €	25.739.336,78 €	16.850.924,79 €	7.133.305,00 €	4.344.618,13 €	2.945.000,00 €	124.722.202,29 €
2012	62.276.413,53 €	43.658.910,58 €	18.020.290,46 €	8.623.358,23 €	0,00 €	1.082.660,00 €	133.661.632,80 €
2013	53.611.074,71 €	51.752.745,92 €	16.919.901,83 €	10.679.000,00 €	42.289.724,99 €	1.520.832,69 €	176.773.280,14 €
2014	41.954.432,40 €	29.952.576,08 €	6.336.788,74 €	11.140.914,04 €	41.786.043,94 €	2.000.000,00 €	133.170.755,20 €
2015	42.612.470,40 €	18.426.854,29 €	4.813.517,15 €	7.928.000,00 €	47.875.408,16 €	2.000.000,00 €	123.656.250,00 €
2016	45.232.198,25 €	14.000.552,03 €	4.594.853,83 €	6.810.210,77 €	40.392.185,12 €	1.570.000,00 €	112.600.000,00 €
2017	49.830.739,89 €	17.742.787,58 €	4.512.121,00 €	7.052.165,72 €	39.906.185,81 €	1.830.000,00 €	120.874.000,00 €
2018	48.921.539,86 €	21.758.629,44 €	5.445.673,57 €	5.704.542,80 €	43.132.734,33 €	1.478.880,00 €	126.442.000,00 €
2019	41.301.700,52 €	24.037.537,73 €	2.345.410,45 €	6.270.639,19 €	44.571.112,11 €	535.600,00 €	119.062.000,00 €

(Πηγή: Προϋπολογισμοί Δήμου Ιωαννιτών, ίδια επεξεργασία)

Γράφημα 1. Ποσοστιαία κατανομή εξόδων προϋπολογισμών Δήμου Ιωαννιτών, ανά κατηγορία για τα έτη 2011-2019 (Πηγή: Προϋπολογισμοί Δήμου Ιωαννιτών, ίδια επεξεργασία)

Ανάλυση Τεχνικών Προγραμμάτων (2012-2019)¹

Για τις ανάγκες της ανάλυσης των Τεχνικών Προγραμμάτων του Δήμου Ιωαννιτών κατά την χρονική περίοδο από 2012-2019 χρησιμοποιήθηκαν τα παρεχόμενα από τον Δήμο Ιωαννιτών δεδομένα που περιλαμβάνονται στις Εγκριτικές Αποφάσεις του Δήμου.

Εξαιτίας του μεγάλου όγκου της πρωτογενούς πληροφορίας αλλά και την ανάγκη συγκέντρωσης των δεδομένων σε μορφή και όγκο τέτοιο που να είναι δυνατή η συγκριτική τους ανάλυση και η εξαγωγή συμπερασμάτων, πραγματοποιήθηκε κατηγοριοποίηση των παρεμβάσεων, έργων και μελετών. Το αποτέλεσμα της κατηγοριοποίησης παρατίθεται στον παρακάτω :

1. Μισθώσεις/Απαλλοτριώσεις

Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνεται το κόστος μισθώσεων/απαλλοτριώσεων που αφορούν σε έργα, μελέτες και προμήθειες.

2. Έργα αποκαταστάσεων

Η κατηγορία αφορά στα έργα που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο αποκαταστάσεων από ζημιές, φθορές ή θεομηνίες.

3. Υπηρεσίες/μελέτες σκοπιμότητας

Περιλαμβάνει το κόστος υπηρεσιών και μελετών σκοπιμότητας του Δήμου απολύτως απαραίτητων για την εκπόνηση των τεχνικών μελετών έργων και προμηθειών.

4. Μελέτες

Η κατηγορία περιλαμβάνει όλες το κόστος των μελέτες που εκπονούνται για λογαριασμό του Δήμου μέσω ανάθεσης.

5. Έργα καθαριότητας

Στα έργα καθαριότητας περιλαμβάνονται τα σχετιζόμενα με την καθαριότητα έργα όπως για παράδειγμα συστήματα συλλογής απορριμμάτων, κλπ.

6. Έργα ηλεκτροφωτισμού

Τα έργα ηλεκτροφωτισμού περιλαμβάνουν δράσεις που αφορούν κυρίως τον οδοφωτισμό.

7. Έργα πράσινου

Η κατηγορία περιλαμβάνει αποκλειστικά έργα αστικού και περιαστικού πράσινου.

8. Κοινωνικά προγράμματα

Στην κατηγορία περιλαμβάνονται δράσεις που αφορούν προγράμματα κοινωνικού ενδιαφέροντος όπως για παράδειγμα προγράμματα ενημέρωσης και συμμετοχής πολιτών.

9. Προμήθειες

Περιλαμβάνει όλες τις προμήθειες του Δήμου Ιωαννιτών

¹ Το χρονικό διάστημα ανάλυσης δεν περιλαμβάνει το έτος 2011 για το οποίο τα στοιχεία του Δήμου Ιωαννιτών είναι συνοπτικά ανά χρηματοδότηση και όχι αναλυτικά, όπως εμφανίζονται τα επόμενα χρόνια.

10. Έργα αθλητισμού

Στην κατηγορία περιλαμβάνονται όλα τα έργα που πραγματοποιούνται για δημιουργία ή συντήρηση αθλητικών εγκαταστάσεων.

11. Έργα αντιπλημμυρικά-όμβριων

Σε αυτή την κατηγορία περιλαμβάνονται τα έργα αντιπλημμυρικής προστασίας και διαχείρισης όμβριων υδάτων που δεν αφορά στη Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης και Αποχέτευσης Ιωαννίνων

12. Έργα εγκαταστάσεων Η/Μ

Η κατηγορία την Η/Μ εγκαταστάσεων περιλαμβάνει ηλεκτρομηχανικά έργα που πραγματοποιούνται σε κτιριακά ή έργα διαμορφώσεων.

13. Έργα διαμορφώσεων οδοποιίας

Στην κατηγορία περιλαμβάνονται όλα τα έργα διαμορφώσεων που αφορούν την οδοποιία δηλαδή κόμβοι, πεζοδρόμια, νησίδες. κλπ.

14. Έργα διαμορφώσεων

Η κατηγορία των έργων διαμορφώσεων περιλαμβάνει τις διαμορφώσεις ελεύθερων κοινόχρηστων χώρων και πλατειών, πεζοδρομήσεων κλπ.

15. Έργα οδοποιίας

Στα έργα οδοποιίας περιλαμβάνονται οι διαμορφώσεις, διανοίξεις και συντήρηση οδών στο αστικό και δημοτικό δίκτυο του Δήμου Ιωαννιτών.

16. Έργα κτιριακά

Η κατηγορία κτιριακά έργα αφορά στα έργα συντήρησης και κατασκευής νέων κτιριακών υποδομών δημοτικών χώρων που αφορούν τον πολιτισμό την εκπαίδευση την πρόνοια και τη διοίκηση.

17. Έργα Ύδρευσης

Σε αυτή την κατηγορία απαντώνται έργα που αφορούν την υποδομή ύδρευσης που δεν αφορά στη Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης και Αποχέτευσης Ιωαννίνων

18. Έργα Αποχέτευσης

Σε αυτή την κατηγορία απαντώνται έργα που αφορούν την υποδομή αποχέτευσης ακαθάρτων που δεν είναι στη δικαιοδοσία της Δημοτικής Επιχείρησης Ύδρευσης και Αποχέτευσης Ιωαννίνων.

19. Διάφορα

Η κατηγορία περιλαμβάνει ότι δεν αφορά τις υπόλοιπες κατηγορίες.

Έτος 2012

Με την με αριθμό 945/2011 Απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου Εγκρίθηκε το Τεχνικό Πρόγραμμα του οικ. Έτους 2012. Το Τεχνικό Πρόγραμμα περιλαμβάνει μελέτες και έργα τα οποία παρουσιάζονται κατηγοριοποιημένα στον πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας 5. Τεχνικό Πρόγραμμα 2012 κατά κατηγορία. Πηγή Τεχνικό Πρόγραμμα Δ.Ι 2012 (ίδια επεξεργασία)

α/α	Κατηγορία προγράμματος	Σύνολο π/υ	Πλήθος δράσεων	Μέσος προϋπολογισμός δράσης	ποσοστό στον π/υ
1	Μισθώσεις/απαλλοτριώσεις	40.000,00	2	20.000,00	0,09%
2	Έργα αποκαταστάσεων	400.019,08	23	17.392,13	0,86%
3	Υπηρεσίες/μελέτες σκοπιμότητας	26.996,00	1	26.996,00	0,06%
4	Διάφορα	3.000,00	1	3.000,00	0,01%
5	Μελέτες	834.602,78	44	18.968,25	1,80%
6	Έργα καθαριότητας	28.546,91	3	9.515,64	0,06%
7	Έργα ηλεκτροφωτισμού	100.000,00	7	14.285,71	0,22%
8	Έργα πράσινου	12.841,28	5	2.568,26	0,03%
9	Κοινωνικά προγράμματα	97.421,72	2	48.710,86	0,21%
10	Προμήθειες	2.889.819,08	41	70.483,39	6,22%
11	Έργα αθλητισμού	186.908,01	16	11.681,75	0,40%
12	Έργα αντιπλημμυρικά-όμβριων	319.703,43	11	29.063,95	0,69%
13	Έργα εγκαταστάσεων Η/Μ	796.668,69	11	72.424,43	1,71%
14	Έργα διαμορφώσεων οδοποιίας	206.599,51	7	29.514,22	0,44%
15	Έργα διαμορφώσεων	7.978.685,17	30	265.956,17	17,17%
16	Έργα οδοποιίας	13.885.205,56	77	180.327,34	29,88%
17	Έργα κτιριακά	5.988.481,80	34	176.131,82	12,89%
18	Έργα Ύδρευσης ²	6.499.880,08	24	270.828,34	13,99%
19	Έργα Αποχέτευσης	6.167.771,70	20	308.388,59	13,27%
ΣΥΝΟΛΑ		46.463.150,80	359		

Από τον παραπάνω πίνακα φαίνεται πως την προτεραιότητα των δαπανών στο Τεχνικό Πρόγραμμα την έχουν τα έργα οδοποιίας με ποσοστό 29,88% του συνόλου των δαπανών. Ακολουθούν τα έργα ύδρευσης και αποχέτευσης με 13,99% και 13,27% με τα κτιριακά έργα να φτάνουν το 12,89%. Τα έργα διαμορφώσεων συμπληρώνουν τις μεγαλύτερες δαπάνες του Τεχνικού Προγράμματος με ποσοστό 17,17% ενώ οι υπόλοιπες δαπάνες δεν παρουσιάζουν κάποια ιδιαίτερη συμμετοχή στις συνολικές δαπάνες πλην ίσως των προμηθειών που ξεφεύγουν από τα χαμηλά ποσοστά με ένα 6,22%.

² Σημειώνεται πως τα έργα ύδρευσης και αποχέτευσης παρουσιάζουν μεγάλη συμμετοχή στον σύνολο λόγω της εκτέλεσης κατά τη συγκεκριμένη περίοδο μεγάλων έργων υποδομής στις ημιαστικές δημοτικές κοινότητες και περιμετρικά του κεντρικού δημοτικού διαμερίσματος της πόλης.

Έτος 2013

Με την με αριθμό 775/2012 Απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου Εγκρίθηκε το Τεχνικό Πρόγραμμα του οικ. Έτους 2013. Το Τεχνικό Πρόγραμμα περιλαμβάνει μελέτες και έργα τα οποία παρουσιάζονται κατηγοριοποιημένα στον πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας 6. Τεχνικό Πρόγραμμα 2013 κατά κατηγορία. Πηγή Τεχνικό Πρόγραμμα Δ.Ι 2013 (ίδια επεξεργασία)

α/α	Κατηγορία προγράμματος	Σύνολο π/υ	Πλήθος δράσεων	Μέσος προϋπολογισμός δράσης	ποσοστό στον π/υ
1	Μισθώσεις/απαλλοτριώσεις	1.915.369,29	3	638.456,43	4,47%
2	Έργα αποκαταστάσεων	34.290,00	7	4.898,57	0,08%
3	Υπηρεσίες/μελέτες σκοπιμότητας	665.552,75	11	60.504,80	1,55%
4	Διάφορα	291.204,74	6	48.534,12	0,68%
5	Μελέτες	1.725.711,26	49	35.218,60	4,03%
6	Έργα καθαριότητας	0,00	0	0,00	0,00%
7	Έργα ηλεκτροφωτισμού	166.013,91	5	33.202,78	0,39%
8	Έργα πράσινου	12.273,38	2	6.136,69	0,03%
9	Κοινωνικά προγράμματα	0,00	0	0,00	0,00%
10	Προμήθειες	285.483,40	5	57.096,68	0,67%
11	Έργα αθλητισμού	124.197,93	11	11.290,72	0,29%
12	Έργα αντιπλημμυρικά-όμβριων	382.784,21	14	27.341,73	0,89%
13	Έργα εγκαταστάσεων Η/Μ	916.117,10	8	114.514,64	2,14%
14	Έργα διαμορφώσεων οδοποιίας	14.320,52	3	4.773,51	0,03%
15	Έργα διαμορφώσεων	7.518.530,45	31	242.533,24	17,56%
16	Έργα οδοποιίας	10.665.558,09	63	169.294,57	24,92%
17	Έργα κτιριακά	5.572.524,26	49	113.724,98	13,02%
18	Έργα Ύδρευσης	10.782.614,39	21	513.457,83	25,19%
19	Έργα Αποχέτευσης	1.731.724,19	7	247.389,17	4,05%
ΣΥΝΟΛΑ		42.804.269,87	295		

Στον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε ότι σημαντική συμμετοχή συνεχίζουν να παρουσιάζουν τα έργα οδοποιίας με 24,92% ενώ να τα έργα ύδρευσης συμμετέχουν με το αυξημένο σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά ποσοστό του 25,19% επί του συνόλου των δαπανών, ενώ τα έργα αποχέτευσης παρουσιάζουν μείωση και φτάνουν το 4,05%. Σημαντική συμμετοχή παρουσιάζουν τα έργα διαμορφώσεων με ποσοστό 17,56% και τα κτιριακά με 13,02% που φαίνεται να έχουν σταθερή ποσόστωση στις δαπάνες. Από τις υπόλοιπες δαπάνες ξεχωρίζουν μόνο οι μισθώσεις/απαλλοτριώσεις και οι μελέτες με 4,47% και 4,03% αντίστοιχα.

Έτος 2014

Με την με αριθμό 675/2013 Απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου Εγκρίθηκε το Τεχνικό Πρόγραμμα του οικ. Έτους 2014. Το Τεχνικό Πρόγραμμα περιλαμβάνει μελέτες και έργα τα οποία παρουσιάζονται κατηγοριοποιημένα στον πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας 7. Τεχνικό Πρόγραμμα 2014 κατά κατηγορία. Πηγή Τεχνικό Πρόγραμμα Δ.Ι 2014 (ίδια επεξεργασία)

a/a	Κατηγορία προγράμματος	Σύνολο π/υ	Πλήθος δράσεων	Μέσος προϋπολογισμός δράσης	ποσοστό στον π/υ
1	Μισθώσεις/απαλλοτριώσεις	0,00	0	0,00	0,00%
2	Έργα αποκαταστάσεων	8.850,00	1	8.850,00	0,03%
3	Υπηρεσίες/μελέτες σκοπιμότητας	311.116,80	10	31.111,68	0,92%
4	Διάφορα	7.000,00	1	7.000,00	0,02%
5	Μελέτες	182.680,86	24	7.611,70	0,54%
6	Έργα καθαριότητας	0,00	0	0,00	0,00%
7	Έργα ηλεκτροφωτισμού	228.112,39	3	76.037,46	0,68%
8	Έργα πράσινου	0,00	0	0,00	0,00%
9	Κοινωνικά προγράμματα	95.664,10	5	19.132,82	0,28%
10	Προμήθειες	3.582.036,98	6	597.006,16	10,63%
11	Έργα αθλητισμού	107.979,98	9	11.997,78	0,32%
12	Έργα αντιπλημμυρικά-όμβριων	181.526,45	6	30.254,41	0,54%
13	Έργα εγκαταστάσεων Η/Μ	168.640,00	5	33.728,00	0,50%
14	Έργα διαμορφώσεων οδοποιίας	11.590,02	1	11.590,02	0,03%
15	Έργα διαμορφώσεων	8.728.202,64	22	396.736,48	25,89%
16	Έργα οδοποιίας	9.949.511,44	28	355.339,69	29,51%
17	Έργα κτιριακά	4.795.024,66	17	282.060,27	14,22%
18	Έργα Ύδρευσης	5.018.908,03	15	334.593,87	14,89%
19	Έργα Αποχέτευσης	335.693,70	4	83.923,43	1,00%
ΣΥΝΟΛΑ		33.712.538,05	157		

Το 2014 είναι ένα έτος που τα έργα οδοποιίας συνεχίζουν να προηγούνται στο ποσοστό συμμετοχής των δαπανών με 29,51% ακολουθούμενα από τα έργα διαμορφώσεων με 25,89%. Στη συνέχεια παρατηρούμε ότι τα έργα ύδρευσης παραμένουν με ένα σημαντικό ποσοστό 14,89% συμμετοχής ακολουθούμενα από τα κτιριακά έργα με ποσοστό 14,22%. Τέλος οι προμήθειες εμφανίζουν σημαντική αύξηση συμμετοχής με ποσοστό 10,63%

Έτος 2015

Με την με αριθμό 678/2014 Απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου Εγκρίθηκε το Τεχνικό Πρόγραμμα του οικ. Έτους 2015. Το Τεχνικό Πρόγραμμα περιλαμβάνει μελέτες και έργα τα οποία παρουσιάζονται κατηγοριοποιημένα στον πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας 8. Τεχνικό Πρόγραμμα 2015 κατά κατηγορία. Πηγή Τεχνικό Πρόγραμμα Δ.Ι 2015 (ίδια επεξεργασία)

α/α	Κατηγορία προγράμματος	Σύνολο π/υ	Πλήθος δράσεων	Μέσος προϋπολογισμός δράσης	ποσοστό στον π/υ
1	Μισθώσεις/απαλλοτριώσεις	0,00	0	0,00	0,00%
2	Έργα αποκαταστάσεων	15.000,00	1	15.000,00	0,09%
3	Υπηρεσίες/μελέτες σκοπιμότητας	87.443,50	6	14.573,92	0,53%
4	Διάφορα	120.630,00	6	20.105,00	0,74%
5	Μελέτες	254.597,71	13	19.584,44	1,56%
6	Έργα καθαριότητας	0,00	0	0,00	0,00%
7	Έργα ηλεκτροφωτισμού	50.000,00	1	50.000,00	0,31%
8	Έργα πράσινου	150.000,00	1	150.000,00	0,92%
9	Κοινωνικά προγράμματα	40.000,00	1	40.000,00	0,24%
10	Προμήθειες	350.000,00	1	350.000,00	2,14%
11	Έργα αθλητισμού	482.054,01	7	68.864,86	2,95%
12	Έργα αντιπλημμυρικά-όμβριων	178.042,00	1	178.042,00	1,09%
13	Έργα εγκαταστάσεων Η/Μ	911.296,80	8	113.912,10	5,57%
14	Έργα διαμορφώσεων οδοποιίας	20.000,00	2	10.000,00	0,12%
15	Έργα διαμορφώσεων	4.489.957,56	17	264.115,15	27,46%
16	Έργα οδοποιίας	4.533.476,84	30	151.115,89	27,73%
17	Έργα κτιριακά	3.305.011,15	19	173.947,96	20,22%
18	Έργα Ύδρευσης	1.357.956,39	6	226.326,07	8,31%
19	Έργα Αποχέτευσης	3.502,57	2	1.751,29	0,02%
ΣΥΝΟΛΑ		16.348.968,53	122		

Η περίοδος αυτή περιλαμβάνει την εκτέλεση μερικών από τα μεγαλύτερα έργα πεζοδρομήσεων στην πόλη. Γι' αυτό το λόγο παρατηρούμε ότι τα έργα οδοποιίας, διαμορφώσεων και τα κτιριακά έργα ξεχωρίζουν με τη συμμετοχή τους στο Τεχνικό Πρόγραμμα με ποσοστά, 27,73%, 27,46% και 20,22% αντίστοιχα ενώ τα έργα ύδρευσης περιορίζονται στο 8,31% αφού πλέον έχουν ολοκληρωθεί τα περισσότερα από τα έργα υποδομών ύδρευσης. Άξια λόγου είναι τα έργα εγκαταστάσεων Η/Μ, και αθλητισμού με 5,57% και 2,95% ενώ οι προμήθειες περιορίζονται στο 2,14%.

Έτος 2016³

Με την με αριθμό 635/2015 Απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου Εγκρίθηκε το Τεχνικό Πρόγραμμα του οικ. Έτους 2016. Το Τεχνικό Πρόγραμμα περιλαμβάνει μελέτες και έργα τα οποία παρουσιάζονται κατηγοριοποιημένα στον πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας 9. Τεχνικό Πρόγραμμα 2016 κατά κατηγορία. Πηγή Τεχνικό Πρόγραμμα Δ.Ι 2016 (ίδια επεξεργασία)

a/a	Κατηγορία προγράμματος	Σύνολο π/υ	Πλήθος δράσεων	Μέσος προϋπολογισμός δράσης	ποσοστό στον π/υ
1	Μισθώσεις/απαλλοτριώσεις	0,00	0	0,00	0,00%
2	Έργα αποκαταστάσεων	1.015.000,00	2	507.500,00	9,80%
3	Υπηρεσίες/μελέτες σκοπιμότητας	2.283,50	1	2.283,50	0,02%
4	Διάφορα	12.912,60	4	3.228,15	0,12%
5	Μελέτες	418.777,22	14	29.912,66	4,04%
6	Έργα καθαριότητας	0,00	1	0,00	0,00%
7	Έργα ηλεκτροφωτισμού	60.000,00	1	60.000,00	0,58%
8	Έργα πράσινου	0,00	0	0,00	0,00%
9	Κοινωνικά προγράμματα	0,00	0	0,00	0,00%
10	Προμήθειες	719.199,90	3	239.733,30	6,94%
11	Έργα αθλητισμού	578.568,89	7	82.652,70	5,59%
12	Έργα αντιπλημμυρικά-όμβριων	0,00	0	0,00	0,00%
13	Έργα εγκαταστάσεων Η/Μ	1.882,03	1	0,00	0,02%
14	Έργα διαμορφώσεων οδοποιίας	340.000,00	2	170.000,00	3,28%
15	Έργα διαμορφώσεων	1.148.514,38	10	114.851,44	11,09%
16	Έργα οδοποιίας	5.103.233,59	34	150.095,11	49,27%
17	Έργα κτιριακά	954.772,36	12	79.564,36	9,22%
18	Έργα Ύδρευσης	3.000,00	1	3.000,00	0,03%
19	Έργα Αποχέτευσης	0,00	0	0,00	0,00%
ΣΥΝΟΛΑ		10.358.144,47	93		

Κατά το έτος 2016 παρατηρούμε μια εκτίναξη της συμμετοχής στο Τεχνικό Πρόγραμμα των έργων οδοποιίας που πλέον αποτελεί σχεδόν το μισό προϋπολογισμό με ποσοστό 49,27%. Οι αποκαταστάσεις παρουσιάζουν σημαντική αύξηση με ποσοστό 9,80%, λόγω κυρίως των σημαντικών φθορών των υποδομών που δεν αντιμετωπίστηκαν τα προηγούμενα έτη, και ακολουθούν τα έργα διαμορφώσεων και τα κτιριακά με 11,09% και 9,22% αντίστοιχα. Μικρότερη συμμετοχή παρουσιάζουν τα έργα αθλητισμού με 5,59% ενώ οι προμήθειες και οι μελέτες φτάνουν το ποσοστό των 6,94% και 4,404% αντίστοιχα.

³ Το έτος παρουσιάζει έργα με βεβαίωση περαίωσης ύψους 52.123.298,469€ όμως στο τεχνικό πρόγραμμα το ποσό αυτό αφορά στο άθροισμα των προϋπολογισμών των δράσεων και όχι των νομικών δεσμεύσεων. Έτσι το άθροισμα των εκτελεσμένων νομικών δεσμεύσεων (συμβάσεων) είναι σαφώς μικρότερο.

Έτος 2017⁴

Με την με αριθμό 635/2016 Απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου Εγκρίθηκε το Τεχνικό Πρόγραμμα του οικ. Έτους 2017. Το Τεχνικό Πρόγραμμα περιλαμβάνει μελέτες και έργα τα οποία παρουσιάζονται κατηγοριοποιημένα στον πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας 10. Τεχνικό Πρόγραμμα 2017 κατά κατηγορία. Πηγή Τεχνικό Πρόγραμμα Δ.Ι 2017 (ίδια επεξεργασία)

a/a	Κατηγορία προγράμματος	Σύνολο π/υ	Πλήθος δράσεων	Μέσος προϋπολογισμός δράσης	ποσοστό στον π/υ
1	Μισθώσεις/απαλλοτριώσεις	0,00	0	0,00	0,00%
2	Έργα αποκαταστάσεων	5.740,00	1	5.740,00	0,11%
3	Υπηρεσίες/μελέτες σκοπιμότητας	26.160,00	2	13.080,00	0,50%
4	Διάφορα	0,00	0	0,00	0,00%
5	Μελέτες	44.795,35	6	7.465,89	0,85%
6	Έργα καθαριότητας	0,00	0	0,00	0,00%
7	Έργα ηλεκτροφωτισμού	0,00	0	0,00	0,00%
8	Έργα πράσινου	8.000,00	1	0,00	0,15%
9	Κοινωνικά προγράμματα	0,00	0	0,00	0,00%
10	Προμήθειες	0,00	0	0,00	0,00%
11	Έργα αθλητισμού	159.562,96	2	79.781,48	3,04%
12	Έργα αντιπλημμυρικά-όμβριων	0,00	0	0,00	0,00%
13	Έργα εγκαταστάσεων Η/Μ	0,00	0	0,00	0,00%
14	Έργα διαμορφώσεων οδοποιίας	0,00	0	0,00	0,00%
15	Έργα διαμορφώσεων	1.386.567,15	4	346.641,79	26,45%
16	Έργα οδοποιίας	3.235.484,28	11	294.134,93	61,71%
17	Έργα κτιριακά	376.524,54	4	94.131,14	7,18%
18	Έργα Ύδρευσης	0,00	0	0,00	0,00%
19	Έργα Αποχέτευσης	0,00	0	0,00	0,00%
ΣΥΝΟΛΑ		5.242.834,28	31		

Όπως και το προηγούμενο έτος η συμμετοχή των έργων οδοποιίας παρουσιάζει ραγδαία αύξησης συμμετοχής με το ποσοστό να εκτοξεύεται στο 61,71% ενώ τα έργα διαμορφώσεων που πλέον βαδίζουν προς την ολοκλήρωσή τους παρουσιάζουν ποσοστό 26,54%. Τα κτιριακά και τα έργα αθλητισμού εμφανίζουν ποσοστά 7,18% και 3,04% ενώ καμία άλλη κατηγορία δράσεων δεν παρουσιάζει αξιόλογη συμμετοχή στο Τεχνικό Πρόγραμμα.

⁴ Το έτος παρουσιάζει έργα με βεβαίωση περαίωσης ύψους 30.648.345,49€

Έτος 2018⁵

Με την με αριθμό 626/2017 Απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου Εγκρίθηκε το Τεχνικό Πρόγραμμα του οικ. Έτους 2018. Το Τεχνικό Πρόγραμμα περιλαμβάνει μελέτες και έργα τα οποία παρουσιάζονται κατηγοριοποιημένα στον πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας 11. Τεχνικό Πρόγραμμα 2018 κατά κατηγορία. Πηγή Τεχνικό Πρόγραμμα Δ.Ι 2018 (ίδια επεξεργασία)

α/α	Κατηγορία προγράμματος	Σύνολο π/υ	Πλήθος δράσεων	Μέσος προϋπολογισμός δράσης	ποσοστό στον π/υ
1	Μισθώσεις/απαλλοτριώσεις	0,00	0	0,00	0,00%
2	Έργα αποκαταστάσεων	1.219.800,00	5	243.960,00	3,47%
3	Υπηρεσίες/μελέτες σκοπιμότητας	60.000,00	1	60.000,00	0,17%
4	Διάφορα	31.500,00	4	7.875,00	0,09%
5	Μελέτες	740.477,70	17	43.557,51	2,10%
6	Έργα καθαριότητας	0,00	0	0,00	0,00%
7	Έργα ηλεκτροφωτισμού	0,00	0	0,00	0,00%
8	Έργα πράσινου	0,00	0	0,00	0,00%
9	Κοινωνικά προγράμματα	0,00	0	0,00	0,00%
10	Προμήθειες	0,00	0	0,00	0,00%
11	Έργα αθλητισμού	1.220.970,00	6	203.495,00	3,47%
12	Έργα αντιπλημμυρικά-όμβριων	0,00	0	0,00	0,00%
13	Έργα εγκαταστάσεων Η/Μ	0,00	0	0,00	0,00%
14	Έργα διαμορφώσεων οδοποιίας	543.000,00	2	271.500,00	1,54%
15	Έργα διαμορφώσεων	3.051.400,00	8	381.425,00	8,67%
16	Έργα οδοποιίας	23.298.000,00	47	495.702,13	66,20%
17	Έργα κτιριακά	5.025.605,00	12	418.800,42	14,28%
18	Έργα Ύδρευσης	0,00	0	0,00	0,00%
19	Έργα Αποχέτευσης	0,00	0	0,00	0,00%
ΣΥΝΟΛΑ		35.190.752,70	102		

Το έτος 2018 παρουσιάζει μια περαιτέρω αύξηση των έργων οδοποιίας σε σχέση με το 2017 με το ποσοστό συμμετοχής τους στο Τεχνικό Πρόγραμμα να φτάνει τα δύο τρίτα του συνόλου ή το 66,20%, ακολουθούμενα από τα κτιριακά έργα και τα έργα διαμορφώσεων με ποσοστά 14,28% και 8,67% αντίστοιχα. Με μικρότερα ποσοστά εμφανίζονται τα έργα αθλητισμού και αποκαταστάσεων με 3,47% και τα δύο, ενώ καθώς

⁵ Τα εμφανιζόμενα ποσά είναι εγγεγραμμένα ως προϋπολογισμός δράσεων χωρίς νομικές δεσμεύσεις και γι' αυτό το σύνολο του Τεχνικού Προγράμματος εμφανίζεται αυξημένο σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

Έτος 2019⁶

Με την με αριθμό 721/2018 Απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου Εγκρίθηκε το Τεχνικό Πρόγραμμα του οικ. Έτους 2019. Το Τεχνικό Πρόγραμμα περιλαμβάνει μελέτες και έργα τα οποία παρουσιάζονται κατηγοριοποιημένα στον πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας 12. Τεχνικό Πρόγραμμα 2019 κατά κατηγορία. Πηγή Τεχνικό Πρόγραμμα Δ.Ι 2019 (ίδια επεξεργασία)

α/α	Κατηγορία προγράμματος	Σύνολο π/υ	Πλήθος δράσεων	Μέσος προϋπολογισμός δράσης	ποσοστό στον π/υ
1	Μισθώσεις/απαλλοτριώσεις	0,00	0	0,00	0,00%
2	Έργα αποκαταστάσεων	1.063.000,00	5	212.600,00	2,89%
3	Υπηρεσίες/μελέτες σκοπιμότητας	100.000,00	2	50.000,00	0,27%
4	Διάφορα	37.500,00	3	12.500,00	0,10%
5	Μελέτες	740.477,70	17	43.557,51	2,02%
6	Έργα καθαριότητας	0,00	0	0,00	0,00%
7	Έργα ηλεκτροφωτισμού	125.401,57	2	62.700,79	0,34%
8	Έργα πράσινου	0,00	0	0,00	0,00%
9	Κοινωνικά προγράμματα	0,00	0	0,00	0,00%
10	Προμήθειες	0,00	0	0,00	0,00%
11	Έργα αθλητισμού	2.690.970,00	8	336.371,25	7,32%
12	Έργα αντιπλημμυρικά-όμβριων	0,00	0	0,00	0,00%
13	Έργα εγκαταστάσεων Η/Μ	0,00	0	0,00	0,00%
14	Έργα διαμορφώσεων οδοποιίας	1.143.000,00	4	285.750,00	3,11%
15	Έργα διαμορφώσεων	4.261.400,00	16	266.337,50	11,60%
16	Έργα οδοποιίας	20.178.000,00	42	480.428,57	54,91%
17	Έργα κτιριακά	6.407.358,87	15	427.157,26	17,44%
18	Έργα Ύδρευσης	0,00	0	0,00	0,00%
19	Έργα Αποχέτευσης	0,00	0	0,00	0,00%
ΣΥΝΟΛΑ		36.747.108,14	114		

Στον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε ότι, όπως και κατά το 2018, το ποσοστό συμμετοχής των έργων οδοποιίας παραμένει πολύ υψηλό και φτάνει το 54,91%. Ακολουθούν τα κτιριακά με 17,44% τα έργα διαμορφώσεων με 11,60% και τα έργα αθλητισμού με ποσοστό 7,32%.

⁶ Το έτος 2019 όπως και το έτος 2018 τα εμφανιζόμενα ποσά είναι εγγεγραμμένα ως προϋπολογισμός δράσεων χωρίς νομικές δεσμεύσεις και γι' αυτό το σύνολο του Τεχνικού Προγράμματος εμφανίζεται αυξημένο σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

Συμπεράσματα Τεχνικών Προγραμμάτων

Για την εξαγωγή των όποιων συμπερασμάτων σε σχέση με την εξέλιξη των Τεχνικών Προγραμμάτων θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μερικές σημαντικές παραμέτρους:

- Η περίοδος από το 2012 έως και το 2019 αφορά δύο δημαρχιακές περιόδους που όμως έχουν κοινά πολιτικά χαρακτηριστικά μιας και η δεύτερη δημαρχιακή περίοδος (2014-2019) αποτελεί συνέχιση της πρώτης (2011-2014) με αλλαγή στο πρόσωπο του Δημάρχου και μικρές διαφοροποιήσεις στα πρόσωπα και τις θέσεις που κατείχαν.
- Η χρονική αυτή περίοδος ανήκει σε μια δύσκολη χρονικά συγκυρία όπου η χώρα βιώνει έντονα οικονομικά προβλήματα με άμεση αντανάκλαση και στους ΟΤΑ με μεγάλη συρρίκνωση του Εθνικού Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων και την εξάρτηση εκτέλεσης των Τεχνικών Προγραμμάτων σχεδόν αποκλειστικά από ίδια έσοδα του Δήμου Ιωαννιτών και των Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων.
- Η περίοδος αναφοράς περιλαμβάνει το τέλος υλοποίησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Θεσσαλίας-Στερεάς Ελλάδας-Ηπείρου 2007-2013» το οποίο παρουσιάστηκε οπισθοβαρές ως προς την εκτέλεσή του και την αρχή του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ηπειρος 2014-2020» το οποίο εμφάνισε σημαντικές καθυστερήσεις στην ένταξη νέων έργων και δράσεων.

Στο Γράφημα 2 μπορούμε να δούμε τη διαχρονική εξέλιξη των Τεχνικών Προγραμμάτων από το 2012 έως και το 2019. Ειδικά για τα έτη 2018 και 2019 πρέπει να αναφερθεί ότι οι εγγραφές των

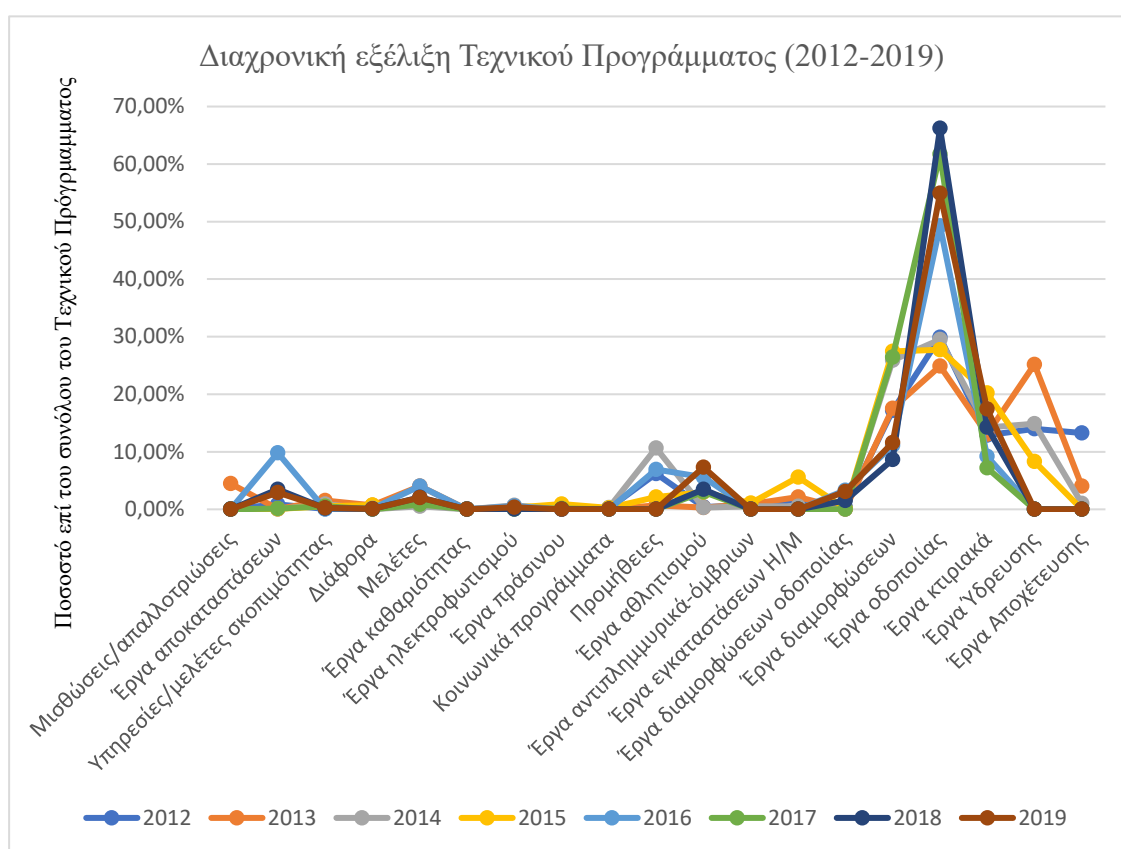
Γράφημα 2. Τα Τεχνικά Προγράμματα του Δήμου Ιωαννιτών 2012-2019 (ίδια επεξεργασία)

έργων είναι στο ποσό των προϋπολογισμών και δεν αντιστοιχούν σε συμβασιοποιημένες δράσεις με αποτέλεσμα να εμφανίζονται μεγαλύτερες. Αυτό βέβαια δε αποτελεί σημαντικό πρόβλημα στην ανάλυση και στην εξαγωγή συμπερασμάτων κατά την ανάλυση των δεδομένων από τη στιγμή που τα συμπεράσματα είναι περισσότερο ποιοτικά παρά ποσοτικά.

Στο Γράφημα 3 εμφανίζεται χρονικά το ποσοστό συμμετοχής κατά τα έτη 2012-2019, των κατηγοριοποιημένων δράσεων στα Τεχνικά Προγράμματα. (ΤΠ)

Από την ανάγνωση των δεδομένων παρατηρούνται κάποια στοιχεία που θα είναι χρήσιμα για την εξαγωγή ορισμένων συμπερασμάτων χρήσιμων για την παρούσα εργασία:

1. Είναι απολύτως σαφές πως υπάρχει μια μείωση των προϋπολογισμών των ΤΠ με αποκορύφωμα το 2017 κατά το οποίο εμφανίζεται ο χαμηλότερος προϋπολογισμός Τεχνικού Προγράμματος.
2. Ταυτόχρονα με τη μείωση των προϋπολογισμών παρατηρείται ανάλογη μείωση του απόλυτου αριθμού ετήσιων δράσεων του Δήμου Ιωαννιτών, με αποκορύφωμα το 2017 με μόλις 31 δράσεις.
3. Τα έργα υποδομών όπως τα έργα ύδρευσης και αποχέτευσης (που δεν αφορούν έργα της Δ.Ε.Υ.Α. Ιωαννίνων) είναι ευκαιρικά και δεν έχουν πάγια μορφή όπως άλλες δράσεις. Η έντονη παρουσία τους στα Τεχνικά Προγράμματα από 2012-2015 οδήγησε στην πλήρη απουσία τους από το 2016 έως και σήμερα⁷.
4. Τα έργα οδοποιίας είναι ο τομέας αιχμής του Δήμου Ιωαννιτών ειδικά τα τελευταία χρόνια.

Γράφημα 3. Συμμετοχή των δράσεων ως ποσοστό στο σύνολο του Τεχνικού Προγράμματος ανά έτος (ίδια επεξεργασία)

⁷ Σημειώνεται πως με την αύξηση των αρμοδιοτήτων της Δ.Ε.Υ.Α. Ιωαννίνων που αποτελεί αυτόνομη υπηρεσία, αυτές οι δράσεις δεν αποτελούν πλέον ευθύνη του κεντρικού Δήμου τόσο στα κεντρικά, όσον και στα περιφερειακά δημοτικά διαμερίσματα.

5. Τα έργα διαμορφώσεων, τα κτιριακά, αθλητισμού και άλλα συναφή προς αυτά έργα, εμφανίζονται σταθερά με σημαντικά ποσοστά συμμετοχής στα Τεχνικά Προγράμματα του Δήμου Ιωαννιτών.

Συμπερασματικά λοιπόν παρατηρείται πως:

- ο Δήμος Ιωαννιτών εμφανίζεται να δίνει προτεραιότητα στο σχεδιασμό έργων οδοποιίας και γενικότερων κατασκευαστικών έργων όπως τα κτιριακά τις διαμορφώσεις κ.α. για μια αρκετά μεγάλη χρονική περίοδο που προσεγγίζει την δεκαετία.
- Τα έργα υποδομών κατέχουν σημαντική θέση στο σχεδιασμό αλλά με τρόπο όχι πάγιο.
- Μικρή αλλά σταθερή συμμετοχή παρουσιάζουν οι προμήθειες ενώ άλλες δράσεις όπως μελέτες και υπηρεσίες, έχουν περιοδική εμφάνιση, πιθανώς λόγω των αναγκών που προκύπτουν καθώς και των περιοριστικών όρων στις χρηματοδοτήσεις τέτοιων δράσεων.
- Πολύ μικρή προτεραιότητα φαίνεται να δίνεται σε σημαντικούς τομείς της καθημερινότητας του Δήμου Ιωαννιτών όπως για παράδειγμα την καθαριότητα και τον ηλεκτροφωτισμό των οδών.

Είναι εμφανές ότι στα ετήσια Τεχνικά Προγράμματα καταγράφεται η πολιτική βούληση της εκάστοτε Δημοτικής Αρχής. Επίσης σε αυτό καταγράφεται και το όραμά της για το αύριο αλλά και του τρόπου με τον οποίο αντιμετωπίζει θέματα καθημερινότητας.

Με βάση το νομικό πλαίσιο οι ΟΤΑ, μεταξύ αυτών και ο Δήμος Ιωαννιτών, δεν έχουν συγκεκριμένες υποχρεώσεις αναφορικά με την οργάνωση και εκτέλεση συμμετοχικών διαδικασιών με την παρουσία των πολιτών και ομάδων συμφερόντων με σκοπό τη λήψη αποφάσεων τόσο για τα Δημοτικά Τεχνικά Προγράμματα και τους προϋπολογισμούς του όσο και ευρύτερα για θέματα με κοινωνικό, πολιτιστικό ή άλλο προσανατολισμό. Η μόνη υποχρέωση που έχουν οι δήμοι και μόνο αυτοί που έχουν πληθυσμό μεγαλύτερο από 10.000 κατοίκους είναι συγκρότηση της Δημοτικής Επιτροπής Διαβούλευσης (Άρθρο 76 του Ν. 3852/2010 «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτη»). Η Επιτροπή αυτή είναι στην ουσία ένα ακόμη αντιπροσωπευτικό γνωμοδοτικό όργανο με περιορισμένη εκπροσώπηση πολιτών και ομάδων συμφερόντων χωρίς άλλες αρμοδιότητες.

Στο άρθρο 266 παρ.5 «Προγραμματισμός, προϋπολογισμός και θέματα οικονομικής διαχείρισης των νέων δήμων» (Ν. 3852/2010 «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτη»), αναφέρεται ότι «...έως τις 30 Σεπτεμβρίου κάθε έτους ολοκληρώνονται οι διαδικασίες για τη σύνταξη προσχεδίου το Ε.Π.Δ. και του προϋπολογισμού, καθώς και οι διαδικασίες διαβούλευσης...». Το συγκεκριμένο εδάφιο του «Καλλικράτη» είναι ίσως το μοναδικό στο οποίο αναφέρεται η λέξη διαβούλευση. Σε κανένα άλλο σημείο δεν υπάρχει σαφής αναφορά στο ποιες είναι οι «διαδικασίες διαβούλευσης» πέραν της Δημοτικής Επιτροπής Διαβούλευσης με αποτέλεσμα να επαφίεται στη βούληση της εκάστοτε δημοτικής εξουσίας η οργάνωση μιας διαδικασίας συμμετοχικού σχεδιασμού.

Ακόμη και στην νομοθεσία που διέπει την εκτέλεση δημοσίων συμβάσεων όπως ο ν.4412/2016 «Δημόσιες Συμβάσεις Έργων, Προμηθειών και Υπηρεσιών (προσαρμογή στις Οδηγίες 2014/24/ΕΕ και 2014/25/ΕΕ)» δεν υπάρχει συγκεκριμένη αναφορά στο όρο «διαβούλευση» ή «συμμετοχική διαδικασία» παρά την ύπαρξη υποχρέωσης διαβούλευσης με την δημοσιοποίηση τόσο των προκηρύξεων έργων και υπηρεσιών στον Κεντρικό Ηλεκτρονικό Μητρώο Δημοσίων Συμβάσεων (ΚΗΜΔΗΣ) και στις ιστοσελίδες του φορέα και την υποχρεωτική ανάρτηση όλων των πράξεων που έχουν οικονομικό αποτέλεσμα στο πρόγραμμα Διαύγεια. Η διαβούλευση αυτή καλύπτει μόνο

τη δημοσιοποίηση των στοιχείων και των πεπραγμένων μιας δημοτικής αρχής και δεν αποτελεί χώρο ανταλλαγής προτάσεων και ζύμωσης διαδικασιών. Το μόνο που μπορεί ο ενδιαφερόμενος , που σημειωτέον πρέπει από το νόμο να έχει έννομο συμφέρον, είναι να προσβάλει με προδικαστικές προσφυγές και άλλες χρονοβόρες νομικές διαδικασίες, συγκεκριμένες πράξεις των αρχών εξουσίας.

Από τα παραπάνω είναι προφανές ότι η βούληση των πολιτών και των ομάδων συμφερόντων «φιλτράρεται» μέσα από τις αντιπροσωπευτικές διαδικασίες ενός συστήματος διακυβέρνησης που δε δίνει χώρο στη συμμετοχή των πολιτών. Ο πολίτης παραμένει ουσιαστικά απληροφόρητος και ανενεργός στη διαδικασία λήψης απόφασης διαιωνίζοντας μια κατάσταση, κατά την οποία ενισχύεται η ομάδα εκείνη των πολιτών Ομάδα 3 (Μοιρολάτρες), όπως αναφέρθηκε σε σημείο της εργασίας, στην οποία υπάρχει η πεποίθηση ότι η δυνατότητα παρέμβασης των ομάδων είναι περιορισμένη και ότι οι ισχυρότερες ομάδες, που έχουν πρόσβαση στις διαδικασίες και τα κέντρα λήψης αποφάσεων, θα πάρουν αποφάσεις για αυτούς. (Στρατηγέα , 2015)

Ο Συμμετοχικός προϋπολογισμός του Δήμου Ιωαννιτών

Η συμμετοχική διαδικασία ως τρόπος λήψης αποφάσεων στον Δήμο Ιωαννιτών εμφανίστηκε αρκετά πρόσφατα ως ιδέα. Αποτέλεσε άλλο ένα βήματα της εφαρμογής του συμμετοχικού προϋπολογισμού που εφαρμόστηκε σε λίγους δήμους της χώρας, αλλά και του εξωτερικού, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω στο Μέρος ΙΙΙ της παρούσας εργασίας.

Το 2017 αποτέλεσε το χρονικό σημείο έναρξης για την εφαρμογή ενός μοντέλου συμμετοχικού προϋπολογισμού στο Δήμο. Με την με αριθμό 378/2017 Απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου του Δήμου Ιωαννιτών, αποφασίστηκε ομόφωνα, η έναρξη των διαδικασιών για την υλοποίηση του «Συμμετοχικού Προϋπολογισμού» στον Δήμο Ιωαννιτών και εξουσιοδοτήθηκε ο Δήμαρχος για τις απαιτούμενες ενέργειες υλοποίησης της απόφασης.

Ο Αντιδήμαρχος Ανάπτυξης και Προγραμματισμού του Δήμου, ήταν ο εισηγητής και μεταξύ άλλων αναφέρθηκε στη ιδέα του «Συμμετοχικού Προϋπολογισμού» τις αρχές και τους στόχους του και παρουσίασε αναλυτικότερα την διαδικασία που θα εφαρμοστεί στο Δήμο Ιωαννιτών με τα στάδιά της:

«...Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός» αποτελεί μια διαδικασία συμμετοχής των πολιτών στη λήψη αποφάσεων που σχετίζονται με τους στόχους και την κατανομή των δημοσίων επενδύσεων σε τοπικό επίπεδο. Ως Συμμετοχικός Προϋπολογισμός ορίζεται από την Παγκόσμια Τράπεζα: «μία διαδικασία μέσω της οποίας οι πολίτες μπορούν να συμβάλουν στη λήψη αποφάσεων τουλάχιστον σε μέρος του κρατικού προϋπολογισμού».

Βασική του αρχή είναι η ενίσχυση της δημοκρατίας μέσω της συμμετοχής των πολιτών και των ομάδων της κοινωνίας των πολιτών στην τοπική διακυβέρνηση.

Το μοντέλο του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά το 1992 στο Πόρτο Αλέγκρε της Βραζιλίας, μια πόλη με 1,5 εκατομμύριο κατοίκους. Από τότε το μοντέλο του Σ.Π. έχει διαδοθεί σε πάνω από 1.500 πόλεις σε όλο τον κόσμο. Στις χώρες της Ευρώπης (Ιταλία, Πορτογαλία, χώρες της Σκανδιναβίας, Γερμανία, Αγγλία) ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός διαδόθηκε πολύ γρήγορα, σε μια προσπάθεια να αντιστραφούν τα υψηλά επίπεδα αποχής από τις εκλογικές διαδικασίες και να μετριαστεί η γενικότερη δυσαρέσκεια των πολιτών προς τις τοπικές κυβερνήσεις εξαιτίας των έντονων οικονομικών προβλημάτων.

Στο πλαίσιο αυτό ο Δήμος Ιωαννιτών προτείνεται να προχωρήσει στην θεσμοθέτηση του «εργαλείου» ώστε αφενός να προωθηθεί μια διαδικασίας λήψης αποφάσεων μέσω της οποίας οι πολίτες διαβουλεύονται και προτείνουν την διανομή των δημοτικών πόρων και αφετέρου να παρακινηθούν οι πολίτες ώστε να αντιμετωπίζουν την πόλη ως «Δική τους υπόθεση». Όσον αφορά την διαδικασία παρατίθενται τα «στάδια» που προτείνεται να ακολουθηθούν:

1) Διαδικασία πρόσκλησης υποβολής προτάσεων:

Ο Δήμος Ιωαννιτών τον Σεπτέμβριο του 2017 θα δημοσιεύσει, πρόσκληση για υποβολή σχεδίων/προτάσεων/έργων/δράσεων, η οποία θα είναι ανοιχτή για 45 ημέρες:

- Η πρόσκληση θα περιγράφει τα θεματικά πεδία και τα έργα/δράσεις για τις οποίες καλεί τους πολίτες να συμμετάσχουν καθώς και τα κριτήρια αξιολόγησης/βαθμολόγησης.
- Θα μπορούν να υποβάλλουν προτάσεις δημότες, ομάδες πολιτών, πολιτιστικοί, αθλητικοί, κοινωνικοί, διάφοροι σύλλογοι και συλλογικότητες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.

Δομή σχεδίου/πρότασης/έργου/δράσης πολιτών:

- Οι προτάσεις θα υποβάλλονται ηλεκτρονικά, στην ψηφιακή πλατφόρμα διαβούλευσης του Δήμου και σε έντυπη μορφή στο Δήμο Ιωαννιτών.
- Οι προτάσεις θα αναφέρονται σε κοστολογημένα σχέδια/έργα/δράσεις για την περιοχή τους ή και για όλο το Δήμο Ιωαννιτών με ανώτατο προϋπολογισμό 50.000 ανά πρόταση.
- Τα σχέδια θα αφορούν την βελτίωση της καθημερινότητας και την αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών από τον Δήμο προς τους κατοίκους.
- Το συνολικό ύψος του προϋπολογισμού των σχεδίων που θα επιλεγούν, θα ανέρχεται σε 200.000 ευρώ ετησίως, ποσό που θα συμπεριλαμβάνεται στον ετήσιο προϋπολογισμό του Δήμου.

Η κάθε πρόταση θα πρέπει να περιλαμβάνει κατ'ελάχιστον:

- Στόχο της ιδέας (κείμενο),
- Παρουσίαση της ιδέας (κείμενο),
- Παρούσα κατάσταση (κείμενο),
- Συγκεκριμένη τοποθεσία της πρότασης,
- Ενδεικτικό Προϋπολογισμό.

2) Διαδικασία υποστήριξης και ενημέρωσης:

Παράλληλα με την διαδικασία υποβολής των προτάσεων θα διοργανώνονται δημόσιες συναντήσεις για παροχή υποστήριξης και ενημέρωσης προς όλους τους πολίτες για την πρόσκληση υποβολής προτάσεων.

3) Διαδικασία επιλογής και αξιολόγησης:

Με τη λήξη της ημερομηνία υποβολής, οι προτάσεις θα ελέγχονται εντός 20 ημερών, για την συμβατότητα και επιλεξιμότητά τους, από τριμελή επιτροπή, που θα συσταθεί για το σκοπό αυτό. Τα μέλη της «Επιτροπής Αξιολόγησης» θα είναι υπάλληλοι του Δήμου Ιωαννιτών:

- Ένας (1) υπάλληλος από την Διεύθυνση Προγραμματισμού, Οργάνωσης & Πληροφορικής,
- Ένας (1) υπάλληλος από την Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών και
- Ένας (1) υπάλληλος από την Διεύθυνση Οικονομικών Υπηρεσιών.

Έργο της Επιτροπής θα είναι η εξέταση και η αξιολόγηση των προτάσεων και αν είναι σύμφωνες με το:

- Δημόσιο συμφέρον,
- Ανήκουν στην αρμοδιότητα του Δήμου,
- Ενσωματώνονται στο προϋπολογισμό.

Η «Επιτροπή Αξιολόγησης» θα αποστέλλει τεκμηριωμένη εισήγηση σύμφωνα με τα κριτήρια και τις κατευθύνσεις της Πρόσκλησης, στην «Επιτροπή Επιλογής» η οποία προτείνεται να αποτελείται από αιρετούς εκπροσώπους και πολίτες.

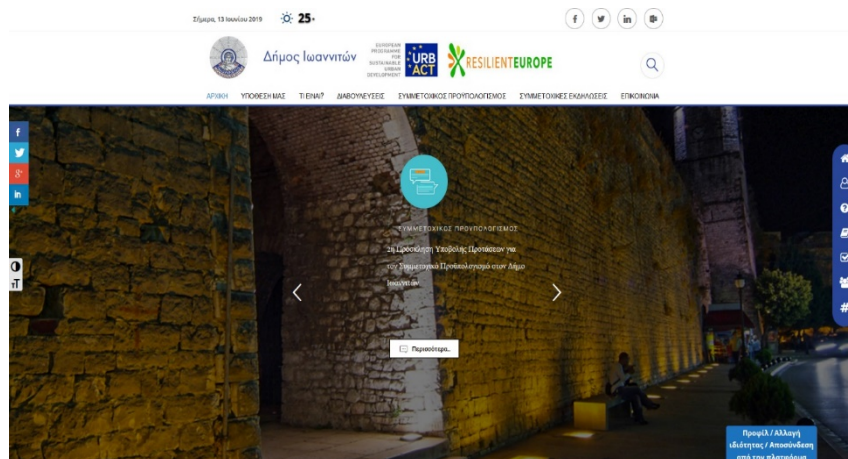
Μέχρι τα τέλη Νοεμβρίου θα καταρτίζεται από την «Επιτροπή Επιλογής» λίστα κατάταξης των προτάσεων με φθίνουσα σειρά, σύμφωνα με τη βαθμολογία που συγκέντρωσαν...».

4) Ετήσιος Προϋπολογισμός Πολιτών.

Η λίστα με τις επικρατέστερες προτάσεις θα συζητείται στο Δημοτικό Συμβούλιο τον Δεκέμβριο ώστε να καθίσταται δυνατή η ενσωμάτωση τους στο Τεχνικό πρόγραμμα και στον προϋπολογισμό και θα δημιουργείται «άτυπα» ένας Ετήσιος Προϋπολογισμός Πολιτών. Οι αρμόδιες υπηρεσίες του Δήμου Ιωαννιτών θα μεριμνούν για την υλοποίηση των επιλεγέντων προτάσεων και θα δημοσιοποιούν «Εξαμηνιαία Επισκόπηση Πορείας του Ετήσιου Προϋπολογισμού Πολιτών» που θα περιέχει την ανάλυση των αποτελεσμάτων από την εκτέλεση του προϋπολογισμού κατά το ήμισυ της περιόδου. (Απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου 378/2017 «Συμμετοχικός προϋπολογισμός στον Δήμο Ιωαννιτών»)

Η Ηλεκτρονική Πλατφόρμα διαβούλευσης

Για τις ανάγκες των συμμετοχικών διαδικασιών του Δήμου, αναπτύχθηκε η ηλεκτρονική πλατφόρμα <http://www.diavouleusi.eu/>. (Εικόνα 1) Η πλατφόρμα αυτή περιλαμβάνει χώρο συζήτησης και ανταλλαγής απόψεων μεταξύ των πολιτών, των ομάδων συμφερόντων και των υπηρεσιακών παραγόντων, για θέματα που ο Δήμος Ιωαννιτών θέτει σε δημόσια διαβούλευση, όταν υπάρχει υποχρέωση για κάτι τέτοιο από την νομοθεσία, αλλά και όταν ο ίδιος ο Δήμος το επιδιώκει.

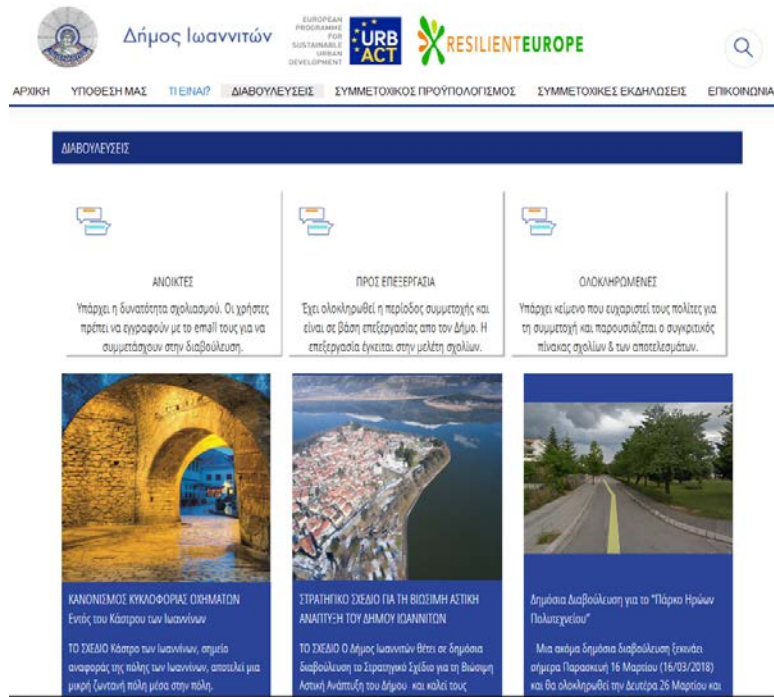

Εικόνα 1. Η αρχική σελίδα του www.diavouleusi.eu (Πηγή: Διαδίκτυο 13.6.2019)

Η ιστοσελίδα δομείται έτσι ώστε να :

- περιλαμβάνει γενικές πληροφορίες και ενημερώνει τους πολίτες για τους στόχους και τις δράσεις που προτείνει ο Δήμος προς διαβούλευση. (Εικόνα 2)
- παραθέτει τις δράσεις που ο Δήμος Ιωαννιτών θέτει προς διαβούλευση με τη μορφή ανοικτού διαδικτυακού φόρουμ όπου ο κάθε συμμετέχων εγγεγραμμένος χρήστης παραθέτει την άποψή του, με τη μορφή σχόλιου, το οποίο καταγράφεται χρονολογικά. Οι Διαβουλεύσεις κατατάσσονται σε ανοικτές, προς επεξεργασία και ολοκληρωμένες και κάθε

χρήστης έχει τη δυνατότητα να αναζητήσει και ανακαλέσει όλα τα στοιχεία που αφορούν κάθε μια. (Εικόνα 3)

Εικόνα 2. Η ενότητα των Διαβουλεύσεων του www.dianvouleusi.eu (Πηγή: Διαδίκτυο 13.6.2019)

Εικόνα 3. Η ενότητα του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού του www.dianvouleusi.eu (Πηγή: Διαδίκτυο 13.6.2019)

- παρουσιάζει τις τρέχουσες καθώς και τις παλιές προσκλήσεις υποβολής προτάσεων για τον Συμμετοχικό Προϋπολογισμό του Δήμου Ιωαννιτών. Οι προσκλήσεις συνοδεύονται από αναλυτικές οδηγίες και τις απαιτούμενες προδιαγραφές έτσι ώστε να μπορούν να εξεταστούν στο επόμενο στάδιο της αξιολόγησης. Σε αυτή την ενότητα συμμετέχουν εγγεγραμμένοι δημότες, ομάδες πολιτών/συλλογικότητες και εκπρόσωποι φορέων που υποβάλλουν προτάσεις παρεμβάσεων και έργων με μορφή που ακολουθεί τις οδηγίες που δίδονται στην ιστοσελίδα. Οι επισκέπτες και οι χρήστες έχουν τη δυνατότητα να προεπισκοπίσουν όλες τις προτάσεις καθώς και την πορεία τους προς . (Εικόνα 4)

- παραθέτει τις συμμετοχικές εκδηλώσεις στο πλαίσιο των διαβουλεύσεων για την σύνταξη του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού καθώς και των υπολοίπων συμμετοχικών δράσεων που διοργανώνει ο Δήμος Ιωαννιτών.

Εικόνα 2. Η ενότητα των Συμμετοχικών Εκδηλώσεων του www.diavouleusi.eu (Πηγή: Διαδίκτυο 13.6.2019)

Η εφαρμογή του συμμετοχικού προϋπολογισμού του Δήμου Ιωαννιτών

Ο Δήμος Ιωαννιτών σε μια προσπάθεια να επανακαθορίσει τη σχέση του με τους δημότες προέβη στην εφαρμογή του σχεδίου του για υιοθέτηση του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού ως τμήμα του τακτικού του προϋπολογισμού με σκοπό να προωθήσει μια διαδικασία λήψης αποφάσεων μέσω της οποίας οι πολίτες-δημότες διαβουλεύονται και προτείνουν την διανομή των δημοτικών πόρων ενώ ταυτόχρονα να παρακινήσει τους πολίτες ώστε να αντιμετωπίζουν την πόλη ως «Δική τους υπόθεση».

Έναυσμα για την διαδικασία αποτέλεσε η επαφή του Δήμου Ιωαννιτών με άλλους δήμους μέσα από τη συμμετοχή σε διάφορα δίκτυα όπως το HORIZON2020 αλλά κυρίως το URBACT RESILIENT EUROPE, ένα ευρωπαϊκό πρόγραμμα για την βιώσιμη αστική ανάπτυξη, στο οποίο τα Ιωάννινα είναι μέλος μαζί με άλλες πόλεις μεταξύ των οποίων η Θεσσαλονίκη, το Rotterdam, η Γλασκόβη, η Αντβέρπη, το Bristol, η Potenza, το Burgas, το Malmö κ.α. Η εφαρμογή βασίστηκε στις επαφές και στην εμπειρία εφαρμογής των συμμετοχικών εργαστηρίων άλλων δήμων στην Ελλάδα και στην τεχνογνωσία που άντλησε ο Δήμος από άλλες ευρωπαϊκές πόλεις.

1^η Πρόσκληση

Με βάση την ηλεκτρονική πλατφόρμα [http://www.diavouleusi.eu/](http://www.diavouleusi.eu) ξεκίνησε η διαδικασία του συμμετοχικού προϋπολογισμού με την 1^η Πρόσκληση Υποβολής Προτάσεων με έναρξη την 20^η Σεπτεμβρίου 2017 και λήξη την 17^η Νοεμβρίου 2017.

Η πρόσκληση αφορούσε στην έναρξη της διαδικασίας υποβολής κοστολογημένων σχεδίων σχεδίων/έργων/δράσεων για την κάθε γειτονιά ή για όλο το Δήμο Ιωαννιτών με ανώτατο προϋπολογισμό 50.000 ανά πρόταση. Οι πολίτες θα υπέβαλλαν τις προτάσεις για μια σειρά θεμάτων που αφορούν τον Δήμο και ενδεικτικά αναφέρθηκαν οι ακόλουθες θεματικές κατηγορίες:

- Καθημερινότητα
- Εξυπηρέτηση πολίτη

- Πολιτισμός/Τουρισμός/Αθλητισμός
- Κοινωνική Μέριμνα/Αλληλεγγύη
- Εκπαίδευση
- Κοινόχρηστοι χώροι

Προτάσεις μπορούσαν αν υποβάλλουν:

- Οι κάτοικοι του Δήμου Ιωαννιτών
- Ομάδες πολιτών
- Πολιτιστικοί, αθλητικοί, κοινωνικοί, διάφοροι σύλλογοι
- Συλλογικότητες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.

Η κάθε πρόταση έπρεπε να περιλαμβάνει κατ' ελάχιστον:

- Τον στόχο που περιγράφεται σε κείμενο.
- Την περιγραφή της πρότασης επίσης σε κείμενο.
- Την τοποθεσία προτεινόμενης παρέμβασης.
- Την παρούσα κατάσταση σε κείμενο.
- Ένα ενδεικτικό προϋπολογισμό.

Τα κριτήρια αξιολόγησης κάθε πρότασης με βάση τον βαθμό κάλυψής τους, ο οποίος θα αθροίζονταν στον συνολικό βαθμό ανώτατο το 100 ήταν:

1. Πληρότητα –Τεκμηρίωση πρότασης: 20 Βαθμοί
2. Τεκμηρίωση Προϋπολογισμού: 10 Βαθμοί
3. Εύρος παρέμβασης – Ωφελούμενοι: 10 Βαθμοί
4. Συμμετοχή πολιτών-Συλλογικές διαδικασίες υποβολής της πρότασης: 20 Βαθμοί
5. Καινοτομία-Πρωτοτυπία: 10 Βαθμοί
6. Θετικές κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις: 20 Βαθμοί
7. Πρόβλεψη για ΑΜΕΑ: 10 Βαθμοί

Οι προτάσεις μπορούσαν να υποβληθούν είτε μέσα από την ηλεκτρονική πλατφόρμα <http://www.diavouleusi.eu/>, με email ή ακόμη και σε έντυπη μορφή και κατάθεσή τους στις υπηρεσίες του Δήμου.

Η διαδικασία αξιολόγησης των προτάσεων έγινε αφού πρώτα ελέγχθηκαν για την συμβατότητα και επιλεξιμότητά τους, από την «Επιτροπή Αξιολόγησης», της οποίας μέλη είναι υπάλληλοι του Δήμου Ιωαννιτών: Ένας από την Διεύθυνση Προγραμματισμού Οργάνωσης και Πληροφορικής, ένας από την Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών και ένας από την Διεύθυνση Οικονομικών Υπηρεσιών.

Έργο της Επιτροπής ήταν η εξέταση και η αξιολόγηση των προτάσεων και αν είναι σύμφωνες με το:

- Δημόσιο συμφέρον
- Ανήκουν στην αρμοδιότητα του Δήμου
- Ενσωματώνονται στο προϋπολογισμό

Η «Επιτροπή Αξιολόγησης» απέστειλε στη συνέχεια τεκμηριωμένη εισήγηση στην «Επιτροπή Επιλογής» η οποία αποτελείται από:

- Τον Δήμαρχο
- Τον Αρμόδιο Αντιδήμαρχο
- Δυο Δημοτικούς Συμβούλους.
- Τρεις πολίτες, τυχαία επιλεγμένους μεταξύ των εγγεγραμμένων στην διαδικασία.

Στα τέλη Νοεμβρίου, θα έπρεπε να καταρτιστεί από την «Επιτροπή Επιλογής» λίστα κατάταξης των προτάσεων με φθίνουσα σειρά, σύμφωνα με τη βαθμολογία που συγκέντρωσαν κατά το στάδιο της αξιολόγησης.

Σκοπός της τήρησης των χρονικών αυτών ορίων ήταν ή έγκαιρη συζήτηση και απόφαση από το Δημοτικό Συμβούλιο τον Δεκέμβριο ώστε να καταστεί δυνατή η ενσωμάτωση τους στο Τεχνικό πρόγραμμα και στον προϋπολογισμό και να δημιουργηθεί ένας Ετήσιος Προϋπολογισμός Πολιτών. Οι αρμόδιες υπηρεσίες του Δήμου Ιωαννιτών θα μεριμνούσαν για την υλοποίηση των επιλεγέντων προτάσεων και θα δημοσιοποιούσαν «Εξαμηνιαία Επισκόπηση Πορείας του Ετήσιου Προϋπολογισμού Πολιτών» που θα περιείχε την ανάλυση των αποτελεσμάτων από την εκτέλεση του προϋπολογισμού κατά το ήμισυ της περιόδου.

Το συνολικό ύψος του προϋπολογισμού των προτάσεων που θα επιλεγούν, θα ανέρχεται σε 200.000 ευρώ και ως εκ τούτου θα επιλεγούν τόσες προτάσεις όσες καλύπτουν το ανώτατο ύψος προϋπολογισμού.

Τελικά ο Δήμος Ιωαννιτών δεν μπόρεσε να τηρήσει τους χρόνους που είχε θέσει για την αξιολόγηση και επιλογή των προτάσεων που θα προκριθούν και την ένταξή τους στον τακτικό προϋπολογισμό και έτσι σε μια προσπάθεια να δοθεί δημοσιότητα στη διαδικασία, την Τετάρτη 7 Μαρτίου του 2018, παρουσίασε σε ανοικτή δημόσια παρουσίαση των 30 από τις συνολικά 67 προτάσεις που υποβλήθηκαν στο πλαίσιο του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού. Ο εκτιμώμενος συνολικός προϋπολογισμός των υποβληθέντων προτάσεων ήταν 2.000.000€

Η παρουσίαση των προτάσεων πραγματοποιήθηκε από τους ίδιους τους εμπνευστές τους και τους εκπροσώπους φορέων και συλλόγων. Όπως φάνηκε με την παρουσίαση πολλές από τις προτάσεις ενδεχομένως ήταν δύσκολο να υλοποιηθούν, είτε γιατί δεν ήταν συναφείς με αρμοδιότητες του δήμου είτε γιατί ο πραγματικός προϋπολογισμός ήταν κατά πολύ μεγαλύτερος από την εκτίμηση όσων τις κατέθεσαν. Σίγουρα, πάντως, μέσα από αυτή τη διαδικασία, τόσο τα στελέχη της δημοτικής αρχής και του δημοτικού συμβουλίου συνολικά που παραβρέθηκαν, όσο και οι πολίτες, είχαν την ευκαιρία να ανταλλάξουν απόψεις, ακόμη και να εντοπίσουν προβλήματα που αφορούν τους συμπολίτες τους και μέχρι χθες αγνοούσαν.

Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, πέραν της παρουσίασης των προτάσεων που κατατέθηκαν στον συμμετοχικό προϋπολογισμό, αναδείχθηκαν και οι πολίτες οι οποίοι θα αποτελέσουν μέλη της επιτροπής που θα αναλάβει μέσα στο επόμενο, σύντομο χρονικό διάστημα να επιλέξει ποιες απ' αυτές τις προτάσεις θα χρηματοδοτηθούν τελικά από τον δήμο. (<http://archive.agon.gr/plesk-site-preview/www.agon.gr/138.201.229.110/news/117/ARTICLE/39922/2018-03-09.html>)

Η διαδικασία επιλογής προχώρησε και την Τρίτη 7 Ιουλίου 2018 παρουσίασε σε δημόσια στην αίθουσα δημοτικού συμβουλίου τις τελικές 8 προτάσεις που επιλέχθηκαν να ενταχθούν στο ερχόμενο προϋπολογισμό του Δήμου Ιωαννιτών.

Πίνακας 13. Επιλεγμένες προτάσεις Συμμετοχικού Προϋπολογισμού Δήμου Ιωαννιτών (Πηγή: Δήμος Ιωαννιτών)

A/A	Πρόταση	Προϋπολογισμός	Βαθμολογία
1	Κινητικότητα για όλους	49.965,10	78,00
2	Διεξαγωγή Εθνικού Τουρνουά Καλαθοσφαίρισης με αμαξίδιο και δημιουργία τοπικής ομάδας	26.500,00	76,67
3	Δημιουργία της πρώτης ανοιχτής – ελεύθερης βιβλιοθήκης στα Γιάννινα μέσα σε ένα πάρκο, ζωντανό κύτταρο πολιτισμού	37.500,00	75,00
4	Διαμόρφωση αυτοδιαχειριζόμενου χώρου δημιουργικότητας και ψυχαγωγίας νέων	18.090,00	72,33
5	Διαμόρφωση – ανάπλαση δημοτικού ακάλυπτου χώρου στον κόμβο των Δώδεκα Αποστόλων, περιοχή Αμπελοκήπων ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ «Η ΚΑΛΛΙΘΕΑ» ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	30.000,00	71,67
6	Διαμόρφωση Κοινόχρηστου Χώρου – Χώρος Αναψυχής – Μέλανδρα	50.000,00	70,00
7	Εκπαιδευτικές Βιωματικές Δράσεις Ευαισθητοποίησης: ένα μικρό ενεργειακό πάρκο στο Γενικό Λύκειο Πεδινής	12.200,00	70,00
8	Διαμόρφωση λειτουργία Πνευματικής στέγης	13.750,00	70,00

Οι προτάσεις του Πίνακα 13 πλην μιας, εντάχθηκαν στον προϋπολογισμό του έτους 2019 και πήραν κωδικό αριθμό ανάλογα με την κατηγορία που αφορούσαν :

Πίνακας 14. Ενταγμένες προτάσεις στον προϋπολογισμό 2019 με Κ.Α.(Πηγή: Προϋπολογισμός Δ.Ι. 2019, (ίδια επεξεργασία)

A/A	Πρόταση	Κ.Α. προϋπολογισμού	Κατηγορία
1	Κινητικότητα για όλους	02.30.7322.009	Έργο
2	Διεξαγωγή Εθνικού Τουρνουά Καλαθοσφαίρισης με αμαξίδιο και δημιουργία τοπικής ομάδας	Δεν εγγράφηκε στον τεχνικό πρόγραμμα.	
3	Δημιουργία της πρώτης ανοιχτής – ελεύθερης βιβλιοθήκης στα Γιάννινα μέσα σε ένα πάρκο, ζωντανό κύτταρο πολιτισμού	02.15.7135.032	Προμήθεια
4	Διαμόρφωση αυτοδιαχειριζόμενου χώρου δημιουργικότητας και ψυχαγωγίας νέων	02.15.6261.005	Προμήθεια
5	Διαμόρφωση – ανάπλαση δημοτικού ακάλυπτου χώρου στον κόμβο των Δώδεκα Αποστόλων, περιοχή Αμπελοκήπων ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ «Η ΚΑΛΛΙΘΕΑ» ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	02.30.7326.003	Έργο
6	Διαμόρφωση Κοινόχρηστου Χώρου – Χώρος Αναψυχής – Μέλανδρα	02.30.7326.004	Έργο
7	Εκπαιδευτικές Βιωματικές Δράσεις Ευαισθητοποίησης: ένα μικρό ενεργειακό πάρκο στο Γενικό Λύκειο Πεδινής	02.15.7135.033	Προμήθεια
8	Διαμόρφωση λειτουργία Πνευματικής στέγης	02.30.7135.034	Έργο

2^η Πρόσκληση

Ο Δήμος Ιωαννιτών, ακολουθώντας το δρόμο που ξεκίνησε με την 1η πρόσκληση για την υποβολή προτάσεων από πολίτες και ομάδες πολιτών στο πλαίσιο του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού, συνέχισε ανακοινώνοντας την 2η Πρόσκληση Υποβολής Προτάσεων για τον Συμμετοχικό Προϋπολογισμό στον Δήμο Ιωαννιτών.

Ημερομηνία εκκίνησης ήταν η 21η Ιανουαρίου του 2019 και λήξης η 17η Ιουνίου 2019.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στην πρόσκληση, βασική αρχή της διαδικασίας είναι η ενίσχυση της δημοκρατίας μέσω της συμμετοχής των πολιτών και των ομάδων της κοινωνίας των πολιτών στην τοπική διακυβέρνηση ενώ βασικός του στόχος είναι η κινητοποίηση δημιουργικών δράσεων και λύσεων από «κατοίκους για τους κατοίκους», μέσα από παρεμβάσεις μικρής κλίμακας που προκύπτουν από συμμετοχικές διαδικασίες σχεδιασμού. Η κατάθεση τόσο των προβλημάτων όσο και των προτάσεων των πολιτών θα αναδείξει τα καθημερινά καίρια θέματα τα οποία θα πρέπει να αντιμετωπισθούν και να λυθούν από τις αρμόδιες, κάθε φορά, υπηρεσίες του Δήμου. (2η Πρόσκληση Υποβολής Προτάσεων για τον Συμμετοχικό Προϋπολογισμό στον Δήμο Ιωαννιτών, 2019)

Στο πλαίσιο αυτό ο Δήμος Ιωαννιτών, κάλεσε τους κατοίκους, νομικά πρόσωπα αλλά και άτυπες ομάδες πολιτών να καταθέσουν τις ιδέες τους, τις πρωτοβουλίες τους, που βασίζονται σε συνεργατικές διαδικασίες και έχουν στόχο τη βελτίωση της ζωής στην πόλη, στη γειτονιά.

Το 2019 ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός άλλαξε σε σχέση με την 1η Πρόσκληση τόσο ποσοτικά από τη στιγμή που αντιστοιχεί τις προτάσεις με το διπλάσιο από την προηγούμενη φορά ποσό που φτάνει πλέον τις 400.000€, όσο και ποιοτικά μιας πριμοδοτεί την συνεργασία των πολιτών στην κατάθεση της πρότασης έναντι των μεμονωμένων προτάσεων. Συγκεκριμένα:

Το πρόγραμμα προβλέπει την υλοποίηση ήπιων, μικρής κλίμακας παρεμβάσεων και στις 6 Δημοτικές Ενότητες του Δήμου Ιωαννιτών, που θα αφορούν την αναβάθμιση της γειτονιάς.

Για πρώτη φορά εισάγεται η συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων μέσω της πραγματοποίησης τριών συμμετοχικών εργαστηρίων, στα οποία οι φοιτητές του Τμήματος Αρχιτεκτόνων Μηχανικών θα συνδράμουν με την τεχνογνωσία τους στην τεκμηρίωση των προτάσεων που θα κατατεθούν από τους πολίτες και τις ομάδες πολιτών.

Οι προτάσεις θα υποβάλλονται ανά Δημοτική ενότητα, σε αντίθεση με την πρώτη πρόσκληση στην οποία οι προτάσεις μπορούσαν να υποβληθούν για το σύνολο του Δήμου.

Ο θεματικός άξονας υποβολής των προτάσεων είναι η «γειτονιά» με παρεμβάσεις στο δημόσιο χώρο, για αναβάθμιση της ταυτότητάς των γειτονιών και τη μετατροπή τους σε πιο φιλικούς «χώρους». Στόχος είναι:

- Να δημιουργηθεί ένα πλαίσιο για την αναβάθμιση του δημόσιου χώρου της γειτονιάς
- Να ενθαρρυνθούν τοπικές ομάδες για το σχεδιασμό παρεμβάσεων
- Να αναζωογονηθούν οι γειτονιές
- Να ενισχυθεί η κοινωνικοποίηση, τόσο μέσα από τη συμμετοχική διαδικασία υλοποίησης, όσο και από την ενεργή χρήση του χώρου
- Να ενεργοποιηθεί το ανθρώπινο κεφάλαιο, το τοπικό ταλέντο και η δημιουργικότητα.

Ενώ θα υποστηριχθούν παρεμβάσεις όπως:

- Μικρής κλίμακας αναπλάσεις χώρων

- Καινοτόμα έπιπλα δρόμου
- Μικρής κλίμακας κινητές κατασκευές
- Εξοπλισμός αστικών παιχνιδιών
- Χώροι αναμονής και σκίασης
- Εναλλακτικές ενεργειακές λύσεις αστικού εξοπλισμού
- «Πράσινες» παρεμβάσεις
- Φωτισμός δρόμου
- Στοιχεία σήμανσης

Όπως και στην πρώτη πρόσκληση μπορούν να υποβάλλουν προτάσεις οι κάτοικοι του Δήμου Ιωαννιτών, ομάδες πολιτών, πολιτιστικοί, αθλητικοί, κοινωνικοί, διάφοροι σύλλογοι και συλλογικότητες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα ενώ η κάθε πρόταση πρέπει να περιλαμβάνει κατ' ελάχιστον: τον στόχο, την περιγραφή της πρότασης, την παρούσα κατάσταση και ενδεικτικό προϋπολογισμό. Με την εμπειρία της πρώτης πρόσκλησης ζητείται πλέον εκτός του κειμένου και φωτογραφικό υλικό που τεκμηριώνει καλύτερα την υπάρχουσα κατάσταση.

Τα κριτήρια αξιολόγησης κάθε πρότασης με βάση τον βαθμό κάλυψής τους, και ανώτατο βαθμό το 100 είναι πλέον :

1. Πληρότητα –Τεκμηρίωση πρότασης: 40 Βαθμοί
2. Τεκμηρίωση Προϋπολογισμού: 10 Βαθμοί
3. Συμμετοχή πολιτών-Συλλογικές διαδικασίες υποβολής της πρότασης: 40 Βαθμοί
4. Πρόβλεψη για ΑΜΕΑ: 10 Βαθμοί

Τα παραπάνω κριτήρια διαφέρουν σε σχέση με την πρώτη πρόσκληση κυρίως γιατί πριμοδοτείται η πρόταση που έχει προκύψει μέσα από τη συμμετοχή των πολιτών, έναντι της ατομικής ή μεμονωμένης πρότασης.

Κατά το χρόνο που η πρόσκληση είναι «ανοικτή» και για την παροχή υποστήριξης και ενημέρωσης προς τους πολίτες για τον τρόπο σύνταξης των προτάσεων ο Δήμος Ιωαννιτών δήλωσε ότι σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων θα πραγματοποιήσει τρία (3) συμμετοχικά εργαστήρια, στα οποία οι φοιτητές του Τμήματος Αρχιτεκτόνων Μηχανικών θα συνδράμει με την τεχνογνωσία τους στην τεκμηρίωση των προτάσεων που θα κατατεθούν από τους πολίτες και τις ομάδες πολιτών.

Σε σχέση με την πρώτη πρόσκληση η διαδικασία αξιολόγησης δε διαφέρει σημαντικά. Ενισχύεται η Επιτροπή Αξιολόγησης με έναν ακόμη υπάλληλο από τη Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών, καθώς και η Επιτροπή Επιλογής που πλέον από επταμελής θα είναι τουλάχιστον δωδεκαμελής, αντιπροσωπευτικότερη και θα αποτελείται από:

- Τον Δήμαρχο
- Τους Αντιδημάρχους: Προγραμματισμού – Υποδομών-Οικονομικών-Πρασίνου-Πολεοδομίας.
- Έναν Δημοτικό Σύμβουλο από κάθε παράταξη
- Πέντε πολίτες, τυχαία επιλεγμένους μεταξύ των εγγεγραμμένων στην διαδικασία.

Το συνολικό ύψος του προϋπολογισμού των προτάσεων που θα επιλεγούν, ανέρχεται στα 400.000 ευρώ, με δυνατότητα μικρής αύξησης του σε περίπτωση ισοβαθμίων προτάσεων, κατά το στάδιο της αξιολόγησης τους από την «Επιτροπή Επιλογής». Σε κάθε μια από τις Δημοτικές Ενότητες

(Ιωαννίνων, Νήσου Ιωαννίνων, Παμβώτιδας, Ανατολής, Μπιζανίου και Περάματος) θα επιλεγεί κατ' ελάχιστον από μια πρόταση. Ο μέγιστος προϋπολογισμός ανά πρόταση, που θα προκριθεί θα είναι 50.000 ευρώ.

Τελικά κατατέθηκαν είκοσι δύο προτάσεις εκ των οποίων οι οκτώ υποβλήθηκαν από ομάδες πολιτών ή εκπροσώπους φορέων. Οι προτάσεις που υποβλήθηκαν έχουν συνολικό εκτιμώμενο προϋπολογισμό 335.795,10 ευρώ χωρίς όμως να συμπεριλαμβάνεται σε αυτόν το κόστος εννέα προτάσεων που δε συνοδεύονται από εκτίμηση κόστους.

Πίνακας 15. Υποβληθείσες προτάσεις Συμμετοχικού Προϋπολογισμού Δήμου Ιωαννιτών με την 2η Πρόσκληση (Πηγή: Δήμος Ιωαννιτών)

A/A	Πρόταση	Προϋπολογισμός (€)	Υποβολή
1	Πρόταση των κατοίκων της περιοχής κοντά στο Πανηπειρωτικό στάδιο στην Ανατολή Ιωαννίνων	Δ.Υ.	Συλλογική
2	Πρόταση των μαθητών του ολοήμερου τμήματος του 30ου νηπιαγωγείου Ιωαννίνων	Δ.Υ.	Συλλογική
3	Δημιουργία πάρκου γυμναστικών και μουσικών οργάνων εξωτερικού χώρου	49.000	Μεμονωμένη
4	Πρόταση κατοίκων οδού Αφροδίτης- Καλούτσιανης για ανάπλαση της οδού Αφροδίτης	27.300	Συλλογική
5	Κατασκευή πάρκου καλλισθενικής αγωγής	15.000	Μεμονωμένη
6	Μικρής έκτασης ανάπλαση της κεντρικής εισόδου του Σταυράκου	9.500	Μεμονωμένη
7	Αναβάθμιση περιοχής προσφυγικών κατοικιών στο Ο.Τ 211 περιοχή Πλάτανος στην οδό Κουρεμένου και παρόδων.	49.938	Μεμονωμένη
8	Μονοπάτια ιστορίας και πολιτισμού στην πόλη των Ιωαννίνων	9.500	Μεμονωμένη
9	Αντικατάσταση κοινόχρηστου ηλεκτροφωτισμού με λαμπτήρες LED νέας τεχνολογίας στην περιοχή Ολυμπιάδα.	Δ.Υ.	Συλλογική
10	Ανάπλαση κοινοχρήστου χώρου επί της οδού φιλικής εταιρίας στα Καρδαμίσια Ιωαννίνων.	48.000	Μεμονωμένη
11	Ανάδειξη Λίμνης Παμβώτιδας: Δημιουργία χώρου πρασίνου –αναψυχής στην παραλίμνια περιοχή	39.707,10	Μεμονωμένη
12	Τεχνητό πεδίο αναρρίχησης	50.840	Συλλογική
13	Σηματοδότηση διάβασης πεζών με προσθήκη παλλόμενων φαναριών με ηλιακά πάνελ στη διάβαση στο Πρότυπο Γυμνάσιο Ζωσιμαίας Σχολής Ιωαννίνων	3.000	Μεμονωμένη
14	Υποβολή προτάσεων του Πολιτιστικού Συλλόγου Αμπελιάς για τον Συμμετοχικό Προϋπολογισμό 2019	Δ.Υ.	Συλλογική
15	Διαχείριση αποβλήτων προϊόντων καπνού – Εγκατάσταση σταχτοδοχείων εξωτερικού χώρου	10.000	Μεμονωμένη
16	Πλατεία Τ. Κ Καστρίτσας	10.000	Μεμονωμένη
17	Πρόταση κατοίκων ιστορικού κέντρου -περιοχή Αγ. Νικολάου αγοράς -ΕΚΑΒ – Ανεξαρτησίας δήμου Ιωαννιτών για ανάπλαση μικρής κλίμακας	14.010	Συλλογική
18	Αύξηση συμμετοχής των δημοτών στην ιστοσελίδα	Δ.Υ.	Μεμονωμένη
19	Διαμόρφωση φυσικού λιμανιού Καστρίτσας (περιοχή «Χατζαλίδια»)	Δ.Υ.	Μεμονωμένη
20	Επέκταση δικτύου φωτισμού	Δ.Υ.	Μεμονωμένη
21	Ανάπτυξη και διαμόρφωση «διάκενου» Καστρίτσας	Δ.Υ.	Συλλογική
22	Δημιουργία Γυμναστηρίου ενότητας Παμβώτιδας στο Δημοτικό σχολείο Καστρίτσας Ιωαννίνων.	Δ.Υ.	Μεμονωμένη

Μετά την υποβολή των προτάσεων η Επιτροπή Αξιολόγησης θα τις εξετάσει ως προς την συμβατότητά τους με τις αρμοδιότητες του Δήμου, την δυνατότητα ενσωμάτωσης στον

προϋπολογισμό και το δημόσιο όφελος και θα εισηγηθεί αναλόγως στην Επιτροπή Επιλογής που με τη σειρά της θα εξετάσει τις προτάσεις και θα καταρτίσει πίνακα κατάταξης ανάλογα με τη βαθμολογία της κάθε μίας. Η διαδικασία θα ολοκληρωθεί όταν το Δημοτικό Συμβούλιο αποφασίσει για την ενσωμάτωση των επιλεγμένων προτάσεων στον τακτικό προϋπολογισμό.

Είναι εμφανές ότι παρά την εξειδίκευση της 2^{ης} πρόσκλησης σε σχέση με την 1^η, οι υποβληθείσες προτάσεις είναι σαφώς λιγότερες. Τα αποτελέσματα των δύο αυτών προσκλήσεων αλλά και της εφαρμογής συμμετοχικών διαδικασιών θα εξετάσουμε στο επόμενο κομμάτι της εργασίας .

S.W.O.T. Ανάλυση των συμμετοχικών διαδικασιών του Δήμου Ιωαννιτών.

Η συμμετοχικές διαδικασίες που ξεκίνησαν τα τελευταία χρόνια στον Δήμο Ιωαννιτών, αποτελούν παράδειγμα αναζήτησης της εφαρμογής ενός διαφορετικού από το ισχύοντα, τρόπο διακυβέρνησης στο επίπεδο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Τα λίγα εφαρμοσμένα παραδείγματα Συμμετοχικού Σχεδιασμού από τους δήμους στην Ελλάδα, τόσο στην κατάρτιση Τεχνικών Προγραμμάτων όσο και στη δημιουργία Συμμετοχικών Προϋπολογισμών, ακολούθησαν την εμπειρία και τα βήματα των πειραματισμών των συμμετοχικών διαδικασιών που εφαρμόστηκαν παγκοσμίως τα τριάντα τελευταία χρόνια. Έτσι και ο Δήμος Ιωαννιτών, αξιοποιώντας την τεχνογνωσία και την εμπειρία που αποκόμισε μέσα από την συνεργασία του με άλλους ευρωπαϊκούς δήμους, οργάνωσε το δικό του συμμετοχικό «εργαλείο».

Το αντιπροσωπευτικό σύστημα διακυβέρνησης στην Ελλάδα και το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τους ΟΤΑ, δεν είναι προσανατολισμένο στην άσκηση συμμετοχικών διαδικασιών, ενώ είναι στη διακριτική ευχέρεια της εκάστοτε δημοτικής αρχής η παρακίνηση και ευαισθητοποίηση των πολιτών προς το συλλογικό σχεδιασμό. Οι διαδικασίες σχεδιασμού, οργάνωσης και λήψης απόφασης απέχουν πολύ από το να χαρακτηριστούν συλλογικές. Στην πραγματικότητα η λήψη μιας απόφασης πραγματοποιείται από αυτούς από που κατέχουν την εξουσιοδότηση να το κάνουν, δηλαδή τους εκλεγμένους εκπροσώπους των πολιτών και τα θεσμοθετημένα όργανά τους. Βέβαια η συμμετοχική λήψη αποφάσεων αποτελεί μόνο ένα τμήμα της συμμετοχής των πολιτών. Πριν τη λήψη απόφασης υπάρχουν πολλά ακόμη που πρέπει να γίνουν.

Όπως αναπτύχθηκε σε προηγούμενα κεφάλαια της εργασίας προϋπόθεση και σημείο εκκίνησης όλων είναι η πληροφόρηση. Είναι προαπαιτήση για την καλή πρακτική αλλά και υποχρέωση του Δήμου να πληροφορεί τους δημότες για την υφιστάμενη κατάσταση καθώς και για όσα πραγματοποιούνται στον Δήμο. Η διαρκής ενημέρωση της εξέλιξης των δράσεων και των πρωτοβουλιών που επιδεικνύει ο Δήμος, είναι απαραίτητη για την ύπαρξη μιας ενήμερης εικόνας των πεπραγμένων. Είναι όμως εξίσου σημαντικό και ο Δήμος να ενημερώνεται για την κατάσταση που επικρατεί στην επικράτειά του απευθείας από τους δημότες. Οι πολίτες ενημερώνουν τις υπηρεσίες του Δήμου εγγράφως για αιτήματα που τους αφορούν προσωπικά ή συλλογικά. Είναι υποχρέωση των υπηρεσιών του Δήμου να καταγράφει και να αξιολογεί όλα τα αιτήματα με σκοπό την επίλυσή τους. Αυτό όμως δεν είναι αρκετό τις περισσότερες φορές, όχι τόσο γιατί δεν ικανοποιούνται οι ενδιαφερόμενοι πολίτες αλλά γιατί δεν αξιοποιείται η εμπειρία από τη διαχείριση της πληροφορίας που ο Δήμος κατέχει, κυρίως λόγω των σύνθετων γραφειοκρατικών διαδικασιών. Η συγκέντρωση για παράδειγμα, των αιτημάτων των πολιτών για ηλεκτροφωτισμό, ασφαλτόστρωση, αποκατάσταση ζημιών κλπ., γίνεται με αποσπασματικό τρόπο από τις αρμόδιες υπηρεσίες, ενώ τα στοιχεία των αιτημάτων δεν καταχωρούνται και βέβαια δεν στατιστικοποιούνται, έτσι ώστε να υπάρχει δυνατότητα αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας των υπηρεσιών, τόσο αναφορικά με την υπηρεσιακή ανταπόκριση στα αιτήματα των πολιτών, όσο και της ενδεχόμενης αξιοποίησης των συμπερασμάτων για τον μελλοντικό σχεδιασμό μιας

περιοχής της πόλης. Η πληροφόρηση λοιπόν οφείλει να είναι αμφίδρομη και την ευθύνη της διαχείρισής της ανήκει στον ο Δήμο. Τα σύγχρονα τεχνολογικά μέσα Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, μπορούν να υποστηρίξουν μια τέτοια διαδικασία. Ο Δήμος Ιωαννιτών ήδη χρησιμοποιεί την πλατφόρμα www.diavouleusi.eu για να εξυπηρετήσει ένα τμήμα της διαδικασίας, όμως μπορούν να γίνουν πολλά ακόμη. Εξαιρετικά σημαντικό για την πληροφόρηση είναι το επίπεδο γνώσης της υφιστάμενης κατάστασης από τις υπηρεσίες του Δήμου. Η καταγραφή σε μια ενιαία και διαχειρίσιμη ηλεκτρονική πλατφόρμα χωρικών και άλλων δεδομένων αποτελεί σήμερα αναγκαία συνθήκη για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση. Την ευθύνη διαχείρισης και ενημέρωσης της πλατφόρμας την έχει ο Δήμος μέσω των αρμόδιων υπηρεσιών του (τμήμα G.I.S.) και τα στοιχεία που την τροφοδοτούν μπορούν και πρέπει να έρχονται όχι μόνο από τις υπηρεσίες αλλά και από τους ίδιους του πολίτες μεμονωμένα ή συλλογικά.

Ένα άλλο κρίσιμο στοιχείο για μια συμμετοχική διαδικασία σε έναν ΟΤΑ είναι η οργάνωση των διαδρομών διαβούλευσης και ζύμωσης μεταξύ των ενδιαφερόμενων, πολιτών, ομάδων και κέντρων λήψης αποφάσεων. Η υπηρεσιακή οργάνωση του κάθε Δήμου αποτελεί ένα κρίσιμο παράγοντα για την επιτυχή ή όχι διαχείριση μιας διαδικασίας. Τα υπάρχοντα οργανογράμματα των δήμων απαιτούν προσανατολισμένη οργάνωση και πλήρη εξειδίκευση σε τομείς και θεσμούς πρωτόγνωρους μέχρι χθες όπως τα συμμετοχικά εργαστήρια, συνελεύσεις, πλατφόρμες ηλεκτρονικής διαβούλευσης κλπ. Η προβληματική πολλές φορές, οργάνωση των υπηρεσιών και των επιτροπών με υπηρεσιακά μέλη που αναλαμβάνουν χρέη και καθήκοντα που δεν περιγράφονται με ρητό τρόπο θεσμικά, και που τις περισσότερες φορές εκτελούνται παράλληλα με άλλα καθήκοντα και ανελαστικές υποχρεώσεις, αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους ανασταλτικούς παράγοντες για την εύρυθμη λειτουργία τους. Όπως έχει αναπτυχθεί σε προηγούμενα κεφάλαια ο «Σχεδιαστής» αποτελεί τον συνδετικό και κρίκο μεταξύ των πολιτών και των κέντρων λήψης απόφασης, δηλαδή τον κρισιμότερο συνεκτικό παράγοντα μιας συμμετοχικής διαδικασίας. Ο «Σχεδιαστής» έχει από την μια του πλευρά τους δημότες και τις ομάδες συμφερόντων και από την άλλη του πλευρά, τα Κέντρα Λήψης Απόφασης που αποτελούνται από τους αιρετούς τόσο συμπολιτευόμενους όσο και αντιπολιτευόμενους. Από τη μια πλευρά οι ανάγκες, τα στενά ατομικά αλλά και συλλογικά συμφέροντα και από την άλλη η πολιτική κατεύθυνση, τα οράματα των εκλεγμένων αντιπροσώπων του δημοτικού συμβουλίου, χωρίς να παραβλέπουμε και ορισμένες φορές την πελατειακή εξυπηρέτησης συμφερόντων. Ο «Σχεδιαστής» προκειμένου να επιτελέσει τον ρόλο του, οφείλει να έχει ένα θεσμικά κατοχυρωμένο πλαίσιο καθηκόντων και αρμοδιοτήτων αναφορικά με τη διαχείριση των συλλογικών διαδικασιών που καλείται να διαχειριστεί, και που τα σημερινά Οργανογράμματα των Δήμων με την παντελή έλλειψη κατάλληλης οργάνωσης, του το στερούν. Επιπλέον η τεχνοκρατική φύση του «Σχεδιαστή» επιβάλλει την διαρκή εξειδίκευσή του σε οργανωτικά θέματα, πράγμα που καθιστά τον κάθε Δήμο υπόχρεο στην διαρκή εκπαίδευση και επιμόρφωση των σχετικών με τις συμμετοχικές διαδικασίες, στελεχών του.

Τα Κέντρα Λήψης Αποφάσεων, σύμφωνα με το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο είναι τα θεσμικά αιρετά όργανα του Δήμου, ο Δήμαρχος, η Οικονομική Επιτροπή, η Εκτελεστική Επιτροπή και πάνω από όλους, το Δημοτικό Συμβούλιο το οποίο φέρει την πλήρη και αποκλειστική ευθύνη για κάθε απόφαση που λαμβάνεται από τον Δήμο. Η υφιστάμενη νομοθεσία δεν επιτρέπει την τροποποίηση της διοικητικής πυραμίδας άσκησης εξουσίας. Ακόμη και αν ο Δήμος επιθυμεί την εισαγωγή συμμετοχικών διεργασιών τόσο στην δημιουργία πολιτικών όσο και στην λήψη απόφασης η τελική ευθύνη των δράσεων παραμένει στα θεσμοθετημένα όργανα. Αυτό από μόνο αποτελεί σημαντικό ανασταλτικό παράγοντα που μπορεί να δημιουργήσει καθυστερήσεις στις συμμετοχικές διεργασίες ή ακόμη και να αναιρέσει αποφάσεις που έχουν ληφθεί έξω από το υφιστάμενο σύστημα άσκησης εξουσίας. Οι δράσεις που έχουν προκύψει μέσα από μια συμμετοχική διαδικασία και που έχουν ενταχθεί στο Τεχνικό Πρόγραμμα και στον τακτικό Προϋπολογισμό του Δήμου για να εκτελεστούν

πρέπει να υπογραφούν και να θεωρηθούν από τις αρμόδιες διευθύνσεις του Δήμου οι οποίες φέρουν την απόλυτη ευθύνη τόσο για την ορθή τεχνική εφαρμογή όσο και για την πληρωμή τους, και ως εκ τούτου πάντα θα πρέπει να υπάρχει απόλυτη και αρμονική συνεργασία με όλα τα τμήματα που συμμετέχουν είτε αυτά είναι υπηρεσιακά είτε εξωθεσμικά.

Μέσα σε όλα τα προηγούμενα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και το φαινόμενο της οικονομικής κρίσης της τελευταίας δεκαετίας, που έχει επηρεάσει την πόλη των Ιωαννίνων. Ο αντίκτυπος είναι εμφανής και στις κοινωνικές δομές ενώ ήδη χαράζει το χωρικό του αποτύπωμα (κλείσιμο επιχειρήσεων - κενές κατοικίες - κενά κτιριακά κελύφη) που στο σύνολο τους ενισχύουν το δίκτυο των αστικών κενών και δρουν ανασταλτικά στην κάθε μορφής ανάπτυξη και πρόοδο του τόπου. Η συμμετοχή των πολιτών μοιάζει με «πολυτέλεια» όταν οι ανισότητες, η ανισοκατανομή ισχύος, οι δυσμενείς συνθήκες απασχόλησης, η «παγίδευση» σε καθεστώς φτώχειας και η έλλειψη οικονομικών ευκαιριών αποδυναμώνουν τους πολίτες. Οι δημότες-κάτοικοι βιώνουν ένα «αρνητικό σπινάλ» ανατροφοδότησης, είτε λόγω γενικότερων φαινομένων οικονομικής και κοινωνικής κρίσης, είτε λόγω αντικειμενικής αδυναμίας των τοπικών οικονομιών να αντιμετωπίσουν τα αρνητικά στοιχεία της οικονομικής δυσπραγίας όπως την ανεργία και την υπό-ανάπτυξη. Μέσα σε αυτό το περιβάλλον η προσπάθεια για ενεργοποίηση των πολιτών με σκοπό την συμμετοχή τους στη διαδικασία σχεδιασμού και στη λήψη αποφάσεων καθίσταται εξαιρετικά δύσκολη και απαιτητική για κάθε Δήμο.

Μέσα σε ένα αρνητικό για την ανάπτυξη περιβάλλον και με πολίτες-δημότες που λειτουργούν αποκομμένοι από τα τεκταινόμενα και νιώθουν αδύναμοι και απροστάτευτοι απέναντι στις αποφάσεις που λαμβάνονται από άλλους, βιώνοντας μια δύσκολη καθημερινότητα στην πόλη, μπορεί να υπάρξουν πρωτοβουλίες που μπορούν μέχρι κάποιο σημείο να αναιρέσουν τα αρνητικά σημεία και να αποτελέσουν αφορμή για ενεργό συμμετοχή όλο και περισσότερων στη συνδιαμόρφωση πολιτικών και στην από κοινού λήψη αποφάσεων που επηρεάζουν τη καθημερινότητα όλων. Οι πρωτοβουλίες αυτές βέβαια στο επίπεδο της τοπικής κοινωνίας εξαρτώνται σχεδόν αποκλειστικά από τη βούληση της εκάστοτε δημοτικής αρχής να τις αναλάβει, αξιοποιώντας όλα τα παρεχόμενα από την διεθνή και ντόπια εμπειρία, εργαλεία εφαρμογής τους.

Με την εφαρμογή του συμμετοχικού προϋπολογισμού από τον Δήμο Ιωαννιτών μέσα από τις δύο προσκλήσεις που παρουσιάστηκαν πιο πάνω, μπορούν να εξαχθούν ορισμένα συμπεράσματα:

- Η ενημέρωση της εξέλιξης της διαδικασίας πραγματοποιήθηκε σχεδόν αποκλειστικά από την πλατφόρμα www.diavouleusi.eu και από τον τοπικό τύπο με αποτέλεσμα τη φτωχή πληροφόρηση του συνόλου των δημοτών τόσο για τις προθέσεις και τους στόχους που είχαν τεθεί από τον Δήμο όσο και της διαδικασίας υποβολής προτάσεων.
- Το ενδιαφέρον των πολιτών λόγω και της σχετικά μικρής δημοσιότητας που έλαβε χώρα, εμφανίζεται σχετικά περιορισμένο. Με την πρώτη πρόσκληση μπορεί να κατατέθηκαν 67 προτάσεις, όμως πολλές από αυτές δεν ήταν τίποτες περισσότερο από διάσπαρτα ατομικά αιτήματα πολιτών ή προτάσεις για παρεμβάσεις μικρής σημασίας ή ασύμβατων με τη θεματική κατεύθυνση που δόθηκε από τον Δήμο.
- Η διαχείριση των προτάσεων με την αξιολόγηση και την επιλογή αυτών που θα εγγραφούν στον τακτικό προϋπολογισμό είχε καθυστερήσεις με αποτέλεσμα η επιλεγμένες προτάσεις της πρώτης πρόσκλησης να εγγραφούν στον προϋπολογισμό την μεθεπόμενη χρονιά αντί της επόμενης.
- Η διαδικασία αξιολόγησης των προτάσεων δεν προέβλεπε την δυνατότητα απόρριψης προτάσεων που δεν πληρούσαν βασικά κριτήρια παρά μόνο απέρριπτε μόνο όσες εμφάνιζαν «ασυμβατότητα» και έλλειψη επιλεξιμότητας για την εγγραφή τους στον

προϋπολογισμό. Οι παραπάνω έννοιες είναι αρκετά ασαφείς και εμπεριέχουν μεγάλο περιθώριο υποκειμενισμού. Το αποτέλεσμα όλων των παραπάνω ήταν η προώθηση αρκετών προτάσεων με υποκειμενικά ή υπηρεσιακά «κριτήρια» στην επόμενη φάση βαθμολόγησής τους και τελικής τους κατάταξης σε λίστα επιλογής.

- Το επίπεδο και η εικόνα που εμφάνισαν οι προτάσεις υπολείπονταν πολύ από το να θεωρηθούν κατάλληλες για την εφαρμογή τους. Τόσο στο τεχνικό όσο και στο οικονομικό οι περισσότερες στερούνταν βασικών προδιαγραφών. Το αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν η ανάγκη για περαιτέρω επεξεργασία τους από την αρμόδια Τεχνική Υπηρεσία προκειμένου να μπορούν να ενταχθούν στο Τεχνικό Πρόγραμμα και στον Προϋπολογισμό με επακόλουθο την πρόσθετη εργασία και περαιτέρω καθυστέρηση.
- Με τη δεύτερη πρόσκληση, η οποία πριμοδοτούσε τις προτάσεις που θα προέκυπταν μέσα από ομάδες πολιτών, παρατηρήθηκε σαφής κάμψη του ενδιαφέροντος συμμετοχής. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι υποβλήθηκαν 22 προτάσεις εκ των οποίων μόλις οι 8 ήταν προτάσεις, ομάδων πολιτών, φορέων, συλλόγων, κλπ., ενώ οι υπόλοιπες ήταν προτάσεις μεμονωμένων δημοτών.

Στην συνέχεια συντάσσεται ο παρακάτω Πίνακας 16 στον οποίο γίνεται μια SWOT ανάλυση της εφαρμογής από τον Δήμο Ιωαννιτών, των συμμετοχικών διαδικασιών στη σύνταξη των Τεχνικών Προγραμμάτων και του Προϋπολογισμού.

Βάση της ανάλυσης αποτελεί η προσέγγιση του Δήμου Ιωαννιτών σαν έναν οργανισμό που παρουσιάζει εσωτερικές δυνατότητες-πλεονεκτήματα (Strengths) δηλαδή χαρακτηριστικά και συνθήκες που συνεισφέρουν στην εκπλήρωση των συμμετοχικών διαδικασιών, τις εσωτερικές αδυναμίες-μειονεκτήματα (Weaknesses) που εμφανίζει δηλαδή τα χαρακτηριστικά ή τις συνθήκες που τον περιορίζουν ή ακόμα και τον εμποδίζουν στο να διεκπεραιώσει με επιτυχία μια συμμετοχική διαδικασία ή επηρεάζουν την αποτελεσματικότητά του. Επίσης εξετάζει τις ευκαιρίες (Opportunities) που παρουσιάζονται ως εξωτερικοί παράγοντες ή καταστάσεις τις ο Δήμος μπορεί να εκμεταλλευτεί για να εκπληρώσει καλύτερα την αποστολή του και τέλος τους κινδύνους-απειλές (Threats) δηλαδή τους εξωτερικούς παράγοντες ή καταστάσεις οι οποίες επηρεάζουν τον Δήμο με αρνητικό τρόπο κάνοντας πιο δύσκολη την εκπλήρωση της αποστολής του (Byrson & Alston, 2005)

Τα κριτήρια αρχικά αναλύονται σε εσωτερικούς και εξωτερικούς παράγοντες με σκοπό την ορθή προσέγγιση των χαρακτηριστικών του Δήμου:

Πίνακας 16. Αρχικά κριτήρια ανάλυσης SWOT

Εσωτερικοί παράγοντες που αφορούν τις δυνατότητες-πλεονεκτήματα και τις αδυναμίες-μειονεκτήματα	Εξωτερικοί παράγοντες που αφορούν τις ευκαιρίες και τους κινδύνους-απειλές
<ul style="list-style-type: none"> • Εσωτερική οργάνωση Δήμου (Ο.Ε.Υ.) • Επίπεδο εκπαίδευσης στελεχών. • Υπηρεσιακή δυνατότητα συγκέντρωσης στοιχείων. • Υπηρεσιακή δυνατότητα αξιολόγησης και εξαγωγής αποτελεσμάτων. • Υπηρεσιακή προσήλωση στους στόχους. 	<ul style="list-style-type: none"> • Κεντρικοί πολιτικοί παράγοντες και παρεμβάσεις • Κεντρικοί οικονομικοί παράγοντες • Νομικό – θεσμικό πλαίσιο εφαρμογής • Κοινωνικό-πολιτισμικές τάσεις των πολιτών • Εξοικείωση των πολιτών με την χρήση ηλεκτρονικών μέσων.

<ul style="list-style-type: none"> • Οικονομικές δυνατότητες του Δήμου και αυτοτέλεια οικονομικής διαχείρισης. • Κουλτούρα υπηρεσιακών στελεχών. • Υποδομή σε τεχνολογία αιχμής αναφορικά με την ηλεκτρονική διακυβέρνηση • Δεξιότητες και ικανότητες στελεχών • Κουλτούρα αιρετής διοίκησης. • Γραφειοκρατία 	<ul style="list-style-type: none"> • Ενδυνάμωση συνεργατικής κουλτούρας των πολιτών. • Τα αντικρουόμενα συμφέροντα μεταξύ πολιτών ή και ομάδων. • Έλλειμα εμπιστοσύνης στη διοίκηση από τους πολίτες • Εξέλιξη της Κοινωνίας της Πληροφορίας (Νέες τεχνολογίες) • Δυνατότητες συνεργασίας με το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων • Οικονομική ύφεση
---	---

Στη συνέχεια αναπτύσσεται ο βασικός πίνακας της ανάλυσης SWOT

Πίνακας 17. Ανάλυση SWOT συμμετοχικών διαδικασιών Δήμου Ιωαννιτών

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ-ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ	ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ-ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> • Υπηρεσιακή προσήλωση στους στόχους • Οικονομικές δυνατότητες του Δήμου και αυτοτέλεια οικονομικής διαχείρισης. • Κουλτούρα υπηρεσιακών στελεχών. • Υποδομή σε τεχνολογία αιχμής αναφορικά με την ηλεκτρονική διακυβέρνηση • Δεξιότητες και ικανότητες στελεχών • Κουλτούρα αιρετής διοίκησης. 	<ul style="list-style-type: none"> • Εσωτερική οργάνωση Δήμου (Ο.Ε.Υ.) • Επίπεδο εκπαίδευσης στελεχών • Υπηρεσιακή δυνατότητα συγκέντρωσης στοιχείων. • Υπηρεσιακή δυνατότητα αξιολόγησης και εξαγωγής αποτελεσμάτων. • Γραφειοκρατία • Κουλτούρα αιρετής διοίκησης. • Κουλτούρα υπηρεσιακών στελεχών.
(ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ)	ΚΙΝΔΥΝΟΙ-ΑΠΕΙΛΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> • Κοινωνικό-πολιτισμικές τάσεις των πολιτών • Εξοικείωση των πολιτών με την χρήση ηλεκτρονικών μέσων. • Ενδυνάμωση συνεργατικής κουλτούρας των πολιτών. • Εξέλιξη της Κοινωνίας της Πληροφορίας (Νέες τεχνολογίες) • Δυνατότητες συνεργασίας με το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων 	<ul style="list-style-type: none"> • Κεντρικοί πολιτικοί παράγοντες και παρεμβάσεις • Κεντρικοί οικονομικοί παράγοντες • Νομικό – θεσμικό πλαίσιο εφαρμογής • Τα αντικρουόμενα συμφέροντα μεταξύ πολιτών ή και ομάδων. • Έλλειμα εμπιστοσύνης στη διοίκηση από τους πολίτες • Οικονομική ύφεση

Με μια περαιτέρω ανάλυση ο πίνακας ανάλυσης SWOT μπορεί να παρουσιαστεί βασιζόμενος στους τρεις εμπλεκόμενους στην συμμετοχική διαδικασία όπως έχουν παρουσιαστεί στο Μέρος II της παρούσας εργασίας. Οι τρεις εμπλεκόμενοι είναι :

Το Κοινό ή ομάδες συμφερόντων (stakeholders) που ταυτίζεται με :

- τους δημότες ως άτομα
- τις οργανωμένες ομάδες δημοτών (κοινότητες, γειτονιές κλπ.)
- τους επαγγελματίες σε ατομικό επίπεδο, (π.χ. Ιατρός, φαρμακοποιός, έμπορος κλπ.)
- τις επαγγελματικές ομάδες (κοινών εργασιακών συμφερόντων, όπως π.χ. επαγγελματικοί σύλλογοι, αυτοκινητιστές, έμποροι κλπ.)

Ο Σχεδιαστής που από τεχνοκράτης λειτουργεί ως διαμεσολαβητής και που στη προκειμένη περίπτωση είναι οι εμπλεκόμενες δημοτικές υπηρεσίες:

- το τμήμα του προγραμματισμού (Δ/ση Προγραμματισμού) και
- το τεχνικό τμήμα (Δ/ση Τεχνικών Υπηρεσιών) του κάθε Δήμου.

Το υπηρεσιακό τμήμα αποτελεί τον υποδοχέα όλων των πληροφοριών και δεδομένων που έρχονται από το κοινό ή τις ομάδες συμφερόντων καθώς και τα Κέντρα Λήψης Απόφασης

Τέλος τα Κέντρα Λήψης Απόφασης που σύμφωνα με το σύστημα διακυβέρνησης των ΟΤΑ είναι η Αιρετή Αρχή του Δήμου με τα θεσμικά του όργανα :

- Ο Δήμαρχος,
- το Δημοτικό Συμβούλιο
- οι Δημαρχιακές επιτροπές όπως η Οικονομική Επιτροπή, η Επιτροπή Ποιότητας Ζωής κλπ.)

όπως αυτή εκφράζεται μέσα από τα συλλογικά του όργανα και την πολιτική που απορρέει από αυτή. Είναι εξαιρετικά σημαντικό να αναγνωρίζουμε πως τα ΚΛΑ αποτελούν μια ακόμα συνιστώσα, το πολιτικό όραμα και την κατεύθυνση των ενεργειών με σκοπό την επίτευξη πολιτικών – κοινωνικών στόχων προς όφελος των δημοτών και του δήμου συνολικά.

Δίπλα σε κάθε σημείο SWOT επιχειρείται μια Ειδική Εκτίμηση για τη σημαντικότητα του κάθε χαρακτηριστικού σε σχέση με το στόχο της συμμετοχικής διαδικασίας (Άμεση συνάφεια με το στόχο, Πολύ σημαντικό (++) , Σημαντικό (+), Όχι ιδιαίτερα σημαντικό (0)).

	Κοινό ή ομάδες συμφερόντων	Σχεδιαστής	Κέντρα Λήψης Απόφασης
S		<ul style="list-style-type: none">• Δεξιότητες και ικανότητες στελεχών (++)• Υποδομή σε τεχνολογία αιχμής αναφορικά με την ηλεκτρονική διακυβέρνηση (+)• Κουλτούρα υπηρεσιακών στελεχών. (+)• Υπηρεσιακή προσήλωση στους στόχους (0)	<ul style="list-style-type: none">• Κουλτούρα αιρετής διοίκησης. (+)• Οικονομικές δυνατότητες του Δήμου και αυτοτέλεια οικονομικής διαχείρισης. (+)
W		<ul style="list-style-type: none">• Εσωτερική οργάνωση Δήμου (Ο.Ε.Υ.) (++)	<ul style="list-style-type: none">• Κουλτούρα αιρετής διοίκησης.

		<ul style="list-style-type: none"> • Επίπεδο εκπαίδευσης στελεχών (+) • Υπηρεσιακή δυνατότητα συγκέντρωσης στοιχείων. (+) • Υπηρεσιακή δυνατότητα αξιολόγησης και εξαγωγής αποτελεσμάτων. (0) • Γραφειοκρατία (+) • Κουλτούρα υπηρεσιακών στελεχών. (0) 	
Ο	<ul style="list-style-type: none"> • Κοινωνικό-πολιτισμικές τάσεις των πολιτών (0) • Εξοικείωση των πολιτών με την χρήση ηλεκτρονικών μέσων.(+) • Ενδυνάμωση συνεργατικής κουλτούρας των πολιτών. (++) 	<ul style="list-style-type: none"> • Δυνατότητες συνεργασίας με το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων (0) • Εξέλιξη της Κοινωνίας της Πληροφορίας (Νέες τεχνολογίες) (+) 	
Τ	<ul style="list-style-type: none"> • Τα αντικρουόμενα συμφέροντα μεταξύ πολιτών ή και ομάδων.(0) • Έλλειμα εμπιστοσύνης στη διοίκηση από τους πολίτες (+) 	<ul style="list-style-type: none"> • Νομικό – θεσμικό πλαίσιο εφαρμογής (++) 	<ul style="list-style-type: none"> • Κεντρικοί πολιτικοί παράγοντες και παρεμβάσεις (+) • Κεντρικοί οικονομικοί παράγοντες (0)

Γενικά Συμπεράσματα

Είναι γεγονός ότι ο Δήμος Ιωαννιτών τα τελευταία χρόνια προσπαθεί να εντάξει τη συμμετοχική διαδικασία, και τη διαβούλευση στη λήψη αποφάσεων που καθορίζουν τον σχεδιασμό των έργων του δήμου.

Η λειτουργία της πλατφόρμας ηλεκτρονικής διαβούλευσης έχει αυτόν ακριβώς τον σκοπό δηλαδή να αποτελέσει το εργαλείο πληροφόρησης και ζύμωσης μεταξύ των διαφορετικών μερών για την ανταλλαγή απόψεων και υποβολή προτάσεων που μπορούν να φτάσουν μέχρι τη συνδιαμόρφωση του Τεχνικού Προγράμματος και του Προϋπολογισμού του δήμου.

Η λειτουργία της πλατφόρμας εμφανίζει δύο βασικούς προσανατολισμούς:

1. Ο πρώτος είναι η διαβούλευση αναφορικά με τις προτάσεις που ο δήμος παραθέτει στους δημότες. Η διαβούλευση αυτή αποτελεί σε μεγάλο βαθμό τμήμα της υποχρεωτικής από τον νόμο διαβούλευσης στην οποία οφείλει ο δήμος να προβαίνει κάθε φορά που πρόκειται ενεργήσει για έργα και δράσεις που συγχρηματοδοτούνται από την Ε.Ε. Παρόλα αυτά ο υπάρχουν θέματα που Δήμος Ιωαννιτών διαβουλεύεται ενώ δεν υποχρεούται από τον νόμο να το κάνει. Αυτό έχει συμβεί σε περιπτώσεις διαβούλευσης όπως για παράδειγμα με κανονιστικές πράξεις που πρόκειται να υποβληθούν προς έγκριση από το Δημοτικό Συμβούλιο (Κανονισμός Πρασίνου, Κανονισμός κυκλοφορίας οχημάτων εντός του

Κάστρου Ιωαννίνων κ.α.), αλλά και των μεγάλων σχεδίων όπως το Σχέδιο Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας (ΣΒΑΚ) Δήμου Ιωαννιτών.

2. Ο δεύτερος προσανατολισμός αφορά στην συν-διαμόρφωση του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού μέσω των προτάσεων που υποβάλλονται από τους πολίτες και τους φορείς με τη μορφή μελετών.

Η μέχρι σήμερα εμπειρία έχει δείξει πως όσον αφορά στον πρώτο προσανατολισμό, ο δήμος έχει να επιδείξει έργο που το αποτέλεσμά του κρίνεται φτωχό. Αρκεί κανείς να δει τα στατιστικά⁸ στοιχεία της πλατφόρμας, τον πολύ μικρό αριθμό των συμμετεχόντων και τα ακόμα λιγότερα σχόλια, για να καταλάβει πως η προσπάθεια δεν έχει επιτύχει τα προσδοκώμενα. Οι λόγοι που αυτό έχει συμβεί είναι αρκετοί, με κύριο τη αδυναμία του Δήμου να δημοσιοποιήσει επαρκώς το εγχείρημα της διαβούλευσης και να παρακινήσει τους δημότες να συμμετάσχουν. Ένα ακόμη σημείο που αξίζει να αναφερθεί είναι ότι η διαβούλευση ενώ είναι υποχρεωτική σε κάποιες συγχρηματοδοτούμενες δράσεις, είναι προαιρετικό για όλα τα υπόλοιπα σχεδιαζόμενα έργα. Έτσι παρατηρείται μια επιλεκτικότητα στην επιλογή των θεμάτων προς διαβούλευση που δεν βασίζεται σε κάποια μεθοδολογική προσέγγιση από τη μεριά του Δήμου.

Τα πράγματα είναι αναλογικά καλύτερα στον Συμμετοχικό Προϋπολογισμό, με συμμετοχή του κοινού και των φορέων που είναι εμφανώς μεγαλύτερη από αυτή των διαβουλεύσεων και με σχετικά ικανοποιητικό αριθμό υποβληθέντων προτάσεων. Και εδώ όμως εμφανίζονται έντονες αδυναμίες με χαρακτηριστικότερη αυτή της δυσκολίας επιλογής των κατάλληλων προς ένταξη στο Τεχνικό Πρόγραμμα, προτάσεων τόσο από την Επιτροπή Αξιολόγησης όσο και από την Επιτροπή Επιλογής, κυρίως λόγω της αδυναμίας από την πλευρά των συμμετεχόντων, υποβολής ώριμων προτάσεων χωρίς την συνδρομή των αρμόδιων υπηρεσιών του δήμου και τις ακαδημαϊκής κοινότητας μέσω των συμμετοχικών εργαστηρίων. Το μέχρι σήμερα πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ κοινού, δήμου και αρωγών, κρίνεται αρκετά χαλαρό με αποτέλεσμα την μεγάλη χρονική καθυστέρηση των διαδικασιών και την ασυνέπεια στα αρχικά χρονοδιαγράμματα. Όλα αυτά οδηγούν σε χρονοβόρες διαδικασίες που έχουν ως συνέπεια την καθυστέρηση ολοκλήρωσης των δράσεων με ετήσιο ορίζοντα υλοποίησης σε δύο ή και περισσότερα έτη, όπως για παράδειγμα συνέβη στην πρώτη πρόσκληση του Δήμου που ενώ ξεκίνησε το 2017, τελικά ολοκληρώθηκε το 2019 με την εγγραφή στο τεχνικό πρόγραμμα και τον προϋπολογισμό, επτά συνολικά προτάσεων.

⁸ Χαρακτηριστικά αναφέρεται πως κατά την ημερομηνία σύνταξης της παρούσας εργασίας στην πλατφόρμα του δήμου, με παράδειγμα τον «κανονισμό κυκλοφορίας οχημάτων εντός του Κάστρου Ιωαννίνων», υπάρχουν 121 εγγεγραμμένοι χρήστες με μόλις 3 σχόλια σε σύνολο 11 θεματικών ενοτήτων.

Μέρος V

Η πολυκριτήρια λήψη αποφάσεων

Για την επίλυση πάσης φύσεως προβλημάτων, μικρότερης ή μεγαλύτερης πολυπλοκότητας, απαιτείται μεταξύ άλλων, η λήψη ορισμένων αποφάσεων. Για την αντιμετώπιση πολύπλοκων προβλημάτων, έχουν αναπτυχθεί διάφορες μέθοδοι, για τη λήψη αποφάσεων που απαιτούν τον συνυπολογισμό πολλών και διαφορετικών μεταξύ τους παραγόντων. Αυτές οι μέθοδοι αξιολόγησης με πολλαπλά κριτήρια (Multicriteria Evaluation - MCE), διαφέρουν μεταξύ τους, ως προς τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, τη διαδικασία αξιολόγησης των κριτηρίων, το είδος των δεδομένων και τους αντικειμενικούς στόχους. Για παράδειγμα, οι πολυκριτήριες μέθοδοι μπορεί να εξετάζουν κάθε φορά έναν στόχο και ένα κριτήριο, έναν στόχο και πολλά κριτήρια ή πολλούς στόχους και πολλά κριτήρια. Η επιλογή της κατάλληλης μεθόδου, εξαρτάται από το είδος του προβλήματος και τον λήπτη της απόφασης. Γενικά οι μέθοδοι μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε τρεις ομάδες:

Τεχνικές συμβιβασμού (Compensatory techniques):

Ως «συμβιβασμός» νοείται η ιδιότητα που έχουν οι τεχνικές αυτές, να ισορροπούν την μία εναλλακτική επιλογή υψηλής προτεραιότητας, με βάση κάποιο κριτήριο, με την χαμηλή προτεραιότητα της ίδιας εναλλακτικής επιλογής με βάση κάποιο άλλο κριτήριο, αποδίδοντας έτσι στην εν λόγω λύση την τελική της αξία. Οι τεχνικές αυτές απαιτούν ένα ελάχιστο αλλά ικανό επίπεδο γνώσης του αντικειμένου του προβλήματος, καθώς περιλαμβάνουν τον προσδιορισμό βαρυτήτων σε κάθε επιμέρους κριτήριο, συνθέτοντας έτσι, ένα μοντέλο - κανόνα για τη λήψη της απόφασης. Οι πολυκριτήριες μέθοδοι που ανήκουν σε αυτή την κατηγορία είναι το σταθμισμένο γραμμικό άθροισμα (Weighted Linear Sum), η μέθοδος αναλυτικής ιεράρχησης (Analytical Hierarchical Method - AHP), η ανάλυση συμφωνίας (Concordance Analysis) και η ανάλυση ιδανικού σημείου (Ideal Point Analysis).

Μη συμβιβαστικές τεχνικές (Non-compensatory techniques):

Οι τεχνικές αυτές δεν απαιτούν μεγάλο βαθμό γνώσης του αντικειμένου, γιατί αποδίδουν μόνο μία κανονική τιμή αξίας σε κάθε κριτήριο. Στην κατηγορία αυτών των τεχνικών ανήκει η μέθοδος PROMETHE (Preference Ranking Organization Method for Enrichment Evaluations), η μέθοδος NAIAD (Novel Approach to Imprecise Assessment and Decision Environment) καθώς και η μέθοδος Regime.

Ασαφείς τεχνικές (Fuzzy techniques):

Οι ασαφείς τεχνικές επεξεργάζονται προβλήματα, τα όρια των οποίων δεν είναι σαφώς καθορισμένα. Ασαφείς πολυκριτήριες τεχνικές είναι το ασαφές σταθμισμένο άθροισμα (fuzzy weighted sum), οι τελεστές OWA (Ordered Weighted Average) και η Ασαφής Αναλυτική Ιεράρχηση (Fuzzy Analytical Hierarchical Method - FAHP)

Η μέθοδος της Αναλυτικής Ιεραρχικής Διαδικασίας (Analytical Hierarchy Process - AHP)

Εισαγωγικά

Η AHP (Analytical Hierarchy Process) είναι μια προσέγγιση στην θεωρία λήψης αποφάσεων που συνδυάζει ανάλυση πολλαπλών κριτηρίων σε ιεραρχική δομή, εξαγωγή της σχετικής σημαντικότητας των κριτηρίων, σύγκριση των εναλλακτικών λύσεων για κάθε κριτήριο και καθορισμός της συνολικής βαθμολογίας των εναλλακτικών λύσεων». DSS Resources

Η μέθοδος AHP προτάθηκε από τον Αμερικάνο μαθηματικό του University of Pittsburg, Thomas L. Saaty στα τέλη της δεκαετίας του 1970. (Saaty 1977). Στην συνέχεια η μέθοδος συζητήθηκε και μελετήθηκε από αρκετούς επιστήμονες ανά τον κόσμο. Ένα ευρύ σύνολο δημοσιεύσεων καθώς και μια περαιτέρω μαθηματική θεμελίωση της μεθόδου να παρουσιάστηκαν σε σύντομο χρονικό διάστημα (Saaty 1980). Από τότε, τείνει να καθιερωθεί ως μια από τις περισσότερο εφαρμοσμένες τεχνικές ανάλυσης αποφάσεων. Η επιτυχία αυτή οφείλεται κυρίως στην απλότητα και την σαφήνεια, αλλά και στην ευκολία υλοποίησης που η μέθοδος παρουσιάζει. Στα Ελληνικά έχει προταθεί ο όρος Αναλυτική Ιεραρχική Διαδικασία, ενώ αναφέρεται συχνά και ως Ιεραρχική Ανάλυση Αποφάσεων, Μέθοδος Αναλυτικής Ιεράρχησης ή απλά Ιεραρχικό Μοντέλο (Δεσπότης 2002, Ρήγας και Στεργίου 2004). Στην συνέχεια της παρούσας εργασίας, χρησιμοποιείται απλά η συντομογραφία AHP.

Η AHP βοηθά στην αφομοίωση τόσο υποκειμενικών όσο και αντικειμενικών κριτηρίων και μέτρων αξιολόγησης, παρέχοντας έναν αποτελεσματικό μηχανισμό ελέγχου της συνέπειας (consistency) των μέτρων αξιολόγησης και των εναλλακτικών που προτείνονται, μειώνοντας την πόλωση και την σύγχυση στην λήψη των αποφάσεων (Saaty 1994).

Η μεθοδολογία της AHP χάρη στην αναλυτική δομή της και το ιεραρχικό μοντέλο που ακολουθεί, βοηθά τις επιχειρήσεις / οργανισμούς να ελαττώσουν - αν όχι να ελαχιστοποιήσουν - ορισμένες δυσχέρειες εφαρμογής και υλοποίησης στην διαδικασία λήψης αποφάσεων όπως η μη συγκεκριμενοποίηση του προβλήματος, ο αποπροσανατολισμός από τον στόχο, η έλλειψη σχεδιασμού και η έλλειψη συμμετοχής κατά την διαδικασία, παράγοντες που είναι κοστοβόροι, ενίοτε κρίσιμοι και που εμποδίζουν τις ομάδες να λάβουν αποτελεσματικά την σωστή απόφαση (Saaty 1994, Saaty και Vargas 2006).

Τα χαρακτηριστικά που πρέπει να διέπουν γενικά μια μεθοδολογία λήψης αποφάσεων είναι η:

- Δομή ενός προβλήματος ως ιεραρχία ή ως ένα σύστημα με βρόχους εξάρτησης.
- Διατύπωση κρίσεων που αντανακλούν ιδέες, απόψεις ή συναισθήματα.
- Αντιστοίχιση των κρίσεων αυτών με αριθμούς (ποσοτικοποίηση).
- Χρήση αυτών των αριθμών για τον υπολογισμό προτεραιοτήτων των στοιχείων της ιεραρχίας.
- Σύνθεση των αποτελεσμάτων για τον υπολογισμό ενός γενικού αποτελέσματος.
- Ανάλυση ευαισθησίας.

(Saaty 1994)

Συνοπτικά, τρεις βασικές ιδέες διέπουν τη μέθοδο AHP (Saaty 1980):

Η AHP είναι αναλυτική

Η μαθηματική και λογική αιτιολόγηση για τη λήψη αποφάσεων είναι το ισχυρό γνώρισμα της μεθόδου. Συμβάλλει στην ανάλυση του προβλήματος σε μία λογική βάση και στη μετατροπή των σκέψεων και διαισθήσεων του αποφασίζοντα σε νούμερα.

Η AHP δομεί το πρόβλημα σε μία ιεραρχία

Η αποδόμηση του προβλήματος σε υπό-προβλήματα μειώνει την πολυπλοκότητα του προβλήματος.

Η AHP ορίζει μία διαδικασία για τη λήψη αποφάσεων.

Οι πληροφορίες του λήπτη αποφάσεων ενσωματώνονται στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, η οποία αναπτύσσεται σε επιστημονική βάση, κάνοντας ευκολότερη τη συλλογική λήψη αποφάσεων.

Η εφαρμογή της μεθόδου, συνίσταται σε τέσσερα στάδια: (Naumann 1998)

1. Ανάλυση του προβλήματος σε μια ιεραρχική δομή
2. Σύγκριση των στοιχείων απόφασης από τον αποφασίζοντα και συλλογή των προτιμήσεων
3. Υπολογισμός των προτεραιοτήτων και των σχετικών βαρών κάθε στοιχείου απόφασης
4. Σύνθεση των επιμέρους βαρών και εξαγωγή των γενικών προτεραιοτήτων των εναλλακτικών.

Τα δυο πρώτα βήματα που περιγράφηκαν, απαιτούν την συμμετοχή του αποφασίζοντα (ή της ομάδας απόφασης) κατά την διαδικασία απόφασης, ενώ τα δυο τελευταία είναι υπολογιστικά.

Μερικά από τα κύρια πλεονεκτήματα της AHP, έναντι των υπολοίπων πολυκριτήριων μεθόδων συμβιβασμού, όπως οι concordance analysis και ideal point analysis, είναι ότι :

Επιτρέπει την αξιολόγηση με ποιοτικά και ποσοτικά κριτήρια.

- Βοηθάει στην κατανόηση του προβλήματος, καθορίζοντας τη συμβολή κάθε επιμέρους στοιχείου στην επίλυσή του, μέσω της ιεραρχικής δομής.
- Τα στοιχεία της απόφασης λαμβάνουν βαρύτητες, οι οποίες λειτουργούν ως κριτήρια για την λήψη της απόφασης.
- Επιτρέπει τη διεξαγωγή ανάλυσης ευαισθησίας στα αποτελέσματα.
- Εξυπηρετεί την επικοινωνία του λήπτη της απόφασης και των ομάδων συμφερόντων (stakeholders), για την εξεύρεση συμβιβαστικής λύσης.
- Αναγνωρίζει και προνοεί για τυχόν ασυνέπειες στην κρίση εκείνων που αποφασίζουν, καθώς σπάνια η κρίση τους είναι απόλυτα συνεπής, όταν πρόκειται για ποιοτικά κριτήρια.
- Μπορεί να εφαρμοστεί για την αντιμετώπιση πραγματικών προβλημάτων και να παρέχει αξιόπιστα αποτελέσματα, ακόμα και σε ιδιαίτερα πολύπλοκα ζητήματα.
- Είναι ιδιαίτερα ευέλικτη και παρέχει υψηλό βαθμό αξιοπιστίας και αυτοί είναι κάποιοι από τους λόγους για τους οποίους χρησιμοποιείται σε ασαφή προβλήματα.

Γενικότερα, η μέθοδος αναλυτικής ιεράρχησης δεν κάνει διαχωρισμό των κριτηρίων σε ποιοτικά και ποσοτικά και δεν απαιτεί την ποσοτικοποίηση των ποιοτικών κριτηρίων, σε πρώτο στάδιο, όπως συμβαίνει με άλλες ευρέως διαδεδομένες μεθόδους, όπως η MAUT (Multiattribute Utility Theory). Επίσης, η AHP μπορεί να φανεί ιδιαίτερα χρήσιμη στις περιπτώσεις όπου εμπλέκονται πολλά και διαφορετικά συμφέροντα στη λήψη της απόφασης. Τότε, υπάρχει η δυνατότητα συμμετοχής όλων των απόψεων στη λήψη της απόφασης, αξιολογώντας παράλληλα και τη βαρύτητα κάθε άποψης, με βάση μία ιεραρχία αξιολόγησης των συμμετεχόντων (Saaty, 1986).

Βήματα της μεθόδου

Βήμα 1: Ιεραρχική ανάλυση του προβλήματος

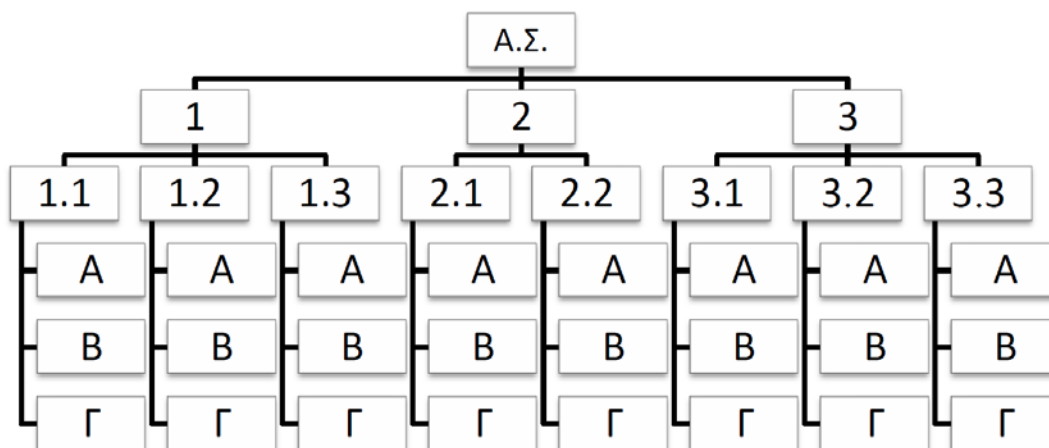
Το στάδιο της ιεραρχικής ανάλυσης του προβλήματος, αποτελεί το πιο σημαντικό στάδιο της μεθόδου. Η σωστή ανάλυση του προβλήματος και ιεράρχηση των στοιχείων της απόφασης

(decision elements) είναι σημαντική για την εξαγωγή ποιοτικών αποτελεσμάτων από την εφαρμογή της AHP, αφού πρόκειται στην ουσία για την διαδικασία μοντελοποίησης του προβλήματος από την οποία το αποτέλεσμα εξαρτάται άμεσα. (Δεσπότης 2002, Saaty 1990)

Το πρόβλημα, αναλύεται σε μια ιεραρχική δομή, με μορφή δένδρου. Στην κορυφή του δένδρου αυτού, οριοθετείται ο απώτερος στόχος, ο οποίος αποτελεί και το ζητούμενο στο πρόβλημα λήψης απόφασης.

Ο απώτερος στόχος είναι τόσο γενικός, όσο η λύση του προβλήματος. Είναι προφανές ότι οι εναλλακτικές λύσεις, δεν είναι δυνατόν να συγκριθούν ως προς έναν τόσο γενικό στόχο άμεσα, καθώς αυτό που ο απώτερος στόχος περιγράφει είναι περισσότερο σύνθετο και έχει να κάνει με πολλούς παράγοντες. Συνεπώς, ο γενικότερος στόχος αναλύεται σε υπό-στόχους ή κριτήρια, τα οποία αναλύονται περαιτέρω, δομώντας ένα σύστημα που εκτείνεται κατά ιεραρχικό τρόπο από τον γενικότερο στόχο, έως και τις προς εξέταση εναλλακτικές επιλογές.

Σκοπός είναι μέσω της AHP να οδηγηθούμε από το αρχικό και δύσκολο πρόβλημα απόφασης, σε όλο και μικρότερα επιμέρους προβλήματα. Έτσι οι συντελεστές του προβλήματος από γενικοί και δύσκολα ελέγξιμοι, αποδομούνται, συγκεκριμενοποιούνται και ελέγχονται. Με τις συγκρίσεις κατά ζεύγη που χρησιμοποιεί η μέθοδος, μέσω της ιεραρχίας εξάγονται οι προτεραιότητες (Saaty 1980).

Στο παραπάνω σχήμα φαίνεται το πώς είναι δομημένη μια ιεραρχία, σε ένα πρόβλημα AHP. Ο Απώτερος Στόχος (Α.Σ.) αναλύεται σε υπό-στόχους ή κριτήρια (1, 2, 3), που αποτελούν τα κύρια στοιχεία της απόφασης.

Τα κριτήρια αυτά με την σειρά τους αναλύονται σε επιμέρους υπό-κριτήρια (π.χ. το κριτήριο 1 αναλύεται στα υπό-κριτήρια 1.1, 1.2, 1.3).

Αυτό μπορεί να επαναλαμβάνεται σε βάθος, δημιουργώντας το δέντρο της απόφασης, συνθέτοντας μια ιεραρχική ανάλυση, ώσπου να φτάσουμε στο επίπεδο των εναλλακτικών λύσεων. Αυτό είναι και το κατώτατο επίπεδο κάθε κλάδου του δέντρου της ιεραρχίας, με τις εναλλακτικές προς αξιολόγηση λύσεις να αποτελούν τα φύλλα του δέντρου. Στο παράδειγμα του σχήματος, οι εναλλακτικές αποτελούνται από τις επιλογές Α, Β και Γ.

Στο σημείο αυτό είναι χρήσιμο να γίνει μια παρατήρηση, για την έκταση που η ανάλυση πρέπει να έχει. Ο ανθρώπινος νους, όπως παρατήρησε ο ψυχολόγος George Miller κατά την διάρκεια ερευνών

του στην δεκαετία του 1950, έχει μια πεπερασμένη δυνατότητα διαχείρισης πληροφοριών. Ο Miller (1956) διαπίστωσε ότι οι άνθρωποι που καλούνται να αποφασίσουν (όπως οι σκακιστές, που εξετάζουν αρκετές κινήσεις μπροστά για να επιλέξουν μια καλή κίνηση), μπορούν να εξετάσουν ταυτόχρονα πληροφορίες μόνο για επτά αντικείμενα απόφασης, συν πλην δύο. Με παραπάνω αντικείμενα απόφασης, επέρχεται σύγχυση κατά την διαχείριση και αξιολόγηση της πληροφορίας και οι αποφασίζοντες δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν αποδοτικά (Saaty 1994).

Με την απαίτηση, ο πίνακας της απόφασης που θα δημιουργηθεί από τις κατά ζεύγη συγκρίσεις να διακρίνεται από συνέπεια, η ανάλυση που θα γίνεται δεν πρέπει να εκτείνεται παραπάνω από μερικές επιλογές ανά κλάδο. Σύμφωνα με τον Saaty (1994) καλό θα ήταν αυτές οι επιλογές να κυμαίνονται από επτά έως εννέα, ώστε να διατηρείται η αρμονία στα αποτελέσματα. Έχει διαπιστωθεί (αν και όχι γενικά), ότι η κύρια ιδιοτιμή ενός αντίστροφου πίνακα, παραμένει σταθερή για μικρές διακυμάνσεις, όταν η διάσταση του πίνακα (δηλαδή ο αριθμός των στοιχείων της απόφασης), είναι σχετικά μικρή (Saaty 1994).

Ο βαθμός της ανάλυσης και της λεπτομέρειας (εύρος και βάθος) που προσδίδεται στην ιεραρχική δομή, εξαρτάται φυσικά από το είδος και την πολυπλοκότητα του προβλήματος απόφασης. Περιορισμός ως προς το συνολικό εύρος και βάθος δεν υπάρχει, εκτός από αυτόν των 7 έως 9 στοιχείων απόφασης κάθε κλάδου για λόγους συνέπειας, που αναφέρθηκαν παραπάνω. Η AHP ενθαρρύνει την εις βάθος ανάλυση, καθώς απλουστεύει και διευκολύνει το αρχικό πρόβλημα, σε επιμέρους προβλήματα. Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι η AHP είναι πολύ εύχρηστη και εξαιρετικά ακριβής, όταν οι εναλλακτικές της απόφασης δεν είναι πολλές, δηλαδή το πλήθος των προς σύγκριση εναλλακτικών να παραμένει σε επίπεδα που ο ανθρώπινος νους είναι ικανός να διαχειριστεί (Triantaphyllou 2000). Αν υποθέσουμε ότι ο αποφασίζοντας καλείται να υπολογίσει προτεραιότητες ή βάρη για n στοιχεία (κριτήρια και εναλλακτικές) τότε καλείται να υπολογίσει τις τιμές $n(n-1)/2$ κατά ζεύγος συγκρίσεων. Σε μια γενικευμένη μορφή όπου εμπλέκονται m εναλλακτικές και n κριτήρια, αυτός ο αριθμός ισούται με (Schinas 2005):

$n(n-1)/2 + nm(m-1)/2$ αριθμός πιθανόν αρκετά μεγάλος.

Έτσι είναι σημαντικό να οριστεί το απαραίτητο επίπεδο της ανάλυσης και να μην οδηγηθεί η ομάδα απόφασης σε μια διαδικασία υπερανάλυσης του προβλήματος, που είναι κοστοβόρα αλλά και χρονοβόρα όταν ο χρόνος υλοποίησης στα περισσότερα έργα είναι κρίσιμος παράγοντας (Saaty 1994, Anderson και λοιποί 1995). Στην γενική περίπτωση, η ιεραρχική δομή συντίθεται από έναν καταγισμό ιδεών (brainstorming) από ένα σύνολο ατόμων κατάλληλα επιλεγμένων, που αντιπροσωπεύουν τις διαφορετικές όψεις του προβλήματος. Είναι χρήσιμο η ομάδα αυτή να αποτελείται από άτομα διαφορετικών αρμοδιοτήτων και αντικειμένων ενασχόλησης στην επιχείρηση ή οργανισμό, για να υπάρχει μια σφαιρική ανάλυση απαιτήσεων και κριτηρίων επίλυσης του προβλήματος απόφασης. (Wei και λοιποί 2005)

Βήμα 2: Σύγκριση των στοιχείων απόφασης από τον αποφασίζοντα και συλλογή προτιμήσεων

Σε κάθε επίπεδο της ιεραρχικής δομής τα στοιχεία της απόφασης συγκρίνονται κατά ζεύγη, ως προς τον βαθμό προτίμησης του ενός έναντι του άλλου σε σχέση με το γονικό στοιχείο, το κριτήριο του αμέσως ανώτερου επιπέδου που τους αντιστοιχεί. Αυτό επαναλαμβάνεται, ώστε να υπάρξουν ζεύγη συγκρίσεων για όλα τα στοιχεία απόφασης κάθε επιπέδου.

Για την αποτύπωση και την καταγραφή των συγκρίσεων αυτών, καταρτίζονται πίνακες των κατά ζεύγη συγκρίσεων των οποίων το πλήθος είναι ίσο με τους κόμβους του δέντρου της ιεραρχίας, εξαιρουμένων των εναλλακτικών λύσεων (φύλλων του δέντρου).

Αναφερόμενοι στο σχήμα της ιεραρχίας που ήδη παρουσιάστηκε, τέτοιοι πίνακες είναι οι εξής:

	1	2	3
1			
2			
3			

	A	B	Γ
A			
B			
Γ			

Στον πρώτο πίνακα, τα στοιχεία απόφασης 1, 2 και 3 συγκρίνονται κατά ζεύγη ως προς τον βαθμό συμμετοχής τους στην εκπλήρωση του Απώτερου Στόχου (Α.Σ.). Στον δεύτερο πίνακα, οι εναλλακτικές επιλογές A, B και Γ συγκρίνονται κατά ζεύγη ως προς την εκπλήρωση του κριτηρίου (στοιχείου απόφασης) 2.1. Στους πίνακες αυτούς, συλλέγονται οι προτιμήσεις του αποφασίζοντα (ή της ομάδας απόφασης) για κάθε συγκρινόμενο ζεύγος στοιχείων X και Y, με βάση μια κλίμακα.

Σύμφωνα με τον Saaty (1994), η κλίμακα αυτή ανεξάρτητα του αν είναι ποιοτική η ποσοτική, πρέπει να έχει την δυνατότητα να αντανακλά ξεκάθαρα ιδέες, σκέψεις και συναισθήματα. Ο Saaty (1994) φέρνει το παράδειγμα ενός εκατομμυριούχου. Εκατομμυριούχος θεωρείται ένας που έχει στην κατοχή του, 1.000.000 €. Ωστόσο, στο μυαλό του καθενός μας εκατομμυριούχος είναι και ένας ο οποίος κατέχει 990.000 €. Αυτό συμβαίνει, γιατί ο λόγος τους είναι πολύ κοντά στο 1 (Saaty 1994) . Ο Saaty (1994) λοιπόν, προτείνει μια κλίμακα λόγων η οποία αποτυπώνει με σαφήνεια, τόσο ποσοτικές, όσο και ποιοτικές πληροφορίες. Έτσι, θεωρεί ότι η ικανότητά μας να εκφράσουμε την ποιοτική προτίμηση αποτυπώνεται ικανοποιητικά από πέντε επίπεδα: ισοδύναμη, μέτρια, ισχυρή, πολύ ισχυρή, απόλυτη.

Η διαβάθμιση αυτή εκφράζεται ως εξής, για το ζεύγος X και Y: I το X είναι ισοδύναμο με το Y (X/Y)

WP η προτίμηση του X έναντι του Y είναι ασθενής (weak preference - XWPY) SP η προτίμηση του X έναντι του Y είναι ισχυρή (strong preference - XSPY) DP η προτίμηση του X έναντι του Y είναι πολύ ισχυρή (very strong pref. - XDPY) AP η προτίμηση του X έναντι του Y είναι απόλυτη (absolute preference - XAPY) Η παραπάνω διαβάθμιση $R = \{I, WP, SP, DP, AP\}$ αντιστοιχίζεται στην αριθμητική κλίμακα 1, 3, 5, 7 και 9. Επιπλέον, είναι δυνατή η χρησιμοποίηση 2, 4, 6, 8 για την έκφραση ενδιάμεσων προτιμήσεων.

Το σύνολο λοιπόν, των δυνατών αριθμητικών διαβαθμίσεων των προτιμήσεων όπως προτείνονται στην κλίμακα του Saaty είναι

$$P = \{1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 1/2, 1/3, 1/4, 1/5, 1/6, 1/7, 1/8, 1/9\}$$

Οι αντίστροφοι αριθμοί που υπάρχουν στην κλίμακα, εκφράζουν αντίστροφες προτιμήσεις του αποφασίζοντα (Saaty 1994) .

Έτσι, με την έκφραση των προτιμήσεων του αποφασίζοντα συμπληρώνεται ο πίνακας συγκρίσεων, με τις τιμές a_{ij} όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα.. Για τις τιμές αυτές, ισχύουν οι ιδιότητες (Saaty 1994):

Πίνακας 3.4 Κατά ζεύγη συγκρίσεις

Α.Σ.	1	2	...	j
1	a_{11}	a_{12}	...	a_{1j}
2	a_{21}	a_{22}	...	a_{2j}
...
i	a_{i1}	a_{i2}	...	a_{ij}

- $a_{ii} = 1$. αφού αναφέρονται σε συγκρίσεις των στοιχείων με τον εαυτό τους
- $a_{ij} > 1$, όταν το στοιχείο i προτιμάται έναντι του στοιχείου j
- $a_{ij} < 1$, όταν το στοιχείο j προτιμάται έναντι του στοιχείου i
- $a_{ij} = 1/a_{ji}$ για κάθε i, j

Κάθε μια από τις τιμές αυτές, μπορεί να εκφράσει το πόσες φορές ένα στοιχείο είναι σημαντικό, σε σχέση με κάποιο άλλο. Αν n είναι η διάσταση του πίνακα (ο οποίος θα είναι πάντα τετραγωνικός, $n \times n$), όσα και τα προς σύγκριση στοιχεία, τότε ο αριθμός των συγκρίσεων που απαιτούνται είναι $n(n-1)/2$ (Saaty 1994) . Δηλαδή, ο αριθμός των συγκρίσεων που απαιτείται να γίνουν από τον αποφασίζοντα, είναι μόνο για τα μισά στοιχεία του πίνακα, εξαιρουμένων των στοιχείων της κυρίας διαγώνιου. Τα υπόλοιπα, υπολογίζονται βάσει των ιδιοτήτων που αναφέρθηκαν παραπάνω.

Βήμα 3: Υπολογισμός προτεραιοτήτων και σχετικών βαρών

Το επόμενο βήμα της μεθόδου AHP, είναι ο υπολογισμός των προτεραιοτήτων και των σχετικών βαρών κάθε στοιχείου απόφασης.

Το βήμα αυτό, όπως και το επόμενο, είναι καθαρά υπολογιστικό. Εδώ υπολογίζονται τα σχετικά βάρη w (σχετικές προτεραιότητες) των στοιχείων απόφασης ως προς το γονικό στοιχείο, για κάθε πίνακα συγκρίσεων που δημιουργήθηκε στο προηγούμενο βήμα. Τα βάρη αυτά, υπολογίζονται με βάση τις προτιμήσεις του αποφασίζοντα, όπως έχουν αποτυπωθεί στον πίνακα συγκρίσεων. Τα σχετικά βάρη w_i , εκφράζουν το σχετικό βάρος με το οποίο συμμετέχει το στοιχείο απόφασης i στην εκπλήρωση του γονικού στοιχείου (στόχου, υποστόχου ή κριτηρίου).

Το σκεπτικό που χρησιμοποιείται από τον Saaty (1980), για τον υπολογισμό των σχετικών βαρών από τον πίνακα των κατά ζεύγη συγκρίσεων, είναι το ακόλουθο. Αν ο αποφασίζοντας ήταν σε θέση να γνωρίζει εκ των προτέρων τα πραγματικά σχετικά βάρη των στοιχείων απόφασης, ο πίνακας των κατά ζεύγη συγκρίσεων θα ήταν ο εξής.

Πίνακας 3.5

Γ.Σ.	1	2	...	i	Βάρη
1	w_1/w_1	w_1/w_2	...	w_1/w_i	w_1
2	w_2/w_1	w_2/w_2	...	w_2/w_i	w_2
...
i	w_i/w_1	w_i/w_2	...	w_i/w_i	w_i

Στην περίπτωση αυτή, τα σχετικά βάρη προκύπτουν εύκολα από τις γραμμές και τις στήλες του πίνακα. Για έναν τέτοιο πίνακα, έστω A , ισχύει η σχέση:

$$A_w = n w$$

όπου w είναι το διάνυσμα των πραγματικών σχετικών βαρών και n είναι το πλήθος των συγκρινόμενων στοιχείων (στον πίνακα του παραδείγματος, $n=i$) το οποίο φυσικά αποτελεί και την διάσταση του πίνακα.

Βήμα 4: Σύνθεση βαρών και εξαγωγή προτεραιοτήτων

Τελευταίο στάδιο της AHP, είναι η σύνθεση των επιμέρους βαρών και η εξαγωγή των γενικών προτεραιοτήτων των εναλλακτικών λύσεων. Πρόκειται επίσης για ένα στάδιο καθαρά υπολογιστικό, στο οποίο γίνεται η τελική σύνθεση των βαρών των επιμέρους στοιχείων όπως έχουν προκύψει από τους πίνακες των κατά ζεύγη συγκρίσεων, σε γενικές προτεραιότητες των εναλλακτικών λύσεων (φύλλα του δένδρου) ως προς τον Ανώτερο Στόχο.

Ο υπολογισμός της τελικής βαθμολογίας αξιολόγησης των διαφόρων εναλλακτικών, προκύπτει ως εξής:

$$\sum_j (W_j R_{ij})$$

Όπου W_j : ο πίνακας των ειδικών βαρυτήτων των κριτηρίων

R_{ij} : ο πίνακας των βαθμολογιών των εναλλακτικών λύσεων

Στην ουσία ο υπολογισμός της τελικής βαθμολόγησης είναι πράξεις πολλαπλασιασμού μεταξύ πινάκων βαρών, από κάτω προς τα πάνω, ακολουθώντας την ιεραρχία από το κατώτερο προς το ανώτερο ιεραρχικό επίπεδο.

Τα διανύσματα βαρών των στοιχείων ενός επιπέδου, συνθέτουν τον πίνακα βαρών του επιπέδου αυτού. Ο πίνακας αυτός, πολλαπλασιάζεται με το διάνυσμα βαρών του ανώτερου, για κάθε κλάδο της ιεραρχικής δομής.

Με την πράξη του πολλαπλασιασμού, προκύπτει και πάλι ένα διάνυσμα βαρών το οποίο εκφράζει τα βάρη των φύλλων, ως προς τον υποστόχο (ή αλλιώς υποκριτήριο) του ανώτερου επιπέδου. Επαναλαμβάνοντας την ίδια διαδικασία, συντίθεται ένας παράγωγος πίνακας βαρών για το ανώτερο επίπεδο ο οποίος πολλαπλασιάζεται με την σειρά του, με το διάνυσμα βαρών του ανώτερου από αυτό.

Ακολουθώντας αυτήν την διαδικασία, από κάτω προς τα πάνω πετυχαίνουμε τελικά να εκφράσουμε τις προτεραιότητες (βάρη) των εναλλακτικών λύσεων, ως προς τον ανώτερο στόχο.

Τέλος, το μοντέλο μπορεί να επεκταθεί με ανάλυση ευαισθησίας στα αποτελέσματα και στα κριτήρια, έτσι ώστε να περιλαμβάνει και την αβεβαιότητα ως προς την αξιολόγηση της σημαντικότητας των διαφόρων κριτηρίων.

Πεδία εφαρμογής της AHP

Η φύση και τα πλεονεκτήματα της μεθόδου AHP, την καθιστούν κατάλληλη για μία πληθώρα εφαρμογών, τόσο στις θεωρητικές, όσο και στις εφαρμοσμένες επιστήμες, τη βιομηχανία, το δημόσιο τομέα και τις υπηρεσίες. Ενδεικτικά, μερικοί από τους τομείς εφαρμογής της είναι (Vargas, 1990):

- Οικονομικά και διοίκηση, όπως η αξιολόγηση, ο σχεδιασμός, τα χρηματοοικονομικά, οι προβλέψεις, το marketing, η επιλογή χαρτοφυλακίου, η επιλογή τοποθεσίας εγκατάστασης, η ανάθεση πόρων, η επιλογή πολιτικής/στρατηγικής, οι μεταφορές κ.α.
- Η πολιτική, όπως η οργάνωση στρατιωτικών μονάδων, οι διαπραγματεύσεις, οι εκλογικές υποψηφιότητες, η ασφάλεια, οι πολεμικές επιχειρήσεις κ.α.
- Κοινωνική οργάνωση, όπως η εκπαίδευση, το περιβάλλον, η υγεία, η νομοθεσία, η ιατρική, ο δημόσιος τομέας κ.α.
- Η τεχνολογία, όπως η επιλογή της βέλτιστης τεχνολογίας για κάποια εφαρμογή, η επιλογή τεχνολογικού χαρτοφυλακίου και αγοράς κ.α.

Διάφοροι τομείς όπου έχει εφαρμοστεί η μέθοδος AHP είναι ο τομέας της υγείας, της άμυνας, του σχεδιασμού προγραμμάτων, των τεχνολογικών προβλέψεων, του μάρκετινγκ, της τιμολόγησης νέων προϊόντων, των οικονομικών προβλέψεων, την αξιολόγηση πολιτικής, των κοινωνικών επιστημών κ.α. Επίσης, οι εφαρμογές της μεθόδου αυτής στην ανάλυση συγκρούσεων, την έρευνα στρατιωτικών επιχειρήσεων, τον τοπικό και αστικό σχεδιασμό και το ερευνητικό και αναπτυξιακό μάνατζμεντ, την έχουν καταστήσει μία από τις πλέον διαδεδομένες μεθόδους στο χώρο της λήψης αποφάσεων. Η μέθοδος AHP έχει εξελιχθεί με το πέρασμα των χρόνων και εφαρμόζεται ευρέως σε συνδυασμό με μαθηματικό προγραμματισμό και διάφορες τεχνικές ανάλυσης. (Naumann 1998)

Η κριτική και η έρευνα γύρω από την AHP

Η AHP συνεχίζει να αποτελεί θέμα συζήτησης ανάμεσα στους ερευνητές - ειδικούς της πολυκριτηριακής ανάλυσης κυρίως ως προς τα θετικά και αρνητικά σημεία της.

Από την εισαγωγή της μεθόδου AHP έως σήμερα, έχουν παρουσιαστεί χιλιάδες διαφορετικές εφαρμογές της και έχουν καταγραφεί αρκετές κριτικές για τη λειτουργία της, είτε θετικές, είτε αρνητικές. Η αποδοχή της μεθόδου από το σύνολο της επιστημονικής κοινότητας, έχει επιβραδυνθεί λόγω παρανοήσεων που αφορούν το θεωρητικό της υπόβαθρο και διστακτικότητας για τη χρήση μη παραδοσιακών μεθόδων ανάλυσης (Harker & Vargas, 1987).

Σε γενικές γραμμές οι χρήστες βρίσκουν την κατά ζεύγη σύγκριση των στοιχείων άμεση και βολική, ενώ πολλές εφαρμογές της μεθόδου έχουν πραγματοποιηθεί σε συνδυασμό με άλλες τεχνικές, με ικανοποιητικότερα αποτελέσματα. Από την άλλη, έχουν εμφανιστεί αμφιβολίες σε σχέση με τη θεωρητική βάση της AHP και κάποιες ιδιότητές της. Έχει διατυπωθεί έντονος προβληματισμός αναφορικά με το φαινόμενο της αντιστροφής της κατάταξης, δηλαδή την περίπτωση όπου, όταν κάποιος προσθέτει μία άλλη επιλογή στη λίστα των προς εκτίμηση επιλογών, η κατάταξη δύο άλλων επιλογών, που δεν σχετίζονται με την καινούργια, μπορεί να αντιστραφεί (Triantaphyllou 2000). Επιπλέον, αν εισαχθεί μια επιπλέον εναλλακτική ταυτόσημης σημαντικότητας με μια ήδη υπάρχουσα, δημιουργείται περαιτέρω ανακολουθία και αντιστροφές στην κατάταξη (Belton και Gear, 1983). Αυτό χαρακτηρίζεται από αρκετούς ως ασυνεπές σε σχέση με τη λογική αξιολόγηση των επιλογών και έτσι αμφισβητείται η θεωρητική βάση της AHP. Σε κάθε περίπτωση πάντως, για μη δυναμικά προβλήματα μικρού αριθμού εναλλακτικών (είτε ενός είτε πολλαπλών αποφασιζόντων), η AHP αποδεικνύεται ότι παρέχει γρήγορα και ακριβή αποτελέσματα (Barzilai και Golany 1994).

Πολύς λόγος έχει γίνει, επίσης, για την ασυνέπεια που πιθανόν ελλοχεύει στην κρίση του λήπτη της απόφασης και για το μη αυταπόδειχτο της συνέπειας μεταξύ των απαντήσεων και των προτιμήσεών του. Με άλλα λόγια, η μέθοδος δέχεται κριτική για αυθαιρεσία στις βαρύτητες που αποδίδονται στα διάφορα κριτήρια. Ακόμη, η ίδια η δομή της ιεραρχίας, αποτελεί, για ορισμένους μελετητές, παράγοντα που μειώνει την αξιοπιστία των αποτελεσμάτων, καθώς, αξιωματικά,

θεωρείται ότι τα κριτήρια του ανώτερου επιπέδου μπορούν να λάβουν βαρύτητες, ανεξάρτητες από εκείνες των κριτηρίων του αμέσως επόμενου επιπέδου. Ως λύση στο παραπάνω πρόβλημα, έχει προταθεί ο συνδυασμός της AHP με τη θεωρία χρησιμότητας πολλαπλών παραγόντων (Multiattribute Utility Theory - MAUT). Επίσης, για τον ίδιο λόγο, έχει προταθεί η χρήση της μεθόδου ANP (Analytical Network Process), η οποία αποτελεί επέκταση της AHP και χρησιμοποιεί δίκτυα, αντί για ιεραρχικές δομές.

Παρόλα αυτά, η AHP έχει αποτελέσει αντικείμενο έρευνας για πολλούς μελετητές, λόγω των πλεονεκτημάτων που ήδη αναφέρθηκαν. Μερικά από τα ερευνητικά θέματα που αφορούν τη μέθοδο και τη λειτουργία της είναι:

- Η κλίμακα μέτρησης (1-9 κτλ.) που χρησιμοποιείται για την ποσοτικοποίηση των ποιοτικών κρίσεων (Lund & Palmer, 1986)
- Το είδος των κρίσεων που χρησιμοποιούνται (τυχαίες, εντός διαστημάτων, εξαρτώμενες από το χρόνο, ασαφείς) (Dennis 1987; Vargas & Saaty, 1987; Saaty, 1979; Buckley, 1985)
- Ο αριθμός των κρίσεων που χρησιμοποιείται (Harker, 1987)
- Η αρχή της σύνθεσης που χρησιμοποιείται (αρχή της ιεραρχία ή δίκτυα) (Saaty, 1980; Harker & Vargas, 1987)
- Η μέτρηση της ασυνέπειας (Golden & Wang, 1989)
- Οι ομαδικές κρίσεις και η συμφωνία των ειδικών (Saaty, 1989)
- Η μέθοδος προσδιορισμού της τελικής κλίμακας αξιολόγησης (η μέθοδος των ιδιοδιανυσμάτων, η μέθοδος των ελαχίστων τετραγώνων και των λογαριθμικών ελαχίστων τετραγώνων) (Saaty & Vargas, 1984; Crawford & Williams, 1985)
- Η συσχέτιση της AHP με άλλες θεωρίες πολυκριτήριας ανάλυσης (Zahedi, 1987)

Η πολυκριτήρια λήψη αποφάσεων στο Δήμο Ιωαννιτών

Με βάση την μέχρι τώρα περιγραφή και ανάλυση των συμμετοχικών διαδικασιών που ο Δήμος Ιωαννιτών έχει εντάξει στο σχέδιο νέου τρόπου διακυβέρνησης και της διαμόρφωσης του Τεχνικού Προγράμματος Έργων μέσω του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού, γίνεται αντιληπτό πως τα παραγόμενα αποτελέσματα δεν έχουν τα επιθυμητά ποσοτικά και ποιοτικά αποτελέσματα.

Ο Δήμος Ιωαννιτών προσπαθώντας να προάγει τη συμμετοχική διαδικασία στον σχεδιασμό του, χρησιμοποιεί εργαλεία με σχετικά μικρή επιτυχία όπως την Διαβούλευση και το Συμμετοχικό Προϋπολογισμό. Η μεν Διαβούλευση έχει αποσπασματικό χαρακτήρα και εφαρμόζεται δυνητικά από τον Δήμο ενώ ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός αποτελεί ένα πολύ μικρό υποσύνολο του ετήσιου τακτικού προϋπολογισμού. Θέτοντας προδιαγραφές και μέσω των συμμετοχικών εργαστηρίων επιχειρεί ανεπιτυχώς να παράσχει τεχνική και άλλη βοήθεια στους υποβάλλοντες τις προτάσεις με σκοπό τη σύνταξη, κατά το δυνατόν ώριμων προς υλοποίηση μελετών.

Τελικά οι δράσεις του Δήμου Ιωαννιτών επηρεάζονται ελάχιστα από τη συμμετοχή των πολιτών ή εν πάση περιπτώσει, οι πρόθεση του Δήμου για ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στην λήψη αποφάσεων παραμένει στην πράξη ανεφάρμοστη.

Με την παρούσα εργασία εξετάζεται η δυνατότητα χρησιμοποίησης σύγχρονων επιστημονικών εργαλείων που είναι ταυτόχρονα εύληπτα από τους πολίτες για τη συν-διαμόρφωση του Τεχνικού Προγράμματος του Δήμου και κατ' επέκταση την επιχειρησιακή υποβοήθηση για την εκτέλεσή του, με τέτοιο τρόπο που να λαμβάνει υπόψη την γνώμη όσων περισσότερων δημοτών και ομάδων συμφερόντων είναι δυνατόν. Την ίδια στιγμή η διαμόρφωση των προτεραιοτήτων γίνεται

λαμβάνοντας υπόψη όχι μόνο τις πραγματικές ανάγκες αλλά και το όραμα και τις πολιτικές κατευθύνσεις της αιρετής διοίκησης.

Η μεθοδολογική προσέγγιση της Αναλυτικής Ιεραρχικής Διαδικασίας (ΑΗΡ), όπως αναλύθηκε παραπάνω, αποτελεί την πρόταση της παρούσας εργασίας για χρήση της από τον Δήμο Ιωαννιτών ως προσθήκη στην υπάρχουσα συμμετοχική πλατφόρμα.

Στη συνέχεια αναλύεται η μεθοδολογία που προτείνεται να χρησιμοποιηθεί από τον Δήμο Ιωαννιτών με συγκεκριμένα αναλυτικά βήματα για την επίτευξη συγκεκριμένων αντικειμενικών στόχων.

Πρόταση λειτουργίας Συμμετοχικής Πλατφόρμας

Η μέχρι τώρα λειτουργία της πλατφόρμας δεν επέφερα τα προσδοκόμενα αποτελέσματα. Η πρόταση που παρουσιάζεται στην παρούσα εργασία αφορά την λειτουργία της ηλεκτρονικής πλατφόρμας με νέο τρόπο και νέα στόχευση. Η μορφή της πλατφόρμας όσο και το λογισμικό που θα απαιτηθεί, δεν αφορούν την παρούσα εργασία η οποία επικεντρώνεται στη μεθοδολογία και τη γενική περιγραφή των διαδικασιών και της μορφής που θα παρουσιάζει.

θα εξεταστεί η δυνατότητα ενσωμάτωσης της μεθοδολογίας ΑΗΡ στην διαμόρφωση και την τελική λήψη απόφασης με σκοπό την δημιουργία του Τεχνικού Προγράμματος του Δήμου Ιωαννιτών μέσω διαφανών συμμετοχικών διαδικασιών. Το Τεχνικό Πρόγραμμα θα έχει εύληπτη από τους δημότες μορφή αλλά ταυτόχρονα θα περιέχει στοιχεία που θα δίνουν τη δυνατότητα οι δράσεις του προγράμματος να μπουν σε μια λίστα προτεραιοτήτων. Τα συμμετέχοντα μέρη που απαιτούνται για την διαμόρφωσή του Τεχνικού Προγράμματος Έργων του Δήμου, δηλαδή:

- Του Κοινού ή ομάδων συμφερόντων (stakeholders) (δημότης/ες, ομάδες δημοτών, επαγγελματικές ή άλλες ομάδες
- Του Σχεδιαστή (Δ/νσεις Προγραμματισμού-Τεχνικών και Οικονομικών Υπηρεσιών)
- Του Κέντρου Λήψης Απόφασης (Αιρετής διοίκησης, Δημοτικό Συμβούλιο, Επιτροπές κλπ.)

θα τροφοδοτούν το σύστημα λήψης απόφασης με τρόπο που οι επί μέρους προγραμματιζόμενες δράσεις να λάβουν έναν συντελεστή βαρύτητας, τόσο από το Κοινό ή τις ομάδες συμφερόντων, όσο και του Σχεδιαστή και του ΚΛΑ.

Τα βήματα της διαδικασίας παρατίθενται στη συνέχεια:

Βήμα 1

Οι υπηρεσίες του Δήμου καθώς και η αιρετή διοίκηση προτείνουν μια σειρά από δράσεις που πρόκειται να ενταχθούν στο Τεχνικό Πρόγραμμα. Ταυτόχρονα στην ηλεκτρονική πλατφόρμα dianouleusi.eu, βρίσκεται αναρτημένη η πρόσκληση που αφορά το Συμμετοχικό Προϋπολογισμό του δήμου, με τις προδιαγραφές που κάθε φορά ο Δήμος θέτει.

Ο προδιαγραφές περιγράφουν τα ζητούμενα στοιχεί αναφορικά με τα ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία κάθε πρότασης καθώς και τον τρόπο που αυτά θα βαθμολογηθούν στην συνέχεια για να προκύψει η λίστα των προκρινόμενων προτάσεων. Επίσης θα δίδονται αναλυτικές οδηγίες για τον τρόπο που κάθε πρόταση θα βοηθηθεί από τους συνεργάτες του Δήμου, όπως για παράδειγμα από την ακαδημαϊκή κοινότητα και το Πολυτεχνείο του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, μέσα από τη διενέργεια των συμμετοχικών εργαστηρίων στα οποία θα παρασχεθεί βοήθεια και κατευθύνσεις στους ενδιαφερόμενους δημότες.

Ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται η συνέπεια που δίνεται από όλες τις πλευρές στην τήρηση του Χρονοδιαγράμματος ενεργειών. Οποιαδήποτε απόκλιση από τα χρονικά όρια δεν πρέπει να θέτει σε κίνδυνο τα υπόλοιπα ορόσημα του χρονοδιαγράμματος.

Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός ολοκληρώνεται με την επιλογή των προτάσεων που έχουν προκριθεί.

Η συνεχής ενημέρωση της κατάστασης στην οποία βρίσκεται η διαδικασία εξυπηρετεί την αναγκαία δημοσιότητα που πρέπει να έχει μια δημοκρατική και διαφανής διαδικασία.

Στο τέλος αυτής της διαδικασίας ο Δήμος Ιωαννιτών θα έχει στα χέρια του μια λίστα έργων/δράσεων που θα έχει προκύψει από τους δημότες, ατομικά ή συλλογικά.

Βήμα 2

Μετά την ολοκλήρωση του πρώτου βήματος ο Δήμος Ιωαννιτών, συντάσσει τον τελικό Πίνακα Δράσεων που αποτελεί ουσιαστικά το Τεχνικό Πρόγραμμά του. Ο Πίνακας Δράσεων περιέχει τόσο τις δράσεις που επιλέχθηκαν μέσα από τις προτάσεις των δημοτών, είτε μεμονωμένα, είτε ομαδικά, στο πλαίσιο του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού, όσο και τις προτάσεις των υπηρεσιών του Δήμου για την διαμόρφωση νέων έργων καθώς και αυτές της αιρετής διοίκησης.

Ο Πίνακας Δράσεων αναρτάται στην ηλεκτρονική πλατφόρμα και ο Δήμος θέτει χρονικό όριο για την διαβούλευσή τους.

Σε αυτό το σημείο εισέρχεται η μεθοδολογία της ΑΗΡ η οποία με οργανωμένο, απλό και συγκεκριμένο τρόπο οδηγεί όλους τους συμμετέχοντες στην έκφραση της υποκειμενικής άποψής τους. Ο κάθε χρήστης που συμμετέχει μπορεί να εκφράσει την άποψή του μέσα από την πλατφόρμα χρησιμοποιώντας οποιοδήποτε πρόσφορο τρόπο δηλαδή τον υπολογιστή του, τη φορητή του συσκευή κλπ. μόνο μια φορά για κάθε συσκευή. Δικαίωμα συμμετοχής έχουν όλοι με την ιδιότητα του δημότη ακόμη και αν ανήκουν και σε άλλα συμμετέχοντα μέρη (υπηρεσιακά ή αιρετά).

Ο κάθε δημότης αρχικά μπορεί να ενημερώνεται μέσω του αναρτημένου στην πλατφόρμα μέσω του Πίνακα Δράσεων, ο οποίος και θα παρουσιάζεται σε εύληπτη μορφή. Ο σκοπός αυτής της ενημέρωσης είναι η πληροφόρηση του δημότη τόσο για τις προθέσεις δράσεων του Δήμου, όσο και για επιμέρους βασικές πληροφορίες. Η μορφή του Πίνακα Δράσεων μπορεί να είναι:

Πίνακας 18 Πίνακας Δράσεων Δήμου Ιωαννιτών

Κωδ. Δράσης	Τίτλος Έργου /Δράσης	Προϋπολογισμός	Ομάδα ενδιαφέροντος	Περιοχή Δράσης	Πηγή Χρηματοδότησης
Δ1	Διαμορφώσεις – πεζοδρομήσεις στην περιοχή Σιαράβα	2.200.000	Καθημερινότητα-Ποιότητα Ζωής	Πόλη Ιωαννίνων (κέντρο)	ΕΣΠΑ
Δ2	Ενεργειακή αναβάθμιση 3 ^{ου} Λυκείου Ιωαννίνων	500.000	Περιβάλλον-εξοικονόμηση	Πόλη Ιωαννίνων (κέντρο)	ΕΣΠΑ
Δ3	Ανακατασκευή χλοοτάπητα γηπέδου Ανατολής	300.000	Πολιτισμός-Αθλητισμός	Ανατολή	ΕΣΟΔΑ
Δ4	Κατασκευή νέου Δημοτικού Σχολείου Κ.Νεοχωρ.	4.500.000	Παιδεία-εκπαίδευση	Κ.Νεοχωρόπουλο	ΕΣΠΑ
.....
.....

Στον παραπάνω πίνακα θα εμφανίζονται μόνο τα απολύτως απαραίτητα στοιχεία που αφορούν στην παρούσα φάση το δημότη.

Ένα σημαντικό στοιχείο που περιέχεται στον Πίνακα Δράσεων είναι οι ομάδες ενδιαφέροντος (ΟΕ) των δράσεων. Οι ΟΕ αποτελούν μια βασική κατηγοριοποίηση η οποία γίνεται από τον Δήμο (Σχεδιαστής) με σκοπό την αποτύπωση των βασικότερων κατευθύνσεων κάθε δράσης.

Οι ΟΕ είναι:

ΟΕ1 Καθημερινότητα- ποιότητα ζωής.

Περιλαμβάνει έργα και δράσεις που έχουν άμεσο ή έμμεσο αντίκτυπο στην καθημερινότητα του δημότη και επηρεάζουν την ποιότητα ζωής του.(π.χ. Πλατείες, πεζοδρόμια, δρόμοι κλπ.)

ΟΕ2 Περιβάλλον – εξοικονόμηση ενέργειας.

Εδώ βρίσκονται έργα και δράσεις με σαφή περιβαλλοντικό και ενεργειακό προσανατολισμό. (π.χ. ενεργειακή αναβάθμιση κτιρίων, Κτίρια χαμηλού ενεργειακού αποτυπώματος κλπ.)

ΟΕ3 Πολιτισμός-Αθλητισμός.

Περιλαμβάνει κυρίως έργα με πολιτιστικούς στόχους και αθλητικά έργα (π.χ. Πολιτιστικά κέντρα, αθλητικές εγκαταστάσεις, γήπεδα. κλπ.)

ΟΕ4 Παιδεία-εκπαίδευση.

Περιλαμβάνει έργα που αφορούν την παιδεία και την εκπαίδευση δηλαδή, σχολεία, νηπιαγωγεία, ΚΔΑΠ κλπ.

Με αυτόν τον τρόπο είναι εμφανές ότι σε κάθε δράση (Δ) αντιστοιχεί ένας προσανατολισμός-κατεύθυνση (ομάδα ενδιαφέροντος, ΟΕ). Στο παράδειγμα του Πίνακα Δράσης (Πίνακας 18) η δράση Δ1 αντιστοιχεί σε ΟΕ1, η δράση Δ2 αντιστοιχεί σε ΟΕ2 η δράση Δ3 αντιστοιχεί ΟΕ3 κοκ.

Βήμα 3

Ο δημότης αφού ενημερωθεί για τις προθέσεις του δήμου μέσα από τον Πίνακα Δράσεων, έχει τη δυνατότητα να θέσει προτεραιότητες για κάθε ομάδα ενδιαφέροντος ΟΕ. Για το σκοπό αυτό ο Δήμος μέσα από την ηλεκτρονική πλατφόρμα αλλά και κάθε άλλο πρόσφορο μέσο, δημοσιοποιεί την έναρξη της διαδικασίας και θέτει ορισμένο χρόνο μέσα στον οποίο οι δημότες μπορούν να συμμετάσχουν στη διαμόρφωση του Τεχνικού Προγράμματος. Ο χρόνος που κρίνεται ικανός για την συμμετοχή των δημοτών στη διαδικασία είναι οι 6 εβδομάδες.

Μέσα σε 6 εβδομάδες κάθε ενδιαφερόμενος δημότης μπορεί να ενημερωθεί και να μετάσχει στη διαδικασία. Για παράδειγμα θα μπορούσε να δώσει την άποψή του σε σχέση με την προτεραιότητα που πρέπει να έχουν τα έργα αναφορικά με την ομάδα ενδιαφέροντος δηλαδή τον προσανατολισμό της δράσης (ποιοτικό κριτήριο) ή ενδεχομένως και για την περιοχή εφαρμογής της δράσης (ποιοτικό κριτήριο). Είναι αλήθεια ότι υπάρχει μια μεγάλη γκάμα κριτηρίων που ο δημότης μπορεί να δώσει την άποψή του, όμως γίνεται εύκολα κατανοητό πως όσο περισσότερα κριτήρια τίθενται για να επιλέξει κάποιος, τόσο λιγότερο φιλική προς χρήση γίνεται η μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί. Στην πράξη ο Δήμος Ιωαννιτών θα πρέπει να δημιουργήσει μια κατανοητή και εύκολη διαδικασία αποτύπωσης της γνώμης των δημοτών με σκοπό να έχει υψηλότερη συμμετοχή.

Για λόγους λοιπόν απλούστευσης της διαδικασίας η εργασία προσεγγίζει μόνο τις τέσσερις δράσεις ως προς τις κατευθύνσεις (ομάδες ενδιαφέροντος) που αναλύθηκαν λίγο πιο πάνω.

Ο δημότης μέσα από την πλατφόρμα και με σκοπό να δώσει την βαρύτητα που πιστεύει ότι πρέπει να έχει κάθε ομάδα ενδιαφέροντος απαντά σε έξι (6) απλά ερωτήματα. Τα ερωτήματα αυτά θα έχουν δύο σκέλη α και β με το πρώτο σκέλος να αποτελεί το κύριο ερώτημα ιεράρχησης ενός ζεύγους κατευθύνσεων ΟΕ. Ο δημότης ερωτάται πιο κατά τη γνώμη του είναι σημαντικότερο

μεταξύ των δύο με επιλογές Α ή Β. Ο σκοπός της ερώτησης είναι να θέσει βάση για το επόμενο β σκέλος της ερώτησης που ζητά την γνώμη του δημότη για το πόσο πιο σημαντικό είναι η μια ΟΕ από την άλλη. Η κλίμακα διαβάθμισης είναι αυτή του Saaty δηλαδή ή

$$P = \{1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 1/2, 1/3, 1/4, 1/5, 1/6, 1/7, 1/8, 1/9\}$$

Το 1 αποτελεί την μικρότερη και το 9 τη μέγιστη τιμή. Τα κλάσματα είναι στην πράξη η τιμή συμπλήρωσης της αντίστροφης σειράς κατάταξης στον πίνακα που πρόκειται να δημιουργηθεί για να εκτελεστεί το μαθηματικό σκέλος της διαδικασίας, και δε χρησιμοποιούνται άμεσα από τους χρήστες στη βαθμονόμηση. Γι' αυτό και οι ερωτώμενοι δημότες απαντούν στα δύο σκέλη κάθε ερώτησης έτσι ώστε να συμπληρωθεί αρχικά η σωστή θέση στον πίνακα και αυτόματα η αντίστροφη.

Η προτεινόμενη μορφή των ερωτημάτων δίδεται στη συνέχεια:

Ερώτημα 1

1α. Ποιο κριτήριο πιστεύετε ότι είναι σημαντικότερο, (Α) Η Καθημερινότητα- ποιότητα ζωής ή το (Β) Περιβάλλον – εξοικονόμηση ενέργειας, απαντήστε Α ή Β (υποχρεωτική συμπλήρωση) []

1β. Σε σύγκριση μεταξύ των παραπάνω κριτηρίων, πόσο σημαντικότερο πιστεύετε ότι είναι το ένα από το άλλο. Απαντήστε μεταξύ 1 έως και το 9 (1= σχεδόν ισοδύναμα 3=μέτρια σημαντικότερο 5=ισχυρά σημαντικότερο 7= πολύ ισχυρά σημαντικότερο 9=εξαιρετικά σημαντικότερο, ενδιάμεσες τιμές 2,4,6,8 αντιστοιχούν σε ενδιάμεσες σχέσεις) (υποχρεωτική συμπλήρωση) []

Ερώτημα 2

2α. Ποιο κριτήριο πιστεύετε ότι είναι σημαντικότερο, (Α) Η Καθημερινότητα- ποιότητα ζωής ή το (Β) Πολιτισμός-Αθλητισμός, απαντήστε Α ή Β (υποχρεωτική συμπλήρωση) []

2β. Σε σύγκριση μεταξύ των παραπάνω κριτηρίων, πόσο σημαντικότερο πιστεύετε ότι είναι το ένα από το άλλο. Απαντήστε μεταξύ 1 έως και το 9 (1= σχεδόν ισοδύναμα 3=μέτρια σημαντικότερο 5=ισχυρά σημαντικότερο 7= πολύ ισχυρά σημαντικότερο 9=εξαιρετικά σημαντικότερο, ενδιάμεσες τιμές 2,4,6,8 αντιστοιχούν σε ενδιάμεσες σχέσεις) []

Ερώτημα 3

3α. Ποιο κριτήριο πιστεύετε ότι είναι σημαντικότερο, (Α) Η Καθημερινότητα- ποιότητα ζωής ή το (Β) Παιδεία-εκπαίδευση, απαντήστε Α ή Β (υποχρεωτική συμπλήρωση) []

3β. Σε σύγκριση μεταξύ των παραπάνω κριτηρίων, πόσο σημαντικότερο πιστεύετε ότι είναι το ένα από το άλλο. Απαντήστε μεταξύ 1 έως και το 9 (1= σχεδόν ισοδύναμα 3=μέτρια σημαντικότερο 5=ισχυρά σημαντικότερο 7= πολύ ισχυρά σημαντικότερο 9=εξαιρετικά σημαντικότερο, ενδιάμεσες τιμές 2,4,6,8 αντιστοιχούν σε ενδιάμεσες σχέσεις) (υποχρεωτική συμπλήρωση) []

Ερώτημα 4

4α. Ποιο κριτήριο πιστεύετε ότι είναι σημαντικότερο, (Α) Περιβάλλον – εξοικονόμηση ενέργειας ή το (Β) Πολιτισμός-Αθλητισμός, απαντήστε Α ή Β (υποχρεωτική συμπλήρωση) []

4β. Σε σύγκριση μεταξύ των παραπάνω κριτηρίων, πόσο σημαντικότερο πιστεύετε ότι είναι το ένα από το άλλο. Απαντήστε μεταξύ 1 έως και το 9 (1= σχεδόν ισοδύναμα 3=μέτρια σημαντικότερο 5=ισχυρά σημαντικότερο 7= πολύ ισχυρά σημαντικότερο 9=εξαιρετικά σημαντικότερο, ενδιάμεσες τιμές 2,4,6,8 αντιστοιχούν σε ενδιάμεσες σχέσεις) (υποχρεωτική συμπλήρωση) []

Ερώτημα 5

5α. Ποιο κριτήριο πιστεύετε ότι είναι σημαντικότερο, (Α) Περιβάλλον – εξοικονόμηση ενέργειας ή το (Β) Παιδεία-εκπαίδευση, απαντήστε Α ή Β (υποχρεωτική συμπλήρωση) []

5β. Σε σύγκριση μεταξύ των παραπάνω κριτηρίων, πόσο σημαντικότερο πιστεύετε ότι είναι το ένα από το άλλο. Απαντήστε μεταξύ 1 έως και το 9 ((1= σχεδόν ισοδύναμα 3=μέτρια σημαντικότερο 5=ισχυρά σημαντικότερο 7= πολύ ισχυρά σημαντικότερο 9=εξαιρετικά σημαντικότερο, ενδιάμεσες τιμές 2,4,6,8 αντιστοιχούν σε ενδιάμεσες σχέσεις) (υποχρεωτική συμπλήρωση) []

Ερώτημα 6

6α. Ποιο κριτήριο πιστεύετε ότι είναι σημαντικότερο , (Α) Πολιτισμός-Αθλητισμός. ή το (Β) Παιδεία-εκπαίδευση, απαντήστε Α ή Β (υποχρεωτική συμπλήρωση) []

6β. Σε σύγκριση μεταξύ των παραπάνω κριτηρίων, πόσο σημαντικότερο πιστεύετε ότι είναι το ένα από το άλλο. Απαντήστε μεταξύ 1 έως και το 9 (1= σχεδόν ισοδύναμα 3=μέτρια σημαντικότερο 5=ισχυρά σημαντικότερο 7= πολύ ισχυρά σημαντικότερο 9=εξαιρετικά σημαντικότερο, ενδιάμεσες τιμές 2,4,6,8 αντιστοιχούν σε ενδιάμεσες σχέσεις) (υποχρεωτική συμπλήρωση) []

Η συμπλήρωση των παραπάνω ερωτημάτων στην πλατφόρμα γίνεται για ευκολία χρήσης με την επιλογή με κατάδειξη (check box) κάθε στοιχείου Α, Β και 1,2,3,4,5,6,7,8,9. Η πλατφόρμα θα επιτρέπει τη συμπλήρωση μόνον όταν έχει συμπληρωθεί η αμέσως προηγούμενη επιλογή.

Στο τέλος των απαντήσεων κάθε δημότη/χρήστη τα αποτελέσματα θα καταχωρούνται σε πίνακες, έναν για κάθε χρήστη. Στο τέλος της διαδικασίας ο δήμος θα έχει στην κατοχή του τόσους πίνακες όσους και οι συμμετέχοντες. Στη συνέχεια οι απαντήσεις κάθε ερωτήματος (Ερ1α, Ερ1β, ΕΡ2α, ρΡ2β,...Ερ6α, Ερ6β) θα υπόκεινται στατιστικό έλεγχο ως προς τους δείκτες κεντρικής τάσης με σκοπό να εξαχθεί μια μοναδική τιμή που να εκφράζει το δυνατόν καλύτερα τη βούληση των δημοτών σε κάθε ερώτημα.

Με βάση την εμπειρία και τη βιβλιογραφία κρίνεται ότι ο καταλληλότερος για χρήση δείκτης είναι αυτό της δεσπόζουσας τιμής. Οι λόγοι χρήσης της κεντρικής τάσης είναι, αφενός γιατί υπάρχει η ανάγκη μιας γρήγορης και κατά προσέγγιση εκτίμησης της κεντρικής τάσης, και αφετέρου του γεγονότων ότι τα δεδομένα (ομάδες ενδιαφέροντος) τοποθετούνται σε κατηγορική κλίμακα και όχι ιεραρχική, ίσων διαστημάτων ή αναλογική.

Για τις ανάγκες τις εργασίας γίνεται χρήση υποθετικών τιμών οι οποίες αποτελούν τη δεσπόζουσα τιμή κάθε απάντησης ως εξής:

1α=A, 1β=3, 2α=A, 2β=4, 3α=A, 3β=2, 4α=A, 4β=3, 5α=B, 5β=3, 6α=A, 6β =3

Το αποτέλεσμα της επεξεργασίας εξάγεται σε έναν πίνακα 4X4 της μορφής:

Πίνακας 19 Πίνακας κριτηρίων δημοτών Α

	OE1	OE2	OE3	OE4
OE1	1	3	4	2
OE2	1/3	1	3	1/3
OE3	1/4	1/3	1	1/3
OE4	1/2	3	3	1

ή αλλιώς

Πίνακας 20 Πίνακας Α (δεκαδικός)

	OE1	OE2	OE3	OE4
OE1	1	3	4	2
OE2	0,333	1	3	0,333
OE3	0,25	0,333	1	0,333
OE4	0,5	3	3	1

Για να υπολογίσουμε το ιδιοδιάνυσμα που αντιστοιχεί στη μέγιστη ιδιοτιμή του πίνακα, αρχικά υψώνουμε τον πίνακα στο τετράγωνο και έχουμε:

Πίνακας 21 Πίνακας A^2

	OE1	OE2	OE3	OE4
OE1	3,999	13,33	23	6,331
OE2	1,583	3,997	8,331	2,331
OE3	0,777	2,415	3,998	1,277
OE4	2,749	12,33	17	3,998

Αθροίζοντας τον τετραγωνισμένο πίνακα προκύπτει το παρακάτω διάνυσμα W:

Πίνακας 22 Πίνακας Βαρών OE

W _{OE} =	46,6620
	16,2415
	8,4673
	36,0800

Το άθροισμα των παραπάνω που είναι $\Sigma = 107,4508$ χρησιμοποιείται για την κανονικοποίηση του διανύσματος w. Το $1/107,4508$ πολλαπλασιάζεται με κάθε στοιχείο του W και έχουμε το παρακάτω πίνακα με τις βαρύτητες κάθε κριτηρίου:

Πίνακας 23 Κανονικοποιημένος πίνακας βαρών OE

W _{OE1}	0,434
W _{OE2}	0,151
W _{OE3}	0,079
W _{OE4}	0,336

Ο παραπάνω κανονικοποιημένος πίνακας βαρών απεικονίζει την άποψη των δημοτών που έχουν συμμετάσχει στη διαδικασία, για κάθε κατεύθυνση OE που ο δήμος μέσα από τις διάφορες δράσεις προβάλλει.

Βήμα 4

Με βάση τις ανάγκες της πόλης, το τεχνικό πρόγραμμα και τις κατευθύνσεις που έδωσαν οι δημότες μέσω της παραπάνω διαδικασίας και των τελικό διαμορφωμένο πίνακα βαρών OE, ο Δήμος που αποτελεί ταυτόχρονα τον συντονιστή/σχεδιαστή αλλά και το θεσμοθετημένο κέντρο λήψης αποφάσεων, μέσω των θεσμικών του οργάνων, καλείται να αποφασίσει για τη σειρά σημαντικότητας κάθε έργου. Ως σημαντικότητα ορίζεται η θέση σε μια λίστα που κάθε έργο/δράση τελικά θα βρίσκεται.

Για να μπορέσει ο δήμος να θέσει τα δικά του κριτήρια, διαβουλεύεται εσωτερικά τόσο σε υπηρεσιακό επίπεδο όσο και στο επίπεδο των αιρετών ή άλλων επιτροπών και αναλύει το τεχνικό πρόγραμμα με σκοπό να εξάγει μια λίστα κριτηρίων (ποσοτικά και ποιοτικά) που έχει προκύψει με βάση την επιχειρησιακή εμπειρία, τη γνώση αλλά και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που οι δράσεις

εμφανίζουν. Η επιλογή των κριτηρίων θα μπορούσε να είναι μια πολύ σύνθετη διαδικασία που θα δημιουργούσε πρακτικά προβλήματα στο δήμο. Με στόχο λοιπόν την απλούστευση της διαδικασίας για άλλη μια φορά αποφεύγεται η χρήση πολλών κριτηρίων. Τα κριτήρια που ο Δήμος μπορεί να θέσει είναι πέντε (5) ως εξής:

- K1 Κόστος** Το κριτήριο αυτό αναφέρεται στον οικονομικό παράγοντα της δράσης και σχετίζεται με το μέγεθος κόστους. Το κριτήριο αυτό παρότι μοιάζει αρχικά με ποσοτικό εμπεριέχει και ποιοτικά στοιχεία που μπορούν να λαμβάνονται υπόψη όπως για παράδειγμα το όφελος που προκύπτει με τη δράση, δηλαδή την σχέση κόστους οφέλους με αρκετά υποκειμενικά χαρακτηριστικά.
- K2 Χρόνος Εκτέλεσης.** Ο χρόνος εκτέλεσης αφορά στο συνολικό χρόνο για την ολοκλήρωση της δράσης. Σε αυτό το κριτήριο σημασία έχει η ολοκλήρωση της δράσης εντός ενός συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος, όχι μεγαλύτερο από ένα έτος.
- K3 Πληθυσμός αναφοράς.** Το κριτήριο του πληθυσμού αναφοράς είναι απόλυτα ποσοτικό και σχετίζεται με το είδος της δράσης και τον αριθμό των δημοτών που επηρεάζονται από αυτή.
- K4 Βιωσιμότητα.** Η βιωσιμότητα σχετίζεται με την διάρκεια ζωής της κάθε δράσης/έργου και σχετίζεται με τον χρόνο που εκτιμάται ότι θα διαρκέσει η χρησιμότητά της χωρίς την ανάγκη για νέα δράση/έργο για τον ίδιο λόγο, .
- K5 Ωριμότητα.** Η ωριμότητα αφορά στην επιχειρησιακή, υπηρεσιακή και άλλη ετοιμότητα εκτέλεσης της κάθε δράσης/έργου. Εξαρτάται όχι μόνο από την ποιότητα των μελετών των δράσεων/έργων, αλλά και από τη πηγή χρηματοδότησης. Υπάρχουν χρηματοδοτήσεις που απαιτούν σύνθετες διαδικασίες (ΕΣΠΑ) και έργα με πιο απλές και σύντομες διαδικασίες (ΕΣΟΔΑ)

Με μια παρόμοια διαδικασία, που περιεγράφηκε παραπάνω, ο δήμος εξετάζει μια σειρά από ζεύγη ερωτημάτων που αφορούν στη σχέση των παραπάνω κριτηρίων και δίνει συντελεστές βαρύτητας μέσα στο κατά Saaty εύρος δηλαδή από 1 έως 9 συνθέτοντας τους παρακάτω 5X5 πίνακες.

Η απόδοση συντελεστών σχέσης μεταξύ των ζευγών μπορεί να είναι μια διαδικασία παρόμοια με αυτή που ακολουθείται με τους δημότες δηλαδή την απάντηση από κάθε φυσικό μέλος των υπηρεσιακών και αιρετών οργάνων που εμπλέκονται στη διαδικασία και την στατιστική εξαγωγή μιας δεσπόζουσας τιμής και κάθε κελί του πίνακα. Βεβαία η διαδικασία θα μπορούσε να απλουστευτεί με τη διαβούλευση των οργάνων και τη συμφωνία για ορισμό της κάθε τιμής ξεχωριστά. Μια τέτοια λύση ενδεχομένως θα συντόμευε τη διαδικασία ενώ ταυτόχρονα θα οδηγούσε σε καλύτερη σύνθεση απόψεων.

Πίνακας 24 Πίνακας Κριτηρίων Δήμου Β

	K1	K2	K3	K4	K5
K1	1	4	1/6	1/3	2
K2	1/4	1	1/3	1/5	2
K3	6	3	1	2	5
K4	3	5	1/2	1	4
K5	1/2	1/2	1/5	1/4	1

ή

Πίνακας 25 Πίνακας B (δεκαδικός)

	K1	K2	K3	K4	K5
K1	1	4	0,167	0,333	2
K2	0,25	1	0,333	0,2	2
K3	6	3	1	2	5
K4	3	5	0,5	1	4
K5	0,5	0,5	0,2	0,25	1

Υπολογίζουμε το ιδιοδιάνυσμα που αντιστοιχεί στη μέγιστη ιδιοτιμή του πίνακα, υψώνουμε τον πίνακα στο τετράγωνο και έχουμε:

Πίνακας 26 Πίνακας B²

	K1	K2	K3	K4	K5
K1	5,001	11,17	2,233	2,3	14,17
K2	4,098	4,999	1,208	1,649	6,965
K3	21,25	42,5	5,001	7,848	36
K4	12,25	25,5	3,966	4,999	26,5
K5	3,075	4,85	0,775	1,167	5

Αθροίζοντας τον τετραγωνισμένο πίνακα προκύπτει το παρακάτω διάνυσμα W:

Πίνακας 27 Πίνακας βαρών K

WK=	5,001
	4,098
	21,25
	12,25
	3,075

Το άθροισμα των παραπάνω που είναι $\Sigma = 254,466$ χρησιμοποιείται για την κανονικοποίηση του διανύσματος W. Το $1/254,466$ πολλαπλασιάζεται με κάθε στοιχείο του W και έχουμε το παρακάτω πίνακα με τις βαρύτητες κάθε κριτηρίου:

Πίνακας 28. Κανονικοποιημένος πίνακας βαρών K

WK1	0,137
WK2	0,074
WK3	0,442
WK4	0,288
WK5	0,058

Ο παραπάνω κανονικοποιημένος πίνακας βαρών απεικονίζει την άποψη των οργάνων του Δήμου Ιωαννιτών που συμμετέχουν στη διαδικασία, για κάθε κριτήριο K που ο δήμος έχει θέσει για τις διάφορες δράσεις.

Βήμα 5

Με την ολοκλήρωση των παραπάνω βημάτων, ο δήμος πλέον έχει στα χέρια του τρεις πίνακες. Ο πρώτος πίνακας αποτελεί την λίστα των δράσεων/έργων της επόμενης προγραμματικής περιόδου και αντιστοιχεί στο Τεχνικό Πρόγραμμα του Δήμου. Ο δεύτερος πίνακας απεικονίζει τα βάρη των κατευθύνσεων των δράσεων όπως αυτά έχουν διαμορφωθεί από την άποψη των δημοτών που συμμετέχουν στη διαδικασία. Ο τρίτος πίνακας αφορά τα βάρη των κριτηρίων που έχει θέσει ο Δήμος Ιωαννιτών, μέσω των οργάνων που συμμετέχουν στη διαδικασία και απεικονίζει την άποψη που έχουν τα όργανα του δήμου για τη σημαντικότητα του κάθε κριτηρίου.

Στην παρούσα εργασία προτείνουμε τη σύνθεση των παραπάνω πινάκων σε έναν πίνακα που να απεικονίζει τη λίστα των έργων σε με το συντελεστή βαρύτητας του καθενός ανά κριτήριο και σύμφωνα με το συντελεστή βαρύτητας της κατεύθυνσης που εκφράζει.

Ο πίνακας που ακολουθεί προκύπτει από την σύνθεση των Πινάκων 18,27 και 28 με την παράθεση των δράσεων Δ1,Δ2,Δ3,...Δv, σε γραμμές και σε στήλες τα Κριτήρια Κ1 έως Κ5. Η τιμή κάθε κελιού αποτελεί το άθροισμα των βαρών WOE και WK για κάθε αντιστοιχούσα δράση Δ και κάθε κριτήριο Κ. Παράδειγμα για τη δράση Δ1 που αφορά το ομάδα ενδιαφέροντος ΟΕ1 αθροίζεται το WOE1 με κάθε WK (WK1 έως και WK5). Το παραγόμενο αποτέλεσμα που ακολουθεί έχει εξαχθεί με τιμές και δράσεις απολύτως ενδεικτικές που για λόγους εποπτικών έχουν καθοριστεί:

Πίνακας 29 Πίνακας αθροίσματος βαρών ΟΕ και Κ

	K1	K2	K3	K4	K5	Σ
Δ1	0,571	0,508	0,876	0,722	0,492	3,169
Δ2	0,288	0,225	0,593	0,439	0,209	1,754
Δ3	0,216	0,153	0,521	0,367	0,137	1,394
Δ4	0,473	0,41	0,778	0,624	0,394	2,679
Δ5						
.
.
Δv

Μετά την κανονικοποίηση του παραπάνω πίνακα προκύπτει ο τελικός πίνακας:

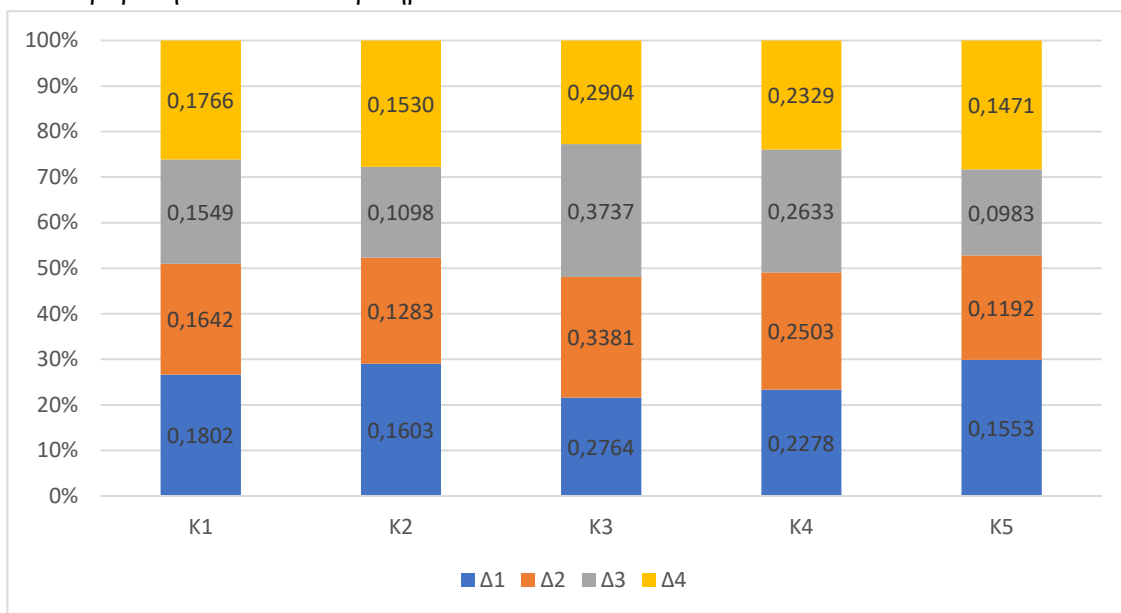
Πίνακας 30 Κανονικοποιημένος πίνακας αθροίσματος βαρών ΟΕ και Κ

	K1	K2	K3	K4	K5	Σ
Δ1	0,1802	0,1603	0,2764	0,2278	0,1553	1
Δ2	0,1642	0,1283	0,3381	0,2503	0,1192	1
Δ3	0,1549	0,1098	0,3737	0,2633	0,0983	1
Δ4	0,1766	0,1530	0,2904	0,2329	0,1471	1
.
.
.
Δv

(με κόκκινο οι μέγιστες τιμές)

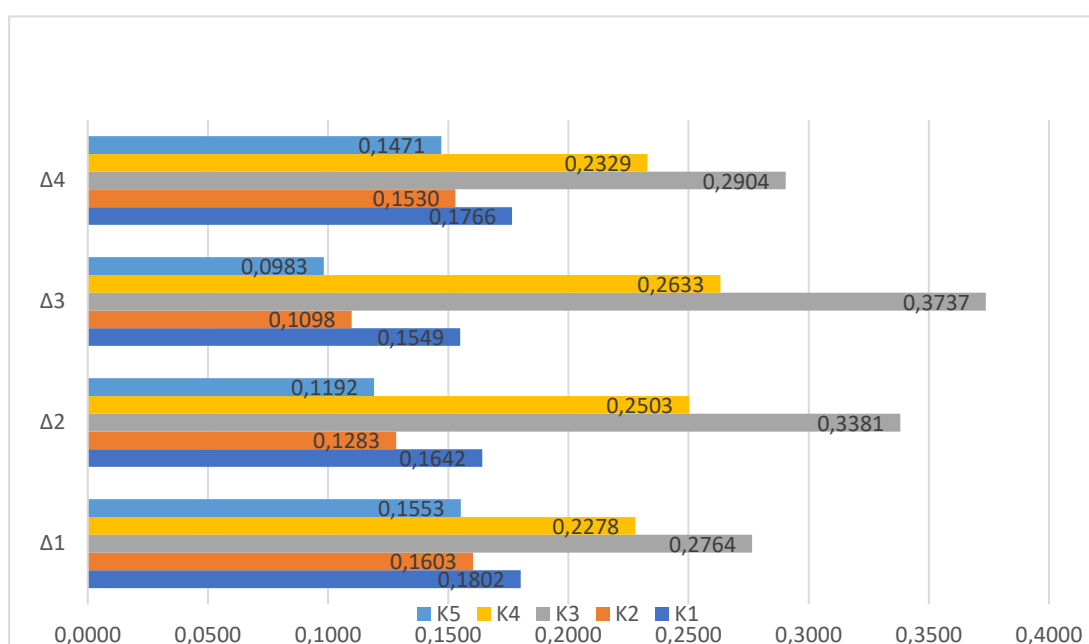
Είναι προφανές ότι ο παραπάνω πίνακας μπορεί να οδηγήσει σε πολλαπλές αναγνώσεις. Μια πρώτη ανάγνωση είναι ότι στον πίνακα είναι σχετικά εύκολο να διακρίνει κανείς τις δράσεις που παρουσιάζουν μεγαλύτερη σημαντικότητα για κάθε κριτήριο. Ενδεικτικά αναφέρουμε τα παρακάτω:

- Η δράση Δ1 ξεχωρίζει στο κριτήριο Κ1, Κ2 και Κ5, ή Δ3 στα κριτήρια Κ3 και Κ4 κοκ.
- Η δράση Δ1 παρουσιάζει υψηλότερη βαρύτητα σε 3 από τα 5 κριτήρια
- Η δράση Δ2 και Δ4 δεν εμφανίζει υψηλή βαρύτητα σε κάποιο κριτήριο.
- Στην περίπτωση που ο πίνακας αναπτύσσονταν περεταίρω κάθετα θα ήταν εμφανές ότι κάποια κριτήρια θα έχουν περισσότερες δράσεις στις οποίες εμφανίζουν τη μεγαλύτερη βαρύτητα από άλλα κριτήρια.

Γράφημα 4. Ποσοστωση Κριτηρίων ανά Δράση

Στο παραπάνω Γράφημα 4 εμφανίζεται το ποσοστό συμμετοχής (βάρος) κάθε δράσης ανά κριτήριο ενώ στο Γράφημα 5 απεικονίζεται το ποσοστό συμμετοχής (βάρος) κάθε κριτηρίου ανά δράση.

Γράφημα 5. Ποσοστά συμμετοχής κριτηρίων ανά Δράση

Συμπεράσματα-Επίλογος

Ο Δήμος Ιωαννιτών ακολουθώντας τη γενική τάση περεταίρω εκδημοκρατισμού της διοίκησης και της μετάβασης από την επικρατούσα καθαρά αντιπροσωπευτική διακυβέρνηση σε ένα μοντέλο αντιπροσωπευτικότερης δημοκρατίας, έχει ξεκινήσει από το 2017 μια διαδικασία που έχει παρουσιάσει μέχρι και σήμερα κάποια αποτελέσματα.

Τα αποτελέσματα αυτά πιθανώς να μην ήταν τα αναμενόμενα. Οι λόγοι που οδήγησαν σε αυτό είναι πολλοί:

- Έλλειμα δημοσιότητας
- Ανεπαρκής εσωτερική οργανωτική δομή υπηρεσιών
- Αρνητική οικονομική συγκυρία
- Έλλειψη προσήλωσης στον στόχο
- Έλλειψη συνεργατικής κουλτούρας τόσο στον δήμο όσο και στους πολίτες
- Χαμηλή συμμετοχή των δημοτών
- Έλλειψη δεσμευτικού νομικού πλαισίου για τις συμμετοχικές διαδικασίες

Οι παραπάνω λόγοι είναι μόνο μερικοί από τους πολλούς που δημιουργούν προβλήματα στις προσπάθειες του Δήμου Ιωαννιτών για υιοθέτηση συμμετοχικών διαδικασιών στην λήψη αποφάσεων.

Εκτός όμως των παραπάνω προβλημάτων υπάρχουν και αρκετές δυνατότητες που μένει να αξιοποιηθούν από τον Δήμο:

- Η ύπαρξη ακαδημαϊκής κοινότητας στην πόλη
- Οι νέες τεχνολογίες ηλεκτρονικής διακυβέρνησης
- Η εμπειρία που αποκτήθηκε σε προηγούμενες πρωτοβουλίες συμμετοχικού σχεδιασμού
- Τα εργαλεία υποβοήθησης στη λήψη απόφασης μεταξύ αυτών η ΑΗΡ κ.α.

Με την παρούσα εργασία έγινε μια προσπάθεια να αναλυθεί το ζήτημα του συμμετοχικού σχεδιασμού στον Δήμο Ιωαννιτών και προτάθηκε η ενσωμάτωση της Ιεραρχικής Αναλυτικής Διαδικασίας για την ενδυνάμωση της συμμετοχής και την καλύτερη μεθοδολογική προσέγγιση για την τελική λήψη απόφασης, μέσα από την ιεράρχηση των δράσεων και έργων του Τεχνικού Προγράμματος του δήμου. Φάνηκε πως το πεδίο εφαρμογής της ΑΗΡ δε σταματά στο επίπεδο που η παρούσα εργασία φτάνει. Η μεθοδολογία θα μπορούσε να εφαρμοστεί σε μια σειρά από πολλά θέματα που απασχολούν τον δήμο όπως για παράδειγμα θα μπορούσε να υποβοηθήσει στη διαβούλευση για τη λήψη αποφάσεων, πέρα από το Τεχνικό Πρόγραμμα, όπως για παράδειγμα στην διαμόρφωση των γενικών κατευθύνσεων και πολιτικών σε κοινωνικούς, πολιτιστικούς τομείς, τη διαμόρφωση κανονιστικών αποφάσεων κλπ. Το νομικό πλαίσιο της χώρας μας παραμένει ασαφές αναφορικά με τις υποχρεώσεις της διοίκησης και δε δημιουργεί νομικές υποχρεώσεις ως προς την διασφάλιση της συμμετοχής των πολιτών. Ο Δήμος Ιωαννιτών ως ένας Ο.Τ.Α. καλείται να αναλάβει πρωτοβουλίες προκειμένου να ενδυναμώσει τη συμμετοχή των πολιτών στην διαμόρφωση προτάσεων, και να οδηγήσει στη λήψη αποφάσεων με ευρύτερη κοινωνική αποδοχή.

Οι πολίτες μέσα σε ένα περιβάλλον που ο Δήμος προωθεί διαφανείς και απλές διαδικασίες, μπορούν να δείξουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον συμμετοχής, έτσι ώστε κάθε σχεδιαζόμενη δράση μπορεί να περιέχει, σε μικρό ή μεγάλο βαθμό κάτι από την βούλησή τους, πάντως την πρωτοβουλία για την οργάνωση συμμετοχικών διαδικασιών και την τελική απόφαση θα την έχει πάντα η αιρετή διοίκηση.-

Βιβλιογραφία

- Aarhus Convention (1998). “Convention on Access to Information, Public Participation in Decision Making and Access to Justice in Environmental Matters”, Aarhus, Denmark, 25.6.1998.
- Baiocchi, Gianpaolo. (2002). “Synergizing Civil Society: State-Civil Society Regimes in Porto Alegre, Brazil.” *Political Power and Social Theory* 15: 3–86
- Barzilai, J. & Golany, B. 1994, “AHP Rank Reversal, Normalization and Ag-gregation Rules”. *INFOR*, vol. 32, ζει. 57-64.
- Belton V, & Gear T. 1983 “On a shortcoming of Saaty's method of analytical hierarchy”, *Omega* 11(3) ζει. 228-230.
- Bryson & Alston (2005), «Creating and Implementing Your Strategic Plan: A Workbook for Public and Nonprofit Organizations»
- Cabannes, Y. (2004). «Participatory budgeting: a significant contribution to participatory democracy. *Environment and Urbanization*», 16(1), pp.27-46.
- Campbell, Tim. (2003). *The Quiet Revolution: Decentralization and the Rise of Political Participation in Latin American Cities*. Pittsburgh, PA: University of Pittsburgh Press.
- Callon, M. (1999). “The Role of Lay People in the Production and Dissemination of Scientific Knowledge” », *Science, Technology and Society*, 4(1): 81-94.
- Creighton, J. (2005). “The Public Participation Handbook – Making Better Decisions through Citizens’ Involvement”, Jossey-Bass, San Francisco.
- Elliott, J., Heesterbeek, S., Lukensmeyer, C.J. & Slocum, N. (2005). “Participatory Methods Toolkit – A Practitioner’s Manual”, King Baudouin Foundation and the Flemish Institute for Science and Technology Assessment (viWTA), Belgium.
- European Commission (2009). “Green Paper on a European Citizens’ Initiative”, Brussels, 11.11.2009, COM (2009)622 final.
- Goldfrank, B. (2005): “The Politics of Deepening Local Democracy: Decentralization, Party Institutionalization, and Participation”
- Harker, P.T. & Vargas, L.G. (1987), “The theory of ratioscale estimation: Saaty's analytic hierarchy process”, *Management Science*, Vol. 33, No. 11, pp. 1383-1403.
- Healey, P. (1993). “The Communicative Work of Development Plans”, *Environment and Planning B: Planning and Design*, 20(1): 83-104.
- Mieg, H. and Töpfer, K. (2013). “Institutional and Social Innovation for Sustainable Urban Development.” Hoboken: Taylor and Francis
- Mostert, E. (2003). “The Challenge of Public Participation», Paper presented in the Participatory Methods Conference, Maastricht, The Netherlands, 11-12 February.

- Naumann, F. 1998. “Data Fusion and Data Quality”, *Proceedings of the New Techniques and Technologies for Statistics Seminar*, Sorrento, Italy, σελ. 147 – 154.
- Navarro, Z. (2004). “Participatory Budgeting in Porto Alegre, Brazil.” In *Leadership and Innovation in Subnational Government: Case Studies from Latin America*,
- Nelson Dias (org), (2014). “Hope for Democracy, 25 Years of Participatory Budgeting Worldwide”
- Lerner, J. (2004), “Building a Democratic City How Participatory Budgeting Can Work in Toronto”, Community Engagement Unit, City of Toronto, σελ. 4
- O’ Riordan, T., Burgess, J. & Syrynszki, B. (1999). “Deliberative and Inclusionary Processes: A Report of three Seminars”, University of East Anglia, Norwich.
- Pereira, A.G. & Quintana, S.C. (2002). “From Technocratic to Participatory Decision Support Systems: Responding to the New Governance Initiatives”, *Journal of Geographic Information and Decision Analysis*, 6(2): 95-107.
- Renn O., Webler T., Rakel H., Dienel P., Johnson B. (1993). “Public participation in decision-making: A three-step procedure”, in *Policy Science*, vol. 26: 189-214.
- Rio Declaration (1992). “Rio Declaration on Environment and Development 1992”, United Nations.
- Röcke, A. (n.d.). “Framing citizen participation”
- Saaty, T.L. 1977, “A Scaling Method for Priorities in Hierarchical Structures.”, *Journal of Mathematical Psychology*, Vol. 15, ζετ. 57-68.
- Saaty, T.L. 1980, *The Analytic Hierarchy Process*, McGraw-Hill International, New York, NY, U.S.A.
- Saaty, T.L. 1994, *Fundamentals of Decision Making and Priority Theory with the AHP*, RWS Publications, Pittsburgh, PA, U.S.A.
- Sgueo, G. (2016). “Participatory Budgeting: An Innovative Approach”. SSRN Electronic Journal.
- Shah, A. (2007). “Participatory budgeting”. Washington, D.C.: World Bank.
- Sintomer Y., Herzeberg, C. and Röcke, A. (2008). “Participatory Budgeting in Europe: Potentials and Challenges”. *International Journal of Urban and Regional Research*, 32(1), pp.164-178.
- Steyaert, S. and Lisoir, H. (2005), *Participatory Methods Toolkit – A Practitioner’s Manual*, ISBN 90-5130-506-0. King Baudouin Foundation, Flemish Institute for Science and Technology Assessment.
- The World Bank, (2005), *Participatory Budgeting*, World Bank Publications
- Triantaphyllou, E. 2000, *Multi-Criteria Decision-Making Methods: A Comparative Study*. Kluwer, Dordrecht.
- United Nations (1992). *The United Nations Programme of Action from Rio 1992*, Earth Summit, United Nations Department of Public Information.

- Van Jaarsveld, R. (2001). “Generic Public Participation Guidelines, Department of Water Affairs and Forestry”, Pretoria.
- Zwirner, W. & Berger, G. (2008). “Participatory Mechanisms in the Development, Implementation and Review of National Sustainable Development Strategies”, European Sustainable Development Network – ESDN, Quarterly Report, September.
- Βασενχόβεν, Λ. (2010). “Χωρική διακυβέρνηση – Θεωρία, ευρωπαϊκή εμπειρία και η περίπτωση της Ελλάδας”, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
- Γιαουτζή, Μ. & Στρατηγέα, Α. (2011). “Χωροταξικός σχεδιασμός: Θεωρία και πράξη”, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
- Ευαγγελίδου, Μ. (2007). “Σύστημα χωρικού σχεδιασμού στην Ελλάδα και δυνατότητες παρέμβασης της κοινωνίας των πολιτών», εργασία που παρουσιάστηκε στο διεθνές συνέδριο «Κοινωνία των πολιτών, περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη - Από την ενημέρωση στην ενεργό συμμετοχή», Μεσόγειος-SOS, ΑΚΤΗ, Πάντειο Πανεπιστήμιο, 23-24 Νοεμβρίου.
- Σαρτζετάκης, Σ.Ε. και Παπανδρέου, Α.Α. (2002). “Βιώσιμη ανάπτυξη: Οικονομική επιστήμη και διεθνές θεσμικό πλαίσιο”, κείμενο εργασίας, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.
- Στρατηγέα, Α. (2015), “Θεωρία και Μέθοδοι Συμμετοχικού Σχεδιασμού”, Αθήνα
- Στρατηγέα, Α. και Παπαδοπούλου, Μ. (2012). “Η συμβολή του συμμετοχικού σχεδιασμού στη διαχείριση και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος: Η εφαρμογή της οδηγίας 2000/60/ΕΚ στην ελληνική πραγματικότητα”, Πρακτικά 3ου Εθνικού Συνεδρίου Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος, 27-30 Σεπτεμβρίου, σελ. 1303-1311.
- Στρατηγέα, Α. (2010). «Βιώσιμες ενεργειακά κοινότητες - μία σχεδιαστική πρόκληση για τις ορεινές περιοχές», Πρακτικά 6ου Διεπιστημονικού Διαπανεπιστημιακού Συνεδρίου του ΕΜΠ με θέμα «Η ολοκληρωμένη ανάπτυξη των ορεινών περιοχών. Διεπιστημονικές έρευνες, μελέτες και συμβολές, έργα, δράσεις, στρατηγικές, πολιτικές, εφαρμογές, προοπτικές, δυνατότητες και περιορισμοί», 16-19 Σεπτεμβρίου, Μέτσοβο.
- Αιτιολογική Έκθεση του σχεδίου νόμου 3552/2010, «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης, 2010»
- Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Κύρωση του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων», 2004)
- Απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου Δήμου Ιωαννιτών 322/2011 «Έγκριση προϋπολογισμού οικ. Έτους 2011».
- Απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου Δήμου Ιωαννιτών 945/2011 «Τεχνικό Πρόγραμμα του οικ. Έτους 2012»
- Απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου Δήμου Ιωαννιτών 978/2011 «Έγκριση προϋπολογισμού οικ. Έτους 2012 και σχεδίου δράσης 2012».
- Απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου Δήμου Ιωαννιτών 775/2012 «Τεχνικό Πρόγραμμα του οικ. Έτους 2013»

Απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου Δήμου Ιωαννιτών 4/2013 «Έγκριση προϋπολογισμού και Ετήσιου Προγράμματος Δράσης του Δήμου οικ. Έτους 2013».

Απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου Δήμου Ιωαννιτών 675/2013 «Τεχνικό Πρόγραμμα του οικ. Έτους 2014»

Απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου Δήμου Ιωαννιτών 754/2013 «Έγκριση προϋπολογισμού και Ολοκληρωμένου Πλαισίου Δράσης (Ο.Π.Δ.) του Δήμου Ιωαννιτών έτους 2014».

Απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου Δήμου Ιωαννιτών 678/2014 «Τεχνικό Πρόγραμμα του οικ. Έτους 2015»

Απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου Δήμου Ιωαννιτών 750/2014 «Έγκριση προϋπολογισμού και Ολοκληρωμένου Πλαισίου Δράσης (Ο.Π.Δ.) του Δήμου Ιωαννιτών έτους 2015».

Απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου Δήμου Ιωαννιτών 635/2015 «Τεχνικό Πρόγραμμα του οικ. Έτους 2016»

Απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου Δήμου Ιωαννιτών 6900/2015 «Έγκριση προϋπολογισμού και Ολοκληρωμένου Πλαισίου Δράσης (Ο.Π.Δ.) του Δήμου Ιωαννιτών έτους 2016».

Απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου Δήμου Ιωαννιτών 635/2016 «Τεχνικό Πρόγραμμα του οικ. Έτους 2017»

Απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου Δήμου Ιωαννιτών 626/2017 «Τεχνικό Πρόγραμμα του οικ. Έτους 2018»

Απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου Δήμου Ιωαννιτών 721/2018 «Τεχνικό Πρόγραμμα του οικ. Έτους 2019»

Απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου Δήμου Ιωαννιτών 378/2017 «Συμμετοχικός προϋπολογισμός στον Δήμο Ιωαννιτών»

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (Απογραφή 2001)

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (Απογραφή 2011)

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Ιωαννιτών 2016-2019, Α Φάση (2016)

Νόμος 2539/1997, «Συγκρότηση της Πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης. [Σχέδιο Καποδίστριας]», ΦΕΚ 244/Α/4-12-1997.

Νόμος 3552/2010, «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης, [Πρόγραμμα Καλλικράτης]», ΦΕΚ 87/Α/7-6-2010.

Νόμος 4555/2018, «Μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης - Εμβάθυνση της Δημοκρατίας - Ενίσχυση της Συμμετοχής – Βελτίωση της οικονομικής και αναπτυξιακής λειτουργίας των Ο.Τ.Α. [Πρόγραμμα Κλεισθένης Ι]», ΦΕΚ 133/Α/19-7-2018.

Νόμος 4412/2016, «Δημόσιες Συμβάσεις Έργων, Προμηθειών και Υπηρεσιών (προσαρμογή στις Οδηγίες 2014/24/ ΕΕ και 2014/25/ΕΕ).» ΦΕΚ 147/Α/8-8-2016

Νόμος 3463/2006, «Κύρωση του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων», ΦΕΚ 114/Α/8-6-2006

- Οργανισμός Εσωτερικής Υπηρεσίας (Ο.Ε.Υ.) του Δήμου Ιωαννιτών Νομού Ιωαννίνων», ΦΕΚ 2138 Β/23-9-2011
- Οδηγός προς Δήμους & Φορείς τους για την εφαρμογή Του Ν. 4412/2016 (2017), Υπ.Οικ.Αν Μ.Ο.Δ. Α.Ε.
- Στρατηγικό Σχέδιο για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη Δήμου Ιωαννιτών στο πλαίσιο της Προγραμματικής Περιόδου 2014-2020, (2017)
- Citybranding.gr, “Η έννοια του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στον χώρο της Τ.Α και οι προοπτικές της: Η περίπτωση του Δήμου Κορυδαλλού” (2011), https://www.citybranding.gr/2011/07/blog-post_25.html
- Epirusnews.eu (2018) “Παρουσιάστηκαν δημόσια οι προτάσεις του «Συμμετοχικού Προϋπολογισμού» <https://www.epirusnews.eu/ioannina-paroysiastikan-dimosia-oi-protaseis-toy-symmetochikoy-proypologismoy/>
- Epirusnow.gr (2019) “Ιωάννινα: Ξεκινά ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός για το 2019 <https://www.epirusnow.gr/ιωαννινα-ξεκινά-ο-συμμετοχικός-προϋπ/>
- Participatory Budgeting Project, (2019), <https://www.participatorybudgeting.org>
- Polis2020 (2017) “Συμμετοχική Διαδικασία, 16 περιφερειακά #Smart_City_Labs από την ΚΕΔΕ: στο πλαίσιο του 2ου Μαραθώνιου City Challenge crowdhackathon» <https://polis2020.wordpress.com/tag/συμμετοχική-διαδικασία/>
- Typos-I.gr (2019) “Ένα «εγχειρίδιο» για τον συμμετοχικό προϋπολογισμό” <https://typos-i.gr/article/ena-egxeiridio-gia-ton-symmetoxiko-proypologismo>
- Urbact, (2019), “Driving change for better cities”, <https://urbact.eu/>
- User-participatory.eu (2019), “Participatory Budget/Toolbox for smart participatory methods”, <https://www.user-participation.eu/planning-the-process/step-5-participatory-methods/crowdsourcing-participative-governance/participatory-budget>
- Δήμος Αθηναίων (2019) «Συμμετοχικός προϋπολογισμός», <http://budget.ismart.gr/#home-banner>
- Δήμος Κηφισιάς (2017) «Συμμετοχικός Προϋπολογισμός» <https://www.kifissia.gr/el/Stratigikes-ProterotitesProipologismos>
- Ήρθε για να μείνει ο «Συμμετοχικός Προϋπολογισμός» (2018) <http://archive.agon.gr/plesk-site-preview/www.agon.gr/138.201.229.110/news/117/ARTICLE/39922/2018-03-09.html>
- Οδηγός Δημοτικής Διαβούλευσης https://www.eetaa.gr/kallikratis/odhgoi/odhgos_dhmotikhs_diavoulefsis.pdf
- Πλατφόρμα ηλεκτρονικής διαβούλευσης Δήμου Ιωαννιτών (2019) <http://www.diavouleusi.eu/>.